

SUMARI ^{Nº 7}

Internacional

18-19 Entrevista a Pepe Rei.

20 Els Països Catalans amb Cuba.

21 Chiapas; finestres obertes i portes per obrir.

22 La cimera de Niça.

Seccions

10 Opinió: La unitat, la violència revolucionària...

12 Comarques: Baix Gaià

14-15 DOSSIER CENTRAL:
Carles Fontseré. Un català errant.

18-19 Entrevista a Pepe Rei

14-15 Carles Fontseré

21 Chiapas

22 La batalla de Niça

cup

Candidatura d'Unitat Popular

8-9 CUP

AVENÇ - gener 2001

LLIBRES

Carles FONTSERÉ

Un exiliat de tercera.

A París durant la Segona Guerra Mundial

Barcelona: Edicions Proa, 1999, 472 pp., 4.500 ptes.

Carles Fontseré Un exiliat de tercera

Proa

Un exiliat de tercera: memòries de primera

Deixant de banda la incursió tangencial de Sebastià Gasch (*París, 1940*), Carles Fontseré és, molt probablement, un dels pocs autors catalans que han historiat l'estada a París durant els anys de la II Guerra Mundial. D'entrada, aquest fet ja és tot un mèrit perquè no tothom va tenir l'oportunitat de viure-hi ni tothom que ho va fer ens n'ha deixat el seu record, almenys publicat.

Ja en el primer volum de records, *Memòries d'un cartellista català 1931-1939* (1995) ens avançava tres constants que també són presents en aquest segon lliurament: la sinceritat a l'hora de parlar del seu passat personal i col·lectiu (cas de la seva pertinença al requetè català); l'allau d'informació sobre els temes més diversos, i l'afany d'exhaustivitat en d'altres que l'interessaven o que han estat centre vital en la seva trajectòria professional (el cartellisme a Barcelona durant els anys de la guerra), amb textos que esdevenen autèntics assaigs monogràfics sobre el tema d'un gran valor documental.

Una de les primeres qualitats d'aquest llibre de memòries és que tendeix a la veu coral. Fontseré ha guardat i arxivat nombrosa documentació (retalls de diari, revistes, memòries d'altri...) que l'ha ajudat a con-

trastar allò que ell diu, a enriquir i complementar la visió de fets concrets que per la seva transcendència històrica superen de llarg la sempre interessant però insuficient memòria personal. S'ajuda de cartes (del germà o d'altres exiliats, com Joan Pericas), de memòries (de Cocteau a capitosos nazis, o de les de Poblet, Tasis o Gasch entre els catalans) i, encara, de diaris i revistes de l'època, tant de la zona lliure com de l'ocupada, que precisen aspectes més generals dels fets.

En la seva peripècia personal podem dir que va estar molt de sort. Tot i ser o qualificar-se d'exiliat de tercera, en gran part per ser un personatge poc conegut pel gran públic, va tenir oportunitats que milers d'altres exiliats no van ni tan sols orlar. Primer al Rosselló i després a París, en plena ocupació nazi. Però precisament aquesta situació diguem-ne «de favor» l'admet amb tota normalitat, i l'honra que en parli amb la nitidesa amb què ho fa. Les aventures viscudes a París, amb els alemanys, o al País Basc francès intentant de fer contraban, pintant plàcidament són, vistes en la perspectiva del temps i malgrat el dramatisme de les situacions, una suma de cops de bona sort.

En aquest sentit, són especialment interessants els capítols dedicats al seu exili a la Catalunya Nord. Si bé és cert que passà pels camps de concentració —dels quals fa una denúncia ben argumentada—, també ho és que aviat la seva trajectòria vital prengué rumb menys tràgics que les de milers d'exiliats que hi deixaren la pell. Afegim-hi l'interès que tenen les informacions de com es movien els exiliats a Perpinyà i de qui o de què depenia la seva sort.

A un nivell més quotidià i de supervivència, tenen especial interès les relacions, tant personals com professionals, que mantingué durant els anys de París amb Antoni Clavé i Martí Bas, sobretot pel que fa als ambients, col·laboracionistes o no, que freqüentaren per tal de trobar feina com a dibuixants i artistes i poder sobreviure. Menció especial mereix en aquest sentit tot el que ens explica sobre les feines fetes per al setmanari *La Gerbe*, col·labo-

racionista, sota el control de l'alemany Eitel Moellhausen, amb qui tant Clavé com Fontseré van establir una comprensiva relació, o sobre els enfrontaments entre la premsa de Vichy i la parisenca sota control nazi.

Fontseré no s'està d'opinar críticament, al marge de l'amistat i del tracte assidu, sobre personatges com Jaume Miravittles, o bé sobre l'actitud anti-germànica de Rafael Tasis. De Miravittles desmenteix que, tal i com afirma en *Gent que he conegut*, pogués opinar sobre l'entrada dels franquistes a Barcelona o dels nazis a París, perquè en el primer cas era a Figueres i en el segon a Nova York. També dóna una visió crítica i de denúncia, gràcies a les vivències que tingué, de les organitzacions governamentals, tant la catalana com l'espanyola, que actuaven a París o la zona lliure de Pétain. En aquest sentit són rellevants les pàgines dedicades a exposar els seus posicionaments ideològics, valents, clars i expressats amb contundència, sobre determinades conductes. Així, quan tracta l'actitud ambigua dels comunistes francesos i espanyols davant l'ocupació alemanya i del pacte germanosoviètic; del comportament *civilitzat* dels alemanys en els primers temps d'ocupació o de la *dolce vita* que duïen alguns cercles lligats a les arts i al món de l'intel·lectual malgrat l'ambient bèl·lic.

Va poder viure moments clau de la història general o la denúncia de determinades actuacions de personatges francesos, com el general Weygand, un dels 4.000 signataris del manifest d'adhesió dels intel·lectuals francesos a Franco. Sobre la història més lligada amb Catalunya cal fer referència al fet que Fontseré va ser coresponsable de la proposta d'anar a sol·licitar l'alliberament del president Companys al coronel Speidel, cap militar de la Kommandantur de París; i —cosa que era una primícia quan va aparèixer el llibre— pot narrar i completar la informació divulgada per Josep Benet sobre les múltiples vicissituds que envoltaren el destí de Lluïset, el fill del president Companys, un cop perdé el contacte amb el seu pare. Tot gràcies a la coneixença del doctor Josep M. Tarragó, singularíssim mossèn, de

qui es dóna abundant i interessant informació, amic personal del doctor Anguera de Sojo que tenia cura del malalt a la Maison de Repos L'Abbaye, al sud de la regió parisenca. Afegim-hi, encara, el boicot a col·laborar en *El Poble Català* de determinats prohoms del catalanisme com Joan Casanovas, Claudi Ametlla i Pau Romeva per estar en contra de la continuïtat del president Companys.

Una altra de les aportacions més agradables del volum és la il·lustració abundant, amb dibuixos, gravats o fotografies sobre la seva percepció de l'exili, a Canet, als camps de concentració o a París; a més de les pintures, els cartells i còmics fets com a encàrrecs de les autoritats franceses i alemanyes o les col·laboracions en llibres literaris. En el mateix sentit és molt útil la informació que aporta sobre el món editorial parisenca i les relacions professionals que hi mantenien els dibuixants.

De vegades, ens sorprèn amb una informació inèdita o poc divulgada sobre la gènesi de Lili Marlèn o els orígens jueus de Franco. A voltes la memòria pren tons de narració novel·lesca com quan de camí cap a Hendaia es troben amb uns voluntaris de la División Azul i la conversa esdevé una provocació i una aventura. No s'està de valorar críticament l'actitud de Pau Casals, que a Perpinyà feia concerts a benefici dels mobilitzats francesos mentre hi havia 70.000 republicans espanyols a les Companyies de Treballadors. Repetim-ho, en aquest volum hi ha molta vida de Fontseré, viscuda amb una intensitat indiscutible, però té el gran valor afegit, que el singularitza, que pertot hi sura l'alè col·lectiu d'aquells anys crucials en la història del segle XX. Amb delit esperem el volum que dedicarà als seus records i aventures als Estats Units d'Amèrica, entre 1945 i el seu retorn definitiu a Catalunya. ■

Llorenç Soldevila i Balart
Professor de l'IES Alexandre Satorras de Mataró

ça, Chiapas...

res, noves tecnologies...

Un

Carles FONTSERÈ
Un exiliat de tercera.
A París durant la Segona
Guerra Mundial
Barcelona: Edicions Proa,
1999, 472 pp., 4.500 ptes.

Carles Fontserè
 Un exiliat de tercera

A París durant la Segona Guerra Mundial

Proa memòria

Un exiliat de tercera:
memòries de primera

Deixant de banda la incursió tangencial de Sebastià Gasch (*París, 1940*), Carles Fontserè és, molt probablement, un dels pocs autors catalans que han historiat l'estada a París durant els anys de la II Guerra Mundial. D'entrada, aquest fet ja és tot un mèrit perquè no tothom va tenir l'oportunitat de viure-hi ni tothom que ho va fer ens n'ha deixat el seu record, almenys publicat.

Ja en el primer volum de records, *Memòries d'un cartellista català 1931-1939* (1995) ens avançava tres constants que també són presents en aquest segon lliurament: la sinceritat a l'hora de parlar del seu passat personal i col·lectiu (cas de la seva pertinença al requetè català); l'allau d'informació sobre els temes més diversos, i l'afany d'exhaustivitat en d'altres que l'interessen o que han estat centre vital en la seva trajectòria professional (el cartellisme a Barcelona durant els anys de la guerra), amb textos que esdevenen autèntics assaigs monogràfics sobre el tema d'un gran valor documental.

Una de les primeres qualitats d'aquest llibre de memòries és que tendeix a la veu coral. Fontserè ha guardat i arxivat nombrosa documentació (retalls de diari, revistes, memòries d'altri...) que l'ha ajudat a con-

trastar allò que ell diu, a enriquir i complementar la visió de fets concrets que per la seva transcendència històrica superen de llarg la sempre interessant però insuficient memòria personal. S'ajuda de cartes (del germà o d'altres exiliats, com Joan Pericas), de memòries (de Cocteau a capitosos nazis, o de les de Poblet, Tasis o Gasch entre els catalans) i, encara, de diaris i revistes de l'època, tant de la zona lliure com de l'ocupada, que precisen aspectes més generals dels fets.

En la seva peripècia personal podem dir que va estar molt de sort. Tot i ser o qualificar-se d'exiliat de tercera, en gran part per ser un personatge poc conegut pel gran públic, va tenir oportunitats que milers d'altres exiliats no van ni tan sols olorar. Primer al Rosselló i després a París, en plena ocupació nazi. Però precisament aquesta situació diguem-ne «de favor» l'admet amb tota normalitat, i l'honra que en parli amb la nitidesa amb què ho fa. Les aventures viscudes a París, amb els alemanys, o al País Basc francès intentant de fer contraban o pintant plàcidament són, vistes en la perspectiva del temps i malgrat el dramatisme de les situacions, una suma de cops de bona sort.

En aquest sentit, són especialment interessants els capítols dedicats al seu exili a la Catalunya Nord. Si bé és cert que passà pels camps de concentració —dels quals fa una denúncia ben argumentada—, també ho és que aviat la seva trajectòria vital prengué rumbos menys tràgics que les de milers d'exiliats que hi deixaren la pell. Afegim-hi l'interès que tenen les informacions de com es movien els exiliats a Perpinyà i de qui o de què depenia la seva sort.

A un nivell més quotidià i de supervivència, tenen especial interès les relacions, tant personals com professionals, que mantingué durant els anys de París amb Antoni Clavé i Martí Bas, sobretot pel que fa als ambients, col·laboracionistes o no, que freqüentaren per tal de trobar feina com a dibuixants i artistes i poder sobreviure. Menció especial mereix en aquest sentit tot el que ens explica sobre les feines fetes per al setmanari *La Gerbe*, col·labo-

racionista, sota el control de l'alemany Eitel Moellhausen, amb qui tant Clavé com Fontserè van establir una comprensiva relació, o sobre els enfrontaments entre la premsa de Vichy i la parisense sota control nazi.

Fontserè no s'està d'opinar críticament, al marge de l'amistat i del tracte assidu, sobre personatges com Jaume Miravittles, o bé sobre l'actitud anti-germànica de Rafael Tasis. De Miravittles desmenteix que, tal i com afirma en *Gent que he conegut*, pogués opinar sobre l'entrada dels franquistes a Barcelona o dels nazis a París, perquè en el primer cas era a Figueres i en el segon a Nova York. També dóna una visió crítica i de denúncia, gràcies a les vivències que tingué, de les organitzacions governamentals, tant la catalana com l'espanyola, que actuaven a París o la zona lliure de Pétain. En aquest sentit són rellevants les pàgines dedicades a exposar els seus posicionaments ideològics, valents, clars i expressats amb contundència, sobre determinades conductes. Així, quan tracta l'actitud ambigua dels comunistes francesos i espanyols davant l'ocupació alemanya i del pacte germanosoviètic; del comportament *civilitzat* dels alemanys en els primers temps d'ocupació o de la *dolce vita* que duïen alguns cercles lligats a les arts i al món de l'intel·lecte malgrat l'ambient bèl·lic.

Va poder viure moments clau de la història general o la denúncia de determinades actuacions de personatges francesos, com el general Weygand, un dels 4.000 signataris del manifest d'adhesió dels intel·lectuals francesos a Franco. Sobre la història més lligada amb Catalunya cal fer referència al fet que Fontserè va ser coresponsable de la proposta d'anar a sol·licitar l'alliberament del president Companys al coronel Speidel, cap militar de la Kommandantur de París; i —cosa que era una primícia quan va aparèixer el llibre— pot narrar i completar la informació divulgada per Josep Benet sobre les múltiples vicissituds que envoltaren el destí de Lluïset, el fill del president Companys, un cop perdé el contacte amb el seu pare. Tot gràcies a la coneixença del doctor Josep M. Tarragó, singularíssim mossèn, de

qui es dóna abundant i interessant informació, amic personal del doctor Anguera de Sojo que tenia cura del malalt a la Maison de Repos L'Abbaye, al sud de la regió parisense. Afegim-hi, encara, el boicot a col·laborar en *El Poble Català* de determinats prohoms del catalanisme com Joan Casanovas, Claudi Ametlla i Pau Romeva per estar en contra de la continuïtat del president Companys.

Una altra de les aportacions més agradables del volum és la il·lustració abundant, amb dibuixos, gravats o fotografies sobre la seva percepció de l'exili, a Canet, als camps de concentració o a París; a més de les pintures, els cartells i còmics fets com a encàrrecs de les autoritats franceses i alemanyes o les col·laboracions en llibres literaris. En el mateix sentit és molt útil la informació que aporta sobre el món editorial parisenc i les relacions professionals que hi mantenien els dibuixants.

De vegades, ens sorprèn amb una informació inèdita o poc divulgada sobre la gènesi de Lilí Marlèn o els orígens jueus de Franco. A voltes la memòria pren tons de narració novel·lesca com quan de camí cap a Hendaia es troben amb uns voluntaris de la Divisió Azul i la conversa esdevé una provocació i una aventura. No s'està de valorar críticament l'actitud de Pau Casals, que a Perpinyà feia concerts a benefici dels mobilitzats francesos mentre hi havia 70.000 republicans espanyols a les Companyies de Treballadors. Repetim-ho, en aquest volum hi ha molta vida de Fontserè, viscuda amb una intensitat indiscutible, però té el gran valor afegit, que el singularitza, que pertot hi sura l'alè col·lectiu d'aquells anys crucials en la història del segle XX. Amb delit esperem el volum que dedicarà als seus records i aventures als Estats Units d'Amèrica, entre 1945 i el seu retorn definitiu a Catalunya. ■

Llorenç Soldevila i Balart
 Professor de l'IES Alexandre
 Satorras de Mataró

SUMARI ^{Nº 7}

Internacional

18-19 Entrevista a Pepe Rei.

20 Els Països Catalans amb Cuba.

21 Chiapas; finestres obertes i portes per obrir.

22 La cimera de Niça.

Seccions

10 Opinió: La unitat, la violència revolucionària...

12 Comarques: Baix Gaià

14-15 DOSSIER CENTRAL:
Carles Fontserè. Un català errant.

18-19 Entrevista a Pepe Rei

14-15 Carles Fontserè

18-19 Entrevista a Pepe Reñón

14-15 Carles Fontseré

21 Chiapas

22 La batalla de Niça

CUP

THE WAY OF THE UNDER PEOPLE

8-9 CUP

CARLES FONTSERÈ: Un català errant

Just a tocar de Banyoles es troba el municipi de Porqueres. El seu terme municipal acull el mas Can Tista, una isolada propietat on viu, crea i treballa Carles Fontserè. El mas Can Tista és una d'aquelles cases que mostren la personalitat de qui hi habita, en el cas que ens ocupa, una personalitat oberta, rica, diferent.

Carles Fontserè

Entre el 1936 i el 1939 la vida dels catalans va canviar i canvià també, en conseqüència, el país. La Guerra Civil escapça pel mig el segle XX, separa dos mons. Això es tradueix en les biografies de tots els i les que patiren el conflicte. Una generació suporta el pes principal de la gruixuda llosa, la generació de Carles Fontserè. La tasca desenvolupada durant els anys del conflicte l'obliga a exiliar-se. Ell fou el responsable d'alguns dels més destacats cartells propagandístics republicans. Havent complert vint-i-tres anys travessa la frontera amb l'Estat francès pel coll de Lli, al costat del president Companys i tots els consellers. La partida és dura i la tornada llunyana. Viu el rostre més dur de l'exili, com tants d'altres catalans i catalanes, fugint d'una derrota per anar a raure a un camp de concentració. Pateix en pròpia pell el maltracte dels governs europeus cap als refugiats republicans. Carles Fontserè no és, però, una presa fàcil. Surt del camp i aterra a París, on les seves capacitats artístiques li obriran algunes portes. Després explora altres ciutats, fa món, enmig de feines i projectes. El cercle es tanca el 1973, quan entra novament a Catalunya. Malgrat el pas del temps, encara és el seu petit país.

Quan parlem amb ell veiem que el trajecte ha deixat la seva petja. Carles Fontserè ha passat per les estacions centrals de la nostra història recent. El seu ull, nítid i precís plana sobre el passat del país i, per tant, sobre el seu present i el seu futur. Qualsevol qüestió agafa, en la conversa amb Carles Fontserè, un to diferent, un to que trenca els esquemes establerts. No li cal mossegar-se la llengua, no depèn de res ni tem ningú, és un home lliure. Expressa els seus pensaments amb tota sinceritat, com pot comprovar aquell qui llegeixi les seves memòries.

Algú que ha viscut molts anys fora d'un lloc pateix el perill de desvincular-se'n. A Carles Fontserè, no li ha passat això, perquè una ferma consciència nacional li va permetre tornar i ara l'obliga a posicionar-se. Mostra el seu enuig amb la classe política catalana, culpable de la situació actual. No s'està, però, de criticar en conjunt els catalans, ja que no els veu prou decidits d'abandonar d'un cop, definitivament, el jou de l'Estat espanyol. Diu que aquella frase de "cornut i pagar el beure", que, segons ell, defineix força bé el nostre caràcter. Situa l'origen del problema en el seguidisme i la mediocritat de la classe política que patim, preocupada, diu, per uns interessos propis, allunyats dels del poble. La crítica esdevé irada quan recorda com van de bracet els pujols i els maragalls amb els fills del règim franquista. En la falsa Transició, en la mascarada democràtica, rau el mal de la política espanyola, un joc amb les cartes marcades.

Carles Fontserè ofereix al país les seves memòries. Allò que va començar com un intent de recollir la feina feta per un grup d'artistes en els difícils anys de la Guerra, esdevé un testimoni clau. El mèrit de Carles Fontserè és, simplement, dir la veritat. Una veritat lletja i incòmoda, però viscuda. Les memòries d'aquest cartellista trenquen la versió oficial. Explica el menyspreu que patiren els refugiats de tercera, explica el suport dels països occidentals a l'exèrcit franquista i el nefast paper de la resistència francesa en la Segona Guerra Mundial. Cada mot que surt de la seva boca descobreix una mentida, cada explicació redueix a pols la història oficial, la que ens volen fer passar els vencedors. Això val tan per a la història oficial espanyola com per a l'europea; resta l'engany dels que van "vèncer" en la Transició i dels que ho van fer en la Segona Guerra Mundial. Carles Fontserè no està disposat a acceptar cap de les dues mentides i, per això, la seva denúncia és constant.▶

Cartells de Carles Fontserè

Cartells de Carles Fontserè

▶La conversa amb qui ha viscut tantes coses ha de ser llarga, per força. Qualsevol tema tractat s'enllaça amb d'altres, parlant de l'exili apareix el dolor de la guerra, amb aquest el paper dels hereus del franquisme i després l'opció catalana. En Carles estima el seu país, ho podem veure en el sabor amarg de cada frase. Ha vist com un poble preparat per alliberar-se cau de genolls davant del genocida, ha vist com les esperances en els dirigents han estat traïdes, ha vist com un règim assassí es mutava en "democràcia". Ell, als seus vuitanta-quatre anys, ja no s'oculta en falses il·lusions. Diu, clarament, que veu el futur molt negre, que cal un cop de timó. La independència, per la qual ell aposta, li sembla inviable en la situació actual, en què la classe dirigent viu en el fangar del neofranquisme. Les seves esperances van desaparèixer amb la Transició,

època en què uns quants es van vendre i van vendre així tot el país. Ara per ara, segons ell, només un gir radical obriria les portes a l'alliberament. Hem assenyalat més amunt l'originalitat de les idees i les propostes del nostre cartellista. Quan parlem d'independentisme això no és diferent. La seva crítica és sincera i per això constructiva. Veu errors en el moviment independentista, però aplaudeix la seva dedicació. Carles Fontserè opina que els polítics i els mitjans de comunicació han distorsionat terriblement els conceptes. Creu que cal una neteja, una clarificació conceptual anterior a l'inici de tota proposta. L'independentisme, segons ell, també ha caigut en aquesta trampa. Un dels exemples que ens posa és l'ús del terme feixista. Creu que l'ús indiscriminat, l'aplicació a persones i a partits que no són pròpiament feixistes

provoca una dispersió que beneficia els veritables feixistes. Ell prefereix posar cada cosa al seu lloc, conèixer bé l'enemic per poder-lo atacar millor. En referència a l'independentisme, també fa una altra aportació. Diu que cal construir el país des de l'amor i no des de l'odi. No veu bé que la base de la construcció nacional sigui el menyspreu cap als espanyols. Carles Fontserè creu en la vàlua de tots els pobles i totes les cultures, per això defensa que ens cal estimar la nostra, més que no pas odiar la forana. Una lliçó més d'aquest home, que gaudeix d'una biografia que retrata el nostre segle, que assenjala les victòries i les derrotes d'una gent i d'un país. Una lliçó que no hem d'oblidar i que podem trobar, com tantes altres, en les seves memòries, de lectura obligatòria per a tothom que vulgui saber qui som.●

DOSSIER CENTRAL POBLE *insurgent*
Nº7 gener -febrer 2001

CARLES FONTSERÈ:

Un català errant

Just a tocar de Banyoles es troba el municipi de Porqueres. El seu terme municipal acull el mas Can Tista, una isolada propietat on viu, crea i treballa Carles Fontserè. El mas Can Tista és una d'aquelles cases que mostren la personalitat de qui hi habita, en el cas que ens ocupa, una personalitat oberta, rica, diferent.

Carles Fontserè

DOSSIER CENTRAL

Cartells de Carles Fontserè

Cartells de Carles Fontserè

Tots els premiats aquest any pels periodistes gironins, amb les seves Mosques de la Informació, tetes aquest any per l'escultor Narcís Costa. D'esquerra a dreta, Josep Maria Padrosa, Pere Bosch, Jordi Soler, Carles Fontserè i els tres components de Teatre de Guerrilla. / MIQUEL RUIZ.

Els periodistes gironins premien Teatre de Guerrilla i el director general d'Emergències

Jordi Soler i Carles Fontserè també van ser homenatjats en la festa de les Mosques de la Informació

ROBERT CARMONA / Girona

● Teatre de Guerrilla es va endur ahir la Mosca de Sant Narcís, amb què els periodistes gironins premien qui ha destacat en la defensa dels drets col·lectius o la difusió de la realitat

gironina. El director general d'Emergències, Josep Maria Padrosa, va ser premiat amb la Mosca Grossa per la seva predisposició a atendre els mitjans de comunicació. Les Mosques de la Informació, premi instituit pel

Col·legi de Periodistes de Girona, també van homenatjar el periodista d'El Punt Jordi Soler i l'escenògraf, dibuixant i cartellista Carles Fontserè. L'alcalde de Banyoles, Pere Bosch, es va endur la Mosca Borda.

«Jordi Soler és segurament l'últim exemplar d'aquella espècie periodística capaç de fer un diari tot sol, des dels textos fins a les fotos, passant per les maquetes, dibuixos i entreteniments.» Aquesta és la base que ha fet que l'autor d'En Sísif, s'hagi endut la Mosca Especial del Col·legi, que, en homenatge a la versatilitat del premiat, es va convertir ahir

en *Mosca Orquestra*.

Fent gala d'un indubtable sentit de l'humor, Soler va prometre fer un discurs més curt que el d'Almodóvar en l'entrega dels Oscar, «perquè no m'hàgiu de fer fora», i va ironitzar sobre l'entrega de la Mosca Borda a Pere Bosch, alcalde de Banyoles i arxiver d'El Punt, dient: «Hi ha notícies que potser li sabran greu, però té la sort

que sempre acabarà arxivant-les.» Bosch va ser guardonat pels periodistes perquè «es mostra hermètic i esquerp, poc donat a facilitar informació, i és un *tiquis-miquis*». L'alcalde de Banyoles, que ja havia estat nominat l'any passat, va encaixar amb bon humor el premi i va prometre que intentaria «posar les coses fàcils i tenir una bona relació».

Els components de Teatre de Guerrilla van guanyar la Mosca de Sant Narcís «perquè amb el seu grup escènic, nascut a partir d'un poble petit com Sant Feliu de Buixalleu, han demostrat que es pot aspirar a una projecció mediàtica molt notable, a partir de poques pretensions i un treball ben fet».

Josep Maria Padrosa es va endur el reconeixement

dels periodistes per les facilitats que sempre els ha donat. La Mosca del Jurat va ser per a Carles Fontserè per la seva «llarga i productiva trajectòria, i la integritat i fidelitat als principis, cosa ara no gaire corrent».

Els premis de les tretzenes Mosques de la Informació es van entregar, com és habitual, durant un dinar.

POSTRES DE MÚSIC

Josep M. Solé i Sabaté

dijous, 22 març 2001 - directe

"Conversa amb Carles Fontserè"

CATALUNYA RÀDIO, Barcelona

Jordi Soler, Carles
Fontserè, Teatre de
Guerrilla, Pere
Bosch i Josep Maria
Padrosa, mosques
de la informació

Jordi Soler i Carles Fontserè seran homenatjats en el lliurament de les XIII Mosques de la Informació

X.C. / Girona

● El periodista Jordi Soler, d'El Punt, i l'escenògraf, dibuixant i cartellista Carles Fontserè seran homenatjats per la demarcació de Girona del Col·legi de Periodistes, en el lliurament de la 13a edició dels premis Mosques de la Informació. L'acte tindrà lloc a la Fira de Girona, el 24 de març.

Jordi Soler serà guardonat amb la Mosca Especial

del Col·legi, aquest any *mosca orquestra*, ja que Soler, l'autor d'*En Sísif*, «és segurament l'últim exemplar d'aquella espècie periodística capaç de fer un diari tot sol, des dels textos fins a les fotos, passant per les maquetes, dibuixos i entreteniments». Fontserè hi rebrà la Mosca del Jurat per la seva «llarga i productiva trajectòria».

Pel que fa als nominats

a la resta de Mosques, són els següents: a la Mosca de Sant Narcís, que premia aquells que s'hagin destacat en la defensa dels drets col·lectius o la difusió de la realitat gironina, hi ha com a candidats Teatre de Guerrilla, la Coordinadora d'ONG i l'exposició *Girona, temps de flors*. Els candidats a la Mosca Grossa, que premia aquells que han facilitat la tasca dels periodistes, són

Josep M. Padrosa, director general d'Emergències i Seguretat Civil; Fernando Lacaba, president de l'Audiència Provincial, i Joan Cama, cap de premsa de l'Ajuntament de Palamós. I la Mosca Borda, que representa tot el contrari que la Grossa, té com a candidats l'alcalde de Banyoles, Pere Bosch; el de Figueres, Joan Armangué, i Zoila Riera, regidora de CiU a Girona.

Gironès

El Periódico
25-3-01

Els periodistes 'castiguen' l'alcalde de Banyoles

Girona • L'entrega de les cinc Mosques de la Informació va tenir lloc ahir al Palau de Fires de la Devesa. La Mosca Borda va ser per a Pere Bosch, per ser «hermètic i esquerp» amb els mitjans de comunicació. L'artista Carles Fontserè va ser distingit amb la Mosca del Jurat. C.B.

L'ALCALDE DE BANYOLES VA FER AUTOCRÍTICA EN RECOLLIR AHIR EL PREMI A LA PERSONA MENYS INACCESSIBLE

Josep Maria Padrosa obté la «Mosca grossa» i Pere Bosch guanya la «borda»

Els periodistes gironins concedeixen a Teatre de Guerrilla la Mosca de Sant Narcís

DdeG

GIRONA

□ L'alcalde de Banyoles, Pere Bosch, es va imposar ahir per onze vots de diferència a Zoila Riera i va obtenir la Mosca Borda, el premi que els periodistes gironins atorguen anualment al personatge públic que més entrebanca els posa a l'hora d'informar.

Bosch, que partia com a favorit, va obtenir un total de 60 vots, onze més que la regidora de CiU a l'Ajuntament de Girona i 31 més que l'alcalde de Figueres, Joan Arangué, que en va sumar 29. El premi el va donar la primera tinent d'Alcalde de l'Ajuntament de Girona, Anna Pagans.

El Col·legi de Periodistes va lliurar els premis corresponents a l'edició número tretze de les Mosques de la Informació al Palau Firal de Girona. Hi van assistir nombrosos representants de tots els mitjans de comunicació i alguns representants polítics com l'alcalde de Girona, Joaquim Nadal. L'acte va incloure un pisolabis, un dinar i el lliurament de les mosques.

A diferència d'altres edicions, en què el guanyador de la Mosca Bor-

▼ CARA I CREU

MOSCA GROSSA

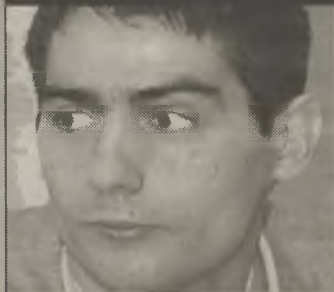
Josep M. Padrosa

■ El director general d'Emergències ha estat la persona més accessible per als periodistes, tot i realitzar una funció sovint delicada.

da no es presentava a l'acte, Pere Bosch (ERC) va fer un exercici d'autocrítica en recollir el premi i fins i tot es va mostrar disposat a guanyar la Mosca Grossa l'any que ve. Bosch va admetre davant els periodistes que si s'havia guanyat el premi potser era perquè no havia fet bé alguna cosa.

La Mosca Grossa, el premi a la persona que més facilita la feina als periodistes, va recaure aquest

MOSCA BORDA

Pere Bosch

■ L'alcalde de Banyoles reconeix que la seva relació amb els mitjans de comunicació és molt millorable. Els periodistes li ho han recordat amb una mosca borda.

any en Josep Maria Padrosa. El director general d'Emergències es va imposar també per una gran diferència, 69 vots favorables, a gran distància del president de l'Audiència de Girona, Fernando Lacaba (39 vots), que figurava com a favorit en les travesses. Per la seva part Joan Cama, cap de premsa de Palamós, va quedar tercer, amb 30 vots.

Padrosa va explicar, en recollir

el premi, que tractar amb la premsa no era per a ell gaire positiu, perquè normalment suposava informar d'alguna desgràcia i perquè la feina l'obliga, va dir, a ser discret i guardar silenci en alguns casos en què hi ha víctimes.

Teatre de Guerrilla, el grup de teatre revelació de l'any a Catalunya, va merèixer la Mosca de Sant Narcís, distinció que els periodistes atorguen al grup, entitat o persona que més ha fet per difondre Girona a l'exterior. Teatre de Guerrilla, que en el darrer any ha assolit molta popularitat a Catalunya, va aconseguir 62 vots, dotze més que la Coordinadora d'Organitzacions no Governamentals i molts més que l'exposició Girona Temps de Flors (27vots).

A banda dels tres premis amb votació el jurat també va lliurar la Mosca Orquestra al periodista i caricaturista Jordi Soler.

Pel que fa a la Mosca del jurat, que va ser el premi que es va donar en primer lloc, ha pertocat al cartellista Carles Fontserè, que ahir es va presentar a l'acte dels periodistes exhibint un carnet de premsa expedit per la policia de Nova York, on ell va treballar com a col·laborador d'*El Correo Catalán*.

La polémica desatada por Ferrusola frustra una acción en favor del catalán

GERARD BAGUÉ, Girona

La Plataforma per la Llengua, que agrupa entidades y partidos políticos dedicados a la normalización del catalán en los ámbitos en los que su uso es minoritario, ha visto cómo la polémica desatada por las declaraciones sobre la inmigración de la esposa del presidente de la Generalitat, Marta Ferrusola, ha echado al traste una campaña destinada específicamente a promocionar el uso de la lengua catalana entre estos colectivos durante la próxima festividad de Sant Jordi.

La plataforma había conseguido que Carles Fontserè, escultor, fotógrafo, memorialista y autor de algunos de los más celebrados carteles del bando republicano durante la guerra civil se comprometiera desinteresadamente a la realización de un cartel sobre este tema. No obstante, el autor ha decidido dejar para más adelante este encargo a causa del enrarecido clima creado en torno a la inmigración en las últimas semanas.

Fontserè alega que "tanto Ferrusola como Heribert Barre-

ra han hecho gala de una vulgaridad cultural tremenda y han envenenado el tema". Él mantiene que "el cartel sería mal interpretado por unos y por otros".

El veterano autor asegura en una misiva enviada a la plataforma: "No querría, de ninguna manera, que se me pudiera confundir con los miles de personas que según el *conseller en cap*, Artur Mas, comparten las consideraciones de la esposa del presidente". Fontserè advierte que está dispuesto a cumplir el encargo más adelante, cuando las aguas vuelvan a su cauce.

Martí Gasull, portavoz de la Plataforma per la Llengua, admitió ayer que de momento la campaña está en suspenso, aunque quiso dejar muy claro que su propuesta pasa por la integración de la inmigración y "se aleja totalmente de los postulados de Ferrusola".

La propuesta hecha por la plataforma a Fontserè sugería algunas ideas, como la de pintar a un niño pequeño, a ser posible de uno de los colectivos inmi-

grantes más habituales, acompañado por alguno de estos lemas: "El català és llengua de tots", "El català és la meva llengua" o "I tu, ¿a parles el català?".

El objetivo, según afirman los promotores de la campaña, sería "dar a entender que la lengua catalana es válida y útil para los recién llegados, y la hacen patrimonio suyo". La obra de Fontserè serviría también para financiar la entidad mediante la edición de litografías del cartel original.

La campaña de la plataforma había sido planificada unos meses antes de la polémica. "La integración del inmigrante en la cultura catalana es un tema que nos preocupa desde hace mucho tiempo", aseguró ayer Gasull. La plataforma está actualmente buscando fondos para ofrecer clases de catalán a los inmigrantes recién llegados a Cataluña. La entidad ha abordado hasta ahora campañas para la introducción de la lengua catalana en el mundo empresarial, la justicia y la industria del entretenimiento.

ERC de Girona proclama Fontserè República de l'Any i Puigverd, Monàrquic.

● Girona. La secció local d'Esquerra Republicana de Catalunya (ERC) a la ciutat de Girona va celebrar dijous el sopar de commemoració de la proclamació de la República de l'any 1931, un acte durant el qual s'escullen el República i el Monàrquic de l'Any, respectivament, a partir de les propostes fetes pels militants i simpatitzants presents a l'acte. Un cop feta la votació van resultar proclamats República de l'Any el cartellista Ramon Fontserè, amb el 73 per cent dels vots emesos, i l'escriptor Antoni Puigverd, amb el 65 per cent dels vots dels militants, Monàrquic de l'Any. Entre els dirigents presents a l'acte hi havia el diputat republicà al Congrés Joan Puigercós, i els diputats gironins al Parlament Pere Vigo i Francesc Ferrer. / EL PUNT

Hotel
Empordà
Figueres

AMICS DELS MUSEUS DALÍ

MENU

AMICS
CONVERSES A L'ENTORN DE SALVADOR DALÍ
INVITATS: CARLES FONTSERE
RAMON FONTSERE

ROCANTS, FONDUE D'ANXOVES

MANEC AMB SALSA A L'AGREDOLÇ
Purè de pastanaga al romaní – Purè de castanya

TARTA DE FORMATGE FRESC I CREMA D'ARANYONS

Floresta Pere Guardiola, Empordà Negre
Aigües minerals
Cafè

Dimecres 20 de juny del 2001

Carles Fontserè. ESCENÒGRAF, DIBUIXANT I CARTELLISTA

«Els catalans ens comportem com en l'època preromànica»

Ha estat guardonat amb la Mosca Especial del jurat, premi que atorga cada any el Col·legi de Periodistes de Girona per la seva llarga i productiva trajectòria i la seva integritat i fidelitat als principis

IMMA BOSCH / Banyoles

● Ha estat guardonat pel Col·legi de Periodistes de Girona amb la Mosca Especial del jurat.

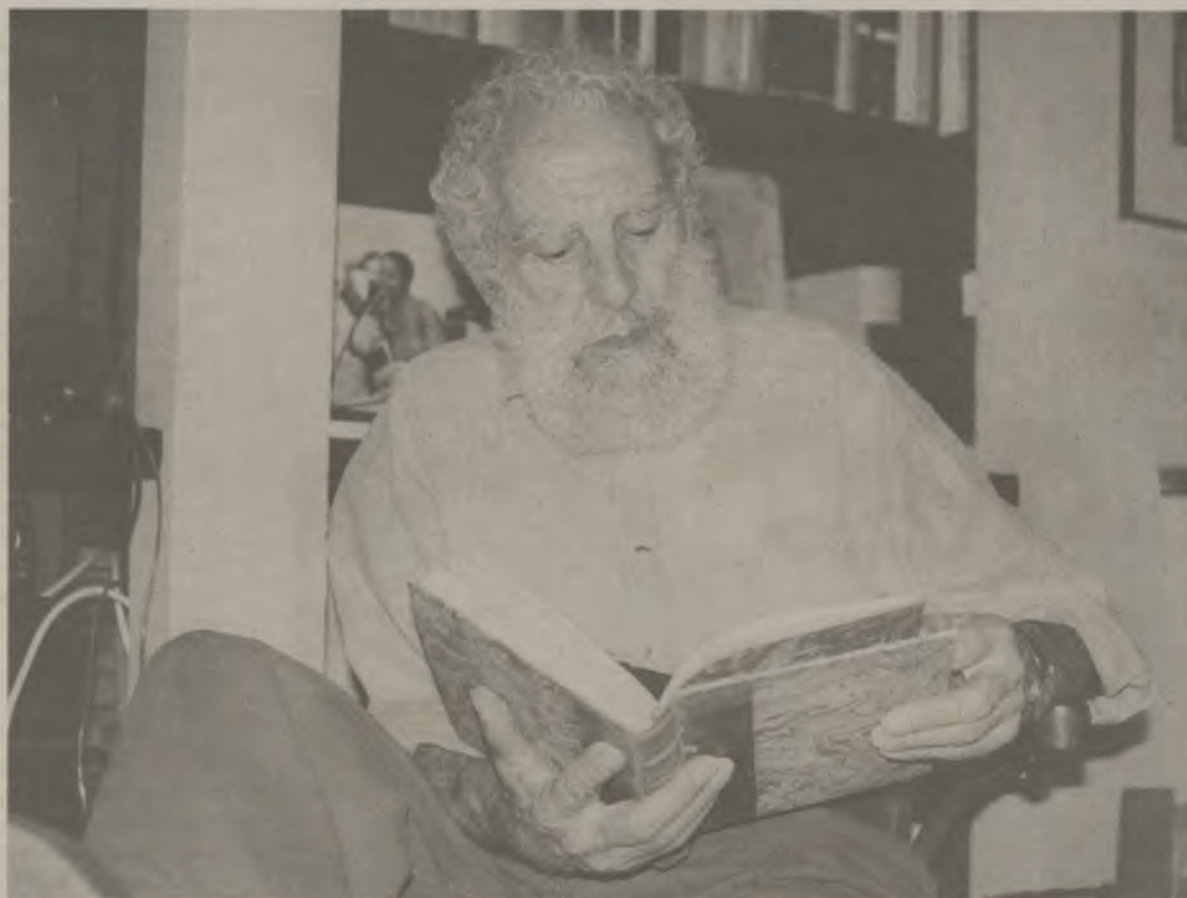
—«Va ser una sorpresa. No sé d'on els ha vingut guardonar-me perquè des de fa uns anys faig una vida pacífica escrivint. Ha estat una satisfacció perquè vol dir que hi ha gent que aprecia les coses que dic, encara que per a algú no siguin del tot ortodoxes.»

—Un dels motius del premi era com a reconeixement a la seva llarga i productiva trajectòria, però també per la seva integritat i fidelitat als principis.

—«Suposo que deuen ser els joves els que m'han premiat.»

—Tinc entès que el premi se li va donar per unanimitat.

—«Està bé. Actualment estem vivint en un clima que jo defineixo com a neofranquista i això es plasma en els mitjans de comunicació en què les declaracions oficials del govern no es posen en dubte i es donen com si fos la Bíblia i Catalunya està en un moment molt desgraciat perquè ens comportem com en l'època preromànica. Tota aquesta campanya del PP contra el terrorisme és la guerra freda a la qual s'han adherit tots els partits polítics, fins i tot el president de la Generalitat. Recordo

De treballar amb Cantinflas a col·laborar amb Dalí

● A més de treballar amb Mario Moreno *Cantinflas*, Fontserè també ha col·laborat amb Dalí en escenografies i en el *Happening by Dalí* al Philharmonic Hall de Lincoln Center. Ha presentat

reportatges diversos en directe per a *Crònica-2* de TVE entre 1973 i 1980 i va ser protagonista del documental de TVE *Los años vividos*, el 1990, i del programa de TV3 *La vida en un xip* de Joaquim

M. Puyal. Ha fet nombroses exposicions, la darrera de les quals a l'octubre del 2000, al Pati Llimona de Barcelona en què va presentar bona part de la seva creació artística.I.B.

que quan vivia a Nova York cada dia morien un o dos policies en acte de servei i el govern minimitzava els incidents per eradicar-los i els diaris només

donaven una petita notícia local a les seves planes. Aquí, el govern espanyol fa tot el contrari, fan d'un mort en acte de servei, un màrtir per la causa, un

màrtir del patriotisme, i això em demostra que encara no ens hem desfet d'aquell judeoislamisme de l'edat mitjana.»

—Vostè ha estat esce-

nògraf, dibuixant, cartellista i fotògraf i ara es dedica a escriure les seves memòries.

—«Quan em pregunten la meua professió, hauria

de dir *mis labores* perquè he fet de tot, des de periodista —ha treballat en diferents setmanaris i diaris i durant 11 anys va ser director artístic d'una revista hispana—, cartellista —el primer el va pintar durant la Guerra Civil—, fotògraf —té 42.000 fotos de ciutats— pintor i escenògraf, però també he treballat de venedor de gelats, firaire, veremador i taxista, tot això per guanyar els diners necessaris per fer el que a mi m'agradava fer. Aquests darrers anys ho he deixat tot per escriure les meves memòries i em temo que serà més llarg del que m'imaginava.»

—Més llarg, per què?

—«Perquè estic fent el tercer volum i em temo que n'hauré de fer un quart. De moment he publicat *Memòries d'un cartellista català (1931-1939)* i *Un exiliat de tercera. A París durant la Segona Guerra Mundial*. Suposo que aquest tercer volum que abraça el París de la immediata postguerra l'acabaré el 1948, quan durant nou mesos vaig portar un gran espectacle amb en Cantinflas a Mèxic. El quart volum, suposo que arribarà fins a l'actualitat.»

—Ha deixat de pintar?

—«Quan faig una cosa m'hi dedico en cos i ànima, i en aquest moment no puc pensar en res més que escriure.»

Shouts From The Wall

3 de maig de 2001
11.00 hores

al Saló de Graus d'Història

EL CARTELLISME DURANT
LA REVOLUCIÓ DEL 1936,
amb Carles Fontserè

PAÏSOS CATALANS
cepc
COORDINADORA D'ESTUDIANTS

Col·labora

BLOC D'ESTUDIANTS INDEPENDENTISTES

UNIVERSITAT DE BARCELONA

Vicerectorat de la
comunitat universitària

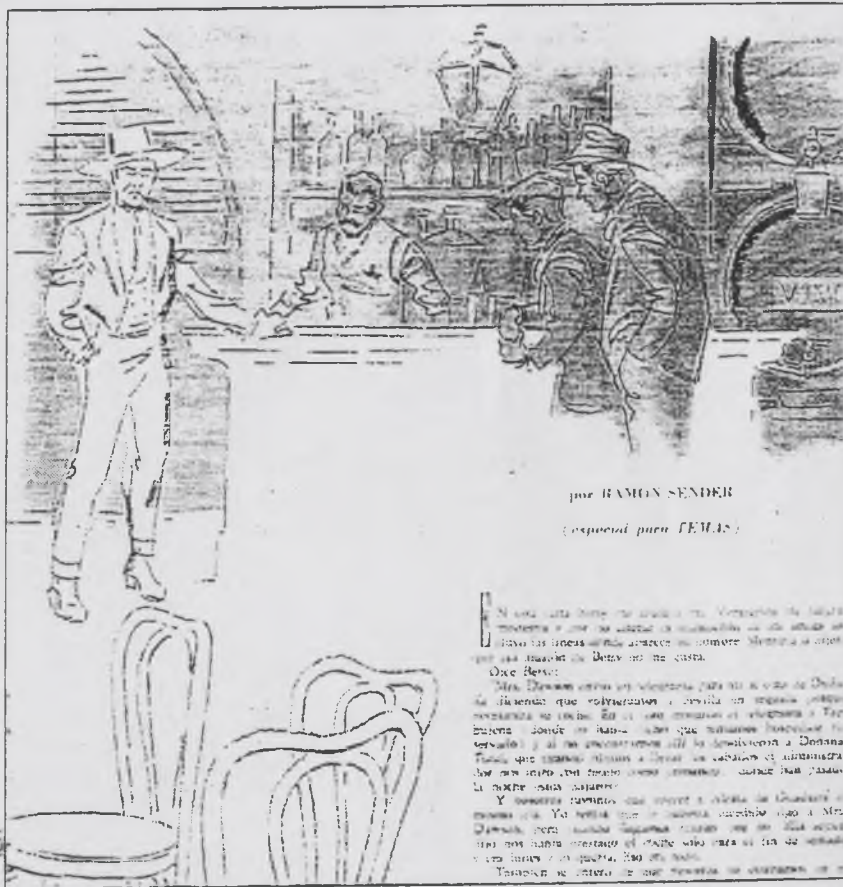
Realizados por el famoso cartelista catalán Carlos Fontseré

El IEA recibe una donación de dibujos y fotografías de Sender

ALTOARAGÓN

HUESCA.- El Instituto de Estudios Altoaragoneses (IEA), a través del Centro de Estudios Senderianos, ha recibido en donación una colección de fotografías y dibujos en torno a la figura y obra del novelista altoaragonés Ramón J. Sender, hechos por el famoso cartelista catalán Carlos Fontseré.

La donación, hecha por la esposa del pintor, incluye una veintena de fotografías inéditas de Sender realizadas por Fontseré en Los Ángeles en 1968, así como los originales de las ilustraciones que acompañaron la publicación de diversos cuentos del novelista en la revista neoyorquina "Temas", durante el periodo 1959-1960. Los dibujos ilustran las narraciones "El abejorrito rubio", "El patio", "Los malentendidos de la prima de Nancy", "La prima de Nancy tiene novio", "Betsy, la arqueología y Mrs Adams", y "Betsy y la continuidad histórica". Los responsables del Centro de Estudios Senderianos, que enmarcan la donación en los actos conmemorativos de la celebración del primer centenario del nacimiento de Sender, consideran el

Uno de los dibujos de la colección.

material recibido "importante y de interés".

Por otro lado, el Departamento de Cultura y Turismo del Gobierno de Aragón ha organizado un ciclo titulado "Los ojos del es-

critor" dentro de las actividades programadas en el centenario de Ramón José Sender, que se prolongará durante todo el mes de mayo en la FNAC de la capital aragonesa.

El IEA recibe dibujos y fotos inéditas de Ramón J. Sender

Pertenecían al pintor Carles Fontserè

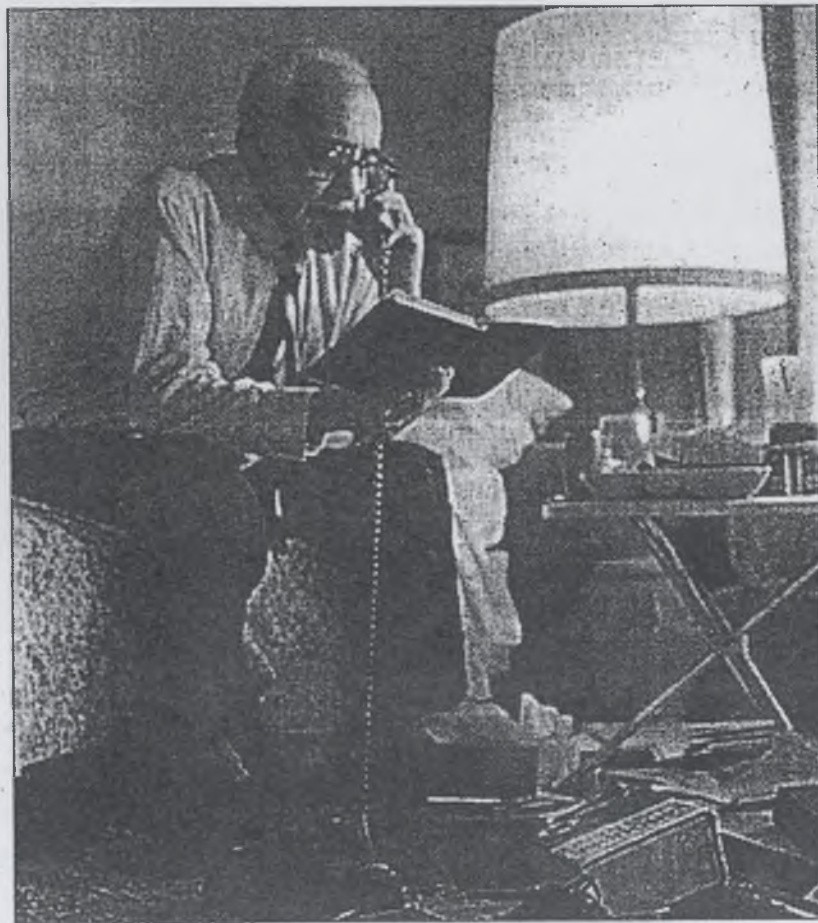
EL PERIÓDICO
Huesca

El Instituto de Estudios Altoaragoneses, a través del Centro de Estudios Senderianos, acaba de recibir una interesante donación de fotografías y dibujos realizados por el pintor catalán Carles Fontserè. Se trata de una veintena de fotografías inéditas de Ramón J. Sender, tomadas por Fontserè en Los Ángeles en 1968, y de las ilustraciones que este famoso dibujante y cartelista realizara para la revista neoyorquina *Temas* en 1959-1960 para acompañar otros tantos cuentos del escritor aragonés.

Fontserè, nacido en Barcelona en 1916, ilustró en *Temas* los cuentos de Sender *El abejorrito rubio*, *El patio*, *Los malentendi-*

dos de la prima de Nancy, *La prima de Nancy tiene novio*, *betsy*, *la arqueología* y *Mrs. Adams y Betsy* y *la continuidad histórica*.

La donación de Fontserè, realizada gracias a la colaboración de su esposa Terry, viene a sumarse a otras realizadas en el marco de la conmemoración del centenario del nacimiento del autor de Chalamera. Un centenario que hoy vuelve a tener una cita en Zaragoza, en el Fórum de la FNAC, donde a las 19.00 horas comienza el ciclo *Los ojos del escritor*, que organizado por la DGA reunirá en cinco sesiones a otros tantos autores aragoneses para hablar de la obra de Sender. José María Conget abre hoy el ciclo, que continuará con Mariano Gistaín, Ángela Labordeta, Rosendo Tello y Félix Romeo. ■

CARLES FONTSERÈ

Donación. Sender, en su casa de Los Ángeles.

CENTENARI RAMON SENDER

Gobierno de Aragon

Departamento de
Cultura y Turismo

- triptic

- llibre

- cartell

portades: Foto de

Carles Fontserè

MUESTRA El
Museo de Zaragoza
acoge, desde ayer
y hasta final de
año, un completo
recorrido por la
trayectoria vital y
literaria de Ramón
J. Sender a través
de pinturas,
fotografías, objetos,
artículos
periodísticos,
manuscritos
originales y
correspondencia
del escritor de
Chalamera

Oliver Duch

Textos, correspondencia, fotografías y cuadros conforman la exposición sobre Ramón J. Sender que se puede ver en el Museo de Zaragoza

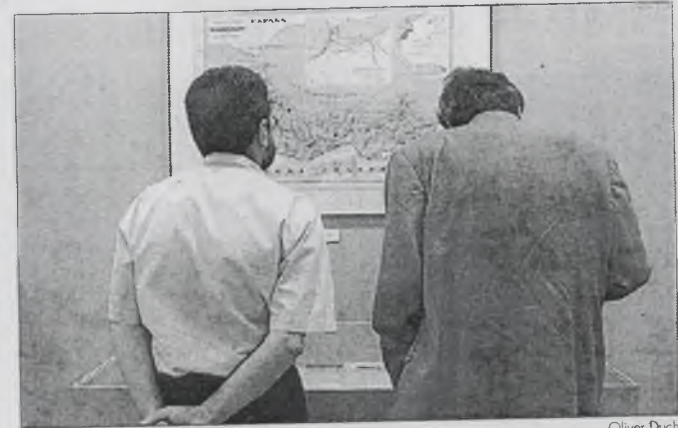
«Cartografía de una soledad», un paseo por el mundo de Ramón J. Sender

El Museo de Zaragoza expone hasta fin de año fotografías, textos, cartas y cuadros

La muestra es un recorrido por la trayectoria vital y literaria del escritor de Chalamera

ELENA RODRÍGUEZ Zaragoza
«El mundo de Ramón J. Sender era una especie de lucernario, peculiar y personal, poblado de obsesiones, imágenes y elementos plásticos. Muchas de las cosas que conformaban su mundo están aquí, y su objetivo es hacer entender un poco más al escritor y pintor aragonés». Con estas palabras presentó ayer Juan Carlos Ara, comisario de la exposición «Cartografía de una soledad», este recorrido por la trayectoria vital y literaria del escritor, en el que se reflejan la sucesión de los diferentes lugares, momentos históricos y ámbitos sensibles que explican su aportación a la literatura universal.

Pinturas, objetos, correspondencia, reportajes, artículos, libros y fotografías conforman el grueso de la exposición, que se puede ver en el Museo de Zaragoza has-

Oliver Duch

Otro aspecto de la exposición en el Museo de Zaragoza

LOS DATOS

- **Exposición:** «Cartografía de una soledad», sobre Ramón J. Sender.
- **Lugar:** Museo de Zaragoza (plaza de los Sitios)
- **Fecha:** del 3 de octubre al 2 de diciembre de 2001.
- **Colaboran:** Gobierno de Aragón, Ibercaja, Diputación de Huesca, Residencia de Estudiantes de Madrid.
- **Otros escenarios:** Residencia de Estudiantes (diciembre 2001-enero 2002) y Museo de Huesca (enero-febrero 2001).

renombre con su trabajo en «El Sol». Allí comienza a depurar su sagacidad crítica y destreza cronística, algo que desembocaría en su compromiso político, y que se refleja en el siguiente apartado de la exposición, «En rojo y negro» (1930-1935), época en la que se consagra como escritor, con obras como «Siete domingos rojos» (1932) y «La noche de las cien cabezas» (1934).

El exilio

El quinto capítulo, «La quiebra de lo humano», está centrado en la experiencia de Sender durante la Guerra Civil española (1936-1939). Fueron años duros para el escritor, en los que vivió la muerte de su mujer y su hermano. Escribió obras como «Contraataque» (1938), se sintió solo y fugitivo y, tras un largo tiempo en Francia, decidió expatriarse a América.

El último apartado de la exposición está centrado en el largo exilio de Sender (1940-1982) y transparenta el profundo desarraigo y la soledad que sintió durante aquellos años.

Chus Tudelilla destacó que el exilio fue la parte más «difícil» a la hora de montar una exposición «nada fetichista, ya que no queríamos recordar a un fantasma, sino a un escritor, y hacerlo a través de sus obras».

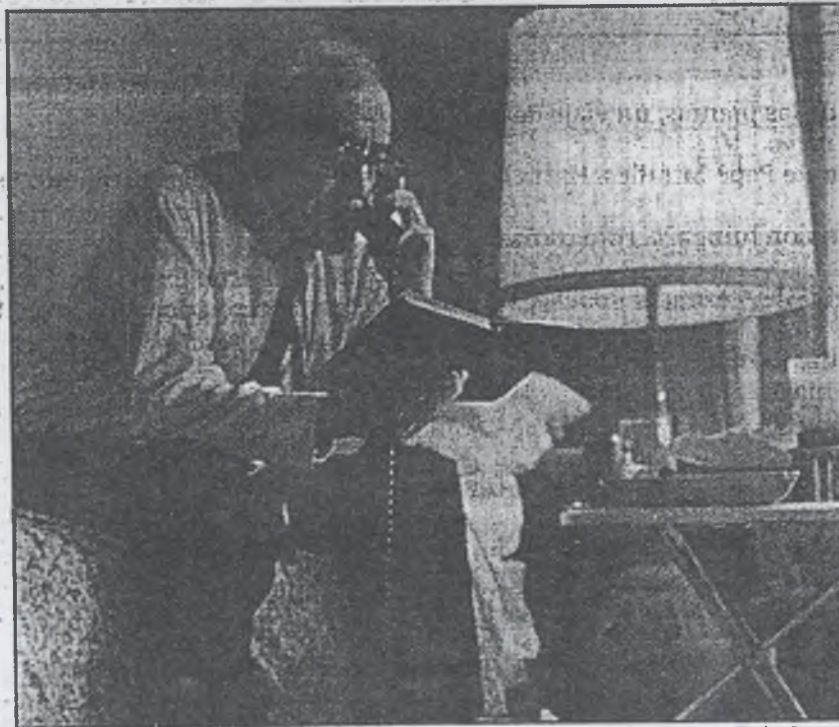
«La idea de la exposición «firmó Tudelilla- era la de construir el lugar de un solitario. El peso de esta soledad continuó es tan tremendo que se apodera de toda la exposición», en la que se recogen «fragmentos de historia, entusiasmos, quebraderos de cabeza, frustraciones y nuevos entusiasmos».

EN LA CALLE

El Instituto de Estudios Altoaragoneses, a través del Centro de Estudios Senderianos, acaba de recibir una interesante donación de fotografías y dibujos realizados por el pintor catalán Carles Fontserè. Se trata de una veintena de fotografías inéditas de Ramón J. Sender, tomadas por Fontserè en Los Ángeles en 1968, y de las ilustraciones que este famoso dibujante y cartelista nacido en Barcelona en 1916 realizara para la revista neoyorquina «Temas» en 1959-1960. Dichas ilustraciones acompañaban la publicación de otros tantos cuentos de Ramón J. Sender en la citada revista: «El abejorrito rubio», «El patio», «Los malentendidos de la prima de Nancy», «La prima de Nancy tiene

novio», «Betsy, la arqueología y Mrs. Adams» y «Betsy y la continuidad histórica». Esta donación de Carles Fontserè al Instituto de Estudios Altoaragoneses, realizada gracias a la amable colaboración de su esposa Terry, viene a sumarse a las efectuadas a través del Centro de Estudios Senderianos en el mes de marzo, en el marco de la conmemoración este año del centenario del nacimiento del escritor aragonés. Recientemente y coincidiendo con las fiestas patronales de Chalamera, localidad natal del escritor, la Diputación Provincial de Huesca entregó al Ayuntamiento de Chalamera una colección de obras de Ramón J. Sender publicadas durante los últimos años por el Instituto de Estudios Altoaragoneses.

Carles Fontserè

Ramón J. Sender, fotografiado en Los Ángeles en 1968

gular

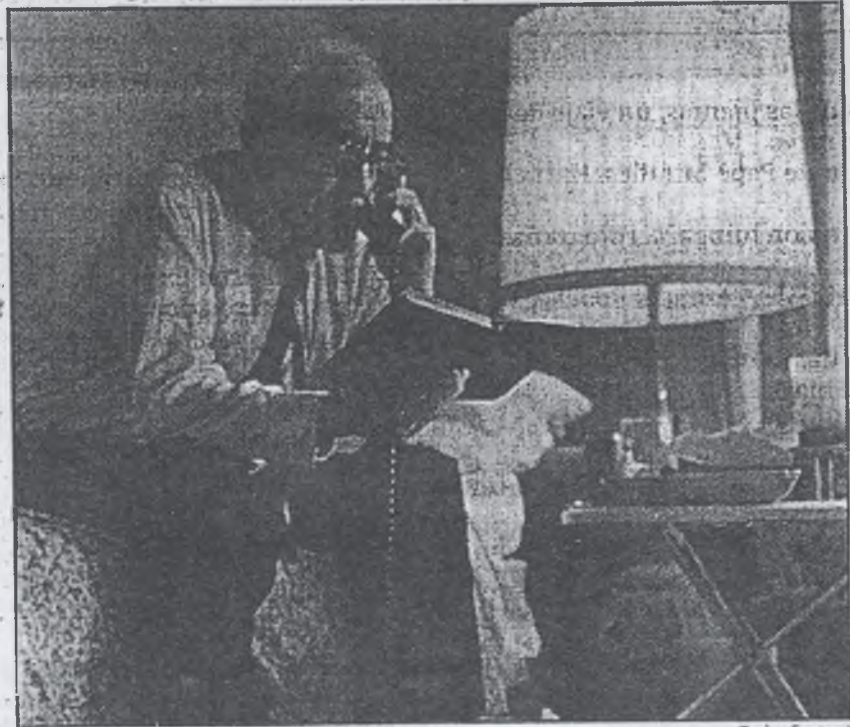
a infinito muchos de sus libros. Y pintó, y amó con desesperación. Libros como «Imán», «Réquiem por un campesino español», «Mr. Witt en el cantón», «El lugar de un hombre» o «El rey y la reina» figuran entre las mejores del siglo. Adelantó géneros mestizos con «Monte Odina», escribió una autobiografía elíptica en «Crónica del alba», de gran alcance, y esbozó un inventario de memorias literarias en «Álbum de radiografías secretas». La muestra es un acercamiento global, Sender y su tiempo, Sender y su sensibilidad, Sender y sus paradojas, Sender contra sí mismo y contra todos- un modo de vindicar la importancia, la hondura, el auténtico lugar de Ramón José Sender.

EN LA CALLE

El Instituto de Estudios Altoaragoneses, a través del Centro de Estudios Senderianos, acaba de recibir una interesante donación de fotografías y dibujos realizados por el pintor catalán Carles Fontserè. Se trata de una veintena de fotografías inéditas de Ramón J. Sender, tomadas por Fontserè en Los Ángeles en 1968, y de las ilustraciones que este famoso dibujante y cartelista nacido en Barcelona en 1916 realizara para la revista neoyorquina «Temas» en 1959-1960. Dichas ilustraciones acompañaban la publicación de otros tantos cuentos de Ramón J. Sender en la citada revista: «El abejorrito rubio», «El patio», «Los malentendidos de la prima de Nancy», «La prima de Nancy tiene

novio», «Betsy, la arqueología y Mrs. Adams» y «Betsy y la continuidad histórica». Esta donación de Carles Fontserè al Instituto de Estudios Altoaragoneses, realizada gracias a la amable colaboración de su esposa Terry, viene a sumarse a las efectuadas a través del Centro de Estudios Senderianos en el mes de marzo, en el marco de la conmemoración este año del centenario del nacimiento del escritor aragonés. Recientemente y coincidiendo con las fiestas patronales de Chalamera, localidad natal del escritor, la Diputación Provincial de Huesca entregó al Ayuntamiento de Chalamera una colección de obras de Ramón J. Sender publicadas durante los últimos años por el Instituto de Estudios Altoaragoneses.

Carles Fontserè

Ramón J. Sender, fotografiado en Los Ángeles en 1968

El disseny gràfic català reconeix la teva brillant trajectòria professional, que ha estat model per a les noves generacions.

Carles Fontserè i Carrió

Nascut a Barcelona l'any 1916.

Començà a dibuixar professionalment als quinze anys i consolidà la seva formació artística treballant per a empreses de litografia i publicitat fins els vint anys, quan esclatà la Guerra Civil Espanyola. És compromès, juntament amb els seus companys Aluà, Helios Gómez, Antoni Clavé i altres, al servei del poble col·laborant amb partits polítics d'esquerra i organismes governamentals de Catalunya i de l'Estat en la lluita contra els militars revoltats, destacant com a cartellista excepcional. En aquest temps és membre del Sindicat de Dibuixants Professionals de Barcelona. Un dels seus cartells més coneguts, convertit en referent d'estètica i comunicació, mostra un camperol alçant la falç amb el lema "Llibertat!" damunt l'onejant bandera anarquista com a rerafons.

Exiliat a França al final de la guerra com a soldat de l'Exèrcit de la República, és testimoni del dramàtic pas de la frontera per la Vajol, el 5 de febrer de 1939, del president de la Generalitat, Lluís Companys; el comissari de Propaganda, Jaume Miravittles i el conseller de Governació, Josep Tarradellas i conegué els camps de concentració del sud de França.

Ha residit a París i Nova York. Ha editat i il·lustrat llibres per a bibliòfils amb aiguaforts i litografies i dissenyat decorats i vestits per a diverses obres de teatre a París, Ciutat de Mèxic i Nova York.

Durant 13 anys practicà també la fotografia, de la que en fa un recull documental amb més de quaranta-dues mil fotos d'alt valor informatiu, sociològic i plàstic de la vella Europa, Mèxic i els EUA.

Polífacetec per vocació i per necessitat, durant la seva vida conrea altres disciplines entroncades amb l'art plàstic, com són la pintura, els còmics o la direcció artística d'una revista a Nova York.

Tot aquest bagatge, enriquit amb la seva aventura humana, ha revertit en les col·lectivitats que l'han acollit.

L'any 1973 retornà a Catalunya per continuar la seva activitat polifacètica. Abans, però, fa de taxista a Nova York, on pinta la sèrie "Cases catalanes vora el mar".

Ha estat reconegut per historiadors, crítics i institucions que han celebrat la seva obra en diverses exposicions.

El 1989, la Generalitat de Catalunya el guardona amb la Creu de Sant Jordi.

Entre d'altres escrits, l'any 1995, dins el marc de la commemoració del Centenari del Naixement de l'historiador Ferran Soldevila, edita amb Editorial Pòrtic, per a la Col·lecció Vides i Memòries, un valuós testimoni dels revoltats anys 30 titulat: "Carles Fontserè -Memòries d'un cartellista català (1931-1939)" i el 2000 presenta "Un exiliat de tercera".

En nom de la Junta Directiva de CODIC

Carles Catalán i Bolufer
President

Barcelona, 25 de maig del 2001

ASSOCIACIÓ
PER A LA CREACIÓ DEL
Col·legi de
Dissenyadors Gràfics

soci
d'honor

CODDIE

Ha estat reconegut per historiadors, crítics i institucions que han celebrat la seva obra en diverses exposicions.
El 1989, la Generalitat de Catalunya el guadaña amb la Creu de Sant Jordi.
Entre d'altres escrits, l'any 1995, dins el marc de la commemoració del Centenari del Naixement de l'historiador Ferran Soldevila, edita amb Editorial Poric, per a la Col·lecció Vides i Memòries, un valuós testimoni dels revolts anys 30 titulat: "Carles Fontserè -Memòries d'un cartellista català (1931-1939)" i el 2000 presenta "Un espat de tercera".

En nom de la Junta Directiva de CODIG

Carles Catalán i Bolufer
President
Barcelona, 25 de maig del 2001

Sr. Carles Fontseré
Apartat de Correus, nº 39
17820 BANYOLES (Girona)

Barcelona, 20 de febrer de 2001

Benvolgut amic,

Ens plau fer-te saber que, en reconeixement a la teva generosa dedicació i a la important tasca desenvolupada en el camp del Disseny Gràfic, la Junta Directiva que presideixo va acordar per unanimitat concedir-te el títol de:

Soci Honorari

Amb aquesta nominació no fem més que agrair públicament la teva inestimable aportació i volem fer-te saber que, a partir d'ara, comptem amb la teva valuosa participació com a soci.

L'entrega d'aquesta menció honorífica es realitzarà el proper divendres 25 de maig de 2001 a la Casa Batlló, coincidint amb l'EXPOCODIG '2001, dins del sopar de cloenda, on esperem comptar amb la teva presència per a aquest acte d'homenatge.

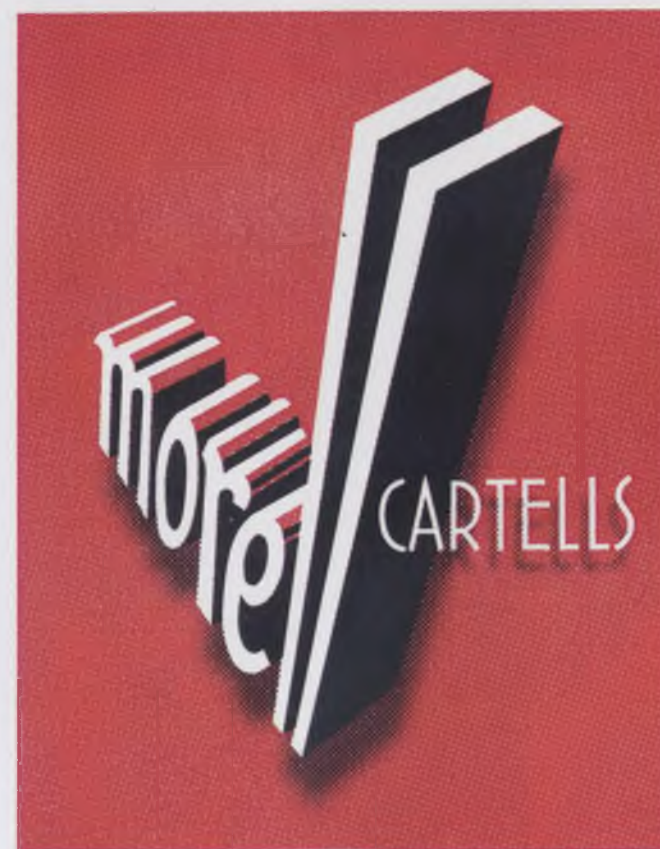
Mentrestant, reb el testimoni de la nostra més alta consideració.

Molt cordialment,

Carles Catalán
President

En la foto, el president del Col·legi de Dissenyadors Gràfics, Carles Catalán, en l'entrega del títol de Soci Honorari a l'Enric Fontseré en representació d'en Carles que no va poder assistir a la cerimònia que tingué lloc a la Casa Batlló el 25 de maig del 2001.

És de destacar que Carles Fontseré, un dels pocs cartellistes del Sindicat de Dibuxants Professionals encara actiu, al seu llibre *Memòries d'un Cartellista Català*, en referir-se a Morell parla de la "concreció i la força sintètica del Pont Nou monumental de Camprodon damunt el Ter, del cremallera de Núria al Pirineu Català i del funicular aeri de Sant Jeroni, de Josep Morell". Aquests elogis són d'admirar venint d'un cartellista d'ideologia contrària a la de Morell. En un altre passatge del llibre es refereix a Josep Morell com el primer cartellista de Catalunya.

L'obra del cartellista Josep Morell, recopilada per Marc Martí

És de destacar que **Carles Fontserè**, un dels pocs cartellistes del Sindicat de Dibuixants Professionals **encara** actiu, al seu llibre *Memòries d'un Cartellista Català*, en referir-se a **Morell** parla de la "concreció i la força sintètica **del Pont Nou** monumental de Camprodon damunt el Ter, del cremallera de Núria al Pirineu Català i del funicular aeri de Sant Jeroni, de Josep Morell". Aquests elogis són d'admirar venint d'un cartellista d'ideologia contraria a la de Morell. En un altre passatge del llibre es refereix a Josep Morell com el primer cartellista de Catalunya.

Carles Fontserè, entre la il·lustració i l'escenografia

L'exposició de la Sala Municipal de Pineda de Mar permet recuperar una part de la seva producció de postguerra, pràcticament inèdita i desconeguda

JOSEP FERRER I COSTA

El passat divendres, 22 de juny, es va inaugurar a la Sala Municipal de Pineda de Mar una interessant exposició retrospectiva de la producció de postguerra del polifacètic artista i cartellista Carles Fontserè (Barcelona, 1916). L'exposició, que va ser inaugurada per l'artista i per l'alcalde de Pineda de Mar, Joan Morell, es titula *Il·lustració i escenografia (1945-1965)* i recull la producció sobre paper —que correspon al seu primer exili a París, Mèxic i la primera etapa de Nova York—, d'aquest veterà artista. El catàleg de l'exposició, profusament il·lustrat a tot color, conté un text de la historiadora de Disseny Gràfic Raquel Pelta, que ressegueix la trajectòria artística global de Fontserè fent, però, una especial atenció a la seva producció d'època d'exili. El catàleg serveix per situar les peces que formen l'exposició *Il·lustració i escenografia (1945-1960)* dins les coordenades d'espai i temps de l'artista i per contextualitzar aquesta part de la producció artística de Fontserè, pràcticament inèdita i desconeguda. L'exposició es podrà visitar fins al proper 29 de juliol de 2001.

De cartellista a escenògraf

Carles Fontserè és sobretot conegut i reconegut per la seva impressionant aportació al cartellisme d'agitació política i patriòtica d'època republicana. Els cartells dissenyats per Fontserè i altres artistes, en defensa de la república i de la nació catalana, fou un revulsiu i marcà una inflexió dins la història del cartellisme català i europeu. Efectivament, Fontserè i la resta d'artistes agrupats dins el Sindicat de Dibujants Professionals, trencaren amb la seva producció cartellista, la tradició modernista i noucentista —petitburguesa en certa manera— i apostaren per un avantguardisme ferotge en la composició i els colors. Els resultats d'aleshores encara avui ens deixen bocabadats.

Un cop acabada la guerra, Fontserè, com la immensa majoria d'artistes i intel·lectuals catalans s'hagué d'exiliar. El seu exili es prolongà fins l'any 1973 i París, Mèxic i Nova York foren les tres metròpolis que l'acolliren. El trencament provocat

Joan Pujadas

A DALT, CARLES FONTSERÈ I JOAN MORELL, ALCALDE DE PINEDA, DURANT LA INAUGURACIÓ DE LA MOSTRA. A BAIX, ESCENOGRÀFIA DE «LA CASA DE BERNARDA ALBA», DE GARCÍA LORCA.

per la derrota de la Guerra Civil obligà molts artistes a una producció artística més de subsistència. No cal enganyar-se, part de la producció artística de Fontserè també respon a aquesta realitat. Ara bé, també és cert que aquesta producció d'encàrrec té una qualitat artística innegable que, seixanta anys després, torna a aflorar amb la frescor del primer dia.

L'exposició és ordenada temàticament en quatre parts. Una primera part, agrupada sota la categoria d'Il·lustracions, recull les obres que Fontserè va realitzar per a diverses revistes en dues èpoques diferents: hi ha il·lustracions d'època parisense,

datades en el període de Nova York i projectes escenogràfics que va realitzar per a Mario Moreno «Carmelo», formen un conjunt és format pels cartells realitzats a París a finals dels quaranta, i finalment, elaborats amb tècnica gràfica, datats de la primera època de l'exili. La mostra de Pineda ens convida a contemplar a contemplant obres produïdes

EL PERIÓDICO
6-7-01

Mirades

CARLES FONTSERÈ
Il·lustració i escenografia.
Fundació Tharrats.
Fins al 29 de juliol.

Carles Fontserè (Barcelona, 1916) va destacar com a cartellista en el sector republicà durant la guerra civil espanyola. Va sobresortir com a artista i la seva vida a l'exili va ser apassionant, segons indiquen les seves memòries. Aquí se'l coneix poc i aquesta exposició, dedicada a les seves facetes d'il·lustrador i escenògraf, resulta no només convenient, sinó interessant.

CULTURA-ESPECTACLES

La sala d'exposicions de Pineda de Mar recupera fins al 29 de juliol l'obra de l'il·lustrador i cartellista Carles Fontserè.

T. MÁRQUEZ / Pineda de Mar
● La sala municipal d'exposicions de Pineda de Mar recupera fins al 29 de juliol l'obra de l'il·lustrador i cartellista barceloní Carles Fontserè. La mostra pretén «retre un meregut homenatge a aquesta figura imprescindible de la cultura catalana; un artista integral que assumeix en la seva obra el vell somni d'abolir

les fronteres entre art i vida i, per tant, entre les diverses disciplines artístiques».

Nascut en el si d'una família sense res a veure amb l'art, als quinze anys comença a treballar d'aprenent en un taller d'escenografia. En aquest període ja dibuixa per *El Correo Catalán*, el setmanari que assumeix en la seva obra el vell somni d'abolir

Ajuntament
de Pineda de Mar

Joan Morell i Comas,
Alcalde de Pineda de Mar,
es complau a convidar-vos a la inauguració de l'exposició

Carles Fontserè
Il·lustració i escenografia (1945-1965)

L'acte tindrà lloc el divendres dia 22 de juny, a 2/4 de 9 del vespre,
a la Sala Municipal d'Exposicions, plaça de Catalunya, 1.

Pineda de Mar, juny de 2001

EL PERIÓDICO

6-7-01

Mirades

CARLES FOTSERÉ

Il·lustració i escenografia.

Fundació Tharrats.

Fins al 29 de juliol.

Carles Fontseré

(Barcelona, 1916)

va destacar com a

cartellista en el

sector republicà

durant la guerra

civil espanyola.

Va sobresortir com

a artista i la seva

vida a l'exili va ser

apassionant,

segons indiquen

les seves

memòries. Aquí

se'l coneix poc i

aquesta exposició,

dedicada a les

seves facetes

d'il·lustrador i

escenògraf,

resulta no només

convenient,

sinó interessant.

Ajuntament
de Pineda de Mar

Joan Morell i Comas,

Alcalde de Pineda de Mar,

es complau a convidar-vos a la inauguració de l'exposició

Carles Fontserè

Il·lustració i escenografia (1945-1965)

L'acte tindrà lloc el divendres dia 22 de juny, a 2/4 de 9 del vespre,
a la Sala Municipal d'Exposicions, plaça de Catalunya, 1.

Pineda de Mar, juny de 2001

La sala d'exposicions de Pineda recupera l'obra de l'il·lustrador i cartellista Carles Fontserè

T. MÁRQUEZ / Pineda de Mar

● La sala municipal d'exposicions de Pineda de Mar recupera fins al 29 de juliol l'obra de l'il·lustrador i cartellista barceloní Carles Fontserè. La mostra pretén «retre un merescut homenatge a aquesta figura imprescindible de la cultura catalana; un artista integral que assumeix en la seva obra el vell somni d'abolir

les fronteres entre art i vida i, per tant, entre les diverses disciplines artístiques».

Nascut en el si d'una família sense res a veure amb l'art, als quinze anys comença a treballar d'aprenent en un taller d'escenografia. En aquest període ja dibuixa per *El Correo Catalán*, el setmanari *Reacción* i la revista infantil *Plançons*. Amb 17 anys

crea cobertes de llibres i entra en el món de la publicitat amb anuncis i cartells cinematogràfics. Durant la Guerra Civil posa el seu art al servei de la República.

La seva afiliació l'obliga el 1939, amb la victòria franquista, a encetar un llarg exili que no acabarà fins el 1973. Internat a diferents camps de concentració, viatja a França en

alliberar-se'n, on emprèn una important tasca com a editor i dibuixant de llibres de bibliòfil. A la fi de la Segona Guerra Mundial comença una nova etapa, la d'escenògraf i figurinista de teatre. Als anys cinquanta s'instal·la a Nova York i quan torna a l'Estat, el 1973, tira endavant com a dibuixant de còmics i com a il·lustrador de publicitat.

El memorialismo catalán (1990-2000)

Jordi Amat
Blanca Bravo Cela

La vida, en la dimensión de lo público, implica actitudes y exige concesiones. Una fundamental –no estamos hablando de eremitas ni de exhibicionistas, que de todo hay– es la aceptación de lo dominante: el encaje dentro de los cánones no únicamente de lo tolerado sino de lo bien visto. Se trata, de definitiva, de aceptar las ineluctables imposiciones del presente. Los textos autobiográficos no escapan del yugo que implican los condicio-

nantes de la circu-
incluso se puede ll
bra, el presente ej
un activo modelac
igual que sea de ex
za por una senda
publicados tras la

En efecto, la lle
exigió novedades
iniciar la revisión
ayer se pusieron e
zaron a hurgar en
yo con la voluntad
Así, a partir de 19
nial– el género em

Tenemos, en def
escribir sobre sí m
temporáneos? A es
sariamente, de los
Pero ese configura

28

objetivo final del libro, como vemos inteligentemente camuflado, no es otro que el deseo de justificación por un error de juventud que, el lector comprenderá, era lógico por el contexto que le rodeó. Es más, lo suyo fue la lúcida inteligencia que le permitió ver la luz en el oscuro panorama impuesto.

La crítica también se produce contra la izquierda desde la misma izquierda. Jordi Solé Tura personaje que tuvo una indiscutible filiación comunista, no duda en su notable *Una història optimista* [1999] en cuestionar el talante arbitrario de algunas de las decisiones del PC y se desmarca de las posiciones más radicales. Se trataría, en este fin de siglo, de la plena asunción del pacto que supuso la transición. Las mejores páginas del libro son aquellas en las que Solé Tura narra con la brillantez literaria de un escritor experimentado sus peripecias europeas como integrante del antifranquismo (la vida del exilio en París, el día a día de Radio Pirenaica en Varsovia, la ingenuidad y la intransigencia ideológica del PC en el exilio).

Complejísimas relaciones políticas y plurales perspectivas, como vemos, se dan cita en el memorialismo catalán actual. Punto de vista singular es el

CUADERNOS HISPANOAMERICANOS

611

mayo 2001

DOSSIER:

Literatura catalana actual

Vasko Popa

Apuntes sobre la poesía

Blaise Cendrars

Siete poemas de *Hojas de ruta*

Los poemas de Arturo Uslar Pietri y Eladio Dieste

Los poemas de Argentina, Chile y Ningún Lugar

Los poemas con Alfredo Bryce Echenique, Juan Ferraté y Pere Gimferrer

RECUERDOS DEL 36. Una exposición en el Museo Imperial de la Guerra de Londres recuerda la contienda civil española con fotografías, carteles, cuadros, ropa y partituras. Pero también con testimonios huma-

nos. Miembros de las Brigadas Internacionales y supervivientes de aquella confrontación que desgarró España, recordaron el horror en la inauguración de la muestra. En esta página se ofrecen dos recuerdos, el de

un voluntario y el de una enfermera inglesas. Y un artículo escrito por el dirigente del Partido Conservador inglés Michael Portillo, quien relata cómo se conocieron sus padres: él, español, fue profesor de la Univer-

sidad de Salamanca, donde coincidió con Miguel de Unamuno; ella, estudiante de Oxford, era una voluntaria que ayudaba a niños evacuados de España. «Así, la Guerra Civil unió a mis padres», escribe Portillo.

Hace dos años hice una serie radiofónica sobre la Guerra Civil española. Fui a ver a Víctor Alba, un escritor marxista que vivía cerca de Barcelona, para grabar la que probablemente era mi décima entrevista con un veterano de aquella contienda. Para entonces ya se había establecido una pauta. Todos los hombres y mujeres de edad que visité poseían miles de libros, todos ellos sobre política y en todas las lenguas europeas. Sesenta años después del final de la guerra seguían viviendo rodeados de ideas, sostenidos en las penalidades de su vida por su inquebrantable idealismo.

Alba me dijo que en Barcelona, en 1937, los marxistas y los estalinistas ni siquiera fingían estar luchando contra Franco, sino que se enfrentaban entre sí en una sangrienta lucha ideológica por el control de la izquierda. Hubo atrocidades y hambre indescriptibles. Hizo una pausa. «Fue la época mejor de mi vida», dijo. Manifes-

La sangre de España

MICHAEL PORTILLO

arrancó la mano derecha.

Luis vivió la pesadilla española de mutilación y asesinato; cuando la República fue arrollada pudo escapar por los Pirineos. Llegó a Inglaterra como solicitante de asilo patrocinado por un miembro laborista del Parlamento. Cambió su labor

docente en Salamanca por un trabajo de pelar patatas en Londres. Posteriormente se cualificó en el trabajo manual y se dedicó a construir pistas para la RAF. Dejó tras de sí a su familia, su país y su carrera. Y también su lengua, dolorosamente, pues le encantaban la conversación y la esotérica lengua de Cervantes. En la soledad del exilio escribía sonetos. Tal vez lo que más echaba de menos era Salamanca.

Evacuación

Tras el bombardeo de Gernika en 1937, algunos miles de niños fueron evacuados a Gran Bretaña en cargueros británicos. Luis ayudó a cuidar de algunos y allí conoció a otra

GEORGE WHEELER «¿Puedo escupir este cartel de Franco?»

George Wheeler está en la sala principal de la exposición. Debajo del brazo lleva un estropeado portafolios que contiene un manuscrito inédito, sus memorias de la guerra, y la boina que llevaba cuando era voluntario al sur de Londres. «Durante años nadie tenía interés. ¡Qué ignorancia! Mencionabas Gernika y la gente se reía».

Este anciano de 86 años contempla con amargura una foto de la matanza del Cuartel de la Montaña. «He visto muerte y destrucción». Junto a un cartel de Franco susurra: «¿Puedo escupirle?».

Wheeler estaba ansioso por ver la pieza estrella del museo, un cuadro de Picasso. Al contemplarlo se siente desilusionado. «No es el que tenía que ser», dice. El cuadro de Picasso expuesto es *Mujer llorando*, que pintó según su descripción de Gernika, según informa Emma Brodkes.

Le ofrecen una copa de vino explicándole que procede de una viña destruida por Franco y después replantada. Está desconcerta-

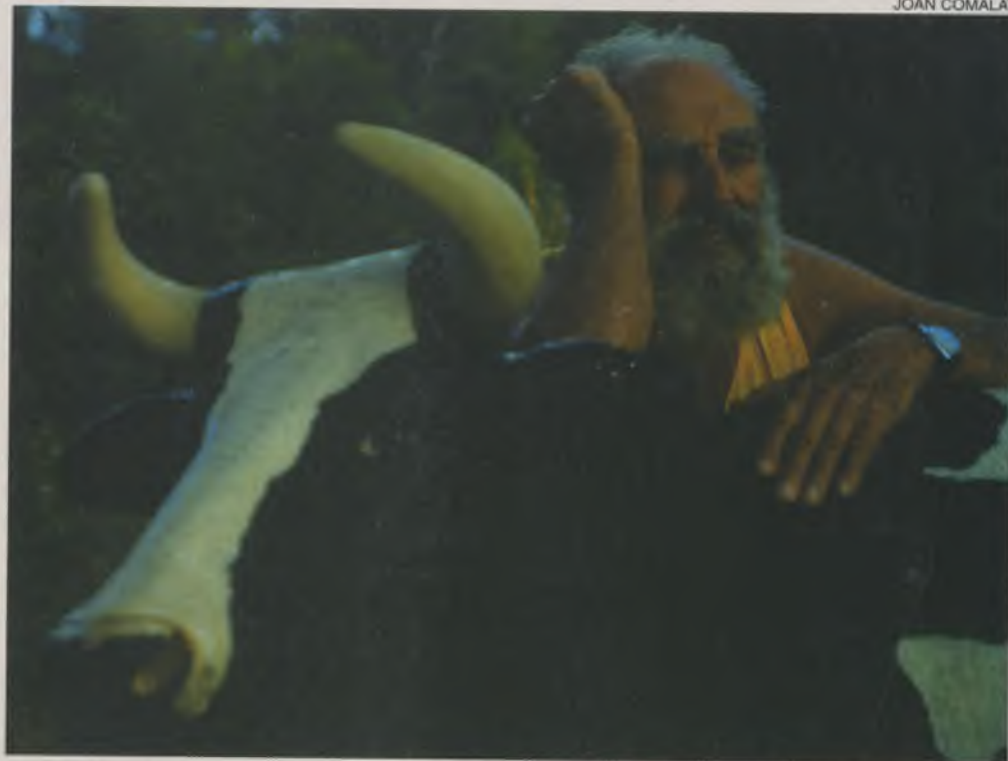
Bon
Art

Revista d'Art

CONTRALLUM

CARLES FONTSERÈ, ARTISTA PLÀSTIC I ESCRIPTOR

JOAN COMALAT

Carles Fontserè, al
jardí-bosc de casa seva.

**“L'ART CONTEMPORANI CATALÀ ESTÀ AL SERVEI DEL GRAN
CAPITALISME I DE LA DESPERSONALITZACIÓ DE CATALUNYA”**

NASCUT A BARCELONA, CARLES FONTSERÈ I CARRIÓ VA EXILIAR-SE EL 1939 DE CATALUNYA PER ANAR A VIURE 10 ANYS A PARÍS, ABANS, PERÒ, VA HAVER DE CONÈIXER ELS CAMPS DE CONCENTRACIÓ. POSTERIORMENT, VA VIATJAR PER FEINA 9 MESOS A CIUTAT DE MÈXIC, FINS INSTAL·LAR-SE DEFINITIVAMENT A NOVA YORK, ON VA RESIDIR DURANT 23 ANYS. FONTSERÈ RECORDA QUE "HI VAIG ANAR EL 1949, QUAN ENCARA NO HI HAVIA TURISME I FINS I TOT VAIG FER-HI DE TAXISTA". HA REALITZAT EXPOSICIONS DE FOTOGRAFIA ARREU DEL MÓN I HA PUBLICAT IMATGES A LA PREMSA NACIONAL I INTERNACIONAL. TAMBÉ VA COL·LABORAR A TVE EN EL PROGRAMA «CRÒNICA-2» DE CARLES SENTÍS.

A l'esquerra, dibuix de Fontserè per als vestuaris d'un muntatge teatral. I, foto de Nord-amèrica, a la Fifth Avenue de Nova York (anys 60).

Només el feia servir per escriure. A part, totes les preguntes que fa l'ordinador, la manera d'estructurar-les, tot és tan americà, que no puc. Tot aquest món és el desembarcament nord-americà que jo conec de prop. Nova York m'interessa molt com a gran ciutat, però una cosa és això i l'altra és l'esperit nord-americà amb vista a fora, l'imperialisme.

BA. I ara, arribats a aquest punt, parli ben bé del que vulgui.

C.F. Durant 13 anys he conreat la fotografia. Després ja no n'he

fet més. Ara, estic escrivint, o sigui, que ni pinto, ni faig cartells, ni dibuixo, ni res. He fet dos volums de les meves memòries i estic escrivint el tercer i vés a saber si faré el quart. Quan faig una cosa m'hi dedico amb tot. Per això, quan certes vegades em pregunten la professió, no sé ben bé què dir, i dic en broma allò de "sus labores".

EXISTÈNCIA, CULTURA I POLÍTICA.

BA. Als 85 anys, de veritat, què és el que es valora?

C.F. L'experiència, però en l'aspecte negatiu hi ha un punt en què no havia pensat mai: tot el teu món es mor abans que tu et moris. I et trobes una mica desplaçat, perquè tot el món nou que es va construint no és ben bé el teu.

Et sents una mica limitat, perquè per exemple són un apassionat dels llibres –té una col·lecció molt gran i ben ordenada i amb dedicatòries en català fins i tot de Camilo José Cela– i m'adono que certes coses que jo voldria saber ja no intento esbrinar-les, perquè sé que no tindrè temps. La mort, encara que et pot venir de jove, et torna diferent en saber que tens un límit. Et trobes una mica descentrat.

BA. I per què més es pot trobar descentrat?

C.F. Quan era jove –i va coincidir amb un gran artista català com és Antoni Clavé– reconeixia una tradició, admirava uns artistes, uns actors, uns pintors i, en certa manera, volíem ser com ells, teníem un model. Llavors, quan vaig venir el 1973 aquí, hi havia tota una joventut que renegava de la seva tradició –el franquis-

me– però és que també no feia res per recuperar la seva tradició anterior al 1939. Aquesta joventut que vaig trobar feia una cosa nova, entre cometes, i buscava els valors fora del fet més proper o en creava de propis. Hi ho han fet amb supèrbia, per això se m'ha fet antipàtic aquest món de polítics, escriptors que sembla que ells hagin descobert el món, com si a partir d'ells tots els altres no existissin. És a dir, això ha estat un dels greuges del franquisme, que ha provocat un tall històric

impressionant. Però políticament no ha estat un tall, perquè tenim un règim, una monarquia, que és la que va crear Franco. I mentre que es renega del passat, resulta que d'un aspecte tan primordial com el polític, no se'n defuig. Per tant, no participo de tots els noms que són l'orgull d'aquestes generacions. Per mi, són uns neocolonials, i més en sentit artístic. Molt de l'art que es pregonava als 70 i es desenvolupà després a Catalunya i a Espanya, jo ja l'havia viscut a Nova York als anys 50.

BA. Com el valors aquest art?

C.F. Políticament, al servei del gran capitalisme i la despersonalització de Catalunya. Quan a la Generalitat estan reunits i tenen a darrera aquell Tàpies, per mi això és un insult

a la catalanitat, un insult a tot el que he conegut i que ha format Catalunya. Perquè considero que Catalunya no només és de l'any 1939 al 1975, sinó que Catalunya ve de lluny i ha anat tenint una evolució pròpia. Però amb el franquisme i el tall històric que va produir, tot el que ha tornat a sortir bàsicament té influència de Nord-amèrica.

BA. Per què no hem reivindicat la tradició anterior al 1939?

C.F. Ho hem fet veure. Aquests que han format el món polític i cultural dels anys 80 han fet veure que reivindicaven els anys 30 però no és veritat. Han seguit, en matèria artística, el que van crear a Nova York als anys 50 i 60 a Nord-amèrica. I no participo en res d'això. Jo sóc fidel a unes arrels que s'han trencat i que s'han mort i que subsisteixen una mica com a mite, com el mite Companys, Irla, però quan a mi la

[Tot el teu món es mor abans que tu et moris. I et trobes una mica desplaçat, perquè tot el nou món que es va construint no és ben bé el teu]

3es Jornades del paper

5,6 i 7 d'octubre de 2001

Sarrià de Ter

EXPOSICIONS

VARIACIONS LITOGRÀFIQUES
sobre teulats i parets blanques mediterrànies

CARLES FONTSERÈ

CARLES FONTSERÈ

Los que pertenecemos a la generación de la Guerra Civil, siempre hemos admirado a los protagonistas que sufrieron aquellos malos tiempos. Los sufrieron sin tener ellos culpa alguna. Fueron víctimas primero del fascismo imperante en Europa, y después de las otras paradojas de las democracias teóricas, unos momentos en los que el único pensamiento dominante y hegemónico era la jerarquía en la política, en la vida productiva y en la vida social. Todas las fuerzas que pretendían la igualdad social y la libertad individual y en especial las libertades nacionales fueron castigadas por haberse avanzado en el tiempo. La democracia burguesa había marcado unos límites y la energía provocada por las ansias de libertad no eran suficientemente bien acogidas en su esquema, y las crisis económicas fueron aprovechadas para regresar a las formas atávicas del dominio de las clases dirigentes, de uno y otro color, de una y otra nacionalidad.

Carles Fontserè (Barcelona, 1916), al cumplir los quince años, se encontró con la proclamación de la II República y con una nueva oleada de libertad. Libertad política individual y libertad nacional para el pueblo de Cataluña. Su vocación artística queda patente muy pronto dedicándose profesionalmente al arte del dibujo. Al estallar la Guerra Civil pone su profesionalidad al servicio de la causa republicana desde el Sindicato de Dibujantes Profesionales. Ahora, mientras escribo estas notas, tengo delante su famoso cartel, en el que un campesino, un segador, con la hoz en la mano, grita por la "¡Libertad!". Es un cartel en el que aún hoy permanecen los valores artísticos, que lo hacen moderno, actual y llamativo. No es simplemente un cartel, es una obra de arte. Es el grito que retumba con el "seguem cadenes" y que rompe con un "bon cop de falç"(*)

Al servicio de los valores republicanos puso no sólo su arte sino que también se dedicó a ellos

por entero, fue soldado de las Brigadas Internacionales, aquellas brigadas que aglutinaban a la juventud europea que vino a luchar para dar su apoyo al patrimonio republicano, contra las fuerzas carpetovetónicas del franquismo, que encabezaba la reacción eclesiástico-militar de los terratenientes. George Orwell cantó la odisea de las brigadas internacionales, que se disolvieron por las presiones de los gobiernos de la burguesía europea. Con la disolución de las brigadas, Carles Fontserè colaboró con la Dirección General de la Defensa contra Aeronaves (DCA), y hacia el final de la guerra tomó el camino del exilio. Fue internado en un campo de concentración en Francia. Exiliado espiritualmente, todavía en tierras catalanas, trabaja y expone en Perpinyà (febrero 1939), pinta murales y decora el "Casino de Canet". De esa época, conservamos un buen retrato, publicado en un diario rosellonés: "Fontserè, pintor delicado, decorador repleto de hallazgos inéditos, artista inspirado, que combina una fantasía descabellada con la alegría de las paradojas pictóricas".

Habiéndose escapado del campo de concentración de Saint Cyprien y sin papeles, se va a París poco después del estallido de la Segunda Guerra Mundial. Allí con su bagaje cultural y pictórico alterna el dibujo artístico con la escenografía y la ilustración de libros. Vive en Montparnasse. Empieza a trabajar dibujando cómicos para semanarios, pero lo alterna con la escenografía, la pintura y la ilustración litográfica de libros de bibliófilo. El año 1946 en París diseña los decorados y vestuario de la obra de teatro *La casa de Bernarda Alba*. Por aquellos años Pierre Mornand, conservador honorario de la Bibliotheque Nationale de Paris, escribió a propósito de sus litografías: "Carles Fontserè vient de tenter l'aventure avec un zele audacieux, heurement secondé par son remarquable talent."

En 1948 se fue a Méjico, asociado con Mario Moreno *Cantinflas*, y produjo un gran espectáculo de estilo parisino. En 1949 trabajó en

CARLES FONTSERÈ

Los que pertenecemos a la generación de la Guerra Civil, siempre hemos admirado a los protagonistas que sufrieron aquellos malos tiempos. Los sufrieron sin tener ellos culpa alguna. Fueron víctimas primero del fascismo imperante en Europa, y después de las otras paradojas de las democracias teóricas, unos momentos en los que el único pensamiento dominante y hegemónico era la jerarquía en la política, en la vida productiva y en la vida social. Todas las fuerzas que pretendían la igualdad social y la libertad individual y en especial las libertades nacionales fueron castigadas por haberse avanzado en el tiempo. La democracia burguesa había marcado unos límites y la energía provocada por las ansias de libertad no eran suficientemente bien acogidas en su esquema, y las crisis económicas fueron aprovechadas para regresar a las formas atávicas del dominio de las clases dirigentes, de uno y otro color, de una y otra nacionalidad.

Carles Fontserè (Barcelona, 1916), al cumplir los quince años, se encontró con la proclamación de la II República y con una nueva oleada de libertad. Libertad política individual y libertad nacional para el pueblo de Cataluña. Su vocación artística queda patente muy pronto dedicándose profesionalmente al arte del dibujo. Al estallar la Guerra Civil pone su profesionalidad al servicio de la causa republicana desde el Sindicato de Dibujantes Profesionales. Ahora, mientras escribo estas notas, tengo delante su famoso cartel, en el que un campesino, un segador, con la hoz en la mano, grita por la "¡Libertad!". Es un cartel en el que aún hoy permanecen los valores artísticos, que lo hacen moderno, actual y llamativo. No es simplemente un cartel, es una obra de arte. Es el grito que retumba con el "seguem cadenes" y que rompe con un "bon cop de falç"(*)

Al servicio de los valores republicanos puso no sólo su arte sino que también se dedicó a ellos

por entero, fue soldado de las Brigadas Internacionales, aquellas brigadas que aglutinaban a la juventud europea que vino a luchar para dar su apoyo al patrimonio republicano, contra las fuerzas carpetovetónicas del franquismo, que encabezaba la reacción eclesiástico-militar de los terratenientes. George Orwell cantó la odisea de las brigadas internacionales, que se disolvieron por las presiones de los gobiernos de la burguesía europea. Con la disolución de las brigadas, Carles Fontserè colaboró con la Dirección General de la Defensa contra Aeronautes (DCA), y hacia el final de la guerra tomó el camino del exilio. Fue internado en un campo de concentración en Francia. Exiliado espiritualmente, todavía en tierras catalanas, trabaja y expone en Perpinyà (febrero 1939), pinta murales y decora el "Casino de Canet". De esa época, conservamos un buen retrato, publicado en un diario rosellonés: "Fontserè, pintor delicado, decorador repleto de hallazgos inéditos, artista inspirado, que combina una fantasía descabellada con la alegría de las paradojas pictóricas".

Habiéndose escapado del campo de concentración de Saint Cyprien y sin papeles, se va a París poco después del estallido de la Segunda Guerra Mundial. Allí con su bagaje cultural y pictórico alterna el dibujo artístico con la escenografía y la ilustración de libros. Vive en Montparnasse. Empieza a trabajar dibujando cómicos para semanarios, pero lo alterna con la escenografía, la pintura y la ilustración litográfica de libros de bibliófilo. El año 1946 en París diseña los decorados y vestuario de la obra de teatro *La casa de Bernarda Alba*. Por aquellos años Pierre Mornand, conservador honorario de la Bibliothèque Nationale de Paris, escribió a propósito de sus litografías: "Carles Fontserè vient de tenter l'aventure avec un zele audacieux, heusement secondé par son remarquable talent."

En 1948 se fue a Méjico, asociado con Mario Moreno *Cantinflas*, y produjo un gran espectáculo de estilo parisino. En 1949 trabajó en

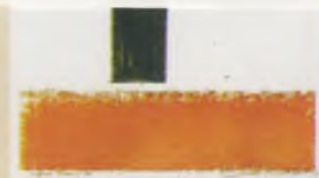
Nueva York; empleándose en especial como dibujante de cómicos, como director artístico y monitor de escenografía. También hizo de periodista y practicó la fotografía como documento sociológico.

En 1973 volvió del exilio, se fue a vivir a Porqueres y continuó con su labor de artista y de pensador.

Con el retorno a Cataluña de Carles Fontserè y la devolución de la Generalitat, el Gobierno catalán le honró en 1989 con la concesión de la Creu de Sant Jordi. Ha publicado dos volúmenes de memorias. El primero titulado *Memòria d'un cartellista català 1931-39*, y *Un exiliat de tercera. A París durant la segona guerra mundial*. No son libros estrictamente memorísticos o que intenten reflejar simplemente la vida desde su visión personal. Son auténticos libros de opinión y de un gran interés. Fontserè expresa bien clara su ideología, tanto desde el aspecto nacional como pensamiento comprometido, como desde el aspecto de la política cotidiana como manera de vida. Su filosofía siempre acertada permite contraponer las paradojas de nuestra sociedad hipócrita e interesada.

Francesc Ferrer i Gironès

Diputado por ERC al Parlament de Catalunya

Variació 3B

Variació 1A

"VARIACIONS LITogrÀFIQUES, SOBRE TEULATS I PARETS BLANQUES MEDITERRANIS" de Carles Fontserè.
Sala Patronat, c/ Major, 71-73, de dilluns a divendres de 17 a 21 hores, fins el 26 d'octubre.

Els que som de la generació de la Guerra Civil, sempre hem admirat els protagonistes que van patir aquella maltempada. La van patir sense ells tenir-hi cap culpa. Varen ser víctimes primer del feixisme imperant a Europa, i després de les altres paradoxes de les democràcies teòriques, uns moments que el pensament únic dominant i hegemònic era la jerarquia en la política, en la vida productiva, i en la vida social. Totes les forces que intentaven la igualtat social i la llibertat individual i en especial les llibertats nacionals varen ser castigades per haver-se avançat temps. La democràcia burgesa havia marcat uns límits i l'energia provocada per les ànsies d'ertat no eren prou benvingudes dins del seu esquema, i es varen aprofitar les crisis riques per retornar cap a les formes atàviques del domini de les classes dirigents, d'un color, d'una i altra nacionalitat.

Fontserè (Barcelona 1916), quan va arribar als quinze anys, es va trobar amb la proclamació de la República, i amb una nova alenada de llibertat. Llibertat política individual i llibertat d'art per al poble de Catalunya. La seva vocació artística es palesa ben aviat dedicant-se professionalment a l'art del dibuix. Quan arriba la Guerra Civil posa la seva professionalitat al servei de la causa republicana des del Sindicat de Dibuixants Professionals. Ara, quan escric aquestes notes, davant meu tinc el seu famós cartell, on un camperol, amb la falç a la mà, crida per la "Llibertat!". És un cartell en què encara avui romanen els valors artístics, fan modern, actual, i cridaner. No és un cartell simplement, és una obra d'art. És el crític d'art junt amb el "seguem cadenes" i estampeix amb un "bon cop de falç".

Fontserè, portador dels valors republicans, no solament hi va posar el seu art, sinó que també s'hi va dedicar d'una manera sencera, fou soldat de les Brigades Internacionals, aquelles brigades que van salvar l'avenç de la joventut europea que va venir a lluitar per donar suport al patrimoni republicà, contra les forces carpetovetòniques del franquisme, que encapçalava la reacció eclesiasticomilitar i autoritaris. George Orwell va cantar l'odissea de les brigades internacionals, que varen ser perseguides per les pressions dels governs de la burgesia europea. Amb la dissolució de les Brigades, Carles Fontserè va col·laborar a la Direcció General de la Defensa contra Aeronaus i el cap al final de la guerra va agafar el camí de l'exili. Fou internat en un camp de concentració a França. Exiliat espiritualment, encara en terra catalana, treballa i fa exposicions a França. (febrer 1939), pinta murals i decora el "Casino de Canet". D'aquesta època, en tenim un retrat, publicat en un diari rossellonès: "Fontserè, pintor delicat, decorador ple de vida, es dibuixa esbossos inèdites, artista inspirat, que conjumina una fantasia descabellada amb l'alegria de les paradoxes pictòriques".

Fontserè va cap a París escapat del camp de concentració de Saint Cyprien sense papers poc després de l'armistici de la Segona Guerra Mundial. Allà amb el seu bagatge cultural i pictòric alterna el treball artístic, l'escenografia i la il·lustració de llibres. Viu a Montparnasse. Comença la seva

Els que som de la generació de la Guerra Civil, sempre hem admirat els protagonistes que van patir aquella maltempada. La van patir sense ells tenir-hi cap culpa. Varen ser víctimes primer del feixisme imperant a Europa, i després de les altres paradoxes de les democràcies teòriques, uns moments que el pensament únic dominant i hegemònic era la jerarquia en la política, en la vida productiva, i en la vida social. Totes les forces que intentaven la igualtat social i la llibertat individual i en especial les llibertats nacionals varen ser castigades per haver-se avançat temps. La democràcia burgesa havia marcat uns límits i l'energia provocada per les ànsies erant no eren prou benvingudes dins del seu esquema, i es varen aprofitar les crisis riques per retornar cap a les formes atàviques del domini de les classes dirigents, d'un color, d'una i altra nacionalitat.

Fontserè (Barcelona 1916), quan va arribar als quinze anys, es va trobar amb la proclamació República, i amb una nova alenada de llibertat. Llibertat política individual i llibertat al per al poble de Catalunya. La seva vocació artística es palesa ben aviat dedicant-se professionalment a l'art del dibuix. Quan arriba la Guerra Civil posa la seva professionalitat en la causa republicana des del Sindicat de Dibuixants Professionals. Ara, quan escric aquestes notes, davant meu tinc el seu famós cartell, on un camperol, un segador, amb la falç a mà, crida per la "Llibertat!". És un cartell en què encara avui romanen els valors artístics, fan modern, actual, i cridaner. No és un cartell simplement, és una obra d'art. És el criatruny amb el "seguem cadenes" i estampeix amb un "bon cop de falç".

En els seus valors republicans, no solament hi va posar el seu art, sinó que també s'hi va posat d'una manera sencera, fou soldat de les Brigades Internacionals, aquelles brigades que van salvar l'avenç de la joventut europea que va venir a lluitar per donar suport al patrimoni republicà, les forces carpetovetòniques del franquisme, que encapçalava la reacció eclesiàsticomilitar repressiva. George Orwell va cantar l'odissea de les brigades internacionals, que varen patir pressions dels governs de la burgesia europea. Amb la dissolució de les brigades, Carles Fontserè va col·laborar a la Direcció General de la Defensa contra Aeronaus i al cap al final de la guerra va agafar el camí de l'exili. Fou internat en un camp de concentració a França. Exiliat espiritualment, encara en terra catalana, treballa i fa exposicions artístiques (febrer 1939), pinta murals i decora el "Casino de Canet". D'aquesta època, en tenim un retrat, publicat en un diari rossellonès: "Fontserè, pintor delicat, decorador ple de fantasia, es dibuixa inèdites, artista inspirat, que conjumina una fantasia descabellada amb l'alegria de les adoxes pictòriques".

Després de fugir cap a París escapat del camp de concentració de Saint Cyprien sense papers poc després del final de la Segona Guerra Mundial. Allà amb el seu bagatge cultural i pictòric alterna el treball artístic, l'escenografia i la il·lustració de llibres. Viu a Montparnasse. Comença la seva

i la
ri de
orari
arles
son

acle
11 t de

comics, com a director artístic, i monitor d'escenografia. També va fer de periodista i practicà la fotografia com a document sociològic.

El 1973 va tornar de l'exili, se'n va anar a viure a Porqueres i va continuar la seva labor d'artista i de pensador.

Amb el retorn a Catalunya de Carles Fontserè i la devolució de la Generalitat, el Govern català el va honorar el 1989 amb l'atorgament de la Creu de Sant Jordi. Ha publicat dos volums de memòries. El primer titulat *Memòria d'un cartellista català 1931-39*, i *Un exiliat de tercera. A París durant la segona guerra mundial*. No són llibres estrictament memorístics o que intenten reflectir simplement la vida des de la seva visió personal. Són autèntics llibres d'opinió i de gran interès. Fontserè expressa clara la seva ideologia, tant des de l'aspecte nacional com a pensament compromès, com des de l'aspecte de la política quotidiana com a tarannà. La seva filosofia sempre encertada permet contraposar les paradoxes de la nostra societat hipòcrita i interessada.

Francesc Ferrer i Gironès
Diputat per ERC al Parlament de Catalunya

La videodansa i l'Any Gaudí protagonitzen la nova temporada del Centre d'Art Santa Mònica

També exposarà obres dels fotògrafs Fontcuberta, Canogar i Fontserè.

QUIM RABIONET / Barcelona

● El Centre d'Art de Santa Mònica (CASM) ha presentat el programa de la seva nova temporada, que destaca per la vuitena edició de la Mos-

tra de Vídeo Dansa i per l'exposició *Impacte Gaudí* que, amb motiu de l'Any Gaudí, estarà dedicada a la influència que va tenir l'arquitecte en els artistes catalans del segle XX.

A més, també es podran veure mostres fotogràfiques de Joan Fontcuberta Daniel Canogar i Carles Fontserè, les dues últimes incloses en la biennial Primavera Fotogràfica.

La temporada començarà al setembre amb les exposicions, *Pedro Romero. Metàfora sobre la mort (de l'art, de la història)*, una reflexió a propòsit dels discursos sobre la mort de l'art i de la història, així com de la situació de l'art posthistòric que es podrà veure a l'espai Vau, i *Francesc Vidal* que, situada a l'espai annex, estarà dedicada a l'obra del dissenyador desenvolupada a Reus des de la dècada dels vuitanta.

El claustre, la sala principal del CASM, serà el marc de cinc exposicions, la primera de les quals serà la VIII Mostra de Vídeo Dansa. Organitzada pel Departament de Cultura amb la col·laboració de la Televisió de Catalunya i l'Institut Universitari Audiovisual de la UPF, la mostra inclou la projecció d'obres d'artistes internacionals, com ara Merce Cunningham, Jiri Kylian i Sasha Waltz, i es podrà veure al mes d'octubre. El 15 de novembre el centre presentarà una col·lecció dels treballs inèdits del fotògraf Joan Fontcuberta, els quals se centren en el paisatge com una metàfora de la seguretat, i, durant els mesos de febrer i març del 2002, es podrà veure l'exposició *Desaïllaments*, que recollirà obres d'ar-

El fotògraf Carles Fontserè, en un dels tres viatges que va fer a Mèxic, dirigit i impulsat per Juan Rulfo.

tistes balears actuals com Tur Costa i Vicent Calvet. La Primavera Fotogràfica arribarà al claustre a partir del mes d'abril amb una instal·lació artística i una mostra de l'obra de l'artista madrileny Daniel Canogar. Finalment, el CASM habilitarà la sala principal per rebre durant l'estiu del 2002 l'exposició més destacada de la temporada, *Impacte Gaudí*, que mostrarà l'empremta de l'arquitecte en obres de

Miró, Dalí, Tàpies, Mariscal i Subirachs.

La primera planta del Centre d'Art Santa Mònica serà el marc aquesta temporada d'*Homenatge a Magí Baleta*, que combinarà obres de l'artista granador amb d'altres de col·laboradors seus; les exposicions *Gure artea* i *Becaris*, que agruparà treballs d'autors becats pel govern basc i pel Departament de Cultura, respectivament, l'any 2000, i, en darrer lloc,

la primera planta del CASM tancarà la seva temporada, durant els mesos d'abril i juny, amb una exposició de l'obra mexicana del fotògraf Carles Fontserè. La mostra, encara inèdita, recull el treball fotogràfic que va realitzar l'artista durant els seus tres viatges a Mèxic, entre 1966 i 1968, dirigit i impulsat per Juan Rulfo, a través de la geografia humana de la capital i els seus suburbis.

VIERNES, 28 SEPTIEMBRE 2001

OPINIÓN

La Vanguardia

CARLOS SENTÍS

Nueva York tras "La Llumanera"

CARLOS SENTÍS

Nueva York tras “La Llu

El Nueva York del semanario catalán del siglo XIX “La Llu manera” (1874), todavía ha dado luz a muchos barceloneses allí radicados –la mayoría temporalmente– para escribimos sus impresiones. La caída de las Torres Gemelas, que algunos de ellos vieron directamente, ha avivado su amor por el espíritu de la ciudad.

Han escrito algunos en los periódicos y hablado otros por radio y televisión. Hay gentes de todas las procedencias, en Nueva York, y los terroristas sabían que golpeándola no sólo herían a Norteamérica, sino a gran parte del mundo, especialmente occidental. No se sabe a ciencia cierta cuántos extranjeros murieron en las torres, pero serán por lo menos dos o tres centenares. Hay entre ellos siete u ocho españoles y hasta el momento no aparece en las listas, que yo sepa, ningún catalán. Los hay en el mundo de los negocios –podríamos recordar cómo uno de los primeros a Aleu–, aunque sin duda abundan más en los ámbitos universitarios –Fuster– y artísticos –Muntadas– en un amplio abanico de especialidades. Grosso modo podríamos decir que están en Nueva York los que estaban hace un siglo en París.

Hubo una época –a mediados del XX– que la presencia catalana era escásima. Menor que la vasca, que siempre tuvo en los muelles una respetada actividad. Todos secundaron a principios de los años treinta al púgil Paulino Uzcudun que sabía boxear poco, pero que tenía una gran pegada, además de encajar lo que le dieran. Todavía en 1946 conocí y recogí testimonios de los vascos portuarios que se completaban en el país con los pastores vascos –con cuota de inmigración propia– que iban a Nevada o al Colorado. Se mantuvo firme en aquellos años difíciles el Casal Català de Nueva York, que presidió Broc, cuya hija, Terry, se casó con Carles Fontseré, escritor, pintor y fotógrafo. Hice con él algún programa para TV2, pero su neoyorquismo ha quedado mejor plasmado en la colección de fotografías de muchos rincones de Manhattan, con la cual ha montado exposiciones en diversas localidades catalanas. Me gustaría verlas contrastadas un día con las muy poco conocidas que hizo Francesc Català-Roca. Este último fue expedicionario ocasional, mientras que Fontseré se avecinó tanto que algunos fines de semana redondeaba sus ingresos trabajando como taxista.

**TRABAJO, PRODUCCIÓN
y creación, eso es Nueva York:
Sus beneficios no son sólo para
los más cercanos; alcanzan
a un comercio “mundial”**

En el Casal Català no ponía los pies Xavier Gugat, quien para evitar ser calificado de troyan
co
Mi
me
lle
tie
qu
pr
guer
Por

do? ¿Nos
fueron
en
rorrist
Mi pac
la gue
to res
hijos
Histo
inqui
tas, acá
un ale
del libro
pasado

LAS **TORRES GEMELAS** DE NUEVA YORK SOBREVIVEN EN EL ÁLBUM DE **FOTOS** DE MILES DE **TURISTAS**

"Hemos visto nacer y morir los edificios"

La obra fotográfica del artista Carles Fontserè, testimonio de varios decenios de vida en la gran metrópoli

CARLES FONTSERÈ

Foto tomada por Carles Fontserè durante la construcción de uno de los populares rascacielos de Manhattan

NÚRIA ESCUR

Barcelona

La silueta del cielo de Nueva York se ha quebrado para siempre. Y con ella el mito de una América invencible. La tierra de las oportunidades. La misma que describía John Dos Passos en "Manhattan Transfer" con una imagen inolvidable: la del niño que llega a Manhattan un 4 de julio, aniversario de la firma de la declaración de Independencia, se echa al suelo de la isla y besa la tierra prometida.

Cuando el pasado martes la televisión ofreció la barbarie, muchos ciudadanos, llevados por un legítimo e ingenuo sentimiento, corrieron a buscar sus álbumes de fotos. La instantánea de un turista bajo las torres gemelas es, a partir de ahora mismo, un documento histórico. Jamás, nadie, volverá a fotografiarse en ese mismo escenario.

También los fotógrafos, aficionados o profesionales, han recurrido a sus archivos. Las pequeñas anécdotas, los fragmentos de su re-

uerdo, son el contrapunto del dolor de este "Big Bang" emotivo en el que estamos inmersos desde hace unos días.

Aunque es más conocido por los carteles que pintó durante la República, cuando apenas era un adolescente de 18 años, Carles Fontserè ha pasado por todo: diseñador en México, bohemio en París, taxista en Nueva York, condenado en un campo de concentración en Francia, biógrafo desde su Banyoles actual... y, por supuesto, fotógrafo.

Casado con Terry, ciudadana norteamericana nacida en Corona, el catalán Fontserè tomó centenares de fotografías en Nueva York. En total, 23 años fotografiando América. Ahora recuerda cómo era aquel paisaje antes del World Trade Center: "Cuando todavía no se habían construido esos edificios, años sesenta, Terry y yo paseábamos por sus almacenes antiguos. Recuerdo el cruce de vías de tren, las tabernas antiguas llenas de encanto, el barrio de 'brocanters' donde comprábamos piezas antiguas a precios baratísimos... Desde la ventana de nuestra vivienda fuimos viendo crecer el World Trade Center. ¿Quién nos iba a decir que lo veríamos morir?"

De Estados Unidos fotografió, este hombre a quien le gusta provocar, el rincón de los predicadores, la nieve en el Central Park, los inmigrantes sicilianos, los barrios más pobres, los lujosos salones, los intelectuales en el SoHo, los niños en Harlem, las playas. Todo, desde el subsuelo hasta los andamios. Cuan-

"Pensé en el hormiguero humano del subsuelo, ese cruce inmenso de vías de metro; incluso quienes consiguieron salir del encierro bajo tierra se encontraron con la muerte"

do Carles Fontserè vio las imágenes del ataque por televisión, él, que nunca ha fotografiado, pintado ni escrito lo obvio, no pensó en quienes estaban en el edificio, sino debajo: "Automáticamente pensé en el hormiguero humano del sótano, en ese cruce inmenso de vías de metro, en que incluso quienes consi-

LA MIRADA

El fotógrafo de lo singular

Carles Fontserè, nacido en Barcelona en el año 1916, representa bien la leyenda de quien "roda el món y torna al born". Después de haber recorrido con su cámara, durante muchos años, la geografía humana de ciudades como Nueva York, París, Londres o Roma, volvió a Cataluña en 1973.

Se calcula que tomó un total de 42.000 fotos en unos 13 años. Una interesante muestra de sus imágenes

captadas en las calles de Nueva York se expuso en 1982 en el Institut d'Estudis Nord-americans de

Barcelona bajo el título "Nova York, vista i viscuda". De esa ciudad de EE.UU. -su mujer Terry también lo es- fotografió los rincones más secretos, el alma de los borrachos, los museos, los almacenes, los anuncios luminosos. Y todo ese "boom" de la construcción que permitió edificar la ciudad de los rascacielos. Su testimonio es el de quien ha visto la génesis y la transformación

Carles Fontserè

guieron salir de ese encierro bajo tierra se encontraron directamente con la muerte".

Terry ha llamado a sus familiares en Nueva York, sus primos. Están bien. A ella, que estudió en la universidad americana y trabajó allí en publicidad y editoriales, a ella que aún recuerda la farmacia que ahora se ha venido abajo, le han sorprendido los comentarios "pro Bush" de sus familiares. Algo que le asusta profundamente y no le ha dejado dormir.

Hubo un tiempo en que ella fotografió con una primitiva Kodack a su compañero Carles en un edificio contiguo a las Torres Gemelas. Conserva esa foto. Conservan otras de formato pequeño, familiar, demasiado íntimo para exponer. Todo les resulta demasiado irreal.

"El ambiente que respiran allí es totalmente bélico. Aires de guerra -añade este hombre polifacético que trabaja en sus memorias- ¿Es que consideran que todavía no ha muerto bastante gente?" De política, dice, prefiere no hablar. ¿Para qué? Su discurso, siempre polémico, podría ser considerado incorrecto.

"Hacia años que Terry y yo no permanecíamos tanto tiempo delante del televisor", concluye, circunspecto, el sabio Fontserè. ●

XXX PREMIS OCTUBRE → Testament del segle

■ La gala de los Octubre cerrará hoy una semana cultural en la que hubo debates sobre la globalización, Internet o el repaso de medio siglo de historia literaria. Ayer Joan Roura y Vicenç Villatoro analizaban la crisis desatada tras el 11 de septiembre.

Roura afirmó que ha causado «un pánico global y transversal, que ha afectado la economía». Y Villatoro dijo que «ha aparecido una nueva forma de totalitarismo por el fracaso de otras opciones en procurar progreso, bienestar y libertad».

Los intelectuales reivindican la memoria de los años de resistencia ante la nueva generación

Los escritores critican el falseamiento de la historia y la falta de referentes de continuidad

R. V. M., Valencia
El paraninfo de la Universitat de València fue el marco elegido ayer para la lectura del *Manifestament del segle*. Se trataba de uno de los actos centrales de esta edición de los Premis Octubre, por su contenido y su valor cívico.

Un testamento o un manifiesto, en todo caso un legado o un mensaje urgente, que incluye la voluntad y sobre todo, en intención de quienes lo han organizado, el testimonio de figuras del mundo cultural o académico, entre los que se encuentran filósofos, pintores, poetas, filólogos, dramaturgos, críticos, novelistas, poetas, sociólogos, entre los cuales se contaban Lluís Alpera, Joan Colomines, Carles Fontseré, Baltasar Porcel, Arnau Puig, Josep Romeu, Rubert de Ventós, Ricard Salvat, Carmelina Sánchez Cutillas, Segimon Serrallonga, y Josep Vallverdú.

El valenciano Lluís Alpera, poeta y profesor en Alacant, recordaba la maestría de Manuel Sanchis Guarnier, Joan Fuster, Vicent Andrés Estellés o Enric Valor. «*Pléyade de escritores que habían vivido las libertades de la República y nos mostraban el compromiso más lúcido y firme en la larga lucha contra el franquismo*».

«*La gente de mi generación ha tenido que replantearse el retorno a la actividad intelectual y literaria desde nuevas posiciones, estéticas o aprendizajes que suponían esfuerzos individuales y complementarios que no nos aseguraban en absoluto la atención de la nueva crítica o de los nuevos colegas*», agregó en un tono de memoria viva «*de un superviviente*».

Para el escritor mallorquín, Baltasar Porcel, la sociedad actual «*de habla catalana*», ha de hacer valer la tradición de la novela y «*un lenguaje para este género, que son francamente buenos a pesar de las dificultades y altibajos*».

También destacaba cara a los jóvenes, que escriben ya y que tienen tantas plataformas, que «*entre los autores fallecidos y estos jóvenes hay dos o tres generaciones en activo, como la mía misma, en las que se encuentran un puñado de nombres francamente de envergadura, que a los más jóvenes les ha de interesar a la fuerza tener en cuenta*».

Uno de los intelectuales que pusieron mayor voltaje de contenido ético y crítico fue Arnau Puig, quien reflexionó sobre el compromiso a la manera sartriana. «*Estamos todos convencidos de que hay que ponerse al servicio de una causa. Pero lo que no nos planteamos es si la causa vale la pena*». Y se atrevía a afirmar que «*muchos de los que se comprometen son unos villanos, unos apro-*

FERRAN MONTENEGRO

COMPROMISO. Los representantes del mundo cultural, en el claustro de la Universitat de València.

■ Sánchez Cutillas, el mismo espíritu de rebeldía

La poetisa y narradora valenciana, Carmelina Sánchez Cutillas, perteneciente a la generación del 36, recordaba «*el día que se proclamó la República*». Y que con su abuelo había visitado a ilustres personajes como Carreres Zacares, J. E. Martínez Ferrando, Teodor Llorente Falcó..., Gómez Senent... Para confesar que «*y después de la guerra, con el Imperio hacia Dios y Arriba España, por poco nos dejan la lengua temblando*». Pero también que surgió un movimiento literario y cultural

«*vechados y unos traidores a la causa por la que se comprometen*».

Por su parte, Xavier Rubert de Ventós, confesaba que en la postguerra, con Europa dividida, «*ningún intelectual que distinguía con tantos matices las alternativas el bakuninista, el situacionista o el neomaoísta como alternativa, ninguno supo anticipar que pronto esa división se traduciría en un muro de ladrillo y cemento, en Berlín. Como ninguno anticipó —ni*

■ **Porcel: «Entre los autores fallecidos y estos jóvenes hay dos o tres generaciones en activo»**

más o menos clandestino gracias a Lo Rat Penat, el Centro de Cultura Valenciana y el Casal de Catalunya —«*que es donde conocimos las canciones de Raimon, que se había estrenado en la taberna Casa Pedro*». Carmelina Sánchez Cutillas resaltaba en su comunicado de estos tiempos sombríos que «*por lo que hace a los periódicos, el Levante-EMV hacía lo que podía, y todos los viernes publicaba unas hojas literarias. Yo era asidua colaboradora con artículos de historia y de literatura medieval*».

«*un mes antes — que el muro caería. Entonces como una vez más con las twins towers, lo que parecía imposible se convertía en lógico*». Por lo que advierte que «*hemos de aprender de nuestra tontería y ceguera de aquellos años. Hoy el esquema o paradigma de nuestro pensamiento vuelve a verse distorsionado*».

Diagnosticó que «*la democracia no propone una solución de los conflictos, solamente su representación o dramatización*».

Carlos Fontseré en su alocución aconsejó a los jóvenes escritores que colaboren con «*los nuevos movimientos alternativos de amplia base popular y la ayuda internacional y de resistencia a la globalización capitalista*».

Ricard Salvat, el director es-

Se preguntaba sobre los consejos que puede dar una escritora como ella a la generación de jóvenes escritores e intelectuales del siglo XXI que asistían al encuentro. «*A pesar de que vosotros no habéis vivido como yo la dictadura franquista y la feroz represión de la lengua y la cultura durante la postguerra... a pesar de que ahora vivamos en democracia y libertad... los escritores, los intelectuales, habrían de compartir el mismo espíritu de rebeldía, de independencia y de lucha*».

cénico, se preguntaba qué nos ha dejado el último siglo en el teatro. «*Nos ha dejado la voluntad de crear un teatro nacional, el deseo de dar una dimensión o posibilidad de homologación europea a nuestro teatro*», y conseguir una profesionalización de la gente de teatro. Recordó los intentos de recuperar el teatro catalán desde 1952 y de incorporar a los nuevos autores surgidos y los supervivientes de la diáspora (Soldevila,

■ **Rubert de Ventós: «El paradigma de nuestro pensamiento vuelve a verse distorsionado»**

Vilalonga) y los que volvían del exilio, Pere Quart, Joan Sales, Rafael Tasis. «*Y llegó la esperada renovación del teatro con La primera historia d'Esther de Espriu y también el teatro de vanguardia*», destacando la aparición de Joan Brossa y toda una generación integrada por María Aurelia Capmany, Baltasar Porcel, Manuel de Pedrolo, Espinás, Benet, así como Rodolf y Josep Lluís Sirera. «*Había una voluntad de llenar vacíos y lagunas*» dijo el dramaturgo catalán. Al tiempo que acusaba «*después los políticos han ido reduciendo la sociedad civil y ha llegado toda la teoría de los ostracismos, la facilidad absoluta de trabajo para unos pocos y el no permitir realizarse profesionalmente a los demás*». Y Salvat criticó «*la gran operación de desmemoria, como si hubiera voluntad de prescindir de toda una generación, la que luchó contra el franquismo y que ya no ha tenido ni tiene fuerzas para luchar contra la aniquilación que de ella ha hecho la transición democrática*».

Josep Vallverdú «*nota la falta de la línea sostenida. Las nuevas generaciones dan menos ejemplos de ligazón con las que la han precedido*». La generación de la resistencia cultural «*no pide protagonismo*», pero la historia falseada, la banalización de los medios «*conducen al protagonismo de unas generaciones que carecen de referentes de continuidad*».

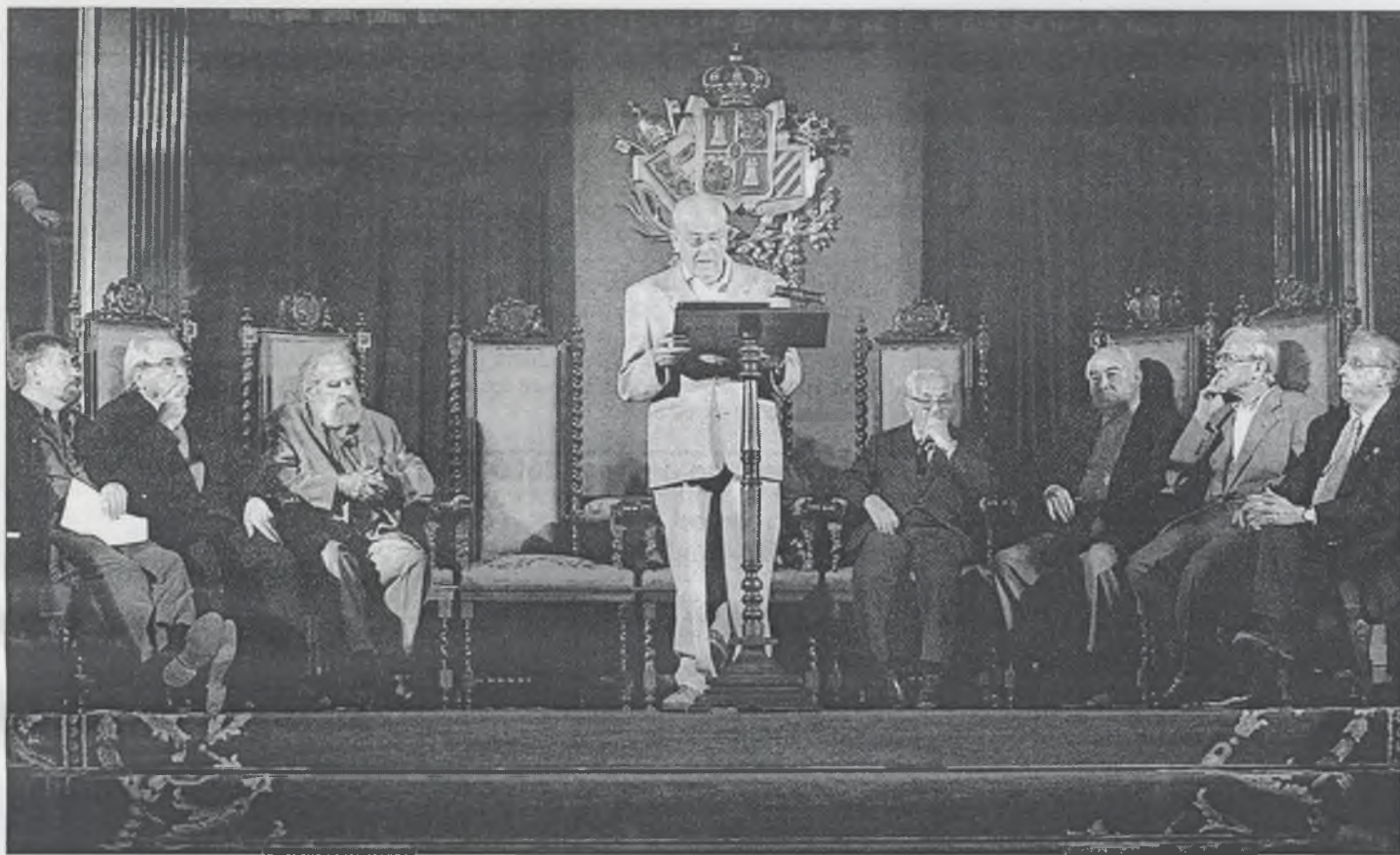
BALTASAR PORCEL

Euforia y depresión

Decía ayer que estuve en Valencia con motivo de los Premis Octubre, en su 30.ª edición a impulsos de su promotor, Eliseu Climent. Es mucho y multitudinario, con debates a cargo de una extensa intelectualidad y becas para estudiantes de los países de habla catalana, que confieren al evento un bullicio directo, fresco. Allí estaban jovencísimos poetas mallorquines y formenterenses, Sansó, Ferrer y demás, en su deslumbrado descubrimiento inicial de la belleza en las vidas. O una espigada terrasense hechizada por Homero. En nuestro ámbito cultural estos Octubre edifican un escenario unitario emblemático, único, con aportaciones económicas de todas partes. Aunque con un problema: su enfrentamiento al vastísimo sector de la sociedad valenciana que vota regionalismo y derecha y alimenta un furibundo anticatalanismo. Lo que menos había allí era representación local.

Mi participación en los Octubre fue doble. Una, de escritores en sus primeras obras, gerenciada por D. Castillo y con S. Alzamora, J. Llavinna, E. Rosales y muchos chicos y chicas, que resultó acaso pletórica: hablamos de la experiencia creadora, de la solidez de nuestra novela, de la lucha cultural entendida como gozo además de necesidad, con críticas a la Generalitat catalana. La otra fue académica, con veteranos intelectuales: Ll. Alpera, J. Colomines, C. Fontserè, Palau Fabre, A. Puig, J. Romeu, R. Salvat, Sánchez Cutillas y S. Serrallonga, coordinados por KRTU. Fue muy aplaudida, pero me dejó con una desconcertada tristeza: desgranaron sus terribles experiencias en el siglo precedente, perseguidas sus ideas catalanas por la maldición franquista, y manifestaron su actual desánimo. Quizá fui el único que ensayó, y ya inseguro, un mensaje afirmativo. O sea, que la recuperación de la democracia y de una potenciada Generalitat de Catalunya no alentaban esperanzas.

Así, junto al catalanismo y valencianismo atacados en Valencia, con Mallorca estallada bajo el alud inmigratorio y económico del turismo, la situación cultural y política de la nación catalana en Cataluña fue contestada entre "seniors" y "júnior" con dureza como eje de lo que debiera ser y no es y con nulo aprecio por el liderazgo pujolista, junto al despecho por hallarnos en España y además convertida en reino. De lo cual pueden sacarse tres conclusiones, a escoger: que los Octubre son un discurso ilusorio, aunque positivo; que sin duda la realidad existente en Cataluña y la Generalitat son deplorables; que con y sin razón hemos añadido el resentimiento a nuestra naturaleza. ●

De izquierda a derecha: Porcel, Salvat, Fontserè, Colominas, Romeu, Arnau, Serrallonga y Alpera, ayer, en la Universidad de Valencia. / TANIA CASTRO

Los Premis Octubre presentan un manifiesto-testimonio de la cultura catalana del siglo XX

14 escritores de la República transmiten a los jóvenes la memoria de los tiempos de persecución

F. B., Valencia
La transmisión de un legado, de la memoria de una generación que nació en los años treinta, es el objeto del manifiesto-testimonio que ayer se presentó en el Para-

ninfo de la Universidad de Valencia, en el seno de los Premis Octubre. 14 intelectuales y escritores han participado en esta iniciativa que enlaza la generación de la República que combatió el silencio im-

puesto por el franquismo sobre la cultura del ámbito lingüístico catalán con los primeros Premis Octubre, celebrados hace 30 años. Los destinatarios son los jóvenes escritores que entonces apenas eran niños.

Advertencias sobre los riesgos de olvidar el pasado, recomendaciones de lecturas de los clásicos en lengua catalana del siglo XX, disquisiciones sobre el papel del catalanismo, sucintos resúmenes históricos sobre materias diversas como el teatro, el pensamiento o la novela, consejos múltiples sin didactismo, llamadas a que no se pierda el espíritu combativo de aquellos que en la adversidad mantuvieron viva la lengua y la cultura autóctona que une a todos ellos... La temática es muy diversa y los estilos muy personales; el denominador común: la memoria.

No en vano, el ambicioso proyecto coordinado por Vicenç Altaïó y Cinta Massip tiene la siguiente finalidad: "dar espacio a la memoria, escuchar la memoria viva, la memoria superviviente", en palabras del primero. Una memoria adquirida en tiempos de Guerra, de posguerra y de esperanza, que enlaza hasta los tiempos en que empezaron los Premis Octubre, hace 30 años.

Lluís Alpera, Jordi Carbonell, Joan Colominas, Joaquim Horta, Joaquim Molas, Josep Palau, Baltasar Porcel, Arnau Puig, Josep Romeu, Xavier Rubert de Ventós, Ricard Salvat, Carmelina Sánchez-Cutillas (la única mujer), Segimon Serrallonga y Josep Vallverdú son los escritores que han participado en la iniciativa. Dos de ellos son valencianos, Sánchez-Cutillas y Alpera. Al acto de ayer asistieron diez.

Carmelina Sánchez-Cutillas recuerda los años de la República y se pregunta qué puede recomendar a los escritores jóvenes y apunta que, a pesar de que éstos no han vivido la dictadu-

ra franquista y la feroz represión de la lengua y la cultura, "los escritores e intelectuales de ahora tendrían que compartir el mismo espíritu de rebeldía, de independencia y de lucha".

El alicantino Lluís Alpera añade a todos los problemas de la generación, el problema de "ser un escritor periférico", para concluir que el único consejo posible es que el dio Es-

priu: "Trabajar para obtener un estilo propio, una voz, sin importar la estética que queráis aplicar".

Después de recomendar la lectura de autores como Narcís Oller, Víctor Català o Llorenç de Villalonga, Baltasar Porcel recomienda a los escritores jóvenes que se quiten "el complejo idiota que sólo la poesía ha conseguido un lenguaje".

Erotismo, humor y Fuster filosófico

F. B., Valencia
El Premis Octubre cuentan este año con un buen número de originales susceptibles de ser galardonados a tenor de la buena calidad. A la convocatoria, dividida en las modalidades de ensayo, narrativa y poesía, se han presentado 110 trabajos. 48 optan al premi Andròmina de narrativa que este año está dotado con cuatro millones de pesetas debido a que se ha sumado el importe de la pasada edición, que quedó desierta. Quizá, este hecho ha servido como reclamo para que muchos de los concursantes, y de los favoritos, sean escritores profesionales, aunque la mayoría se ha presentado bajo seudónimo. Entre los favoritos se sitúan dos novelas cuyas acciones transcurren en sendos conflictos bélicos. Una, en la Guerra Civil, y la otra, aunque menos definida, en los Balcanes. Una novela, radicalmente distinta, cuenta en

clave de alta comedia un relato de carácter erótico. Además tienen opciones dos libros de relatos que comparan ciertas semejanzas con los escritos de Quim Monzó. La deliberación se presentaba reñida, si bien los favoritos se reducían al final a dos o tres obras.

Como suele ser habitual, también el jurado del premi de poesía Vicent Andrés Estellés, dotado con 500.000 pesetas, lo tendrá difícil para elegir un ganador entre los 48 originales. Al igual que el de ensayo, Joan Fuster (un millón de pesetas), en el que concursan 14 originales. Precisamente, uno de los favoritos es un ensayo que recoge el Fuster más filosófico a través de unas conversaciones mantenidas con el escritor de Sueca, quien es objeto de otro ensayo bien considerado. También se perfila como favorito un dietario escrito por un valenciano.

Xavier Rubert de Ventós apunta hoy el "esquema o paradigma de nuestro pensamiento vuelve a verse distorsionado por los hechos". "Vemos así que la economía aparece limitada por la ecología, la vida impactada por la tecnología reproductiva, el pensamiento y la propia consciencia por la informática", explica, y añade: "No hay fórmulas mágicas ni talismanes políticos más allá de aquella cosa tan sencilla, tan banal pero tan imprescindible como el pluralismo democrático".

Carles Fontserè se pregunta si los independentistas catalanes deben seguir la política de colaborar en la "governabilidad de España" de Pujol o "practicar una resistencia sistemática", inclinándose por esta última posibilidad.

Josep Vallverdú hace hincapié en que su generación estaba más vinculada con la anterior, mientras que ahora se impone "la cómoda vivencia de la *tabula rasa*".

Segimon Serrallonga señala que quien no milita por una causa que abraza el interés personal y el general más profundo "no es digno de escribir una sola raya".

Joan Colomines alerta a las nuevas generaciones sobre la necesidad de integrar a la inmigración y de preservar la memoria histórica.

Ricard Salvat dirige su mirada hacia el teatro y acaba recordando las lecciones de Xènius, de Luis Seoane e Isaac Díaz: "todo aquello que no sea tradición es plagio o bien quien quiera olvidar el pasado vuelve a repetir sus errores. Y nuestro pasado, como todos sabemos, ha sido negro y terrible".

mer, amb la seva "alerta de la incomoditat" i en favor d'ella, i el segon, des de la denúncia de la desmemòria. Salvat va explicitar com, a partir de l'any 1975, hi ha hagut "la voluntat claríssima" d'esborrar una generació teatral que va assolir cotes altíssimes de qualitat escènica i a la qual s'ha volgut negar "fins i tot el dret d'existir". Més jove, però amb la mateixa passió pel teatre, el dramaturg Rodolf Sirera va coincidir amb Salvat en la necessitat d'una actualment inexistent "planificació a llarg termini" feta des dels estaments públics que permeti "revisitar la dramaturgia catalana contemporània".

En tot cas, l'Encontre ha constatat que la literatura catalana compta amb sòlids referents que li permeten anar pel món amb el cap ben alt. Alguns d'aquests referents continuen, avui dia, donant mostres de la seva lucidesa i, per a sort de tots nosaltres, estan disposats a compartir. Saber fins a quin punt seran capaces de prendre relleu les generacions que els segueixen és tan sols una qüestió de temps.

De moment, l'anunci fet pel jove dramaturg Juli Disla per evidenciar la displicència amb què sovint acull Barcelona tot allò que li arriba de més enllà de l'àrea metropolitana, sembla en sintonia amb l'"alerta de la incomoditat": "En el futur pense enganyar un jurat de Barcelona i guanyar un premi després que algun amic m'haja canviat les desinències en el text." Guanya'ls, Juli, i tindrem el relleu garantit.

Núria Cadenas

Al paranimf de la Universitat de València, els autors del "Manifest-testament del segle".

A l'esquerra, Josep Palamí Fabre, en el programa ràdio "El 7 d'Agost", d'Agustí Pons (al fons de la imatge), amés des de l'Encontre. A la dreta, el somriure d'Arnau Puig.

Un llegat per al segle XXI

Reivindicació de memòria, llegat per als qui han de continuar, anàlisi i esperança. Tot això i molt més és el "Manifest-testament del segle", llegit al paranimf de la Universitat de València en un acte sense precedents i amb vocació de futur:

Lluís Alpera: "Parle ara com a membre d'una generació que ho va donar tot –o gairebé tot– per un compromís pel país, talment com havien fet la generació anterior." **Joan Colomines:** "El compromís és una manera profitosa de viure." **Carles Fontserè:** "Hem d'afirmar-nos com a catalans, i practicar una resistència sistemàtica a la democràcia hispanocatalana *caudillista y chanchullera*." **Joaquim Horta:** "Voldria morir noblement i digna/ enfront de la desvergonyida salut dels covards servents." **Baltasar Porcel:** "Que els escriptors joves vegin quin és el doll enorme de la llengua més enllà del seu encotillament." **Josep Romeu:** "Cadascú s'ha de crear la pròpia escala de valors i hi ha d'ésser fidel amb totes les conseqüències." **Xavier Rubert de Ventós:** "Hem d'aprendre de la nostra tonteria i ceguesa d'aquells anys." **Carmelina Sánchez Cutillas:** "Els escriptors, els intel·lectuals d'ara, haurien de compartir aquell esperit de rebel·lia, d'independència i de lluita." **Segimon Serrallonga:** "Qui no milita per una causa que abraçi l'interès personal més fondo amb l'interès general més ampli no és digne d'escriure una sola ratlla." **Josep Vallverdú:** "Allò que no es coneix no s'estima: i una carrera literària ha de tenir també arrelament en la terra que en creà la llengua, i vital simpatia amb la gent que la serví." **N. C.**

Ens mantindrem fidels per sempre més

“De la gene...
de la Repùl...
a la Genera...
dels Octubr...
ha estat l'e...
del XIV Enc...
d'Esriptor...
retrobat la...
i n'ha fet r...
del compr...
“Manifest-t...
segle”, qu...
l'encontre...
s'ha volgu...
sòlida por...
al futur.

**L'Encon...
literatu...
anar pe**

obra no està en contra ni a favor dels Borja: “El que pretenem és que des de la investigació rigorosa es tinguen en compte tots els seus aspectes i no només el vessant familiar, que és el que més s'ha explotat.”

El *Diplomatari* complet, que es calcula que ocuparà uns 50 volums, abraçarà el període que va des del segle XIII fins a la mort de sant Francesc de Borja, el 1572. Donat el nivell dispar de desenvolupament de les recerques borgianes als diferents arxius europeus, el nodrit col·lectiu d'arxivers, bibliotecaris i experts que hi col·laboren van acordar estructurar l'edició del *Diplomatari* per arxius, els quals seran treballats per equips de recerca autònoms.

L'Archivio Segreto Vaticano serà una font decisiva per a les pròximes publicacions. Aquí es guarden, entre altres, les butlles “Inter cetera”, amb les quals el papa Alexandre VI va concedir el 1493 als reis de Castella i Aragó totes les noves terres descobertes més enllà de l'Atlàntic, i altres butlles referents a l'evangelització d'Amèrica o la butlla d'indició del famós jubileu de 1500. També s'hi troba gran part de la correspondència privada de la família. Altres arxius destacats, segons Miquel Navarro, a Itàlia, són el de la ciutat de Milà –el duc de la qual tenia ambaixadors permanents al Vaticà per a informar-se del que allí passava– el de Roma, Venècia, Florència, Nàpols, Siena, Ferrara i Mòdena. Les ciutats de París, Londres i Viena també conserven documents inèdits sobre aquesta família.

Pel que fa a la llengua emprada en els textos originals, Miquel Navarro assegura que mentre que els documents notariais que es conserven de l'època dels Borja estan en un 95% escrits en llatí, la documentació judicial i les cartes privades de la família Borja estan escrites en valencià. Segons aquest historiador, es podria establir que un terç del total de la documentació borgiana està escrita en la llengua pròpia dels Borja, un altre terç en llatí i un altre en castellà i altres llengües. A la cúria vaticana el valencià va ser predominant almenys fins a la segona generació del papa Alexandre VI.

Ester Pinter

El pare Miquel Batllori, an...
de recollir tota la informa...

Biblio

Juntament amb el *Di...* primera obra de l'anon...
sa artística de Roderic...
pany. El llibre reivindic...
com a figura clau en l'...
pa Cortés va avançar e...
qual està treballant i q...
rics, articles, llibres i c...
poesies, pel·lícules i s...
va assenyalar que ha t...
23 idiomes, incloent-hi...
Vicent Blasco Ibañez o...
literats inclosos en aq...
del llibre més venut de...
També hi ha prevista l...
dels Borja escrita en q...

mer, amb la seva “alerta de la incomoditat” i en favor d'ella, i el segon, des de la denúncia de la desmemòria. Salvat va explicitar com, a partir de l'any 1975, hi ha hagut “la voluntat claríssima” d'eliminar una generació teatral que va assolir cotes altíssimes de qualitat escènica i a la qual s'ha volgut negar “fins i tot el dret d'existir”. Més jove, però amb la mateixa passió pel teatre, el dramaturg Rodolf Sirera va coincidir amb Salvat en la necessitat d'una actualment inexistent “planificació a llarg termini” feta des dels estaments públics que permeti “revisitar la dramaturgia catalana contemporània”.

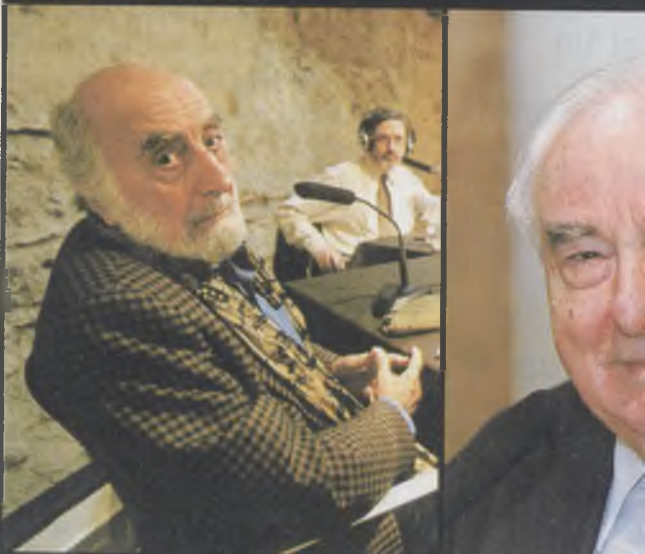
En tot cas, l'Encontre ha constatat que la literatura catalana compta amb sòlids referents que li permeten anar pel món amb el cap ben alt. Alguns d'aquests referents continuen, avui dia, donant mostres de la seva lucidesa i, per a sort de tots nosaltres, estan disposats a compartir. Saber fins a quin punt seran capaces de prendre relleu les generacions que els segueixen és tan sols una qüestió de temps.

De moment, l'anunci fet pel jove dramaturg Juli Disla per evidenciar la displicència amb què sovint acull Barcelona tot allò que li arriba de més enllà de l'àrea metropolitana, sembla en sintonia amb l'“alerta de la incomoditat”: “En el futur pense enganyar un jurat de Barcelona i guanyar un premi després que algun amic m'haja canviat les desinències en el text.” Guanya'ls, Juli, i tindrem el relleu garantit.

Núria Cadenas

Al paranimf de la Universitat de València, alguns dels autors del “Ma...
segle”.

A l'esquerra, Josep Palau i Fabre, en el programa radiofònic *Àgora*, d'...
la imatge), emès des de l'Encontre. A la dreta, el somriure d'Arnau Puig.

Un llegat per al segle XXI

Reivindicació de memòria, llegat per als qui han de continuar, anàlisi i esperança. Tot això i molt més testament del segle”, llegit al paranimf de la Universitat de València en un acte sense precedents i an...

Lluís Alpera: “Parle ara com a membre d'una generació que ho va donar tot –o gairebé tot– per un c...
talment com havien fet la generació anterior.” **Joan Colomines:** “El compromís és una manera profitosa...
Fontserè: “Hem d'afirmar-nos com a catalans, i practicar una resistència sistemàtica a la democràcia...
dillista y chanchullera.” **Joaquim Horta:** “Voldria morir noblement i digna/ enfront de la desvergonyida...
servents.” **Baltasar Porcel:** “Que els escriptors joves vegin quin és el doll enorme de la llengua més e...
llament.” **Josep Romeu:** “Cadascú s'ha de crear la pròpia escala de valors i hi ha d'ésser fidel amb to...
cies.” **Xavier Rubert de Ventós:** “Hem d'aprendre de la nostra tonteria i ceguesa d'aquells anys.” **Car...
llas:** “Els escriptors, els intel·lectuals d'ara, haurien de compartir aquell esperit de rebel·lia, d'indepen...
Segimon Serrallonga: “Qui no milita per una causa que abraçi l'interès personal més fondo amb l'inte...
ampli no és digne d'escriure una sola ratlla.” **Josep Vallverdú:** “Allò que no es coneix no s'estima: i un...
ha de tenir també arrelament en la terra que en creà la llengua, i vital simpatia amb la gent que la ser...

Twain arremete
contra Verne en
un relato inédito
PÁGINA 37

Cultura

Primera piedra de la ampliación del Palau de la Música, página 36 / Un Miró, vendido por 2.349 millones de pesetas, página 38 / Empieza el Festival de Jazz, página 48 **CARTELERA PÁGINA 39**

DAVID TRUEBA ADAPTA LA NOVELA DE CERCAS

“Soldados de Salamina”, al cine

Ramon Fontserè será Sánchez Mazas, y Victoria Abril, la narradora

LLUÍS BONET MOJICA
ANTONI F. SANDOVAL
Barcelona/Girona

Considerada en amplios sectores como la novela revelación del año, “Soldados de Salamina”, de Javier Cercas, será llevada al cine bajo la dirección de David Trueba. El cineasta se encuentra estos días en Girona trabajando junto con su equipo en la localización de los escenarios donde se desarrolla esta ficción histórica sobre el frustrado fusilamiento del escritor e ideólogo falangista Rafael Sánchez Mazas, personaje que encarnará Ramon Fontserè, de Els Joglars. La película es una producción de Andrés Vicente Gómez (Lolafilms).

David Trueba comenzó a trabajar en la adaptación de la novela de Cercas el pasado verano y en varias ocasiones ha visitado al escritor de Girona para intercambiar opiniones y consultarle

ÉXITO DE VENTAS

90.000 ejemplares
vendidos en ocho meses

■ La novela de Cercas es un notable fenómeno editorial. Desde su publicación, el pasado marzo, lleva ya 12 ediciones y se han vendido cerca de 90.000 ejemplares. Tusquets ha firmado contratos para traducir el libro en Gran Bretaña, Francia, Italia, Portugal, Alemania, Yugoslavia y Holanda. Y negocia con editoriales de Dinamarca, Noruega, Suecia, Brasil y EE.UU.

sobre el guión de “Soldados de Salamina”. La película, cuyo rodaje comenzará la próxima primavera, se filmará en los escenarios naturales donde Cercas sitúa la acción. Entre ellos está la ciudad de Girona, el antiguo internado del Culler y sus alrededores, unas masías de la zona de Cornellà de Terri y alguna localidad del sur de Francia. En la ciudad de Girona se filmarán algunas escenas de la película. Uno de los escenarios ya elegidos es el café Le Bistrot.

El cambio más llamativo respecto a la novela que ofrecerá esta adaptación de “Soldados de Salamina” reside en el narrador. En el filme, la figura del escritor y periodista será una mujer que también trabaja en la Universitat de Girona, papel que muy probablemente correrá a cargo de Victoria Abril.

Javier Cercas, ayer, en el café Le Bistrot de Girona, uno de los escenarios del filme

Estructurada en tres bloques, la novela de Javier Cercas incluye sucesivos saltos atrás, desde el frustrado fusilamiento de Sánchez Mazas hasta etapas posteriores, en el franquismo. Para algunas de esas secuencias, David Trueba utilizará imágenes documentales. Dentro del tono realidad-ficción que impera en la novela, estas escenas documentales se filmarán en blanco y negro al estilo que Woody Allen utilizó en “Zelig”.

El pintor, dibujante y cartelista Carles Fontserè encarnará a Miralles, el anciano republicano recluido en un asilo geriátrico francés y que pudo ser el miliciano que perdonó la vida a Sánchez Mazas, dato que en la novela Javier Cercas deja voluntariamente en la ambigüedad. El artista barcelonés, de envidiable vitalidad a sus 85

Tres protagonistas

LA NARRADORA

► Victoria Abril encarnará el papel de periodista y narradora, que en la novela asume el propio Cercas

SÁNCHEZ MAZAS

► Ramon Fontserè, actor estrella de Els Joglars, dará vida en la pantalla al falangista Sánchez Mazas

MIRALLES

► Otro Fontserè, el veterano cartelista Carles Fontserè, interpretará a Miralles, luchador republicano

años, estuvo dudando en asumir el papel. “Pero David Trueba es muy persuasivo y prácticamente ya ha aceptado”, dijo a este diario la esposa de Fontserè. Hombre de ideología libertaria e independentista, Carles Fontserè hizo anteriormente sendos cameos con Carles Mira y Jordi Grau.

Javier Cercas reconoce tener muy claro que “una novela y una película son dos cosas totalmente diferentes”. Y añade que ha colaborado con Trueba en cuanto se lo ha pedido y que después de haber leído el guión, le parece “muy bueno”. Cercas explica que “una película, para ser fiel a un libro, le debe traicionar”, y señala que no le desagradaría “interpretar un pequeño papel en la película”. Confiesa que anteriormente había rechazado todas las ofertas que se le habían efectuado para llevar su novela al cine.●

Matute
Berlanga
Carrachón

Los momentos decisivos

La aventura de nueve testigos excepcionales del siglo xxx

Textos de Pau Arenós y fotos de Albert Bertran

Fontserè
Vicens
Camp
Batlló
Bahamonde
Vilallonga
Sabater P

Pau Arenós retrata el siglo XX de la mano de nueve personajes

V.B., Barcelona

El periodista Pau Arenós y el fotógrafo Albert Bertrán han optado por retratar el siglo XX a través de los acontecimientos vitales que cambiaron la vida de nueve personajes conocidos por el gran público que protagonizan su libro *Los momentos decisivos* (RBA Libros).

Se trata de un grupo heterogéneo de personas que consigue, según Arenós, explicar el siglo pasado desde diferentes puntos de vista. La obra reúne las experiencias de la escritora Ana María Matute, del historiador y jesuita Miquel Batllori, del aristócrata y escritor Jose Luis de Villalonga, del fundador del sindicato Comisiones Obreras Marcelino Camacho, del cineasta Luis García Berlanga, del investigador Jordi Sabater Pi, del ciclista Federico Martín Bahamondes, del militar Sabino Fernández Campo y del pintor Carles Fontseré.

Arenós novela en forma de cuento un momento crucial de la vida de estos nueve protagonistas, dedicando a cada uno un capítulo de su obra en el que añade una pequeña biografía de ellos para acercar el personaje a "aquellos lectores más jóvenes que los desconocen". Cada capítulo está ilustrado con los retratos realizados por el fotógrafo Beltrán.

Varios de los personajes, como Ana María Matute o Batllori, eligieron como momento crucial el estallido de la guerra civil a la que éste último denomina "incivil". Villalonga cuenta como el acontecimiento bélico afectó a la aristocracia. El cartelista Fontseré evoca otro momento histórico: la entrada de los nazis en París. Por su parte, Fernández Campo relata como en la batalla de Teruel un hombre murió agarrado a su mano. El toque más humorístico viene de la mano del cineasta Berlanga que narra su regreso de Los Angeles en 1962 sin el deseado Óscar en sus manos.

Arenós aboga por la recuperación de las fuentes orales y explica que ha seleccionado a estos nueve personajes "porque tenían algo que contar y tienen la capacidad para hacerlo". Además, destaca otra característica común a todos ellos: "Vivieron con intensidad sus vidas y cuentan la vida como un cuento".

Diez dibujantes de la Guerra Civil en el Col.legi de Periodistes

S. D. -

BARCELONA. En julio de 1936 nació en Barcelona el Sindicat de Dibuixants Professionals (SDP). Auspiciado por Hélios Gómez, reunía a ilustradores, humoristas y cartelistas cuya obra recupera a partir de hoy el Col.legi de Periodistes. Coordinada por Rai Ferrer, la muestra pasa revista a doce trayectorias profesionales ilustradas con viñetas, carteles y cabeceras de revistas y diarios. El recorrido se abre con Helios Gómez (1905-1956), «el dibujante gitano de la revolución proletaria» en «L'Hora», «La Rambla de Catalunya» y «L'Opinió». La exposición recobra perfiles que se habían perdido entre las brumas del olvido. Es el caso de Josep Bartolí (1911-1955), colaborador de «La Humanitat» y notable escenógrafo en Hollywood; o de Loren-

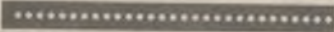
zo Goñi (1911-1992), cuya sordera le lleva a la soledad y la introspección. Los dibujos de Avel·lí Artís-Gener (1912-2000) nos trasladan a los agitados años de «El Be Negre» que costó la vida a Josep M. Planes y la rúbrica de Pere Calders evoca «unidades de choque» y exilios mejicanos que nutren novelas. Dibujante de multitudes como Opisso, Jaime Juez «Xirinius» (1906-2002) firma sus obras en «L'Esquella de la Torratxa», el semanario del librero López. A Ernest Guasp (1901-1983) se deben las caricaturas geométricas de Hitler y Mussolini en «La Vanguardia». Alfons Vila «Shum» (1897-1967) denota en sus trazos cierta influencia de Bagaria y Luis García Gallo (1907-2001) reafirma su ideología libertaria en «La Tierra» y «Solidaridad Obrera». Diez hombres del Sindicato de Dibujantes

Cartel de Carles Fontseré

S. G.

y un solo superviviente: Carles Fontseré (1916), autor del cartel del «segador» de la FAI y protagonista estos días de la Primavera Fotográfica.

Pau Arenós i Albert Bertran recorren el segle XX amb nou protagonistes

Redacció

BARCELONA

El periodista Pau Arenós i el fotògraf Albert Bertran han buscat testimonis cèlebres de la nostra història i els han preguntat què pensen dels seus moments decisius. Per això el llibre d'entrevistes il·lustrat que acaben de treure a RBA porta per títol *Los momentos decisivos*. Entre els personatges consultats hi ha Miquel Batllori, Carles Fontserè i Jordi Sabater i Pi, així com Ana María Matute, Marcelino Camacho i José Luis García Berlanga.

inedita de Carles Fontserè

EFE / Barcelona

● La Primavera Fotogràfica, un certamen itinerant que organitza la Generalitat cada dos anys, reunirà enguany un total de 184 exposicions que mostraran, entre el 15 d'abril i el 31 de maig, instantànies de fins a 500 fotògrafs. Entre els muntatges més destacats, n'hi ha un amb obres inèdites de Carles Fontserè i un altre amb instal·lacions del madrieny Daniel Canogar.

Entre els autors catalans que estaran representats a la biennial hi ha Joaquim Gomis, Josep Masana, Pla Janini, Antoni Ollé, Ricard Sans, Gabriel Casas, Antoni Amatller, Amèrica Sánchez, Colita i Hermanos Canosa. A banda, però, també es podrà veure l'obra d'artistes com Richard Avedon, Dora Maar, Manuel Álvarez, Niépce, Robert Freeman, Corinne Mercadier i Gianni Berengo. Tots els tre-

balls que s'exposen són fruit d'una selecció realitzada en una convocatòria oberta a la qual han concorregut més de 300 projectes.

La Primavera 2002 ha volgut retre un homenatge especial a Carles Fontserè, a través d'una mostra que tindrà lloc al Centre d'Art Santa Mònica. Amb el títol *Carles Fontserè. Ciutat de Mèxic 1966-1967* s'hi apleguen 80 fotografies, fins ara inèdites, que el fotògraf establert a Porqueres (Pla de l'Estany) va realitzar amb l'impuls dels escriptors Camilo José Cela i Juan Rulfo.

Per altra banda, l'exposició de Daniel Canogar es titula *Gravetat*, i és una instal·lació lumínica elaborada a partir de fibra òptica, imatges digitals i paper imprès. S'hi explora el fenomen de la ingravidesa com a metàfora de comportaments socials i culturals.

Una exposición recoge las fotografías hechas por Fontseré en México por encargo de Cela y Rulfo

Redacción

Barcelona

Un total de 80 fotografías originales integran la exposición del Centre d'Art Santa Mònica que evoca el trabajo que hizo en 1966 y 1967 en México y sus suburbios el ilustrador y cartelista Carles Fontseré, impulsado por Camilo José Cela y Juan Rulfo. La exposición muestra una selección del trabajo que Fontseré, exiliado tras la Guerra Civil, hizo entre 1960 y 1973 que se resolvió en 42.000 fotografías tomadas en las ciudades de Nueva York, París, Londres, Roma, San Francisco y Ciudad de México.

Este ingente material fotográfico formaba parte del proyecto «El hormigón y las hormigas», que Camilo José Cela había encargado a Fontseré con la intención de publicarlo en Alfaguara, entonces regentada por los hermanos de Cela, con textos de Alberti, el propio Cela, y en el caso de México, de Juan Rulfo, Octavio Paz o Max Aub. El comisario de la exposición, Josep Rigol, explicó ayer que «Fontseré decidió hacer el trabajo con Rulfo, por estar más cerca de su humanismo social», según informa Efe. Como el proyecto se desestimó, quedaron 5.000 fotografías inéditas de

Ciudad de México y sus suburbios, en los que Fontseré fija su mirada en mercados, ruinas arqueológicas, calles suburbanas y festejos.

Fontseré dijo que «no me he considerado nunca un fotógrafo, porque la fotografía no ha sido para mí un fin, un objeto, sino un medio para reflejar el espíritu de la gente que vive en determinadas ciudades». Con trabajo reconocido como cartelista, empezó a dedicarse a la fotografía durante su estancia en Nueva York, donde vivió desde 1949. Antes, en 1939, pasó por varios campos de concentración, marchó a París y estuvo en México.

Carles Fontserè

Aún hoy, Carles Fontserè Carrió (Barcelona, 1916) es un guerrillero. Cartelista, pintor, ilustrador... Ha utilizado el pincel como una lanza. De su mano, tenaz y firme, surgieron algunos de los afiches más golpeadores de la República en guerra, mensajes simples para un tiempo complejo: *Llibertat* (FAI), *Avant* (UGT), *Treballa* (PSUC). Fontserè siempre fue un hombre libre, pero ahora, camino de los noventa, se siente más franco que nunca y por eso escribe unas memorias con espolones, fuertes, sinceras, heridoras. Es un gallo de pelea. La cresta roja y altiva.

*R*evista
de
Catalunya

173

Nova etapa
MAIG DE 2002

REVISTA DE CATALUNYA, 173

Lluís Jou: *La llengua compartida*

3.

REALITATS

Roser Campi: *Apunts sobre ensenyament: per a un debat necessari*

9.

Ignasi Moreta: *Carles Fontserè, un artista total*

27.

REVISTA DE LES ARTS

Roser Masip i Boladeras: *Els ensenyaments artístics a Catalunya en el període de la Guerra Civil (1936-1939): el CENU*

49.

REVISTA DELS LIBRES

Jordi Albertí i Oriol: *"Universitat Catalana" (1900-1902). La primera publicació universitària del catalanisme. El portal al Primer Congrés Universitari Català (I)*

83.

Ciutat de Mèxic 1966-1967

Charles Fontserè

Los dibujantes de la República

Una muestra recuerda la obra de creadores como Carles Fontserè, 'Tísner', Pere Calders y Helios Gómez entre 1936 y 1939

MARIE-CLAIRE UBERQUOI BARCELONA.- Eran dibujantes, ilustradores, cartelistas o humoristas gráficos. En la primavera de 1936 fundaron en Barcelona el Sindicat de Dibujants Professionals (SDP) bajo la iniciativa del gran dibujante Helios Gómez, con el simple objetivo de defender sus derechos frente a los abusos de los empresarios.

Pero el estallido de la guerra civil, tres meses después, convirtió esta aventura profesional en un compromiso en defensa de la II República. Los miembros del sindicato, entre los que estaban, entre otros, Carles Fontserè, Avel·lí Artís-Gener, Tísner, Pere Calders y Josep Bartolí, pusieron todas sus dotes creativas al servicio de las instituciones catalanas y de la libertad del pueblo soberano.

Con la muestra *10 Homes del Sindicat de Dibujants (SDP) 1936-1939*, el Col·legi de Periodistes de Catalunya propone recuperar un episodio histórico, que ha sido poco explicado hasta ahora. Al mismo tiempo, la exposición organizada por el historiador y periodista Rai Ferrer quiere rendir un homenaje a un grupo de creadores de reconocido talento que tuvo un papel

importante en la prensa republicana y de manera especial en el periodo de la guerra civil en revistas y periódicos como *La Humanitat*, *La Rambla*, *Papitu*, *L'Esquella de la Torratxa* o *La Solidaridad Obrera*.

«Al final de la guerra civil, muchos tuvieron que exiliarse; conocieron la cárcel, los campos de concentración, y algunos no volverían nunca a España, como Alfons Vila, más conocido como *Shum*, que murió en Estados Unidos en 1967, o Ernest Guasp, exiliado en México hasta su muerte en 1983. Con escasas excepciones, la obra de todos ellos ha sido muy olvidada y esta muestra quiere contribuir a su recuperación», explica Ferrer.

Mediante una recopilación de fotografías, carteles, textos, dibujos y chistes gráficos publicados en diarios y revistas, la exposición cuenta la historia del Sindicat de Dibujants Profes-

sionals y al mismo tiempo recuerda la obra y la biografía de diez de sus protagonistas. Así, el público podrá descubrir la labor de Helios Gómez, Josep Bartolí, Carles Fontserè, Tísner, Pere Calders —que firmaba entonces *Kalders*—, Lorenzo Goñi, Ernest Guasp, *Shum*, Jaime Juez *Xirinius* y Luis García Gallo. «Para recuperar esta historia he rastreado numerosas revistas y publicaciones de mi propia colección y de la de algunos especialistas del humor gráfico. Me ha sido muy útil también consultar los libros de memorias de Carles Fontserè y Avel·lí Artís-Gener, y de manera particular un libro de conversaciones con Josep Bartolí del año 1990. Pero ha sido un auténtico trabajo de detective», asegura Rai Ferrer.

El Sindicat de Dibujants fue impulsado por Helios Gómez (1905-1956), un militante comunista que pasó luego al anarquismo y cuyos trabajos gráficos fueron editados en Moscú, Francia y Alemania. Su obra fue recientemente redescubierta en dos exposiciones, una organizada por el propio Col·legi de Periodistes de Catalunya y otra por el Ivam de Valencia. Conocido como el «dibujante gitano», fue el alma del Sindicat, que

tuvo entre sus primeros afiliados al pintor Antoni Clavé, Josep Bartolí, José Alloza, *Shum* y Benigani. El SPS era un lugar abierto, en el que convivían gente del PSUC, de la UGT y de la CNT, y otros que iban por libre. Al estallar la guerra civil, el Sindicat de Dibujants Professionals se movilizó enseguida en defensa de la República. Organi-

rio: UGT

los que no lo componían y les de *Shum* por Fontserè de los dos e Oti

Cartel realizado por 'Shum' para 'La Humanitat'. / EL MUNDO

Cartel de 'Xirinius'.

El Col·legi de Periodistes recupera un episodio histórico poco explicado

Cartel de Carles Fontserè para la defensa de la República. / EL MUNDO

su actividad era la publicación de chistes gráficos en la prensa,

fico genial que, sin pertenecer al SDP, luchó también con sus dibujos por la República.

Hay que hacer una mención especial al trabajo de Jaime Juez *Xirinius*, ilustrador y autor de impactantes portadas, que falleció el pasado 11 de abril. Abierta hasta el 31 de mayo, la muestra se acompaña de una selección de textos llenos de anécdotas sobre las actividades del Sindicat y sobre la carrera de sus protagonistas, cuyo extraordinario talento fue injustamente olvidado por los avatares de la historia.

MARTES

30 DE ABRIL DEL 2002

el Periódico

EXPOSICIONES

EL SINDICAT DE DIBUJANTS DEL 36

El Col·legi de Periodistes expone (13.00 horas) '10 homes del Sindicat de Dibujants, 1936-39', de obras de Pere Calders y Carles Fontserè, entre otros.

Rambla de Catalunya, 10. De 10.00 a 14.00 y de 16.00 a 20.00 horas.

Cartel de la muestra.

►► EXPOSICIONES

EL SINDICAT DE DIBUIXANTS DEL 36

El Col·legi de Periodistes expone (13.00 horas) '10 homes del Sindicat de Dibuixants, 1936-39', de obras de Pere Calders y Carles Fontserè, entre otros.

Rambla de Catalunya, 10. De 10.00 a 14.00 y de 16.00 a 20.00 horas.

►► Cartel de la muestra.

CATALUÑA

Los dibujantes de la República

Una muestra recuerda la obra de creadores como Carles Fontserè, 'Tísner', Pere Calders y Helios Gómez entre 1936 y 1939

MARIE-CLAIRE UBERQUOI

BARCELONA. Eran dibujantes, ilustradores, cartelistas o humoristas gráficos. En la primavera de 1936 fundaron en Barcelona el Sindicat de Dibuijants Professionals (SDP) bajo la iniciativa del gran dibujante Helios Gómez, con el simple objetivo de defender sus derechos frente a los abusos de los empresarios.

Pero el estallido de la guerra civil, tres meses después, convirtió esta aventura profesional en un compromiso en defensa de la II República. Los miembros del sindicato, entre los que estaban, entre otros, Carles Fontserè, Avel·lí Artís-Gener, Tísner, Pere Calders y Josep Bartolí, pusieron todas sus dotes creativas al servicio de las instituciones catalanas y de la libertad del pueblo soberano.

Con la muestra 10 Homes del Sindicat de Dibuijants (SDP) 1936-1939, el Col·legi de Periodistes de Catalunya propone recuperar un episodio histórico, que ha sido poco explicado hasta ahora. Al mismo tiempo, la exposición organizada por el historiador y periodista Rai Ferrer quiere rendir un homenaje a un grupo de creadores de reconocido talento que tuvo un papel importante en la prensa republicana y de manera especial en el periodo de la guerra civil en revistas y periódicos como La Humanitat, La Rambla, Papitu, L'Esquella de la Torratxa o La Solidaridad Obrera.

«Al final de la guerra civil, muchos tuvieron que exiliarse; conocieron la cárcel, los campos de concentración, y algunos no volverían nunca a España, como Alfons Vila, más conocido como Shum, que murió en Estados Unidos en 1967, o Ernest Guasp, exiliado en México hasta su muerte en 1983. Con escasas excepciones, la obra de todos ellos ha sido muy olvidada y esta muestra quiere contribuir a su recuperación», explica Ferrer.

Mediante una recopilación de fotografías, carteles, textos, dibujos y chistes gráficos publicados en diarios y revistas, la exposición cuenta la historia del Sindicat de Dibuijants Professionals y al mismo tiempo recuerda la obra y la biografía de diez de sus protagonistas. Así, el público podrá descubrir la labor de Helios Gómez, Josep Bartolí, Carles Fontserè, Tísner, Pere Calders que firmaba entonces Kalders, Lorenzo Goñi, Ernest Guasp, Shum, Jaime Juez Xirinius y Luis García Gallo. «Para recuperar esta historia he rastreado numerosas revistas y publicaciones de mi propia colección y de la de algunos especialistas del humor gráfico. Me ha sido muy útil también consultar los libros de memorias de Carles Fontserè y Avel·lí Artís-Gener, y de manera particular un libro de conversaciones con Josep Bartolí del año 1990. Pero ha sido un auténtico trabajo de detective»,

asegura Rai Ferrer.

El Sindicat de Dibuijants fue impulsado por Helios Gómez (1905-1956), un militante comunista que pasó luego al anarquismo y cuyos trabajos gráficos fueron editados en Moscú, Francia y Alemania. Su obra fue recientemente redescubierta en dos exposiciones, una organizada por el propio Col·legi de Periodistes de Catalunya y otra por el Ivam de Valencia. Conocido como el «dibujante gitano», fue el alma del Sindicat, que tuvo entre sus primeros afiliados al pintor Antoni Clavé, Josep Bartolí, José Alloza, Shum y Benigani. El SPS era un lugar abierto, en el que convivían gente del PSUC, de la UGT y de la CNT, y otros que iban por libre.

Al estallar la guerra civil, el Sindicat de Dibuijants Professionals se movilizó enseguida en defensa de la República. Organizó un Comité revolucionario y recibió el encargo de la UGT de dar un nuevo impulso a los semanarios Papitu y L'Esquella de la Torratxa. Cuando no luchaban en el frente, los compañeros del SDP se ponían a rotular pancartas, pintar trenes y diseñar impactantes carteles de propaganda, firmados por Shum, Xirinius, Lorenzo Goñi y por el polifacético Carles Fontserè, el único superviviente de los diez artistas representados en esta muestra.

Otro aspecto importante de su actividad era la publicación de chistes gráficos en la prensa, entre los cuales destacan los de Ernest Guasp (1901-1983) y de Kalders (1912-1994), quien inició en su exilio mexicano una interesante obra literaria que firmó con su verdadero nombre, Pere Calders. El público podrá entretenerse con algunos de sus numerosos dibujos reproducidos en la muestra, junto con otros del gran Josep Bartolí (1911-1995), un creador sarcástico e incisivo que triunfó luego como escenógrafo en Hollywood, y de Josep García Gallo (1907-2001), un humorista gráfico genial que, sin pertenecer al SDP, luchó también con sus dibujos por la República.

Hay que hacer una mención especial al trabajo de Jaime Juez Xirinius, ilustrador y autor de impactantes portadas, que falleció el pasado 11 de abril mientras se preparaba esta exposición. Abierta hasta el 31 de mayo, la muestra se acompaña de una selección de textos llenos de anécdotas sobre las actividades del Sindicat y sobre la carrera de sus protagonistas, cuyo extraordinario talento fue injustamente olvidado por los avatares de la historia.

'El falcó de Sueca'

Josep M. Muñoz Pujol publica una novel·la de caràcter biogràfic per explicar "el drama" vital i la dimensió intel·lectual del filòsof Joan Fuster / 5

De dones

Els gravats de Henry Moore a la sala Artur Ramon es fixen en la figura femenina per buscar la connexió entre la imatge externa i el que s'amaga a dins / 7

Decora.net

Tot i que encara falta un any pel centenari del Foment de les Arts Decoratives, ja s'han donat a conèixer la nova imatge i una pàgina web que en recull informació / 8

Ser pobre és 'fashion'

EMPAR MOLINER

Heidermarie Schwemer és una senyora que va regalar les seves possessions. És com si hagués fet un vot de pobresa, però *high tech*. Dorm a les golfes d'uns amics i a canvi els neteja el pis. Menja en un restaurant (biològic) i ho paga pelant patates. Si vol anar al cine, truca un conegut perquè la convidi, i ella el compensa cuinant-li alguna cosa. Això de fer-te acompanyar al cine i després ser tu qui fa el sopar sempre ha estat l'estratègia per endur-te'n un home al llit (i en aquest cas es dona per suposat que la pel·lícula et surt de franc), però, sigui com sigui, tots els *exhippies* ens hem de felicitar de no tenir aquesta dona per amiga. Imagineu que, de cop, algú torna a venir a casa nostra a dutxar-se, sistemàticament. D'aquesta fabulosa experiència, Heidermarie n'ha escrit un llibre (amb l'ordinador d'un altre amic) que es diu *Mi vida sin dinero*, pel qual no pensa cobrar drets d'autor. Lògic; és com si l'admirat Espinàs, amb els diners que ha obtingut amb *A peu per Galicia* es comprés un cotxe, per no haver de fer cap altre viatge caminant. Però si tots nosaltres volguéssim fer igual que l'Heidermarie, i en lloc de pagar-li el llibre també preferíssim fregar-li el pis, no podríem. No té pis. Si tots regalem les possessions, l'Heidermarie no ens podrà oferir serveis, per tant mai no anirà al cine, ni podrà gastar tinta de les impressores alienes. Per això, per Sant Jordi, hem de fer una cosa que si bé pot arruïnar el seu editor, el farà més feliç. Pagar amb fastigosos diners tots els llibres menys el d'ella, que ens l'endurem a canvi de nobles patates. Després el revendrem al Mercat de Sant Antoni, i convidarem a beure algun periodista dels que aquests dies li han fet entrevistes. En conec un que per escriure-la ha cobrat 18 euros, o sigui que també podria ser autor de *Mi vida sin dinero II*, però ningú no li deixa un ordinador. Per això s'ha reventat *Mi vida sin dinero* al Mercat de Sant Antoni.

ENTREVISTA

Carles Fontserè, fotògraf

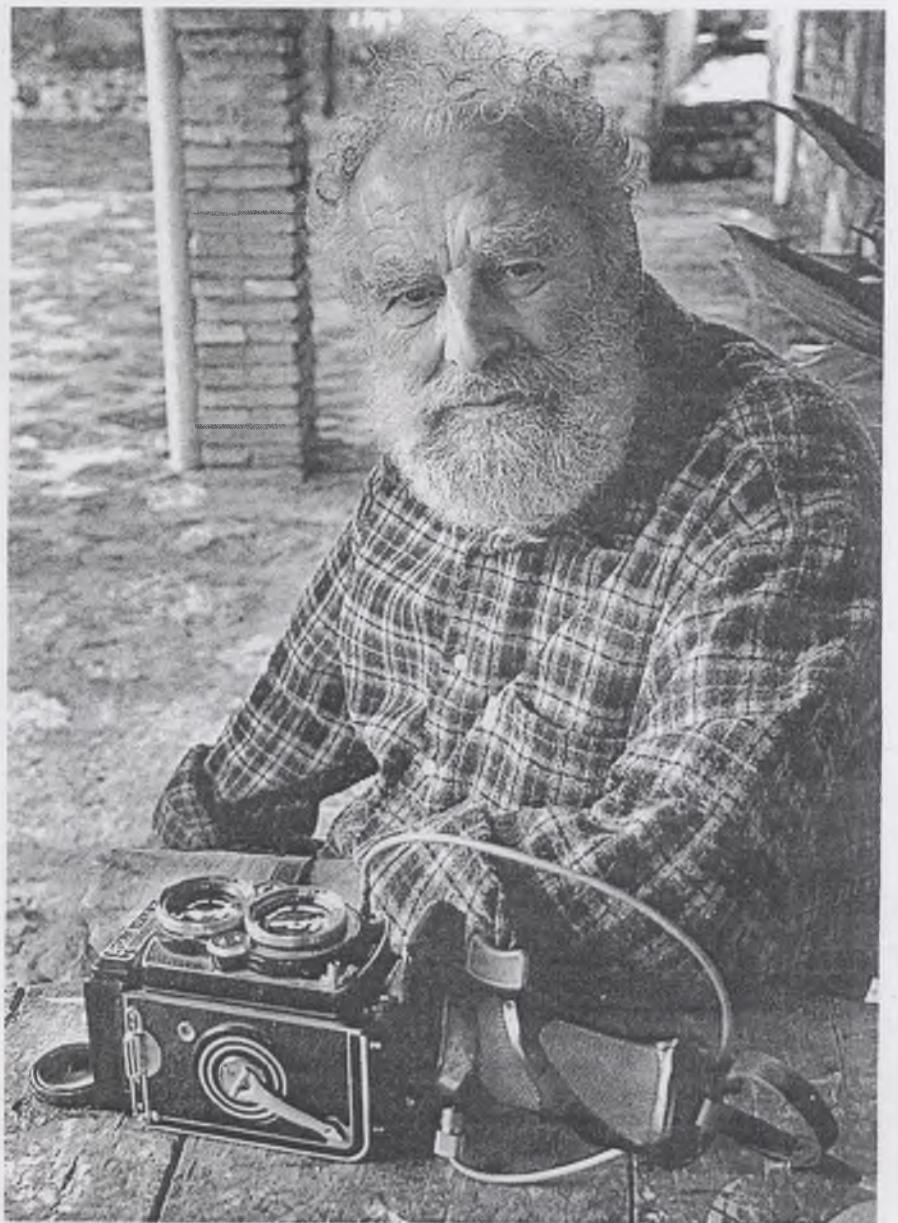
La Primavera Fotogràfica acull una mostra sobre Mèxic del cartellista que es qualifica a les memòries com un "exiliat de tercera"

XAVIER MORET

Carles Fontserè té 86 anys, però la il·lusió de la seva mirada anuncia que és un home amb molts projectes per endavant. I és que Fontserè està acostumat a no mirar enrere. D'ençà que, quan tenia 20 anys, el final de la guerra el va abocar a l'exili, Fontserè ha anat cremant etapes, sempre amb ganes de fer bé les coses. A les seves memòries, de les quals n'ha publicat fins ara dos volums —*Memòries d'un cartellista català* i *Un exiliat de tercera* (Proa)—, Fontserè ha explicat que quan un té 20 anys l'exili es veu com una aventura. "Si en tens 40 o 50, l'exili és un drama, però als 20 és una finestra oberta al món", diu. "Això no vol dir que jo no les passés magres, però ja mentre al camp de concentració molts acceptaven la fatalitat, jo ja pensava en fugir". Fontserè, sens dubte, va saber aprofitar les oportunitats que li oferia l'exili: en comptes de lamentar el que havia perdut, va optar per mirar endavant. Si abans de i durant la guerra havia fet de cartellista, a París es va interessar per l'escenografia, el dibuix i la pintura. L'escenografia el va portar, de la mà d'una revista musical dirigida pel Cantinflas, cap a Mèxic (fet que explica en el tercer volum de les memòries que ara està escrivint) i d'allà va saltar a Nova York, on va fer feines de tota mena i on un dia va descobrir la seva passió per la fotografia. Dintre de la Primavera Fotogràfica que se celebra actualment, les fotos de Mèxic fetes per Fontserè als anys seixanta es podran veure a partir del dia 15 al Centre d'Art Santa Mònica de Barcelona.

Pregunta. ¿Recorda com va començar a fer fotos?

Resposta. Jo sempre havia fet fotos, però no d'una manera professional. Quan vaig anar a Mèxic el 1948, de la mà del Cantinflas, em vaig comprar una Kodak i anava fent fotos pels pobles, però no eren de bona qualitat. Anys més tard, el 1956, vaig anar a viure a Nova York i allà un amic em va recomanar una Rollei. La vaig com-

Carles Fontserè, fa uns dies, a Porqueres. / JOAN SÁNCHEZ

prar i vaig anar fent fotos seguint el consell de l'amic, que em deia: "Si vols aprendre a fer fotos, gasta molts rodets". Així ho vaig fer. Recordo que la primera sèrie que vaig fer era sobre els

policies irlandeses que desfilaven a la primavera per Nova York. A partir d'aquí ja vaig anar fent. Em perdia per Nova York i feia fotos sense parar.

Passa a la pàgina 2

Carles Fontserè, fotògraf

Ve de la primera pàgina

P. ¿Va tenir algun mestre?

R. A l'exposició que el Dalí va fer a Nova York, a finals dels anys cinquanta, vaig conèixer el Ramon Batlles, que era un fotògraf de Barcelona que feia retrats de la classe alta catalana. Ell em va donar bons consells i vam sortir a fer fotos plegats. Després, Camilo José Cela, a qui també vaig conèixer a Nova York, em va proposar de fer una sèrie de llibres de fotos sobre ciutats del món per a la seva editorial, Alfaguara. Havíem de fer Nova York, Ciutat de Mèxic, San Francisco, Londres, París, Roma... Al final el projecte se'n va anar en orris, però a mi no m'agrada fer les feines a mitges i vaig continuar treballant en el projecte. Tinc 42.000 fotos d'aquella temporada. Les de Nova York ja les he exposat diverses vegades; ara mostro les de Ciutat de Mèxic.

P. ¿El text que havia d'acompanyar les fotos de Ciutat de Mèxic també l'havia de fer el Cela?

R. No. A cada ciutat li corresponia un escriptor diferent. Roma, per exemple, l'havia de fer Rafael Alberti, i per a Ciutat de Mèxic es va pensar en un principi en Juan Rulfo i després en Octavio Paz, però finalment es va quedar que ho faria Max Aub. De tota manera, l'editorial va canviar de propietari i va acabar desestimant el projecte, amb la qual cosa em vaig quedar amb un munt de fotos, però sense llibre.

P. ¿Quin era el Mèxic que més el va interessar retratar?

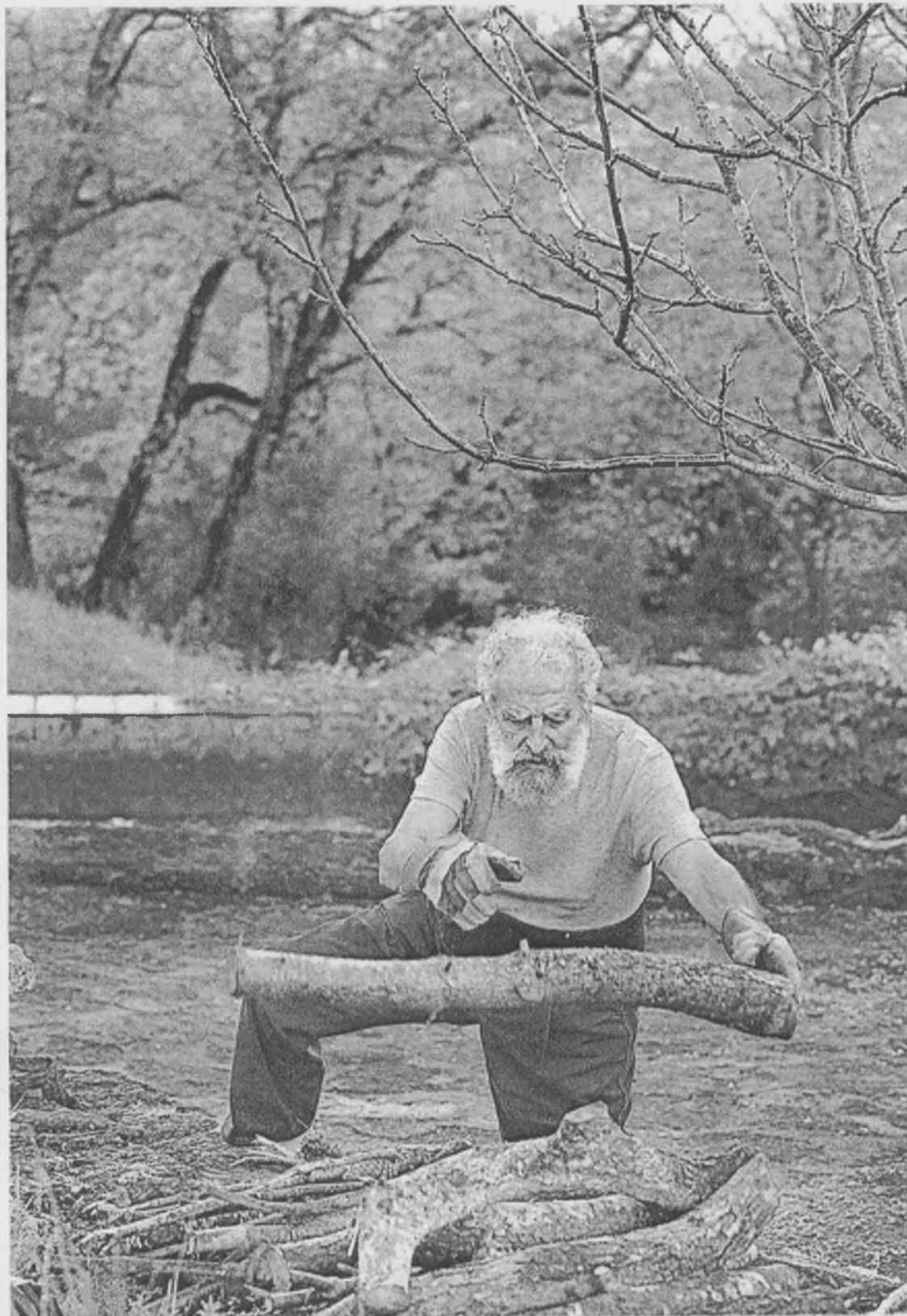
R. A mi m'interessa sobretot la geografia humana, retratar la

“Hi havia gent que no volien que els fes fotos. Una vegada vaig haver de dir que era un bisbe que treballava per al Sant Pare”

gent marginal en el seu àmbit de la ciutat i en els suburbis. A Max Aub l'interessava més la zona rosa de Ciutat de Mèxic, on anaven els *gringos* i on hi havia les botigues de moda, però jo em trobava a gust entre els marginats. Per fer això és evident que has d'entrar molt a fons en la vida de la ciutat, que no pots ser tan sols un espectador o un turista que passa. Jo em traçava plànols de la ciutat amb itineraris molt concrets i em ficava als mercats, a les aglomeracions, als bars, en la nit... A vegades hi havia gent que s'ho prenia malament, però jo m'inventava alguna història per calmar-los. En alguna ocasió vaig arribar a dir que jo era un bisbe que treballava per al Sant Pare. Com que anava amb la Rollei podia fer fotos discretament, ja que no m'havia de dur el visor a la cara. De tota manera, una vegada em van amenaçar en un mercat on no volien que els fes fotos i recordo que les cames em tremolaven. Al final, però, em van escorcollar i es van pensar que els rodets que duia en una mena de cartutxeres sota la camisa eren bales i van preferir deixar-me marxar.

P. Pel que sembla, no s'hi posaven gaire bé.

R. L'únic lloc al món on la gent s'hi posa bé quan els retrates és a Itàlia. Allà vols fer una foto d'un home descarregant un camió i si l'home et veu de segui-

A dalt, Carles Fontserè tallant llenya. A baix, una de les seves fotografies de Ciutat de Mèxic. / JOAN SÁNCHEZ / CARLES FONTSERÉ

da es posa de cara a tu, lluint els músculs i somrient. Itàlia és tot un país.

P. Retrocedim una mica en el temps. Quan va sortir de Catalunya al final de la guerra, l'any 1939, va anar a parar a un camp de concentració prop de Perpinyà. ¿Quin sentiment tenia en

aquells moments?

R. Jo de seguida vaig pensar a fugir i a buscar-me la vida. Hi ha un tipus d'exiliat que va fer de l'exili una mena de condició social. És el que era de l'esquerra ortodoxa, que es va quedar a França resignat i va acabar fent-se francès. Jo tenia una visió molt

diferent de tot allò. Jo no he acceptat ni accepto cap etiqueta. Estic a favor de les coses que afavoreixen als pobres, als explotats, als treballadors, però sense carnet de cap partit.

P. Sembla que en aquells anys no es va fer massa amb els cercles d'exiliats catalans.

R. No gens. Més aviat en vaig fugir. A París, primer, m'hi vaig fer una mica, però més aviat per col·laborar amb els amics i perquè avui encara em sento fidel a la Generalitat republicana, però després... En certa manera, podem dir que la guerra civil encara no ha acabat. Els partits d'ara són col·laboradors del sistema que hi ha ara, que és el neofranquisme. De fet, penso que el franquisme continua representant l'Espanya eterna. És trist dir-ho, però en aquest país només una minoria pensant ha estat i està a favor de la llibertat.

P. Veig que encara conserva la capacitat d'emprenyar-se.

R. Molt. Cada dia quan em llevo m'emprenyo i em cago en déu i la mare que el va parir. Continuo llegint els diaris i estant al dia del que passa, però conservo un esperit rebel.

P. ¿Com va ser que de l'exili francès anés a parar a Mèxic?

R. No hi vaig anar a parar. M'ho vaig muntar. El 1948 vaig col·laborar amb Cantinflas a París i l'estiu d'aquell any vaig anar a Ciutat de Mèxic amb ell com a productor d'una revista musical que es deia *Bonjour Mexico*. Vaig viure un temps a Mèxic amb molts diners, com un milionari, i a la tornada vaig voler passar 15 dies de turista a Nova York. La ciutat em va agradar molt. Allà em vaig trobar el Met Miravittles i em va dir: "T'hauries de quedar". I jo li vaig contestar: "Doncs, mira, ja m'he quedat". Em vaig quedar un any a Nova York i durant sis mesos em vaig gastar els diners que havia guanyat a Mèxic. Quan se'm van acabar els diners, vaig buscar feina com a dibuixant de còmics. En vaig fer tres: un de *cowboys*, un de policies i un de l'espai, i em van agafar com a dibuixant exclusiu d'un *cowboy* de Hollywood que es deia Bill Elliot. Jo no entenia l'anglès, però vaig conèixer la Terri, la que ara és la meua dona, i ella m'ajudava. És a dir, que jo dibuixava un *cowboy* en català. Em pagaven molt bé, això sí.

P. Però va tornar a París...

R. Sí. Al cap d'un any. Allà hi tenia l'estudi i una nòvia oficial, però em vaig acabar casant amb la Terri, que em va seguir fins a París, el 1950. Això ho explico al tercer volum de les meves memòries, el que ara estic escrivint. Re-

“Es podria dir que la guerra civil encara no ha acabat. Els partits d'ara col·laboren amb el sistema. És el neofranquisme”

cordo que vaig arribar a París amb el passaport caducat i em van dictar una ordre d'expulsió. Me n'havia d'anar al cap de tres dies, però me'n vaig anar a Perpinyà amb la Terri i vaig acabar lliurant-me de l'expulsió gràcies a un metge català, el doctor Sala, que coneixia al president francès. Em vaig quedar un any a París, des d'on continuava dibuixant còmics que enviava per correu als Estats Units. Com que cobrava en dòlars podia viure força bé.

P. De tornada a Nova York, va fer de director artístic de Dana Perfumes Internacional i de la revista *Temas*, va dissenyar decorats i vestits, va col·laborar amb Dalí per fer escenografies i va fer

Passa a la pàgina 3

Carles Fontserè, fotògraf

Tres de les fotografies que Carles Fontserè va fer a Ciutat de Mèxic als anys cinquanta.

Ve de la pàgina 2

tota mena de feines. N'hi ha una que crida l'atenció en especial: la de taxista.

R. Tot va ser perquè als anys seixanta la Terri i jo ens vam comprar la casa on ara vivim, a Porqueres. Jo venia aquí a controlar les obres i pensava estar-m'hi possem un mes, però sempre acabaven sent tres o quatre, perquè tot es feia en unes condicions molt pobres. Quan tornava a Nova York, a primers dels anys setanta, no em volia tancar en una oficina. Llavors la cosa hippy estava en el seu gran moment i hi havia uns quants hippies que feien de taxista. M'hi vaig apuntar perquè m'agradava estar tot el dia al carrer i conèixer la ciutat des d'una perspectiva diferent. Vaig passar un examen i em llogava de tant en tant per fer de taxista a alguna de les companyies de la ciutat. No feia horari ni res. Llavors vaig veure de prop quin era el ritme de Nova York, com canviava segons les hores. Per mi va ser una aventura molt interessant. Vaig passar el Nadal i el Cap d'Any fent de taxista, i la veritat és que vius quèries que

X.M.

L'aspecte i les convencions de combatent de Carles Fontserè van fer que li oferissin un paper testimonial a la pel·lícula *Soldados de Salamina*, la novel·la de Javier Cercas que David Trueba ja ha començat a rodar prop de Banyoles. Al final, però, ho ha deixat córrer: Fontserè no es trobava a gust en el món del cinema i, d'altra banda, el que té ara per damunt de tot són ganes d'escriure el tercer volum de les memòries.

Fontserè i la seva esposa, Terri, han fet de Can Tista, la masia de Porqueres on es van instal·lar el 1973, una mena de paradís envoltat de natura. Allà hi te-

valen la pena.

P. Vostè ha fet moltes coses diferents a la vida: cartellista, dibuixant, pintor, escenògraf...

El Tolstoi de Porqueres

nen, en dos edificis separats, la casa i l'estudi. A la teulada de l'estudi, per gaudir el màxim de la immersió en un paisatge privilegiat, s'hi han fet construir no fa gaire una mena de mirador des d'on es pot veure en primer terme l'estany de Banyoles i, al fons el castell de Torroella de Montgrí i el mar. Més a prop, el pla de Martís, les altures de la Mare de Déu del Mont, del Bassegoda i del Canigó acaben de donar forma a un marc idíl·lic.

Quan un veu Carles

Fontserè caminant amunt i avall a grans passes, traient-se la camisa per apilar llenya, o estassant els verders dels voltants de la masia fa la impressió que viu en perfecte harmonia amb la natura. "Vaig trobar aquesta casa als anys seixanta", comenta. "Va ser gràcies al doctor Pericot, a qui vaig conèixer a Nova York. Li vaig dir que buscava una casa que no fos a més de 50 quilòmetres de la frontera, per si anaven mal dades poder fugir a peu. Ell va donar veus i

vam trobar això, que era una ruïna. Amb la Terri, però, l'hem anat arreglant i ara hi estem la mar de bé".

Carles Fontserè ja no pensa a viatjar, com feia abans. Nova York, París i Mèxic queden lluny, ben desats a la memòria. Ara, als 86 anys, el que més l'importa és escriure les memòries i ser el màxim de fidel al que va veure i viure. De tota manera, però, confessa que encara hi ha un lloc on li agradaria anar: a Rússia, i si pot ser a l'hivern. Més que res per visitar la casa del seu admirat Tolstoi, aquell escriptor d'idees fermes i llarga barba blanca amb el qual té una certa retinada.

El mateix passa amb els cartells i la pintura. Ara s'ocupa de escriure i em dedico a fer les memòries. Ja n'he publicat dos volums iestic amb el tercer.

P. ¿Li suposa molt esforç escriure les memòries?

R. Sí, però val la pena. El que passa és que em vull documentar molt per ser fidel a la veritat. A mi no m'interessa la veritat oficial, que sempre deforma la realitat, sinó la meua veritat, explicar els fets que em va tocar viure. Per exemple, quan parlo de la França de la postguerra m'interessa parlar dels alemanys que van anar a parar als camps de concentració i que van ser maltractats. Tothom prefereix tapar-ho, però allò va passar i s'ha de recordar. Busco llibres on sigui, consulto revistes i diaris, però el que lamenta és que cada vegada tinc menys amics a qui consultar. Abans recordava una cosa vagament i trucava a un amic i m'ajudava a fer memòria. Ara, en canvi, els amics s'han anat morint... Queda l'Antoni Clavé, sí, amb qui vam coincidir en el primer exili, però és dels pocs.

¿Com és que ha tocat tantes teclades?

R. Jo he viscut moltes vides i cada cosa la faig perquè m'inter-

essa i m'hi dedico amb la màxima intensitat. La fotografia ja l'he deixat. La vaig viure a fons un temps, però ara ja queda enrere.

SantaMònica**El conseller de Cultura
de la Generalitat de Catalunya**es complau a convidar-vos a l'acte d'inauguració de les exposicions
de la **Primavera fotogràfica 2002**Carles Fontserè. *CIUTAT DE MÈXIC. 1966-1967*Daniel Canogar. *GRAVEDAD CERO*L'acte se celebrarà el proper dilluns 15 d'abril a les set de la tarda,
al Centre d'Art Santa Mònica. Rambla de Santa Mònica, 7. BarcelonaBarcelona
abril
de 2002 Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura EGM
LABORATORI DE CULTURA

Cultura Arts Plàstiques

Daniel Canogar. *Gravedad Cero* / Carles Fontserè. *Ciutat de Mèxic, 1966-1967* / Sònar 2002 / Josep M. Martín**SantaMònica**

abril - juny 2002

CARLES FONTSERÈ*Ciutat de Mèxic, 1966-1967***Biennal Primavera fotogràfica 2002****Del 15 d'abril al 31 de maig****1a planta, CASM**

Comissariat: Josep Rigol

Entre els anys 1966 i 1967, Carles Fontserè (Barcelona 1916) va realitzar un vast treball fotogràfic impulsat pels escriptors Camilo José Cela i Juan Rulfo, a través de la geografia humana de Ciutat de Mèxic i els seus suburbis. L'exposició mostra 80 originals d'aquest treball, inèdit fins ara.

C

SantaMònica

El conseller de Cultura
de la Generalitat de Catalunya

es complau a convidar-vos a l'acte d'inauguració de les exposicions
de la **Primavera fotogràfica 2002**

Carles Fontserè. *CIUTAT DE MÈXIC. 1966-1967*

Daniel Canogar. *GRAVEDAD CERO*

L'acte se celebrarà el proper dilluns 15 d'abril a les set de la tarda,
al Centre d'Art Santa Mònica. Rambla de Santa Mònica, 7. Barcelona

Barcelona
abril
de 2002

C

CARLES FONTSERÈ

Ciutat de Mèxic, 1966-1967

Biennal Primavera Fotogràfica 2002

Del 15 d'abril al 31 de maig

1a planta, CASM

Comissariat: Josep Rigol

Entre els anys 1966 i 1967, Carles Fontserè (Barcelona 1916) va realitzar un vast treball fotogràfic impulsat pels escriptors Camilo José Cela i Juan Rulfo, a través de la geografia humana de Ciutat de Mèxic i els seus suburbis. L'exposició mostra 80 originals d'aquest treball, inèdit fins ara.

La Primavera
Fotogràfica
2002

C

Daniel Canogar. *Gravedad Cero* / Carles Fontserè. *Ciutat de Mèxic, 1966-1967* / Sònar 2002 / Josep M. Martín

Santa Mònica

abril - juny 2002

ES FONTSERÈ

de Mèxic, 1966-1967

Cultura Espectacles

ERA UN ENCÀRREC DE CAMILO JOSÉ CELA I JUAN RULFO

Fontseré exposa les seves fotos fetes a la ciutat de Mèxic

EFE/DdeG

BARCELONA

□ Vuitanta fotografies originals integren l'exposició que evoca la feina que va fer el 1966 i 1967 a Ciutat de Mèxic i els seus suburbis. L'il·lustrador i cartellista Carles Fontseré, impulsat pels escriptors Camilo José Cela i Juan Rulfo. Carles Fontseré viu al Pla de l'Estany des de 1973 i assumeix el paper

de l'anarquista Miralles al film *Soldados de Salamina*. L'exposició mostra una selecció del treball que Fontseré, exiliat després de la Guerra Civil espanyola, va fer entre 1960 i 1973: 42.000 fotografies preses a Nova York, París, Londres, Roma, San Francisco i Ciutat de Mèxic. L'exposició es podrà veure fins al 31 de maig al Centre d'Art Santa Mònica, amb la qual s'inicia la Primavera Fotogràfica.

LLUIS GENE/EFE

Exposició. 80 fotografies de Fontseré inauguren la Primavera Fotogràfica.

negre.

Deixeble de Juan Rulfo. Exiliat republicà i amic de Juan Rulfo, Cela i Cantinflas, Fontserè conserva més de 5.000 imatges de Mèxic i unes 42.000 de ciutats com Roma, París, San Francisco, Londres i Nova York, on va viure 20 anys.

La visió directa, irònica i profundament humana de l'obra de Fontserè contrasta amb l'esperit innovador de la proposta fotogràfica de Daniel Canogar, un habitual de la Primavera.

A *Gravedad Cero*, explora visualment —aliant la càmera amb les noves tecnologies— el fenomen físic de l'absència de gravetat i el vesteix de significats socials i humans. Colita, Joaquín Gomis, Amèrica Sán-

chez i Pere Formiguera de la banda catalana i els internacionals Richard Avedon, Dora Maar i Robert Freeman són altres noms destacats de la fotografia que formen part de la programació de la biennial.

Joaquín Gomis, primer president de la Fundació Joan Miró, serà el protagonista d'una mostra del seu treball fotogràfic entre 1940 i 1960, el qual s'exposarà al museu a partir del 24 de maig. Gaudí també serà present a la Primavera a partir de sis retrospectives, mentre que de Picasso parlarà la mostra que la Tecla Sala li dedicarà a una de les seves cèlebres models, Dora Maar.

www.gencat.es/

Des de cultura s'accedeix al programa de la Primavera.

ARTE / SE INSCRIBE EN LA EDICION NUMERO ONCE DE LA PRIMAVERA FOTOGRAFICA

Carles Fontserè recuerda el México de la década de los 60 en Santa Mònica

La exposició reune algunas de las fotografías que realizó para un libro que iba a escribir Juan Rulfo

MARIE CLAIRE UBERQUOI

BARCELONA.- Carles Fontserè (Barcelona, 1916) es hombre de recursos. Conocido por sus famosos carteles de la Guerra Civil en apoyo a la II República, este creador polifacético ha trabajado en ámbitos tan diversos como el grafismo, el cómic, la pintura, la escenografía teatral y la fotografía. Entre 1960 y 1973, Fontserè realizó más de 42.000 imágenes captadas en ciudades de todo el mundo. e impresionante patrimonio de tre d'Art Santa Mònica res-hora 82 fotografias hechas xico entre 1966 y 1967.

La muestra, que podrá visitarse el 31 de mayo, se inscribe en el programa de la 11 edición de la Primavera Fotográfica, una manifestación bianual, que entre sus principales objetivos intenta recuperar y difundir el patrimonio fotográfico de los autores catalanes.

Las fotografías son fruto de un proyecto editorial fracasado. Camilo José Cela y sus hermanos, entonces dueños de Alfaguara, me encargaron fotografías para una serie de libros sobre grandes ciudades como Roma, París y Londres, que irían acompañados del texto de un escritor. Cela iba a escribir sobre Nueva York y Octavio Paz sobre México, aunque después se decidió pedir el texto a Juan Rulfo que me ayudó mucho a descubrir algunos barrios marginales en México», recordó ayer Fontserè.

Un cambio en la dirección en la editorial Alfaguara impidió la realización del proyecto, pero quedaron miles de fotografías —5.000 de México DF—, en las que Fontserè se interesó esencialmente en reflejar las vivencias de la gente de la calle. «Nunca me he considerado un fotógrafo; sólo aspiraba a hacer un documento social. Y tampoco me considero un escritor; simplemente utilizo la escritura para expresar lo que me interesa», explicó el artista, quien en la actualidad tiene ya publicados dos libros de memorias y está trabajando en el tercero.

Carles Fontserè empezó a ha-

Carles Fontserè, ayer, en Santa Mònica, ante una de sus fotografias. / SANTI COGOLLUDO

cer fotografías en los años 50 en Nueva York, ciudad a la que había llegado en 1949. Había dejado atrás su brillante labor de cartelista al servicio de la causa revolucionaria y de la II República, su paso por un campo de concentración en Francia, el primer exilio en París, su estancia en México, donde había realizado entre 1948 y 1949 los decorados de una revista musical francesa.

«De esta primera visita a México he conservado una impresión nada positiva. Enseguida vi que había allí unos 'pedalitos' que formaban parte de otro mundo. Había un contraste social que me llamó la atención, y en aquel contexto no me veía vi-

viendo allí. Me atraía mucho más Nueva York por la gran variedad de gente que convivía allí y porque se respiraban más los vientos que venían de Europa», comentó.

En la ciudad de los rascacielos, donde residió desde 1950 y hasta su retorno a España en 1973, Fontserè hizo de todo. Fue grafista, ilustrador, publicista, dibujante de cómic, escenógrafo —en colaboración con Salvador Dalí— e incluso taxista. «Me he

pateado todas sus calles y conservo en mi archivo unas 10.000 imágenes de la ciudad», asegura. Algunas pudieron verse en la muestra *Nova York vista i viscuda per un català*, presentada en 1982 por el Institut d'Estudis Nordameri-

cans de Barcelona.

Las fotografías que presenta ahora el Centre d'Art Santa Mònica fueron realizadas entre 1966 y 1967 en el curso de tres estancias en la capital mexicana. Son copias de época que fueron supervisadas por el propio autor. En su voluntad de realizar un documento social, Fontserè recogió imágenes de la vida cotidiana de sus habitantes con sus ritos y sus costumbres religiosas. El fotógrafo retrató esencialmente la vida de los barrios populares con sus mercados, sus escritorios públicos, sus fiestas y sus vendedores ambulantes. En cambio, Carles Fontserè fiel a su compromiso personal, dejó voluntariamente de lado el barrio céntrico de la ciudad «frecuentado por jóvenes de casa buena y admiradores del 'american way of life'», en palabras del propio autor.

Recogió imágenes de la vida cotidiana de los barrios populares

Del documento a la instalación futurista

En otra obra, cuyo tema son diferentes imágenes del sol y otros cuerpos celestes, Canogar se sirve del mismo tiempo simétrico», explica.

La sofisticación de la obra de Canogar está en una órbita muy diferente a la de las imágenes de Carles Fontserè en *Ciudad de México. 1966-1967*. En este caso, las fotografías son de un tamaño mediano y en un ortodoxo blanco y negro. Cartelista durante la II República, exiliado en Francia y residente en Nueva York durante más de 20 años, Fontserè recibió en la década de 1950 el encargo de participar en un proyecto —promovido directamente por Camilo José Cela— en el que sus fotografías de diferentes ciudades se editarían conjuntamente con textos de reconocidos escritores. Para acompañar sus fotografías de México se barajaron los nombres de Octavio Paz, Juan Rulfo y, finalmente, Max Aub, si bien finalmente el proyecto editorial se truncó. La exposición recoge unas 82 imágenes, positivas en la época, de aquel proyecto para el que Fontserè llegó a realizar unas 5.000 fotografías.

EL PAÍS, jueves 18 de abril de 2002

CATALINA SERRA. **Barcelona** Separadas por una planta y 36 años, las dos exposiciones que inauguraron el lunes oficialmente la Primavera Fotográfica en Barcelona representan en cierta manera los dos caminos más dispares por los que puede discurrir hoy en día la fotografía. Por una parte está la serie dedicada a México realizada entre 1966 y 1967 por Carles Fontserè (Barcelona, 1916), un magnífico ejemplo de fotografía documental en la que el autor demuestra su sensibilidad para reflejar la realidad social de aquel país. Por otra, se presenta la instalación *Gravedad cero*, de Daniel Canogar (Madrid, 1964), realizada a propósito para esta exposición, en la que el artista se sirve de las nuevas tecnologías para reflexionar sobre el futuro más allá de la tierra. Ambas exposiciones están abiertas hasta el 31 de mayo en el Centro de Arte Santa Mónica de Barcelona.

Una primavera de foto

500 artistes participen a l'onzena Primavera Fotogràfica, que acaba d'arrencar.

■ PURI CARO

L'onzena edició de la Primavera Fotogràfica serveix la vida i l'art en imatges a través de les obres dels 500 fotògrafs participants fins al proper 31 de maig a les diverses mostres disseminades per 40 municipis catalans. La biennal va arrencar ahir oficialment amb la inauguració al Centre d'Art Santa Mònica (CASM) de les retrospectives dedicades a l'artista català Carles Fontserè i el madrileny Daniel Canogar, autor del cartell de la Primavera d'enguany.

Fontserè, barceloní de 86 anys, fa de l'exposició "Ciutat de Mèxic, 1966-67" un testimoni social de la capital del país nord-americà, servit a través de 82 fotografies en blanc i negre.

Deixeble de Juan Rulfo. Exiliat republicà i amic de Juan Rulfo, Cela i Cantinflas, Fontserè conserva més de 5.000 imatges de Mèxic i unes 42.000 de ciutats com Roma, París, San Francisco, Londres i Nova York, on va viure 20 anys.

La visió directa, irònica i profundament humana de l'obra de Fontserè contrasta amb l'esperit innovador de la proposta fotogràfica de Daniel Canogar, un habitual de la Primavera.

A *Gravedad Cero*, explora visualment —aliant la càmera amb les noves tecnologies— el fenomen físic de l'absència de gravetat i el vesteix de significats socials i humans. Colita, Joaquín Gomis, Amèrica Sán-

Carles Fontserè va retratar el 1966 dos infants mexicans en un cabàs mentre la seva mare renta la roba en un riu.

chez i Pere Formiguera de la banda catalana i els internacionals Richard Avedon, Dora Maar i Robert Freeman són altres noms destacats de la fotografia que formen part de la programació de la biennal.

Joaquín Gomis, primer president de la Fundació Joan Miró, serà el protagonista d'una mostra del seu treball fotogràfic entre 1940 i 1960, el qual s'exposarà al museu a partir del 24 de maig. Gaudí també serà present a la Primavera a partir de sis retrospectives, mentre que de Picasso parlarà la mostra que la Tecla Sala li dedicarà a una de les seves cèlebres models, Dora Maar.

www.gencat.es/

Des de cultura s'accedeix al programa de la Primavera.

ARTE / SE INSCRIBE EN LA EDICION

Carles Fontserè de la década de

La exposición reúne algunas de las foto

MARIE CLAIRE UBERQUOI
BARCELONA.— Carles Fontserè (Barcelona, 1916) es hombre de recursos. Conocido por sus famosos carteles de la Guerra Civil en apoyo a la II República, este crea-

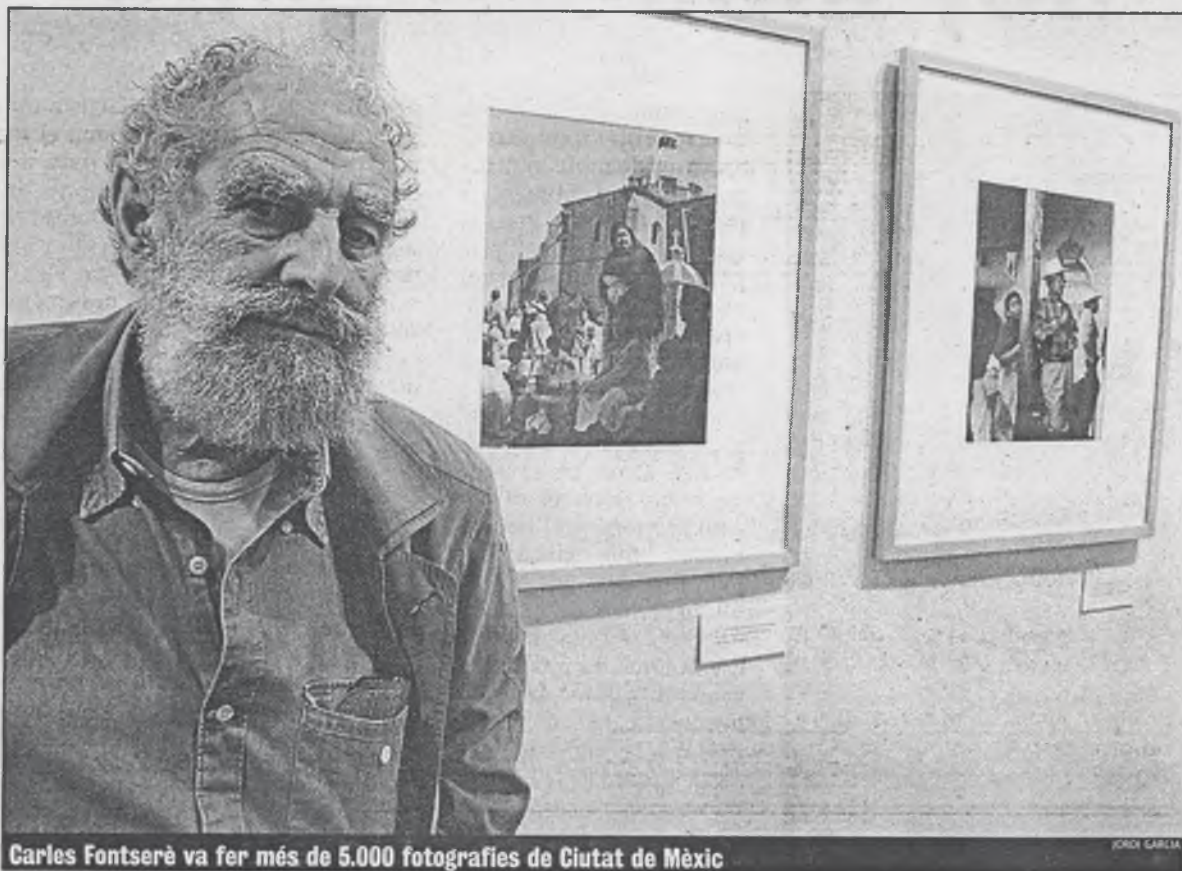
Carles Fontserè va retratar el 1966 dos infants mexicans en un cabàs mentre la seva mare renta la roba en un riu.

Carles Fontserè, ayer, en Santa Mònica, ante una de sus fotografías. / SANTI COGOLLUDO

El polifacètic creador exposa fotografies inèdites de la capital mexicana al Centre Santa Mònica

Carles Fontserè treu a la llum imatges del Mèxic popular dels anys seixanta

les del comissari de la mostra, Josep Rigol, d'un moment determinat d'una ciutat en plena ebullició. Fontserè, que ja havia estat a Mèxic anys enrere acompanyat de Mario Moreno *Cantinflas*, recorda que va voler recollir "l'esperit humà" dels barris més populars i dels suburbis de la ciutat.

L'exposició recull una selecció d'una vuitantena d'originals d'època, unes imatges que defugen el folklorisme per mostrar la vida quotidiana de la gent. El mateix fotògraf ha escrit per a aquesta mostra uns peus de foto descriptius i irònics.

Mitjà d'expressió

Fontserè té clar que la fotografia és per a ell "un mitjà d'expressió per explicar coses

que m'interessen, no em considero ni fotògraf ni escriptor; tant la fotografia com l'escriptura, per mi són mitjans".

Amb una vida marcada pel nomadisme i l'exili, Fontserè va interessar-se per la fotografia a Nova York, ciutat on va viure durant més de dues dècades. "Va ser el dia que vaig veure la desfilada del dia de Sant Patrici. Em va cridar l'atenció aquella quantitat d'humanitat de tots els orígens. Per això m'he recorregut tots els carrers de Nova York per fer fotos".

L'exposició viatjarà al novembre al Centre d'Estudis Catalans de París dins del Mois de la Photo i després al Museu de Granollers.

Ciutat de Mèxic, 1966-67/Gravetat zero

● Centre d'Art Santa Mònica
Barcelona. Rambla de Santa Mònica
FINS AL 31 DE MAIG

Montse Frisach
BARCELONA

Una mostra de fotos de Ciutat de Mèxic de Carles Fontserè i 'Gravetat zero', de Daniel Canogar, són dues exposicions de la Primavera Fotogràfica que es van inaugurar ahir.

Es tracta de dues propostes ben diferents però unides per la seva qualitat artística: la de Carles Fontserè treu a la llum un conjunt inèdit d'imatges que el

polifacètic creador de 86 anys va fer als anys 60 a Ciutat de Mèxic, amb una intenció clarament documental i humanista, mentre que la de Daniel Canogar, artista madrileny nascut el 1964, presenta cinc instal·lacions on la imatge projectada amb llum de fibra òptica crea un efecte poètic indiscutible.

Conegut sobretot per la seva tasca de cartellista al servei del Comissariat de Propaganda de la Generalitat durant la Guerra Civil, Carles Fontserè ha estat també fotògraf, escenògraf, il·lustrador, pintor i dibuixant de publicitat.

Ara, mentre prepara el tercer volum de les seves memòries, exposa per primer cop un conjunt de fotografies de Ciutat de Mèxic, fetes el 1966 i 1967, que havien de formar part d'un llibre dedicat a aquesta ciutat

que finalment mai es va arribar a publicar. Fontserè va arribar a aquest projecte de la mà de Camilo José Cela, que volia fer una col·lecció de llibres de fotografia de ciutats amb textos d'escriptors famosos per a l'editorial Alfaguara que s'havia de dir *El hormigón y las hormigas*. Nova York, Roma, París, San Francisco, Londres i Ciutat de Mèxic van ser algunes de les ciutats escollides per a aquesta

col·lecció, que finalment no va arribar a bon port. Octavio Paz, Juan Rulfo i Max Aub eren els autors que podrien haver fet els textos del volum de Mèxic.

Carles Fontserè, però, conserva d'aquest projecte editorial fallit milers i milers de negatius. De Ciutat de Mèxic en té més de 5.000, que constitueixen un veritable i "extens document sociològic", en parau-

Fontserè i Canogar obren la Primavera Fotogràfica al Santa Mònica

El Centre d'Art Santa Mònica, a Barcelona, va obrir el passat dia 15 d'abril la Primavera Fotogràfica 2002 amb les exposicions *Ciutat de Mèxic, 1966-1967*, de Carles Fontserè, i *Gravedad cero*, de Daniel Canogar, ambdues produïdes pel Departament de Cultura de la Generalitat i que es podran visitar fins al 31 de maig. La Primavera Fotogràfica d'enguany arriba a la seva onzena edició i aplega 500 fotògrafs reunits en un total de 184 exposicions distribuïdes en 40 municipis de Catalunya.

L'exposició de Fontserè, comissariada per Josep Rigol, presenta 80 fotografies inèdites que va fer durant els anys 1966 i 1967 a la ciutat de Mèxic, impulsat pels escriptors Camilo José Cela i Juan Rulfo. Fontserè, que va néixer a Barcelona i

"Ciutat de Mèxic, 1967", de Carles Fontserè.

que actualment viu a Banyoles, va recórrer amb la seva càmera la geografia humana de la ciutat de Mèxic. Per la seva banda, el madrileny Daniel Canogar presenta *Gravedad Cero*, comissariada per David Balsells. Es tracta d'una instal·lació lumínica basada en l'aplicació de les noves tecnologies dins el camp de la fotografia.

Fontserè y
Canogar, en el
Santa Mònica

PÁGINA 38

Cultura

Fontserè y Canogar abren la Primavera Fotogràfica en el Centre de Santa Mònica

OLGA SPIEGEL

BARCELONA. - "Nunca me he considerado un fotógrafo en el sentido de que la foto no ha sido un objetivo para mí sino un medio. Si cubro la geografía de una ciudad es para captar el espíritu de la gente que vive en ella, la geografía humana",

dijo Carles Fontserè (Barcelona, 1916) en la presentación de su exposición "Ciutat de Mèxic, 1966-1967", que, junto con "Gravedad cero" de Daniel Canogar (Madrid, 1964), inaugura la Primavera Fotogràfica en el Centre d'Art Santa Mònica.

Reconocido cartelista sobre todo a raíz de su trabajo durante la República y la Guerra Civil; dibujante, diseñador de decorados y vestuario para el teatro, "también taxista en Nueva York", donde vivió 22 años después de residir en París, primer destino de su exilio al final de la guerra y tras pasar por campos de concentración en Francia. Fontserè, entre 1960 y 1973, realizó unas 42.000 fotografías en distintas ciudades como Ciudad de México, Nueva York, San Francisco, París, Londres y Roma. Ahora presenta ochenta inéditas de las 5.000 que hizo durante tres viajes a Ciudad de México en 1966 y 1967.

Se trataba de un proyecto impulsado por Cela para una colección de libros sobre ciudades que debía publicar Alfaguara -entonces propiedad de los hermanos del escritor-, con textos de Paz y Rulfo. El libro no apareció porque la editorial cambió de manos, "pero yo me quedé con la satisfacción de un trabajo completo", comentó el artista. La ciudad y sus suburbios, el Museo de Antropología; un vendedor de armas en un mercado de domingo; escritorios públicos; el palpito de la gran urbe plasmado en un lenguaje directo e irónico.

Daniel Canogar explora desde hace tiempo las nuevas tecnologías en el campo de la fotografía. Su trabajo investiga la luz y la mayoría de sus

imágenes se proyectan sobre paredes o lienzos de distintas formas, pues pocas veces se presentan en un soporte estandarizado. En "Gravedad cero" ofrece un trabajo sobre la ingravidez. Entre otras piezas, hay una instalación de fibra óptica en la que las imágenes se proyectan en una estructura circular de tela donde aparece gente flotando en el espacio en estado de ingravidez. Es co-

Carles Fontserè expone fotografías de México, mientras Daniel Canogar explora las nuevas tecnologías

mo algo placentero, pero muy relacionado con las reflexiones que plantea la conquista del espacio por parte de la humanidad, una metáfora sobre los comportamientos sociales y culturales. En otra obra, el espectador puede intervenir para variar el resultado de la proyección de imágenes cósmicas. En "Pulse of darkness", único trabajo en soporte real, empapela toda la sala con imágenes de huesos flotando, con lo que logra producir sensación de ingravidez.●

"CARLES FONTSERÈ/DANIEL CANOGAR"

Barcelona. Centre d'Art Santa Mònica. Rambla Santa Mònica, 7.
☎ 93-316-28-10

Hasta el 31 de mayo

al Centre Santa Mònica

n imatges seixanta

les del comissari de la mostra, Josep Rigol, d'un moment determinat d'una ciutat en plena ebullició. Fontserè, que ja havia estat a Mèxic anys enrere acompanyat de Mario Moreno *Cantinflas*, recorda que va voler recollir "l'esperit humà" dels barris més populars i dels suburbis de la ciutat.

L'exposició recull una selecció d'una vuitantena d'originals d'època, unes imatges que defugen el folklorisme per mostrar la vida quotidiana de la

**11. Primavera
Fotogràfica
2002**

Carles Fontserè
Exposició "Ciutat de Mèxic, 1966-1967"

Centre d'Art Santa Mònica (Primera Planta)

Del 15 d'abril al 31 de maig
A cura de Josep Rigol

Entre els anys 1966 i 1967 Carles Fontserè va realitzar un vast treball fotogràfic impulsat pels escriptors Camilo José Cela i Juan Rulfo, a través de la geografia humana de Ciutat de Mèxic i els seus suburbis. L'exposició mostra 80 originals d'aquest treball, inèdit fins ara. Amb la col·laboració del Consulat General de Mèxic a Barcelona i el Museu de Granollers. Catàleg amb textos de Carles Fontserè i Josep Rigol,

Carles Fontserè (Barcelona, 1916) començà a dibuixar professionalment als 15 anys i als 20, en esclatar la guerra civil espanyola, destacà com a cartellista. El 1939, després de passar per camps de concentració de França, residí a París i Nova York. Ha editat i il·lustrat llibres per a bibliòfils amb aiguaforts i litografies, i ha dissenyat decorats i vestits per a diverses obres de teatre a París, Ciutat de Mèxic o Nova York. Com a fotògraf va realitzar, al llarg de 13 anys, un total de quaranta dues mil fotografies cobrint la geografia humana de diferents ciutats; a més de Ciutat de Mèxic, també Nova York, San Francisco, París, Londres i Roma. L'any 1973 tornà a Catalunya i s'establí a Porqueres, prop del llac de Banyoles, on continua la seva activitat artística. Darrerament ha publicat dos volums de memòries: *Memòries d'un cartellista català* (1995) i *Un exiliat de tercera. A París durant la Segona Guerra Mundial* (1999).

Exposició organitzada pel Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, amb la col·laboració del Consulat General de Mèxic a Barcelona i el Museu de Granollers.

A

LA VANGUARDIA "QUÈ FEM?" 21 d'abril - 2 maig, 2002

 pintura	 escultura	 fotografia	 instal·lació	 moda	 multidisciplinari	 ciència
---	---	--	--	--	---	---

LA PRIMAVERA FOTOGRÀFICA ENS TELETRANSPORTA A MÈXIC I ELS SEUS MISTERIS

ART I EXPOSICIONS

per Sara Armada

¡Viva Méjico!

• **Republicà a Mèxic:** Enguany la Primavera fotogràfica coincideix a oferir-nos diversos viatges a Mèxic. Un dels destacables és el que el fotògraf, antic cartellista i exiliat republicà Carles Fontserè, va fer a Ciutat de Mèxic i els seus suburbis entre els anys 1966 i 1967. Hi trobareu cafès, personatges pensatius, converses animades i racons plens de soledat.

Carles Fontserè. Ciutat de Mèxic, 1966-1967. Fins al 31 de maig. Centre d'Art Santa Mònica. Claustre, 1a planta. La Rambla, 7. Barcelona. ☎ 93 316 28 12. ☺ De dl. a ds., d'11 a 14 h i de 17 a 20 h; festius, d'11 a 15 h. € Entrada lliure.

Espanyols per força

Mn. Josep Dalmau

ET DIE

AFIA

Estació de les imatges

LLIM ELS PRIMERS FRUITS DE LA PRIMAVERA FOTOGRÀFICA

mavera (Fotogràfica) pura oficialment el proper encara que ja n'hem gaudir i assaborir algun avanç. Us presentem especialment tres exposicions, perquè comenceu a visitar-les i aneu entrenant les ulls, que la cosa encara ha de donar molt de si.

EL PRIMER A FER UNA FOTO

Van caldre molts anys d'experimentació per arribar a la càmera digital. Al principi només hi havia la càmera fosca, però un home se les va empenyar per capturar aquesta imatge. I aquest home va ser Niépce, l'inventor de la fotografia. Niépce es va dedicar a experimentar amb l'heliogravats i el betum de judea, amb què el 1822 va aconseguir la primera fotografia de la història: el *Bodegó de la taula servida*. La Fundació Caixa Sabadell acull un merescut homenatge a aquest pioner amb una exposició que reuneix tant les seves antigues fotografies com una antologia arqueològica de l'evolució dels aparells tècnics. Niépce. La revolució de la imatge. *Fundació Caixa de Sabadell*. Gràcia, 17. Sabadell. ☉ Fins al 26 de maig. Feiners i diables, de 18 a 21 h; festius, de 12 a 14 h i de 18 a 21 h. ☎ 93 725 95 22. € Entrada lliure.

haver d'exiliar i va anar a parar a Nova York, on va dedicar-se a la fotografia, que no va separar mai del seu compromís personal. Avui, Fontserè té cent anys i ens ensenya al Santa Mònica el seu periple pels suburbis de la ciutat de Mèxic a finals dels 60. Carles Fontserè. Ciutat de Mèxic 1966-67. *Centre d'Art Santa Mònica*. La Rambla, 7. Barcelona. ☉ Del 15 d'abril al 31 de maig. De dilluns a dissabte, d'11 a 14 h i de 17 a 20

h; festius, d'11 a 15 h. ☎ 93 316 28 12. € Entrada lliure.

EL FUTUR

Us heu preguntat qui és l'autor de la fotografia que il·lustra enguany els cartells de la mostra? Doncs és en Daniel Canogar, un jove fotògraf que experimenta amb tècniques digitals i fibra de vidre. Us espera al *Centre d'Art Santa Mònica*. Daniel Canogar. Gravedad Cero. ☉ Del 15 d'abril al 30 de maig. Consulteu la fitxa anterior.

FOTO: CARLES FONTSERÈ. CIUTAT MÈXIC 1966

EL FOTÒGRAF REPUBLICÀ

Carles Fontserè va ser l'artífex d'alguns dels cartells republicans més memorables de la Guerra Civil. Però es va

Culture

QUE VIVA FONTSERÉ!

CARLES FORTIERE

Chanteurs de blues. «Monde tyrannique, tu m'as trompé, ton injustice m'a perdu et maintenant je proclame, maudit sois-tu, toi et tes illusions.»

El Mèxic del 1966-67, de Carles Fontserè, inaugura la Primavera Fotogràfica 2002

L'exposició s'ha obert al Centre d'Art Santa Mònica, de Barcelona. La biennial compta enguany amb la participació de 500 artistes. La Fundació Caixa de Sabadell presenta una exposició concebuda com un homenatge a Nicéphore Niepce, l'inventor de la fotografia.

La Ciutat de Mèxic del 1966-1967 va ser fotografiada per Carles Fontserè. Les fotografies s'exhibeixen al Centre d'Art Santa Mònica. Les de Niepce, inventor de la fotografia, s'exhibeixen a la Fundació Caixa de Sabadell.

La Primavera Fotogràfica 2002 s'ha obert oficialment amb les exposicions "Ciutat de Mèxic, 1966-1967", de Carles Fontserè, i "Gravedad cero", de Daniel Canogar, produïdes pel Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya i que es podran visitar al Centre d'Art Santa Mònica de Barcelona fins al 31 de maig.

Carles Fontserè presenta vuitanta fotografies, inèdites, que va fer entre els anys 1966 i 1967, impulsat pels escriptors Camilo José Cela i Juan Rulfo. Les fotografies recorren la geografia humana de Ciutat de Mèxic i els seus suburbis.

El fotògraf, cartellista i escriptor pensa que la fotografia ha de ser una forma de compromís i esdevenir un document social. Durant els tretze anys en

què va portar a terme la seva feina de fotògraf, Fontserè ha fet més de quaranta mil imatges, de diferents ciutats del món, del seu exili, abans de tornar a Catalunya i establir-se a Porqueres, al costat de l'estany de Banyoles.

"Gravedad cero", de Daniel Canogar (Madrid, 1964), és una instal·lació lumínica basada en l'aplicació de les noves tecnologies a la fotografia.

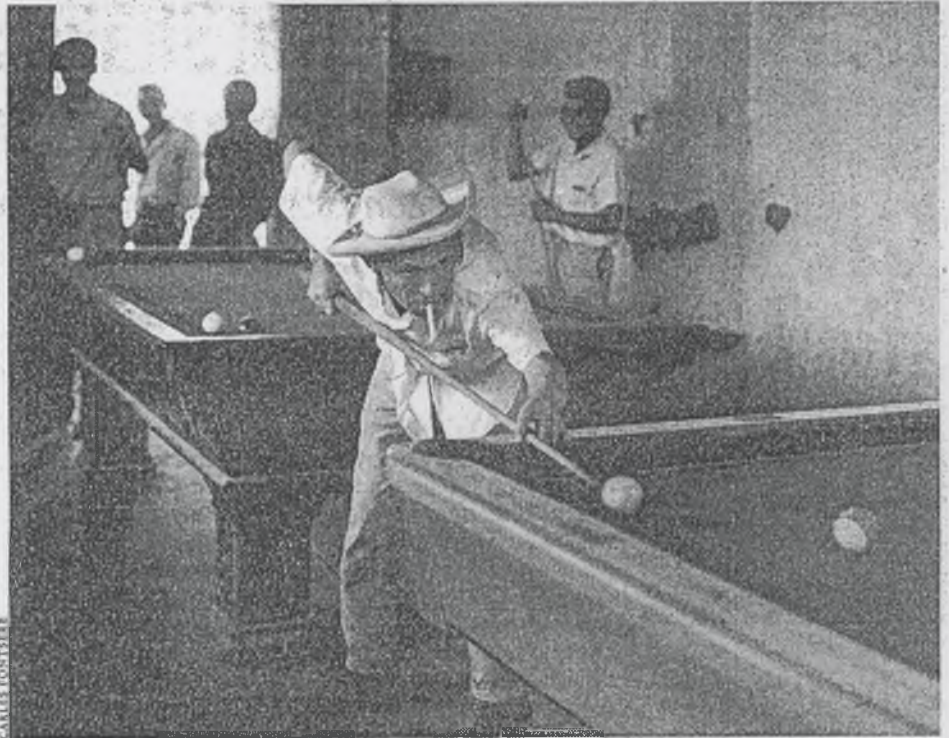
La Primavera Fotogràfica, que arriba enguany a la seva onzena edició, comptarà amb la participació de 500 fotògrafs renuïts en un total de 184 exposicions distribuïdes per 40 municipis de Catalunya.

Una de les més interessants, des del punt de vista històric, és la que dedica la Fundació Caixa de Sabadell a Nicéphore Niepce (1765-1833), l'inven-

tor de la fotografia. "Niepce. La revolució de la imatge" aplega 69 fotografies procedents del Museu Nicéphore Niepce, de Chalon-sur-Saône, a la Borgonya francesa, localitat on l'inventor va iniciar els experiments. Entre les imatges hi ha *Bodegón de la taula servida*, del 1822, molt de temps considerada la primera fotografia. A més, es mostren 22 aparells fotogràfics utilitzats per produir les primeres instantànies.

L'exposició, que es pot visitar fins al 26 de maig a la sala d'exposicions de la Caixa de Sabadell, sintetitza el període que va de la creació de la cambra obscura de Niepce a la concepció d'altres cambres que permeteren la difusió popular de la fotografia.

A découvrir parmi la pléthorique onzième Primavera fotografica de Barcelone 80 des 5000 photos prises au Mexique par l'exilé catalan.

«Joueur de billard à trois bandes dans le quartier de Naucaipan.»

Primavera fotografica

Jusqu'en juillet au centre d'art Santa Monica, rambla Santa Monica, 7 Barcelona.
E-mail: primafoto@correu.gencat.es
<http://cultura.gencat.es/PF2002>

Il y a vingt ans, la première Primavera fotografica (Printemps photographique) de Catalogne comptait trente-deux expositions. La onzième édition en accueille 184. Cette inflation est due à la multiplicité des institutions qui se sont engagées et des municipalités qui ont voulu participer. Du coup, les festivités ne sont pas toutes localisées à Barcelone, elles sont disséminées de Mataro à Vic, de Villafranca del Penedès à Gérone, dans tout le pays. On pourra admirer l'exposition Dora Maar et Pablo Picasso à L'Hospitalet (dans la banlieue de la capitale catalane), Javier Vallhonrat et Christina Garcia-Rodero sont annoncés à Tarragona, au sud de la Catalogne, et les œuvres de Stenholm à Vic au nord. En outre, si certaines expositions ont été livrées au public dès mars, d'autres, parmi les plus passionnantes, ne le seront qu'en mai (Mémoire des camps, le 3; Avedon, le 17; Dora Maar et Picasso, le 21 mai). Ainsi organisée, la Primavera risquait de se voir reprocher sa dispersion. La critique est venue d'*El País*, le quotidien le plus important de la péninsule. Qui ajouta que certains des événements les plus importants de cette édition (la rétrospective Manuel Alvarez Bravo, *In the American West* de Richard Avedon, ou le Haïti de Garcia Rodero) étaient déjà connus de la planète photographique. Mais il en faut plus pour démonter un Catalan. Si chacun est prêt à admettre que la Primavera souffre de son côté institutionnel (elle est orga-

nisée par la Generalitat, l'Etat catalan), on souligne aussi que le grand public et les touristes ne voyagent pas tous les ans à Berlin ou New York, les rapprocher des grandes démonstrations photographiques n'est pas un défaut.

Anarchiste. S'il est un lieu qui atteste vraiment l'éclectisme artistique de la Primavera fotografica, c'est le centre d'art de Santa Monica. Au sous-sol, on y voit les installations de Daniel Canogar. Sous le titre de *Gravité zéro*, le Madrilène présente un travail sur l'apesanteur réalisé avec des fibres optiques et des dépolis colorés, des photos de synthèse, des tirages géants forts de millions de pixels, des matériaux mixtes; pour dire la perte d'équilibre qui menace le commun des mortels au milieu des informations de tous types qui l'inondent. Un étage plus haut, au rez-de-chaussée, c'est la «vieille» photo, pourrait-on dire, qui règne avec les clichés pris par Carles Fontserè à Mexico entre 1966 et 1967.

A New York, Carles Fontserè fait le taxi, puis il passe le Rio Grande, s'improvise décorateur de théâtre à Mexico. Bien plus tard, entre 1966 et 1967, il y effectue trois séjours, dont il rapporte ce reportage qui était censé devenir un livre.

A cette époque, Fontserè était proscrit. Ancien élève des jésuites, il s'était engagé au début de la guerre civile en faveur des anarchistes et avait réalisé des affiches pour la FAI-CNT (Fédération anarchiste ibérique, Confédération nationale du travail), dont certaines sont devenues célèbres. Il n'avait que 20 ans. En 1939, il suit le gouvernement catalan quand il se replie sur la Vajol, à un jet de grenade de la frontière française. Puis, il passe les Pyrénées, est interné dans un camp, en sort et vit à Paris les années de la guerre. Quelques années plus tard, comprenant que l'Espagne de Franco n'est pas au menu de la Libération, le graphiste et peintre part pour le Nouveau Monde. Il devient chauffeur de

taxi à New York, passe le Rio Grande, fait le décorateur de théâtre à Mexico, travaille avec Mariano Moreno dit Cantiflas, célèbre comique local. Mais ses passages au Mexique ne sont qu'éphémères.

Fontserè vit surtout aux Etats-Unis, entre le Pacifique et Broome Street, dans le quartier new-yorkais de Soho. C'est là que l'ancien combattant de gauche rencontre l'écrivain Camilo José Cela, futur prix Nobel de littérature, mais ancien franquiste, dont il devient un des meilleurs amis. C'est Cela qui écrira à Octavio Paz pour lui proposer une collection de livres, *le Béton et les Fourmis (El Hormigon y las Hormigas)*, qui seraient illustrés de nombreux clichés, notamment ceux du «grand photographe catalan Carles Fontserè qui a déjà photographié New York, San Francisco, Paris, Rome et Londres...» Fontserè n'attend pas la réponse de Paz, il est déjà à Mexico où il rencontre l'écrivain Juan Rulfo, alors cadre à l'Institut indigéniste. Il lui présente ses tirages. L'auteur de *Pedro Paramo* et de *la Plaine en flammes*, le photographe des Indiens, est sincèrement impressionné et lui commande un reportage sur les habitants de la capitale. Il lui fait même une liste des quartiers à visiter. En trois séjours dans l'ancienne capitale aztèque, Fontserè prend 5000 photos. C'est dans cette masse qu'une sélection de quatre-vingts originaux a été faite et c'est ce «fruit d'un échec éditorial» (le livre ne sera jamais édité) qui est aujourd'hui exposé à Barcelone.

«**Social, partial.**» Fontserè est revenu vivre en Catalogne en 1973, trente-quatre ans après l'avoir quittée. Débarquant lundi de sa campagne, le peintre-photographe-graphiste toujours en activité a paru heureux de revoir ce travail accroché sur les murs d'un grand musée. «*A travers l'œil du Rollei* [marque de l'appareil photo

qu'il utilisait], qui capte ce qu'on veut, a-t-il expliqué à Josep Rigol qui a organisé cette exposition, j'ai aspiré ni plus ni moins à fixer un document social, partial et très personnel d'une époque vécue.» Ne nous laissons pas abuser: Fontserè est modeste, mais c'est un grand photographe ●

EDOUARD WAITROP
(envoyé spécial à Barcelone)

El Mèxic inaugura

L'exposició
Mònica, de
amb la pa
Caixa de S
concebuda
Niepce, l'i

La Ciutat de Mèxic del 1966
Los de Niepce, inventor de

La Primavera Fotogràfic
obert oficialment amb les
«Ciutat de Mèxic, 1966-1967»
Carles Fontserè, i «Gravité zéro»
de Daniel Canogar, produït pel
departament de Cultura de

El Mèxic de Carles Fontserè

SÍLVIA MUÑOZ DE IMBERT

CARLES FONTSERÈ

UNA DE LES FOTOGRAFIES DE CARLES FONTSERÈ

EXPOSICIONS

Carles Fontserè, *Ciutat de Mèxic 1966-1967*. CENTRE D'ART SANTA MÒNICA. Rambla de Santa Mònica, 7. Barcelona. Fins al 9 de juny.

Carles Fontserè (Barcelona, 1916) és una figura de trajectòria nòmada i polifacètica, tal com el presenta Josep Rigol, comissari de la mostra. Des dels seus inicis, fou un destacat exponent del cartellisme durant la Guerra Civil. Acabat el conflicte bèl·lic i, des-

prés de passar per camps de concentració de França, resideix a París i a Nova York, on alternarà el dibuix, l'escenografia, la il·lustració de llibres per a bibliòfils i la pintura. Serà durant la dècada dels 60 quan desenvoluparà de manera més intensa la seva tasca fotogràfica que el portarà a realitzar més de 42.000 fotografies centrades en la geografia humana de diverses ciutats: Nova York, París, Londres, Roma, San Francisco i Ciutat de Mèxic. El 1973 torna a Catalunya, i s'estableix a Porqueres. Ha publicat *Memòries d'un cartellista català* (1995) i *Un exiliat de tercera. A París durant la Segona Guerra Mundial* (1999).

Amb motiu del 20è aniversari de la Primavera Fotogràfica, el Centre d'Art Santa Mònica presenta 80 fotografies originals de Carles Fontserè, realitzades durant els anys 1966 i 1967 a Ciutat de Mèxic. Aquest treball fotogràfic partia d'un projecte editorial que acabà no realitzant-se, concebut pel premi Nobel Camilo José Cela. El projecte consistia a editar una col·lecció de llibres sobre ciutats, que amb el títol d'*El hormigón y las hormigas*, pretenia presentar cada metròpoli a través de la imatge fotogràfica i l'escriptura. Octavio Paz era l'encarregat de redactar el text de Ciutat de Mèxic.

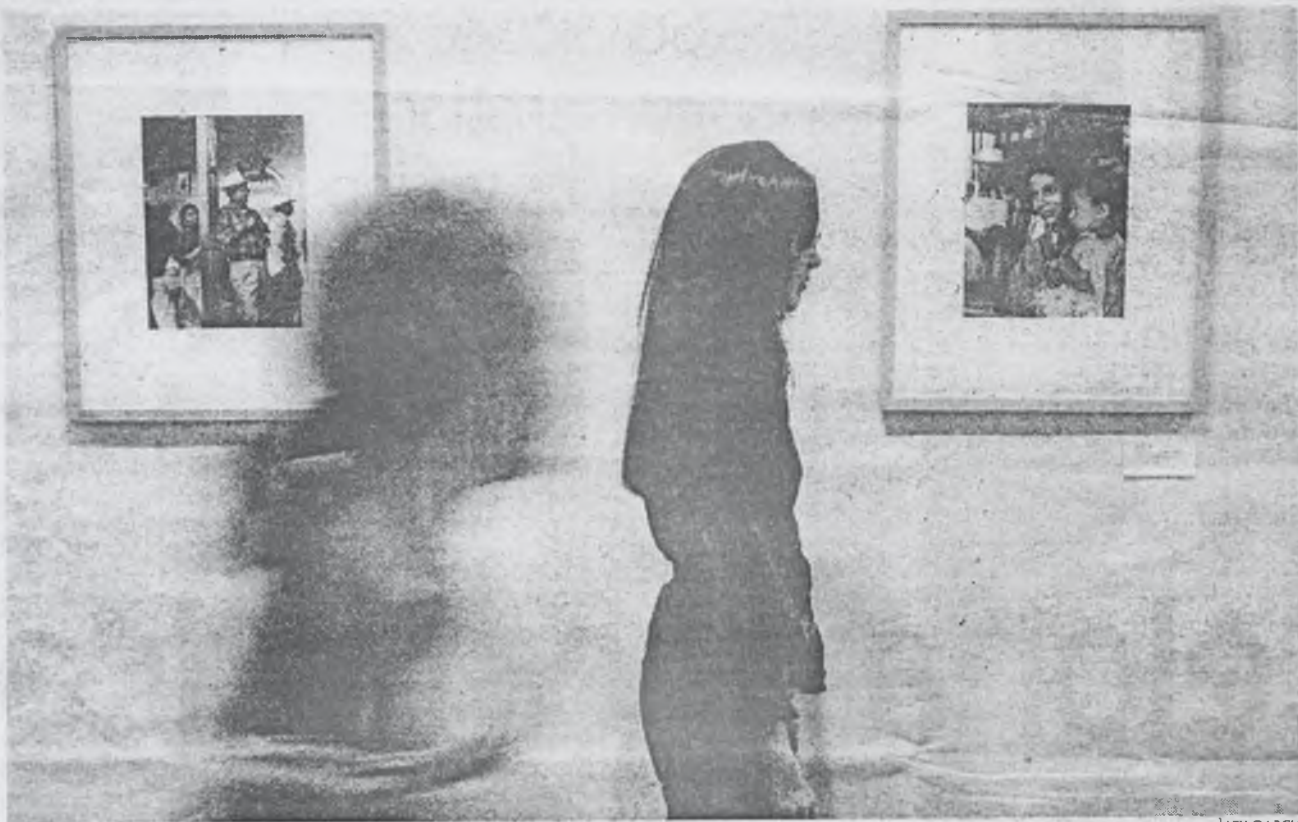
"A través de l'ull de la Rollei, que capta el que hom vol, he aspirat a retenir un document social, parcial i personalíssim, d'un temps viscut", així és com defineix Carles Fontserè el seu treball. Aquesta manera d'entendre la fotografia com una forma de compromís social l'apropà a la concepció humanista de l'escriptor Juan Rulfo, al veure el caràcter de les instantànies de Fontserè, li indicà nous trajectes per la vessant més humana de la capital i dels seus suburbis. Un document sociològic, inèdit, de més de 5.000 imatges, on destaca la passió de Fontserè per l'antropologia, el món indígena i la preocupació pel xoc entre la cultura autòctona i Occidental.

ENTREVISTES BREUS PER RADIO i TELEVISIO

Tema: Exposició de fotografies "Ciutat de Mèxic 1966-1967"

abril - maig 2002

El México de Carles Fontserè

ALEX GARCIA

Más que espacios, la colección de Fontserè recoge actitudes, maneras de estar, de sonreír...

EL DEDO DE COLÓN

ANTON M. ESPADALER

Recuerda un anuncio institucional que todavía quedan muchas cosas por ver en los museos y centros de arte de Barcelona, y como en mi caso es verdad, a la que he podido me he acercado al Centre d'Art Santa Mònica, donde está instalada la exposición fotográfica de Carles Fontserè, dedicada a Ciudad de México. Fontserè, como se aprende en sus libros de memorias —que, sin lugar a dudas, le convierten en un escritor notabilísimo—, fue siempre un personaje libérrimo, nada amante de lo convencional y reconocedor certero de los latidos más auténticos en las cosas de la vida. Esa disposición de ánimo, que tanto le lleva a fugarse de un campo de concentración como a encontrar poesía de la mejor especie donde otros solamente hubieran visto sordidez, le llevó durante muchos años a usar la cámara en diversas ciudades del mundo.

En el caso de México, la acción de Fontserè obedecía a un proyecto en el que anda-

ba metido Camilo José Cela y que se denominaba “El hormigón y las hormigas”. La idea motriz consistía en acompañar unas 150 fotografías de las principales ciudades del mundo de otros tantos textos breves “de primerísima calidad que se refieran a las fotos, de modo que recíprocamente se ilustren los unos a los otros”, según escribió el mismo Cela a Octavio Paz, solicitando su colaboración.

Fontserè, una vez metido en harina, pidió consejo a amigos mexicanos como Juan Rulfo. El novelista le hizo una pequeña

El artista fue siempre un personaje libérrimo y reconocedor certero de los latidos más auténticos en las cosas de la vida

guía que se reproduce en el catálogo, en la que le señala aquellos lugares, la mayoría suburbanos, en los que la raíz de la ciudad se muestra en su rostro indígena. No deja de ser revelador que Rulfo, que además era un gran fotógrafo, desconfiara de Paz como intérprete de México y que viera en él al poeta que vive de palabras sin excesivas ata-

duras terrestres. O que Max Aub escribiera a Cela alertándole sobre lo peligroso que podría ser hacer demasiado caso a Rulfo. Aub temía que el México moderno, el que se esforzaba por emparentar a toda prisa con sus vecinos del norte, no acabara de aflojar. Tales prevenciones se comprenden: a Fontserè, como a Rulfo, pero también como a la mayoría de los exiliados catalanes —Tísner, Calders, Ferran de Pol, Jordana, Vinyes— le atrajo, sobre todo, la cultura indígena.

Más que espacios, la colección recoge actitudes. Maneras de estar, de sonreír o simplemente de dejarse ver. Rostros solícitos, recelosos o ensimismados. Los juegos callejeros, los amoríos, la religión, la fiebre pequeño comerciar de cada día. Esa estupendas, tomadas a veces con con riesgo, son el reflejo de un universo —el de los indígenas desahuciado dos de sopetón a la gran ciudad— y, a la expresión de sus sueños proletario que se cantan con un gran chorro que se quiebra en el falsete. Una fant la que el caballo, las armas, el bebed chote y parrandero y la mujer more la que andar a balazos componen un do primitivo en el que el perdedor trato de héroe. ●

El

LA CRÓNICA

Gracias, señor Fontseré

RAMÓN DE ESPAÑA

Hace unos pocos años, a raíz de un artículo sobre Eduardo Mendoza publicado en este diario y en el que hacía referencia a los gorriones de la modernidad que, a principios de la década de 1980, aterrizábamos por Nueva York para dar la tabarra a los pobres infelices que llevaban felizmente instalados ahí un buen tiempo, un amable desconocido me envió un estupendo libro de fotografías de la Gran Manzana hechas por él cuando vivía allí y, entre otros oficios, se ganaba la vida como taxista. Acompañó el regalo de una divertida carta en la que esbozaba sus andanzas neoyorquinas y se presentaba como un pionero en lo de plantarse en Nueva York a ver qué caía. Y yo, por una mezcla de desidia, mala educación y urgencia periodística, nunca le di las gracias.

El amable desconocido se llamaba Carles Fontseré. Y de su vida me fui enterando a lo largo de los siguientes meses. Cartelista republicano, pintor, escenógrafo, dibujante de cómics ocasional, profesional del exilio (Francia, México, Estados Unidos), hombre libre de esos que ya no quedan y, desde 1973, adscrito al exilio interior en Porqueres (que no sé dónde cae porque mi desconocimiento de las comarcas catalanas es tan amplio como lamentable).

Por esas fechas se instalaba en Nueva York mi amigo Francesc Torres, que le apreció de inmediato a pesar de que no tuvieron mucho tiempo para compartir la ciudad. A pesar de eso, me comentaba recientemente que Fontseré le había parecido un tipo estupendo, poseedor además de un peculiar sentido del humor que le llevaba a referirse siempre a su perro como "el nen".

Debería darle las gracias por el libro, me decía a mí mismo de vez en cuando. Y cada vez que el amigo Fontseré protagonizaba una exposición me proponía plantarme en la inauguración y darle un poco de conversación. Pero no había manera. Llegado el momento, me daba vergüenza y me quedaba en casa. A lo sumo, me enteraba de sus asuntos por las entrevistas de los diarios, en las que le veía retratado talando un árbol en su casa de Porqueres con una energía im-

propia de un hombre de ochenta y tantos años. En mi condición de admirador pusilánime, me acerqué la otra mañana a Santa Mónica para ver las fotos que Fontseré hizo en México a mediados de la década de 1960 y que estarán expuestas hasta finales de este mes de mayo. Nunca he estado en México pero, por razones que no acierto a describir, es un país que me fascina: la música, la comida, el acento de sus habitantes (de las mujeres, sobre todo), la palabra "pendejo", la brutal y divertida exageración de las virtudes y los defectos nuestros, de los españoles, el extraño fatalismo que pro-

ducen películas como *La ley de Herodes* (ya saben como termina el refrán: "O te chingas o te jodes"...). Fontseré lanza sobre México en esas fotos una mirada

que a mí, como profano del asunto, me recuerda bastante a la que posaban sobre Barcelona Catalá Roca o el primer Miserachs. Es decir, una mirada tierna sin ser cursi, fatalista sin caer en tremendismos a lo Sal-

gado (esa multinacional del sufrimiento, en acertada definición de Jordi Esteve), humana en su aceptación de que esto es lo que hay y a este mundo hemos venido tanto a sufrir como a pasarlo bomba...

Ya que estaba en Santa Mónica, adquirí, junto con el catálogo de la exposición, el segundo tomo de las memorias de Fontseré, que estoy leyendo durante estos días.

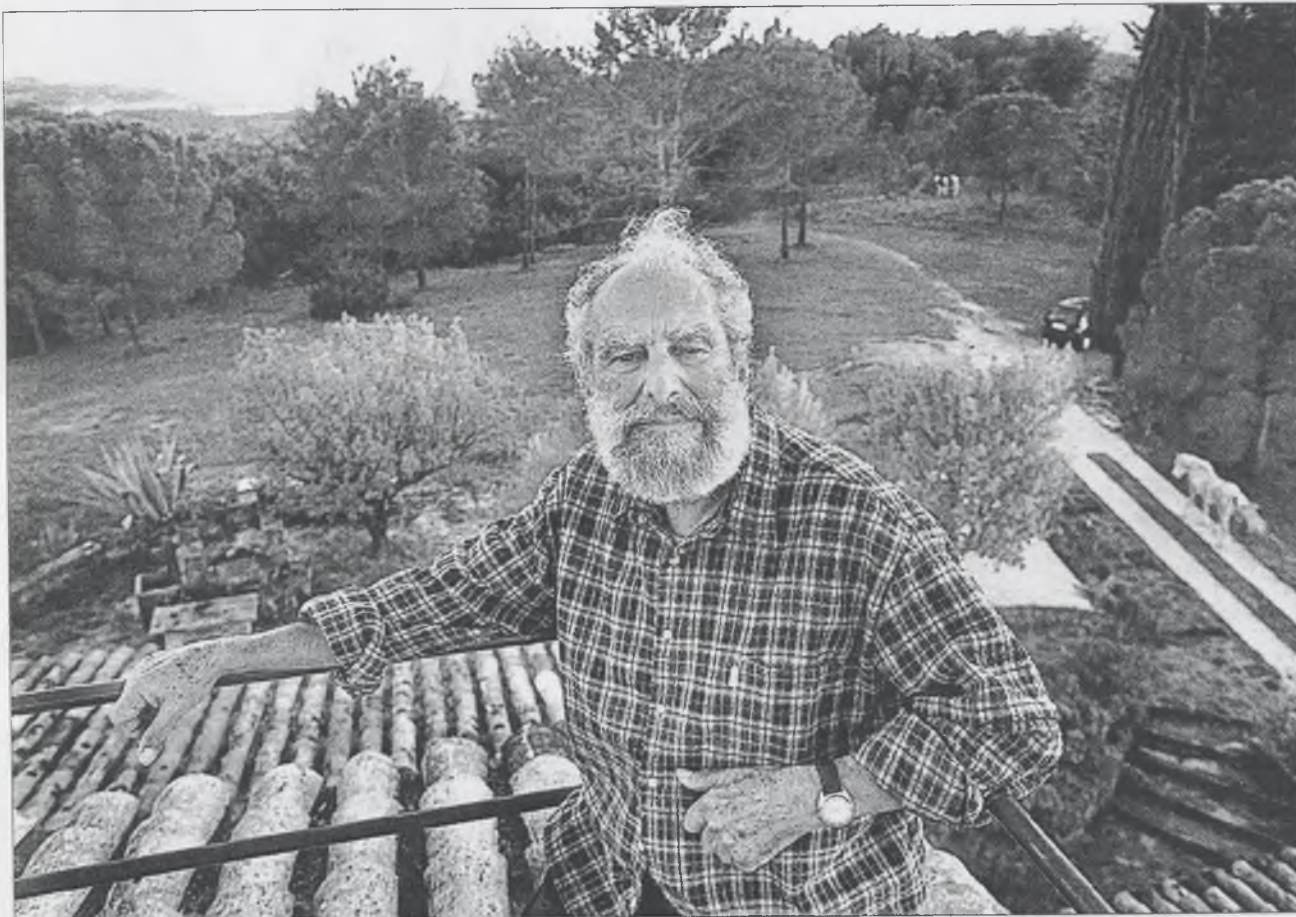
El título me encantó: *Un exiliat de tercera* (Proa). Es tan bueno como el de las memorias de Vittorio Gassman (*Un gran futuro a la espalda*) o los de los espectáculos de Rodrigo García (*Haberos quedado en casa, capullos o Conocer gente, comer mierda*), que no voy a ver porque es imposible que sean mejores que su título. *Un exiliat de tercera*, en su amable fatalismo, está lejos del tono rimbombante con el que otros bautizan sus memorias. Y el contenido está a la altura del título.

No les contaré de qué van porque ya lo saben (el libro apareció hace tres años), pero sí les apetece sumergirse en la peripecia vital de un hombre que perdió la guerra civil y dedicó el resto de su vida a reinventarse a sí mismo y, sobre todo, a no aburrirse jamás, *Un exiliat de tercera* es una estupenda lectura para estos tiempos nuestros, cuando España parece haber decidido dejar de ser un país trágico para ser, simplemente, un país imbécil.

Leyendo a Fontseré uno se olvida momentáneamente de los ceporros de *Operación Triunfo*, de Xavier Sardà, del festival de Eurovisión

(incluyendo a José Luis Uribarri), de Carmina Ordóñez, de Artur Mas, de Manu Chao, del conde Lecquio y hasta de ese disco de Núria Feliu, recién aparecido, en el que la gran dama de la canción catalana se atreve a enmendarle la plana a Patsy Cline, Hank Williams y al mismísimo Elvis Presley (por lo menos, en sus acercamientos al *country*, el inefable Tomeu Penya se conformaba con el atorrante de Kenny Rogers). Y se sumerge en la existencia de un hombre admirable al que quiero dar las gracias por lo bien que me lo está haciendo pasar desde que se coló en mi vida a través de un libro enviado por correo.

Ahora que pienso, el único impulso que yace bajo esta crónica es darle por fin las gracias, aunque sea en público, a ese superviviente de un país que ya no existe.

Carles Fontseré, fotógrafo. / JOAN SÁNCHEZ

Hombre libre de esos que ya no quedan y, desde 1973, adscrito al exilio interior en Porqueres

Gracias, señor Fontseré

RAMÓN DE ESPAÑA

Hace unos pocos años, a raíz de un artículo sobre Eduardo Mendoza publicado en este diario y en el que hacía referencia a los gorriones de la modernidad que, a principios de la década de 1980, aterrizábamos por Nueva York para dar la tabarra a los pobres infelices que llevaban felizmente instalados ahí un buen tiempo, un amable desconocido me envió un estupendo libro de fotografías de la Gran Manzana hechas por él cuando vivía allí y, entre otros oficios, se ganaba la vida como taxista. Acompañó el regalo de una divertida carta en la que esbozaba sus andanzas neoyorquinas y se presentaba como un pionero en lo de plantarse en Nueva York a ver qué caía. Y yo, por una mezcla de desidia, mala educación y urgencia periodística, nunca le di las gracias.

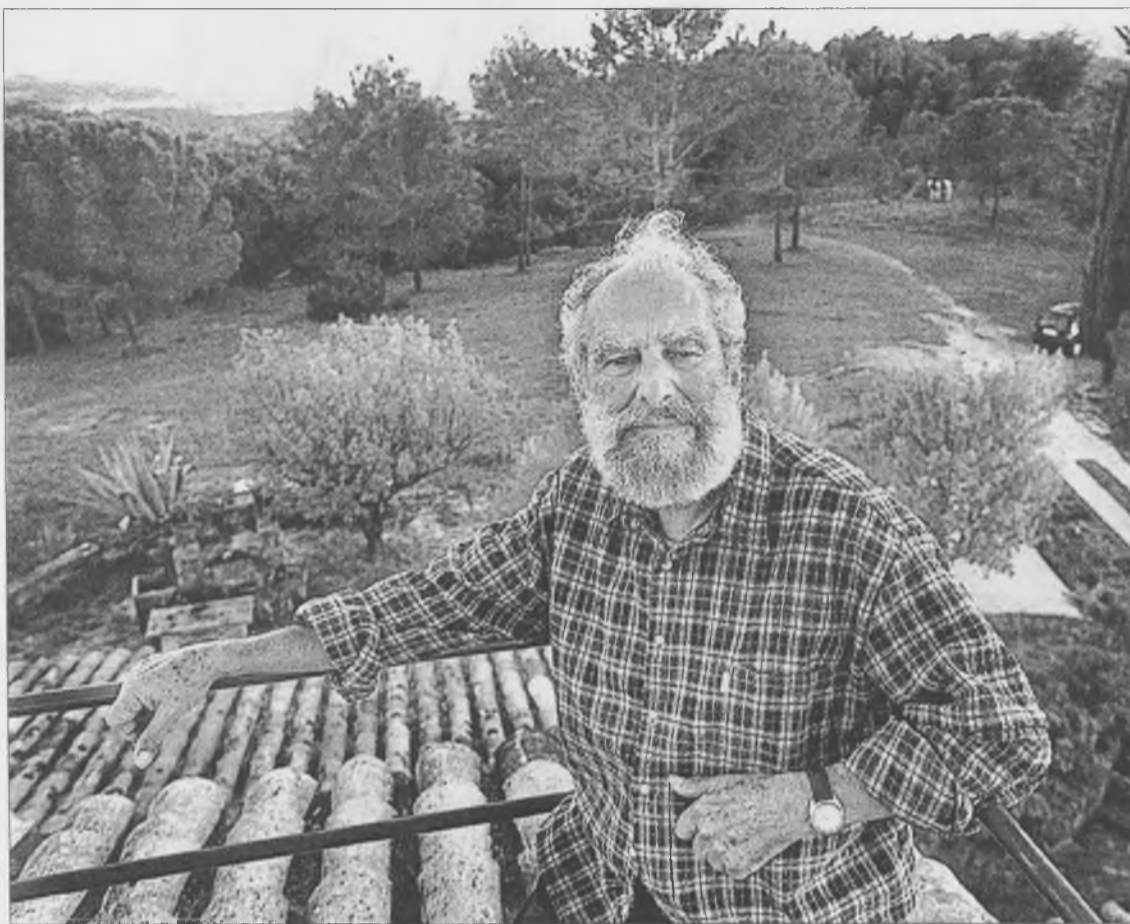
El amable desconocido se llamaba Carles Fontseré. Y de su vida me fui enterando a lo largo de los siguientes meses. Cartelista republicano, pintor, escenógrafo, dibujante de cómics ocasional, profesional del exilio (Francia, México, Estados Unidos), hombre libre de esos que ya no quedan y, desde 1973, adscrito al exilio interior en Porqueres (que no sé dónde cae porque mi desconocimiento de las comarcas catalanas es tan amplio como lamentable).

Por esas fechas se instalaba en Nueva York mi amigo Francesc Torres, que le apreció de inmediato a pesar de que no tuvieron mucho tiempo para compartir la ciudad. A pesar de eso, me comentaba recientemente que Fontseré le había parecido un tipo estupendo, poseedor además de un peculiar sentido del humor que le llevaba a referirse siempre a su perro como "el nen". Debería darle las gracias por el libro, me decía a mí mismo de vez en cuando. Y cada vez que el amigo Fontseré protagonizaba una exposición me proponía plantarme en la inauguración y darle un poco de conversación. Pero no había manera. Llegado el momento, me daba vergüenza y me quedaba en casa. A lo sumo, me enteraba de sus asuntos por las entrevistas de los diarios, en las que le veía retratado talando un árbol en su casa de Porqueres con una energía im-

propia de un hombre de ochenta y tantos años. En mi condición de admirador pusilánime, me acerqué la otra mañana a Santa Mónica para ver las fotos que Fontseré hizo en México a mediados de la década de 1960 y que estarán expuestas hasta finales de este mes de mayo. Nunca he estado en México pero, por razones que no acierto a describir, es un país que me fascina: la música, la comida, el acento de sus habitantes (de las mujeres, sobre todo), la palabra "pendejo", la brutal y divertida exageración de las virtudes y los defectos nuestros, de los españoles, el extraño fatalismo que pro-

ducen películas como *La ley de Herodes* (ya saben como termina el refrán: "O te chingas o te jodes"...). Fontseré lanza sobre México en esas fotos una mirada que a mí, como profano del asunto, me recuerda bastante a la que posaban sobre Barcelona Cataluña o el primer Miserachs. Es decir, una mirada tierna sin ser cursi, fatalista sin caer en tremendismos a lo Salgado (esa multinacional del sufrimiento, en acertada definición de Jordi Esteve), humana en su aceptación de que esto es lo que hay y a este mundo hemos venido tanto a sufrir como a pasarlo bomba...

Hombre libre de esos que ya no quedan y, desde 1973, adscrito al exilio interior en Porqueres

Carles Fontseré, fotógrafo. / JOAN SÁNCHEZ

Carteles de Carles Fontseré para el Sindicat de Dibujants

En las fotos de Viñas hay paisajes, senderos, la vida hacia fuera; en los carteles del Sindicat de Dibujants, ideas, intenciones, vida por dentro

dos como Avel·lí Artís "Tísner", Pere Calders o Josep Bartolí y otros humoristas y grafistas tan injustamente olvidados como Lorenzo Goñi, Guasp, Jaime Juez "Xirinius", Helios Gómez o Luis García Gallo.

La historia del Sindicat de Dibujants Professionals incluye episodios como la incautación y edición de las revistas "Papitu" o "L'Esquella de la Torratxa", el humor en las viñetas de prensa y la publicación de periódicos del frente, una historia marcada por el compromiso político y la creatividad artística, recuperada ahora que están en horas bajas algunas ideologías.

En "Memòries d'un cartellista", Carles Fontseré cuenta con ironía y magisterio el nacimiento de ese grupo del que él formaría parte. Él, que empezó pintando carteles cenetistas con apenas quince años, recuerda todavía hoy el espíritu crítico del grupo que, coincidiendo con el estallido de la Guerra Civil en julio de 1936, irrumpió en la sociedad catalana.

Fontseré es el único superviviente del grupo. A la entrada de la sala, uno de sus carteles más populares, "Llibertat", se erige como un testimonio incómodo para quienes han olvidado algunas cosas. Entre los colores vivos de los carteles de Fontseré y el blanco y negro de las fotos de Viñas, sin embargo, existe un punto de unión y nostalgia que pide a gritos que no lo aparten. ●

De Viñas al S

EL DEDO DE COLÓN

NÚRIA ESCUR

Miquel Viñas Govern, nacido en Sant Andreu del Palomar en 1893 y aficionado al montañismo y la fotografía, consiguió captar a finales de los años veinte y principios de los treinta del siglo pasado instantáneas singulares. Realizó más de trescientas fotografías con una cámara de fabricación alemana, una Voigtländer. Expuestas al público, desde ahora, gracias al sello Llop Roig.

Se trata de un paciente trabajo de recuperación y restauración de viejas placas de vidrio estereoscópicas. Las placas han sido digitalizadas y después pasadas a formato papel. Una vez recuperadas han servido para ilustrar la exposición "Imatges i paisatges. 1920-1930".

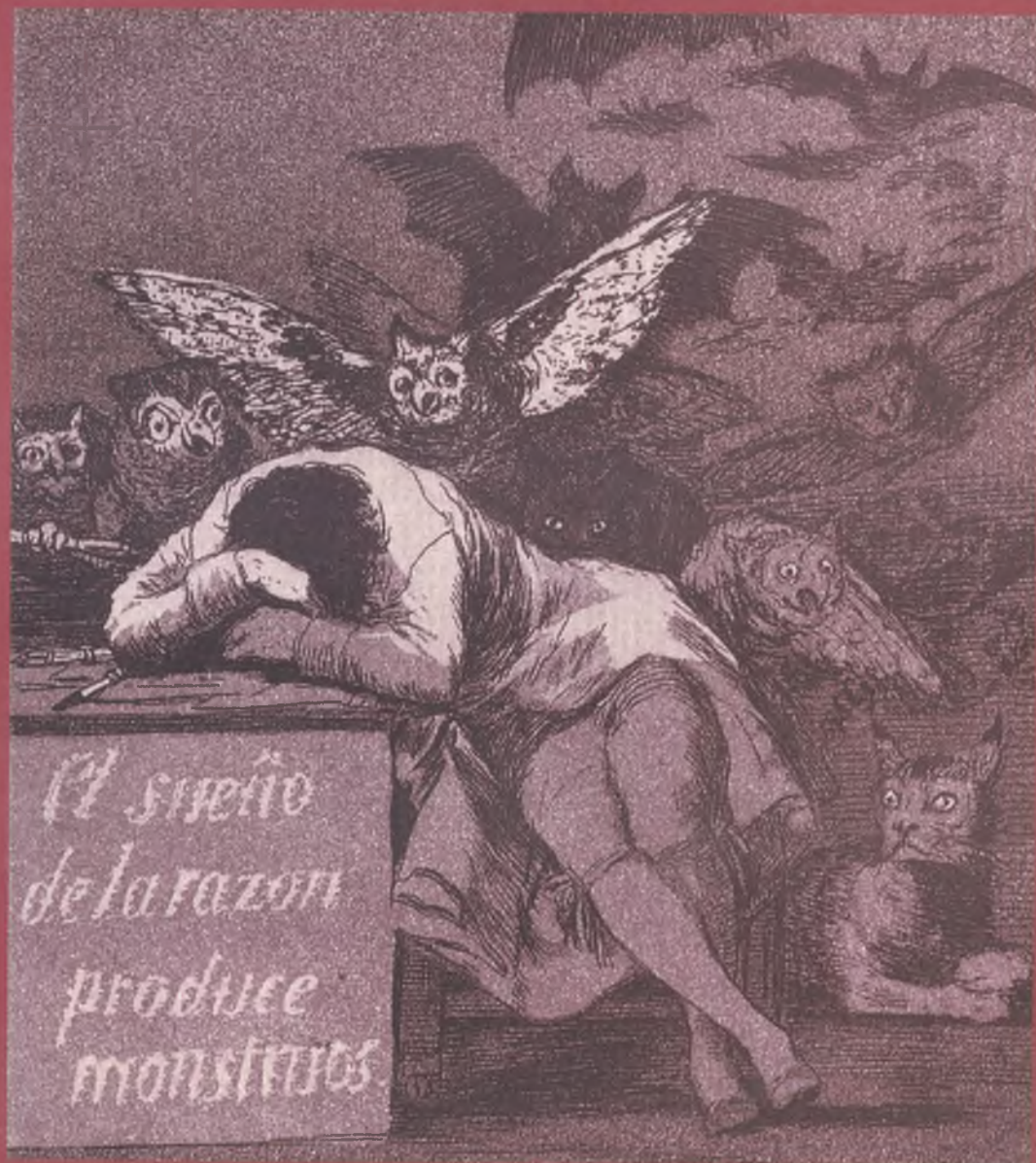
Inicios del siglo pasado en blanco y negro. Un choque de trenes, niños solitarios en el bosque, grutas por dormitorios, la estación de Ribes de Freser, la playa de Tossa de Mar, el Pedraforca, camino de Núria, Sau desde el puente romántico, los valles del Pirineo, el Park Güell... Figura, incluso, una foto del propio Viñas, camisa blanca, máquina cruzada sobre el pecho, cinturón de hebilla ladeada, frente despejada, fondo de árboles espesos y un innegable aspecto de hombre inquieto y curioso.

Las fotos estarán a la vista, hasta el día 19 de abril, en la sala de exposiciones de la Associació de Veïns de Sant Andreu del Palomar (calle Barai i Jovany, 14). Abierto de seis a ocho de lunes a viernes.

En otro rincón de Barcelona, en el Col·legi de Periodistes, se muestra la obra "10 homes del Sindicat de Dibujants (1936-1939)", con dibujos realizados unos años después de las fotografías de Viñas, en plena guerra civil española.

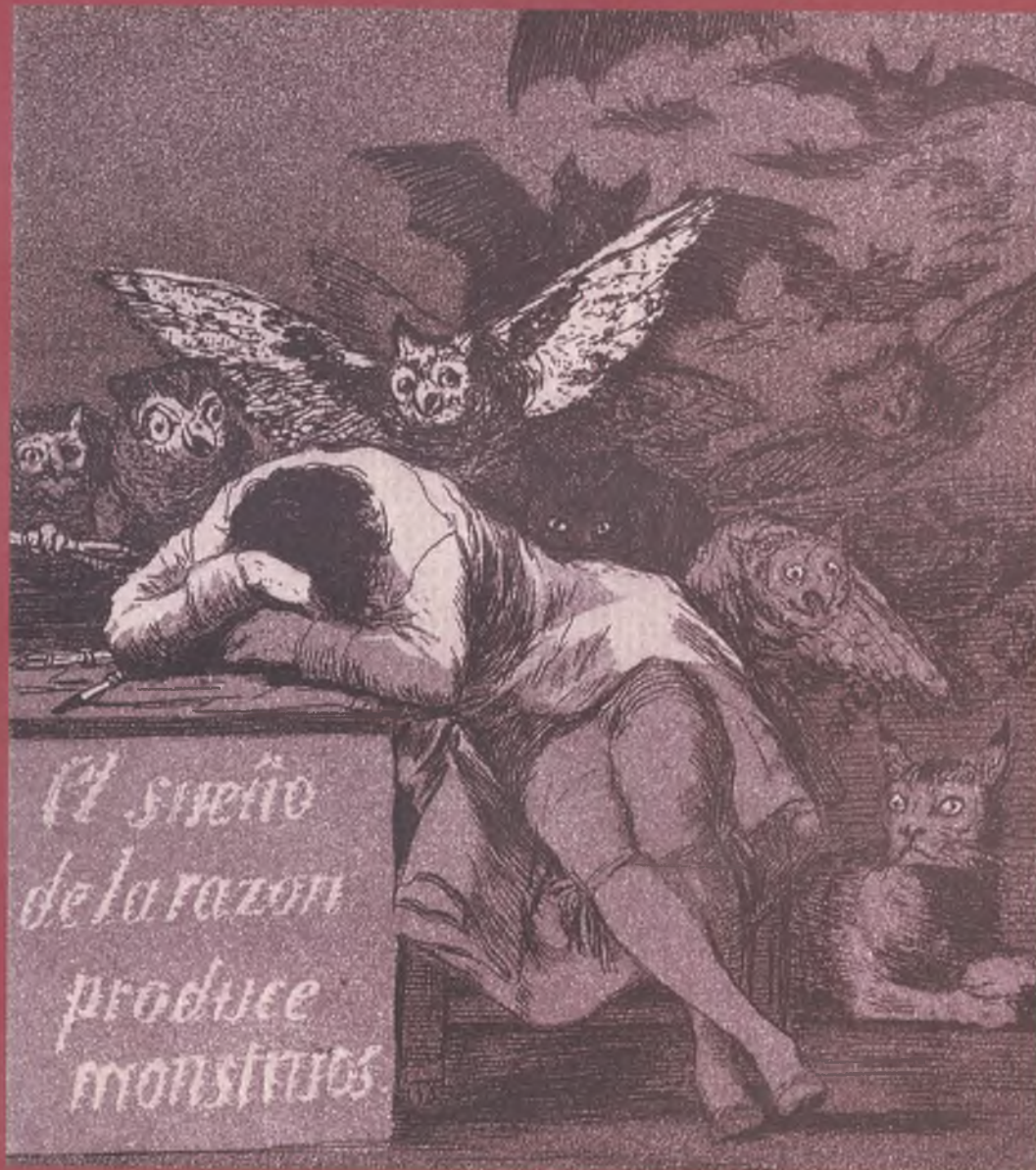
Dos miradas distintas pero complementarias. En las fotos de Miquel Viñas hay paisajes, senderos, la vida hacia fuera; en los carteles del Sindicat de Dibujants hay ideas, intenciones, la vida por dentro. Pau Vinyes i Roig, el nieto del autor de estas fotografías, es el comisario de la exposición. Ha cambiado la "ñ" inicial del apellido de su abuelo y la ha sustituido por la actual "ny" con la que firma.

La del Sindicat de Dibujants es una muestra atípica. En las paredes de la sala se dan cita dibujos de hombres tan reconoci-

Mites i llegendes

► Maria Bargalló i Joana Zaragoza (eds.)

Mites i llegendes

► Maria Bargalló i Joana Zaragoza (eds.)

L'EXILI DELS REPUBLICANS ESPANYOLS DE 1939

Carles Fontserè
Dibuixant i fotògraf

gener-febrer de 1939 s'ha mitificat com si hagués estat una emigració política dels republicans espanyols, els quals, després de passar per França, anaren a les Amèriques. Darrere el mite s'amaga una realitat menys elitista i més complexa. L'èxode de Catalunya a l'acabament de la Guerra Civil fou la fugida massiva d'un poble: des de proletaris de tota la geografia espanyola fins a famílies de gran vàlua, passant per famílies de classe mitjana i treballadors. Prop de mig milió de persones, un gran nombre de les quals eren famílies que al principi de la guerra s'havien refugiat a Catalunya. Les dates d'aquest dramàtic fet històric són les següents:

Comença l'èxode des de Barcelona.

Les tropes franquistes ocupen la ciutat.

Travessen la frontera prop de mig milió de fugitius.

Polònia reconeix el Govern de Franco com a únic legítim d'Espanya. Vuit dies després el reconeixen Anglaterra i França.

La Guerra Civil s'ha acabat.

Els refugiats són internats com indesitjables delinqüents en camps de detenció vigilats per *Spahís* marroquins i *tiralleurs* senegalesos. No obstant això, els refugiats són agrupats segons la seva condició social i política. Esquemàticament es poden dividir en tres grups:

1. Masses de refugiats: camp de concentració

2. Intel·lectuals reconeguts: centres d'acolliment

3. Intel·lectuals de prestigi: situació legal subvencionada

OPINIÓ

JOAN VENTURA PLANELLA

Fontseré, sabor autèntic

No fa gaire vam poder assistir, a Pineda de Mar, a la inauguració de l'exposició «Il·lustració i escenografia (1945-1965)» de Carles Fontseré, artista resident prop de l'estany de Banyoles des de fa més de trenta anys.

En l'acollidora sala municipal, a la cèntrica plaça Catalunya, al costat de l'ajuntament, hi havia diversitat de persones interessades en el món de l'art i seguidors de l'obra de l'artista.

En aquella ocasió, l'alcalde va mostrar la seva satisfacció per poder disfrutar d'una exposició d'aquestes característiques, amb un personatge tan entranyable com és Fontseré. Amb un discurs franc i breu, va dir que els protagonistes havien de ser l'artista, els tècnics i el col·laboradors que havien fet possible l'acte.

I tenia raó, el batlle. No és possible fer muntatges de qualitat prescindint dels tècnics i col·laboradors, personatges discrets que, sense ells i sense les institucions, evidentment no es podria avançar en el món de l'art i de la cultura en general.

Aquestes persones, molt amablement, van posar de ma-

nifest que el que més els havia motivat a fer aquesta exposició era la coherent trajectòria de l'artista, un home polifacètic i inequívocament compromès amb l'art i les seves idees. De fet, el plafó situat a l'esquerra de l'entrada ho deia tot: «Roig, republicà, cartellista, escenògraf, pintor, escriptor, fotògraf...» i bosquetà, ja que també té una veritable passió pel bosc i l'entorn natural.

En l'exposició, s'hi van poder observar diferents dissenys i gravats, entre d'altres uns de fets per a l'emblemàtica obra de García Lorca *La maison de Bernarda Alba* (París, 1946) o figurins per a l'espectacle *Bonjour México* (París, 1947) amb Mario Moreno, *Cantinflas*, com a productor.

A penes vuit mesos després ens obsequia amb una nova exposició de fotografies al Centre d'Art Santa Mònica, de Barcelona: «Ciutat de Mèxic. 1966-1967». Hi podem observar seqüències de la vida diària, persones senzilles, imatges captades amb sensibilitat per a l'eternitat. L'ull viu d'un trepidant Fontseré a través de l'aleshores moderna Kodak van rastrejar els racons més humils de Mèxic, motivat bàsicament pels escriptors Camilo José Cela i Juan Rulfo. Un Mèxic resplendorós i respectuós amb els republicans catalans i amb el conjunt d'es-

El plafó ho deia tot:
«roig, republicà,
cartellista, escenògraf,
pintor, escultor,
fotògraf...» i bosquetà

panyols exiliats.

Fontseré té una vitalitat excel·lent. No li importa anar a dormir a les quatre de la matinada si el debat convida. Sovint insisteix en una mena d'esperit pedagògic i no desaprofita l'ocasió per repassar esdeveniments culturals i socials del segle XX, «vells i tràgics», tal com els defineix Raquel Pelta, historiadora de disseny gràfic.

El diàleg amb l'artista, tot i la discrepància que pot sorgir, fins i tot des de la mateixa posició de caràcter progressista, ajuda a arribar a conclusions molt concretes. La seva lucidesa penetra i greixa la maquinària intel·lectual de l'interlocutor. Dit amb expressió col·loquial: «s'aprèn una barbaritat».

És un personatge que ve d'una època, però en canvi el seu pensament en representa diverses, és un home fidel a les seves idees des de la rebel·lia permanent. S'identifica amb els valors republicans d'esquerra catalans, però no dub-

ta a titllar de coherent la dreta, «ja que fa política de dretes, tal com predica», i d'incoherents les esquerres «quan no fan polítiques socials progressistes d'acord amb els seus principis».

En Ca, com li diu Terri, és incombustible. Sempre mira el futur sense oblidar el passat. És tan incombustible que als seus 86 anys encara es llança de cap a les aigües de l'estany de Banyoles, en el paratge de la Caseta de Fusta. Per als desplaçaments utilitza un potent vehicle, i si convé, com els més joves, també fa anar lleuger el pedal del gas.

Actualment està escrivint el tercer volum de les seves memòries, i no escatima esforços a consultar arxius, corregir, i fer anar de bòlit els seus col·laboradors; d'això la Terri en sap un niu.

A la masia de Can Tista, a Porqueres, molt sovint la llum de l'estudi resta encesa a altes hores de la nit. Encara sentim el sabor del primer i segon volum, on reproduceix de forma molt personal i fidel els romàntics esdeveniments dels anys trenta al nostre país, la posterior marxa cap a l'exili i l'estada a París abans d'anar cap a Mèxic i Nova York, deixant enrere els sofriments del camp de concentració i una existència difícil.

L'exposició, a la rambla de Santa Mònica 7, restarà oberta fins avui. Ha estat un convit als entesos i als que no ho són tant; als seguidors més fidels de l'art i als més curiosos. Per tots ha estat un immens plaer. Fontseré... és Fontseré, sabor autèntic.

EN EL EXILIO.
Alberti, con boina y gaban,
en el invierno romano.
Eran los años setenta.

ALBERTI EN ROMA

Rafael Alberti (El Puerto de Santa María, Cádiz, 1902-1999), el poeta más conocido de la generación del 27, vivió parte de su exilio en Roma. El y María Teresa León hicieron de su casa del Trastevere el punto de reunión de artistas y políticos escapados de la España de Franco. El escritor Terenci Moix recrea aquellos años.

Por **Terenci Moix**. Fotografía de **Carles Fontserè**

LA CRÓNICA

Los amigos del bosque

XAVIER MORET

Sucedió hace unas semanas en el santuario de El Collell (La Garrotxa), durante el rodaje de la película *Soldados de Salamina*. De entre todo el equipo dirigido por David Trueba, la atención de los curiosos se centraba sobre todo en los actores profesionales, pero había tres personajes secundarios

ción y el real hacen una especie de tráfico de personalidad. Lo mismo le ha ocurrido a Javier Cercas, que se ha visto sustituido en la pantalla, en una pirueta cinematográfica, nada menos que por la actriz Ariadna Gil.

Siguiendo con las *trampas* y con la *magia* del cine, para uno de los papeles estelares, de la novela, el del republicano Miralles, el hombre que renuncia a ejecutar a Sánchez Mazas al final de la contienda, David Trueba había pensado en el cartelista y fotógrafo Carles Fontserè, pero después de unas pruebas, ambos optaron por desechar la idea. Fontserè, que a sus 86 años vive precisamente en la zona donde se desarrollan los hechos de la novela, en una idílica masía en Porqueres, comenta con su sonrisa de *murri*: "Me siento demasiado joven para interpretar el papel de un viejo. Además, tenía que aprenderme muchas frases y yo no sirvo para esto. Prefiero dedicarme a escribir el tercer volumen de mis memorias". En cambio, en otra vuelta de tuerca, quien sí aparecerá en la película es Terri, la esposa de Fontserè, que representa un pequeño papel como recepcionista del hospital adonde acude Cercas (Ariadna Gil en la pantalla) buscando a Miralles.

aria como Jaume y Daveinteañeros cuando se ez Mazas y es sólo aho después y gracias a la ue su "acto de generosidad y de amistad" ha pasado a ser de dominio público.

En la película, como en la novela, se entrecruzan realidad y ficción hasta el punto de que cuesta distinguir dónde está la línea divisoria. Daniel Angelats, Maria Ferrer y Joaquim Figueras se interpretan a sí que el historiador Mi e un pequeño papel de o de El Collèl. En princi que hacer de sí mismo, pel lo interpreta un actor o cual, el Aguirre de fic-

cla constante de lo real con lo imaginado, Terri, que es norteamericana de nacimiento, interpreta en la película a una recepcionista francesa. La escena, por cierto, se rodó en Caldes de Malavella, que en la pantalla, gracias a la magia del cine, colará como un hospital francés.

Visto el enorme éxito de la novela de Javier Cercas, en la comarca del Pla de l'Estany ya se están frotando las manos pensando en una posible "Ruta Soldados de Salamina" que atraería a gran número de lectores ansiosos por contemplar los escenarios donde se desarrolló la acción y por tratar de discernir los imprecisos límites de la realidad y la ficción. Como era de esperar, también aquí ha saltado la polémica: la vecina comarca de la Garrotxa, donde está situado el santuario de El Collell, ha levantado la voz para no quedar excluida de este hipotético pastel. Y es que no se encuentra cada día un filón de estas dimensiones. ¿Verdad, Javier? Y la novela se sigue vendiendo.

CUADERNOS

HISPANOAMERICANOS

623

mayo 2002

DOSSIER:

Memorialismo y guerra civil

Gustavo Guerrero

Notas sobre Vélez Reina

Amparo León Cascón

El diseño gráfico latinoamericano

Entrevistas con Carlos Fonsaré y Fernando del Paso

Carta de Argentina

Centenario de Marlene Dietrich

Notas sobre San Agustín, Bob Wilson, Emilio Adolfo Westphalen, Jaime Sabines y Ludwig Wittgenstein

TELEVISIO DE GIRONA - Informatius

Reportatge referent als Papers de Salamanca

Coordinadora: Lidia Penelo

diumenge, 8 de setembre, 2002

TELEVISIO DE CATALUNYA - TV3

Reportatge extens al taller de Montguix.

Tema: Els Papers de Salamanca

Coordinadora: Isabel Galí

diumenge, 1 de setembre, 2002, 21:30

ENTREVISTES BREUS PER RADIO

Tema: Els Papers de Salamca

setembre 2002

CULTURA I ESPECTACLES

39 Nou llibre de Miquel Martí i Pol

41 Espectacle X de La Fura dels Baus

CAP DOCUMENT PER A CATALUNYA

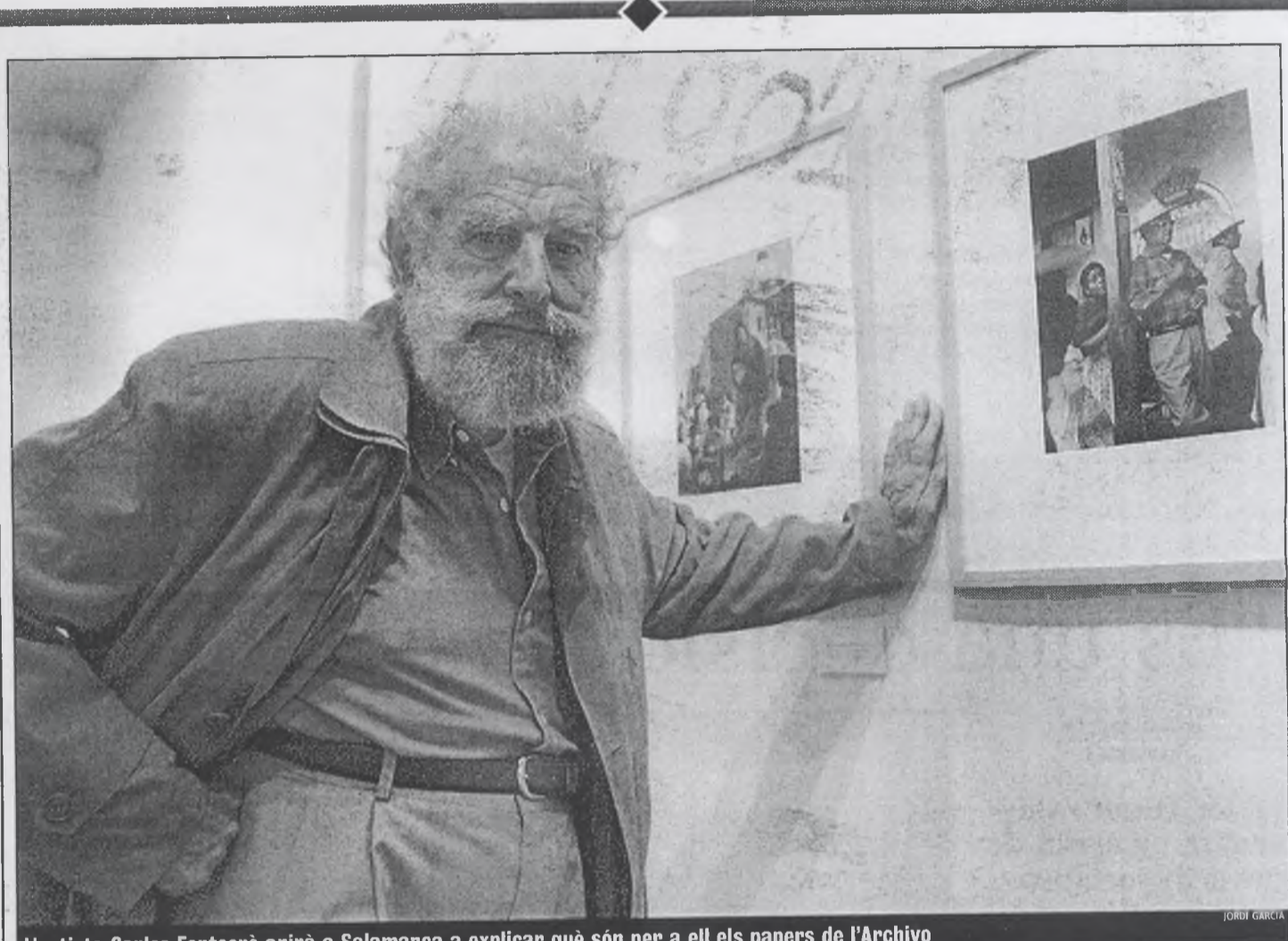
Personalitats espoliades explicaran a Salamanca per què volen els papers

Ignasi Aragay
BARCELONA

Personalitats catalanes afectades per l'espoliació documental a càrrec de l'exèrcit franquista aniran en grup a l'octubre a Salamanca a informar l'opinió pública local i espanyola de l'acte d'injustícia històrica que suposa no retornar els documents.

El govern del PP donava ahir l'afer per tancat i barrat. Aznar es va passejar per Salamanca, on va inaugurar el nou Centre d'Arts Escèniques, sense fer cap esment de la polèmica i lloant la capitalitat cultural de la ciutat. I la ministra Pilar del Castillo va reiterar que no hi havia res a dir. Des de Catalunya, on Pujol va remarcar que no donava per tancada la via política ni de bon tros, va seguir la pluja de crítiques i ja es preparen reclamacions judicials -ERC pensa fer pública la

Aznar obvia l'afer de l'Archivo i lloa Salamanca com una gran capital cultural, mentre que Pujol diu que la qüestió no està políticament tancada

L'artista Carles Fontserè anirà a Salamanca a explicar què són per a ell els papers de l'Archivo

Carles Fontserè: "Tot el que tenia al taller va desaparèixer el 1939"

► Carles Fontserè (Barcelona, 1916) formarà part de l'expedició organitzada per la Comissió de la Dignitat que a l'octubre anirà a Salamanca a explicar la reclamació dels documents espoliats a Catalunya per l'exèrcit franquista. L'artista, que va treballar per al Comissariat de Propaganda de la Generalitat Republicana, és autor de cartells famosos, alguns dels quals podrien formar part de l'exposició que prepara l'Archivo de la ciutat castellana: "No sé

si tinc drets materials sobre la meua obra, perquè els originals es van perdre, però sí que hi tinc drets morals", explica Fontserè, que recorda que el material conservat a l'Archivo "va ser robat a mà armada, conseqüència d'un milió de morts: ara ens volen fer creure que aquests papers no estan tacats de sang". Per Fontserè, els papers i tot el que s'amaga al darrere "no és història, sinó una cosa viscuda: tot el que tenia al meu taller va desaparèixer el 1939, tan sols vaig salvar unes poques fotos, no tinc res, cap record, res. Potser a Salamanca ho trobaria". L'artista recorda als actuals dirigents del PP, defensors a ultrança de la Constitució, que ell va lluitar "per la Constitució, pel govern constitucional de la República" i que, per tant, té dret a recuperar el que és seu. I com ell, tota la resta d'afectats: "Negar aquest dret elemental és fer perdurar la victòria dels sublevats, és fer neofranquisme, és traïr la causa de la democràcia, i ho dic tant pel PP com per un PSOE que durant anys al poder tampoc no va estar a l'altura".

setmana entrant la llista de documents que requerirà i comencen a agafar forma nous actes de mobilització.

La iniciativa que apunta més directament al cor del problema l'organitza la Comissió de la Dignitat i consisteix a convocar a Salamanca mateix personalitats incautades. Segons Toni Strubell, membre de la Comissió, "no serà un acte

de pressió, sinó merament informatiu". La cita serà probablement el 14 d'octubre, vigília de la inauguració de l'exposició *Propaganda en guerra*, organitzada per l'Archivo de la Guerra Civil. La mostra és previst que s'obri precisament el dia de l'aniversari de l'afusellament de Lluís Companys, president de la Generalitat republicana, "una coincidència

que com a mínim s'ha de dir que és de molt mal gust", recalca Strubell.

La Comissió de la Dignitat, en el mes i mig transcorregut des de l'acte reivindicatiu celebrat al paranimf de la UB, ha passat de les 500 a les 700 personalitats de tot el món, especialment del camp universitari, adherides al manifest que demana el retorn dels documents

catalans i l'anul·lació de la citada exposició, organitzada amb el que es considera "un botí de guerra que el govern espanyol es nega a retornar als seus legítims propietaris", diu Strubell. En els pròxims dies, la Comissió remetrà a tots els adherits l'acord del patronat de l'Archivo en què es decideix no enviar res a Catalunya.

L'acte a Salamanca es basarà

en una nodrida presència de damnificats, tant de particulars com de partits polítics, sindicats i associacions. A part de l'artista Carles Fontserè [més informació en aquesta pàgina], els organitzadors esperen comptar amb persones com Teresa Rovira, filla de l'historiador i polític Antoni Rovira i Virgili, i el secretari general d'ERC, Josep-Lluís Carod-Rovira.

L'HISTORIADOR JOSEP CLARA VA TREBALLAR A L'ARXIU DE LA GUERRA CIVIL I DIU QUE ESTÀ MOLT MAL CLASSIFICAT

Pràcticament tots els municipis gironins tenen papers a Salamanca

Hi ha les llistes dels que membres dels ajuntaments del 36-39 i les dels que van patir comissos

DANIEL BONAVENTURA
GIRONA

□ Pràcticament la totalitat dels municipis de les comarques gironines tenen documentació a l'arxiu de Salamanca, segons es pot consultar a l'*Inventari de la documentació de la Generalitat de Catalunya a l'Archivo Histórico Nacional sección Guerra Civil*, editat l'any 1992 pel Departament de Cultura.

La documentació que fa referència als pobles gironins correspon en la seva major part al període de la Guerra Civil, entre 1936 i 1939, i versa sobre les peticions dels particulars que volien recuperar els béns que els havien confiscat els revolucionaris durant els primers mesos del conflicte.

No obstant això, els continguts de l'arxiu que el patronat presidit per la ministra Pilar del Castillo s'ha negat a retornar a Catalunya són molt diversos. Un altre gruix important de la documentació el componen els expedients de constitucions d'ajuntaments durant la guerra, on figuren els noms de les persones que van tenir més activitat durant aquella època de convulsions.

Aquesta informació, espoliada com a botí de guerra per les tropes franquistes a mesura que conquerien poble a poble fins a la ratlla fronterera, es va utilitzar per posar en marxa, durant la llarga postguerra, una autèntica maquinària repressiva.

Jafre, Ruplà, Sant Feliu de Guixols, Santa Cristina d'Aro, la Bisbal, Albons, Calonge, Castell d'Aro, Corçà, Gualta, Monells, Palamós, Pals, Serra de Daró... Aquests i altres municipis empordanesos figuren al lligall 173 perquè els van ser espoliats documents sobre els comissos del període 1936-38.

La ciutat de Girona figura en nombrosos lligalls. Hi ha, per exemple, les relacions de funcionaris que van prestar servei de 1937 a 1938 als departaments de la Generalitat d'Agricultura, Governació, Assistència Social, Cultura i Finances.

Amics i enemics

Amb aquestes dades sabien qui eren els protagonistes dels ajuntaments revolucionaris, gent per principi enemiga del franquisme, però també tenien els noms dels propietaris amb béns comissats, que per lògica es posicionaven a favor del nou règim. Quedava clar a qui calia reprimir.

L'historiador Josep Clara, professor de la UdG, ha recordat en declaracions al *Diari de Girona* que durant els anys 1985, 86 i 87 va visitar en tres ocasions l'arxiu de Salamanca. De la seva recerca en sorgiria el llibre *Els fills de la llum*, que versa sobre la maçoneria a Girona.

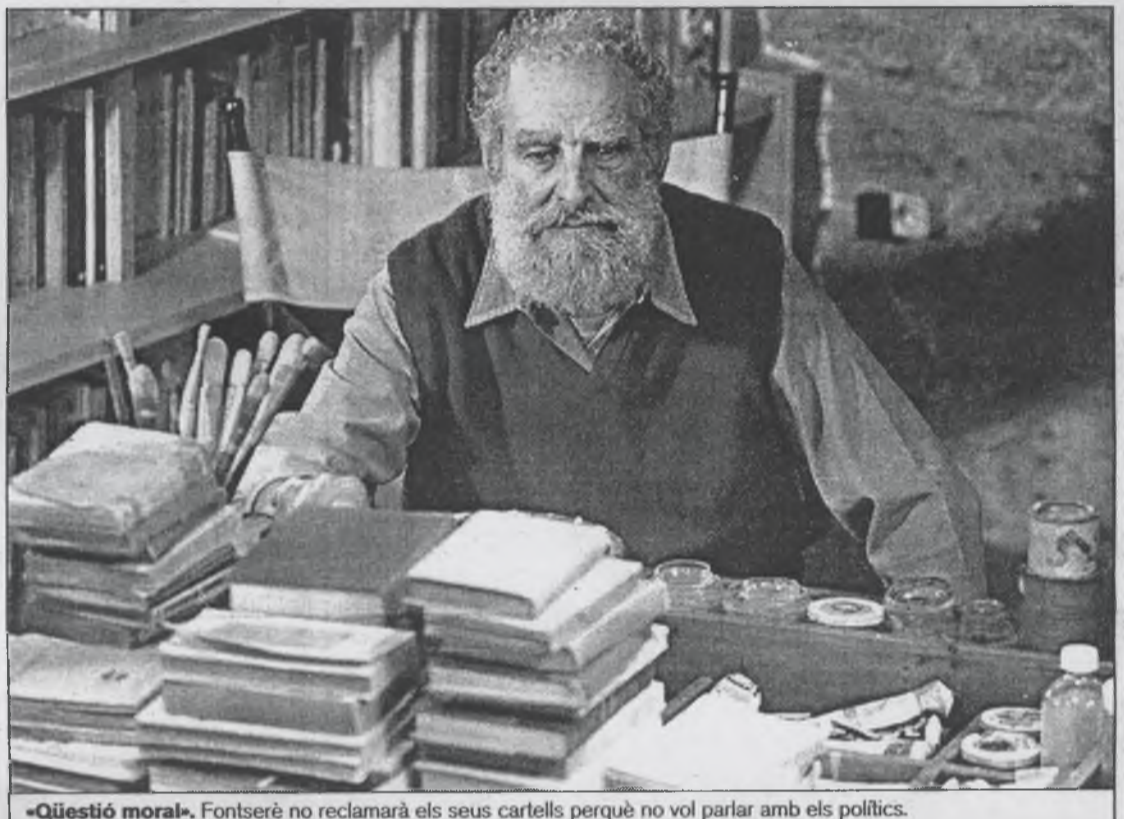
Josep Clara, professor de la UdG, assegura que està molt mal classificat i que els materials estan conservats en caps de cartró dins les quals hi pots trobar una mica de tot barrejat. Segons Clara, el que es coneix fins ara i que figura en l'es-

mentat inventari que va editar la Generalitat és només un 10 per cent del contingut de l'arxiu. A l'inventari només hi ha els documents corresponents a la Generalitat, que al seu moment es van microfilm i dipositor a l'Arxiu Nacional de Catalunya. No hi ha, però tot el que va va incautar a particulars, associacions, partits polítics i altres entitats.

Una de les seccions de l'arxiu de Salamanca és l'anomenat arxiu secret de la maçoneria, una de les obsessions de Franco juntament amb els comunistes. Aquí Josep Clara hi va trobar molta informació de Girona, però només la que la lògia maçònica de la ciutat enviava a altres llocs, no el mateix arxiu de l'entitat. Clara diu que molta documentació s'ha perdut i no se sap

què se n'ha fet. «Hi ha coses estranyes com per exemple que no es trobin enlloc els documents judicials de 1934 i 1935».

La documentació gironina es pot trobar dins qualsevol de les innumbrables capses de l'arxiu. Segons Clara, potser en una capsa que en teoria no correspondria a Girona hi trobes carnets o altres documents de gironins.

Fontserè: «Quan la ministra parla d'arxiu, jo sento els bombardejos»

El famós cartellista va patir una espoliació al seu taller el 1939

CRISTINA VALENTI
GIRONA

□ L'artista Carles Fontserè (Barcelona, 1916) va patir una requisa policial, l'any 1939, al seu taller artístic de Cerdanyola del Vallès. Molts dels cartells que li van espoliar podrien formar part del conjunt de peces i documents amb els quals l'Arxiu de Salamanca prepara una exposició que ha generat molta polèmica i que la Comissió per la Dignitat ha demanat que se suspengui.

Fontserè, que viu Banyoles des de fa gairebé trenta anys, va dir ahir que no sap si a més a més dels cartells, la policia franquista també li van prendre documentació personal en la requisa al seu taller.

El cartellista va afirmar que si hi hagués «alguna cosa» seva a Salamanca, estaria interessat a anar-hi però per «una qüestió de dignitat», per «donar suport als intel·lectuals» de la Comissió per la Dignitat i també «com a testimoni de l'època».

Fontserè es va mostrar deci-

dit a no reclamar els seus famosos cartells, perquè segons ell explica: «La meva moral no em permet parlar amb aquesta gent» en referència als polítics que neguen el retorn dels documents a Catalunya.

Fontserè es va posicionar totalment en contra del fet que al que hi ha a Salamanca se li doni el nom d'arxiu: «A una requisa no se li pot donar el caràcter d'arxiu». L'artista es va referir als polítics del govern d'Aznar com a «encobridors d'un crim contra la humanitat». «No els vull demanar res», va dir. Per això, no anirà a Salamanca per recuperar les seves obres.

El cartellista, que va treballar per al Comissariat de Propaganda de la Generalitat Republicana, va qualificar l'assumpte dels papers de Salamanca de «comèdia».

«Sota els documents hi ha un milió de morts i d'això no en parlen (els polítics)», va dir Carles Fontserè. Respecte a la ministra de Cultura i Esports, Pilar del Castillo, el cartellista va manifestar: «Quan la ministra parla d'arxiu, jo sento els bombardejos» de la Guerra Civil. A més, segons Fontserè «els par-

tits—fins i tot els d'esquerres—li fan el joc».

Per l'artista, la Guerra Civil Espanyola i els assassinats que s'hi van cometre «són coses viscudes, no formen part de la història». A més, va afirmar que parer seu, la guerra viscuda fa més de cinquanta anys, «encara no s'ha acabat» perquè els qui governen ara «són els néts dels guanyadors de la Guerra Civil».

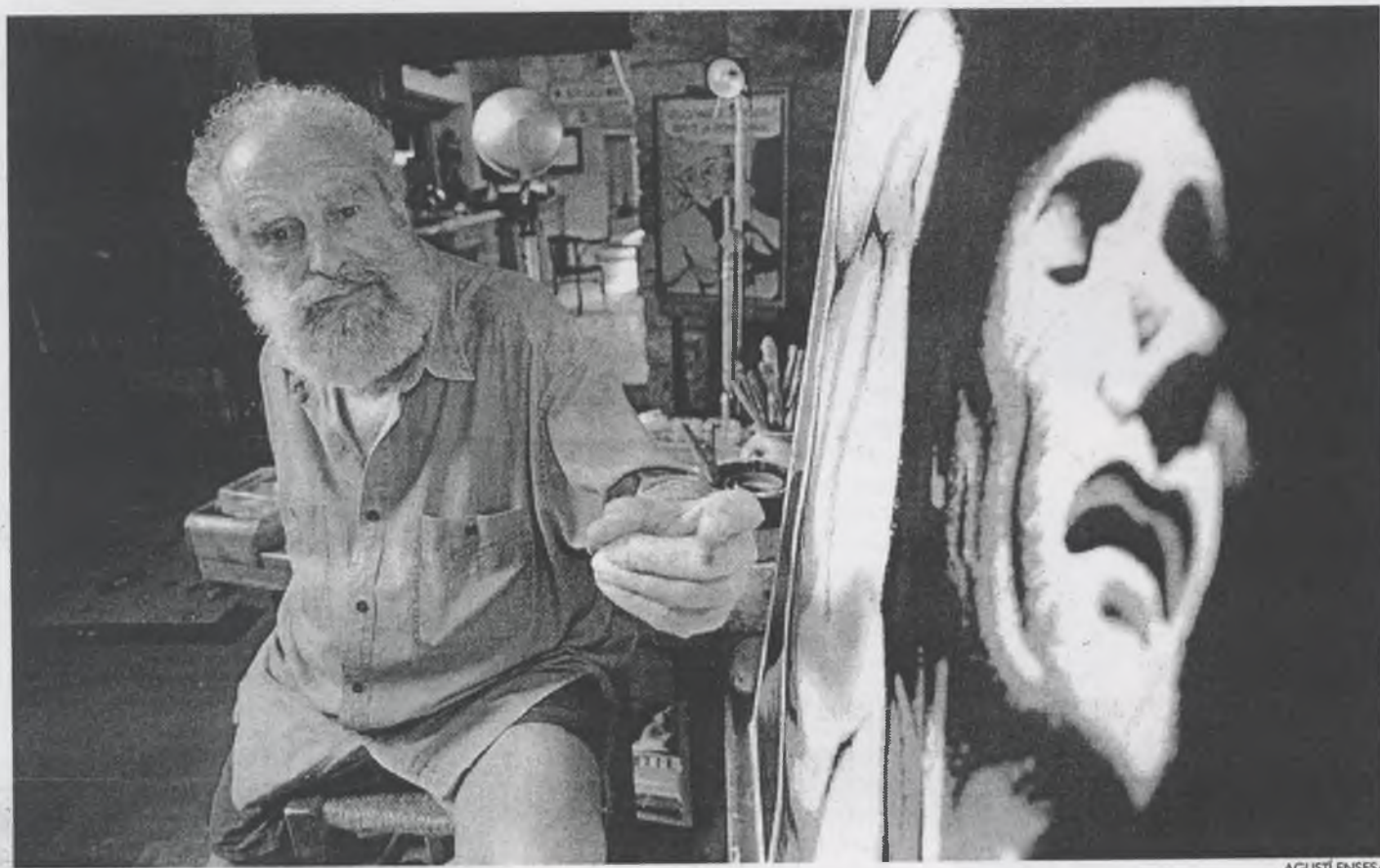
Fontserè va criticar la postura dels polítics perquè per un costat condemnen el terrorisme d'ETA però per l'altre donen suport a l'espoliació d'aquests documents i «surten amb el cuento de la Constitució».

Carles Fontserè va dir que no sap si hi ha més artistes gironins en la mateixa situació, amb documents o peces arxivades a Salamanca. Es va referir a Antoni Clavé i també a altres amics seus, ja desapareguts, dels quals segurament Salamanca reté algunes obres.

L'artista va recordar que «els mateixos historiadors franquistes, com Ricardo de la Cierva» van publicar els seus cartells en llibres «com a element decoratiu».

LOS DOCUMENTOS REQUISADOS POR FRANCO • La protesta

Carles Fontserè reclama sus carteles, incautados al final de la Guerra Civil

AGUSTÍ ENSESA

Fontserè, en su estudio de Porqueres junto a uno de los carteles más conocidos de los que realizó para la República en 1936

■ El cartelista republicano acusa al Gobierno de Aznar de “falta de dignidad” al intentar justificar en la unidad de un archivo el porqué de no devolver a Cataluña unos documentos vinculados al sufrimiento de un pueblo

ANTONI F. SANDOVAL

PORQUERES. – “No reclamo nada para mí, sólo denuncio lo que considero una falta de dignidad del actual Gobierno de España” a la hora de justificar que no sean devueltos a Cataluña los fondos documentales de la Generalitat republicana y de otras instituciones catalanas –entre los que se supone que están los carteles que él realizó para el Comisariado de Propaganda– que se encuentran desde 1939 en el Archivo General de la Guerra Civil, en Salamanca. Con esta contundencia se expresa el dibujante y fotógrafo barcelonés, Carles Fontserè, que exige poder recuperar su obra y toda la documentación personal que le arrebataron los agentes franquistas en su estudio de Barcelona los días finales de la Guerra Civil.

Fontserè ha delegado la posibilidad de emprender acciones jurídicas para “recuperar” lo que quede de su obra y la posible documentación que se conserve de toda la que le fue incautada en la Comissió de la Dignitat, el organismo creado hace aproximadamente medio año con la intención de recuperar ese patrimonio histórico y del que forman parte de quinientos catedráticos y profesores de unas 20 universidades de 47 países, así como numerosas personalidades de la política, la cultura, la historia y el arte.

El cartelista, que prepara ahora la edición del segundo volumen de sus memorias, asegura que tiene toda la autoridad moral de reclamar años trabajos y una documentación más que por el posible valor histórico que puedan tener, “por el simple hecho de que son míos”. Fontserè

Duran: documentos para encender estufas

El secretario general de CiU, Josep Antoni Duran Lleida, aseguró ayer que los ciudadanos de Salamanca se movilizan en contra del retorno de los documentos de la Generalitat recogidos en el archivo “sin saber bien por qué se manifiestan y sin haber perdido antes ni un segundo en interesarse por lo que hay”. Duran insistió en que “a estas alturas todavía no saben lo que tienen” y lamentó que algunos de los documentos “posiblemente permitieron más de una vez encender alguna estufa para pasar el crudo invierno”. Según Duran, en el archivo de Salamanca “se puede hablar de todo menos de archivo; no hay nada ordenado ni catalogado”.

considera que la confiscación de todos aquellos documentos por los franquistas fue “un robo a mano armada” y producto de “unos bombardeos salvajes sobre ciudades como Barcelona que causaron muchas víctimas”. Por eso considera “vergonzoso que ahora el Gobierno hable con altivez y prepotencia de unos papeles bañados en sangre y que entre las excusas que dan hablen de no destruir la unidad del archivo, cuando quienes lo acumularon lo hicieron destruyendo familias”.

Fontserè critica también con dureza el papel desempeñado por las instituciones catalanas –y concretamente por el presidente de la Generalitat, Jordi Pujol– en el proceso de recuperación de esa documentación: “Se ha dejado pudrir el tema hasta un punto en que resulta muy difícil encontrar soluciones”, dice, y asegura que “Jordi Pujol debería haber actuado con decisión cuando tenía fuerza y representaba a la Cataluña viva, pero ahora está desacreditado y no puede hacer nada”.

El artista no puede confirmar si su obra se conserva en el archivo de Salamanca. Supone que ha de ser así ya que ha visto carteles suyos reproducidos en publicaciones del “historiador franquista, Ricardo de la Cierva, persona que sí que tenía acceso a esos archivos”. Si sus carteles, sus libros y toda la documentación que Fontserè guardaba “no fue pasto de las llamas” y se acaban recuperando, está dispuesto a cederlos al Arxiu Nacional de Catalunya, en Sant Cugat.

Fontserè sólo conserva en su estudio de Porqueres un cartel suyo original de la época, que le fue cedido por un galerista de Nueva York.●

Reportaje | La disputa por los «papeles de Salamanca»

La guerra de la memoria

Tomás García
REDACCIÓN

■ La disputa data de los años de la Transición pero se ha avivado ahora con la puesta en marcha de la exposición *Propaganda en guerra*, dentro de los actos de la capitalidad cultural europea de Salamanca 2002 y coincidiendo, para mayor disgusto del nacionalismo catalán, con el aniversario del fusilamiento del ex presidente de la Generalitat Lluís Companys. Precisamente la puesta en marcha de esta muestra motivó que a finales del año pasado un grupo de intelectuales catalanes formara la denominada *Comissió de la Dignitat*, entidad que pretende aglutinar todos los esfuerzos, políticos y legales, para el regreso a Cataluña de los documentos que alberga el Archivo General de la Guerra Civil de Salamanca.

El patronato del citado organismo determinó esta semana que los legajos se quedan definitivamente en la ciudad castellana, ante la falta de acuerdo de la comisión de expertos constituida para analizar el tema —formada por dos representantes del Gobierno catalán y otros dos del Ministerio de Cultura— y como garantía de la unidad del archivo.

Antoni Strubell, escritor y profesor de la Universidad de Deusto, rechaza los argumentos del archivo salmantino: «No es cierto que vayan a crear un lugar de estudio riguroso sobre la Guerra Civil. De ser así, deberían trasladar archivos militares de otras partes, como Toledo o Simancas, y clasificar lo que tienen, que ahora está mezclado y hasta hace poco sólo servía para alimentar la calefacción. Además, buena parte del puchero policial franquista es material del siglo XIX y de la pre-República. Juegan con las fechas, pero son muy generosos consigo mismos».

Los miembros de esta *Comissió de la Dignitat* se amparan en el Convenio de la Haya sobre protección de Bienes Culturales en caso de Conflicto Armado y en una resolución del Consejo Internacional de Archivos, adscrito a la Unesco. A su iniciativa se han sumado intelectuales de todo el mundo, como Noam Chomsky, Rigoberta Menchú, Pérez Esquivel o Ian Gibson.

Los papeles forman parte del *botín* incautado por la Delegación del Estado para la Recuperación de Documentos, organismo creado en 1938 para obtener información que después servía como prueba en Consejos de Guerra. Des-

El Ministerio de Cultura rechaza la petición catalana de que se devuelvan los archivos incautados por Franco y los partidos políticos anuncian acciones judiciales

El archivo incluye toda la obra pre-guerra del cartelista republicano Caries Fontseré

CARLES FONTSERÉ
CARTELISTA

«Es un material robado que forma parte de mi existencia»

■ Cuando regresó a España en 1973, tras casi cuarenta años de exilio, el ilustrador y cartelista catalán Carles Fontseré (Barcelona, 1916) se encontró con que los libros de historia de Ricardo de la Cierva ilustraban el capítulo de la Guerra Civil con carteles suyos atribuidos al archivo de Salamanca.

—¿Cuándo perdió la pista de estos trabajos?

—Cuanto estalló la guerra me fui con las Brigadas Internacionales a Albacete. Dejé todo en casa del pintor Alumá. Lo mío y parte de la colección del Sindicato de Dibujantes Profesionales, que incluía una pequeña biblioteca. En 1939 volví a Barcelona pero nada más llegar salimos en los camiones a la frontera. Luego, París, México, Nueva York... Nunca supe más. No tengo ningún trabajo anterior a 1939.

—¿Reclamará lo incautado en los tribunales?

—Sí. Aunque sólo sea por dignidad. Espero que se organice alguna protesta conjunta. Para mí esto no es sólo historia. Es parte de mi existencia. No son dibujos abstractos. Muchos carteles son retratos de amigos míos, gente que luego estuvo en la guerra a mi lado. Y no hay que olvidar que es un material robado a punta de pistola. Tras la Segunda Guerra Mundial hubo un armisticio y una paz. Nuestra guerra, sin embargo, parece que no ha terminado. La ganaron ellos y, según dicen, no hay nada que discutir.

LOS FONDOS

Sección Político Social

■ Documentos incautados en partidos políticos, sindicatos, viviendas particulares y organismos públicos de la República. El material corresponde sólo a las zonas que en 1938 resistían a la sublevación franquista.

Sección Especial

■ Documentación incautada a las instituciones masónicas.

de Cataluña se transportaron 12 vagones de tren cargados de documentos, con los que se confeccionaron tres millones de fichas personales.

Fraga encabezó en el Parlamento la primera petición de devolución

■ La primera proposición de ley presentada en el Congreso de los Diputados para que los *papeles de Salamanca* fueran devueltos a Cataluña fue obra del entonces líder de Coalición Democrática, Manuel Fraga, el 18 de marzo de 1980. El actual presidente de la Xunta defendió una propuesta del diputado de su partido Antonio de Senillosa. Hasta 1995 no hubo una respuesta por parte del Gobierno. Fue en la época socialista cuando el Consejo de Ministros, a propuesta de la ministra Carmen Alborch, acordó devolver a Cataluña los archivos de la Generalitat republicana. Sin embar-

go, una masiva manifestación en Salamanca, promovida por un gobierno municipal del PSOE, logró impedir que la decisión fuera publicada en el BOE.

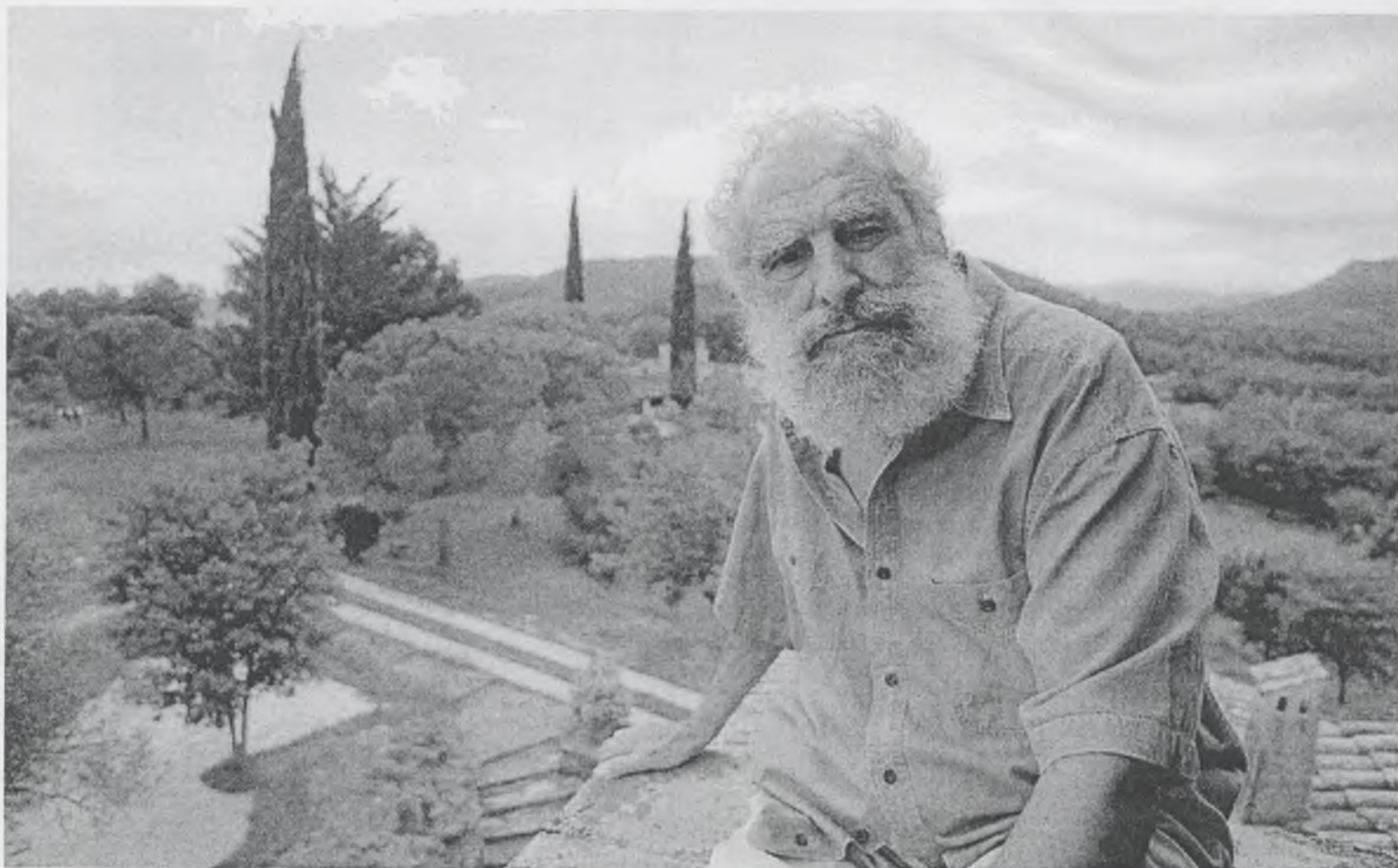
Con la llegada al poder del PP se creó el patronato del archivo, que se ha encargado de adquirir más fondos documentales procedentes de colecciones en el exilio.

El enfrentamiento de esta semana entre Pilar del Castillo y Jordi Pujol permite augurar que el asunto no podrá ser resuelto en los despachos políticos. Esquerra Republicana e Iniciativa per Catalunya ya han anunciado que irán a los tribunales.

un creador, un paisaje

EL ARTISTA **CARLES FONTSERÉ** EN **EL PLA DE L' ESTANY**

AGUSTÍ ENSESA

"Mi paisaje son los recuerdos"

Carles Fontseré conoció Porqueres y Banyoles en el año 1959, cuando llevaba veinte años en el exilio y visitó Cataluña camuflado como turista. "Conocí al catedrático de Prehistoria Santiago Pericot en Nueva York, donde residía, y me casé con una neoyorquina. Nos hicimos amigos y mi mujer y yo le pedimos que nos buscara una casa cerca de la frontera francesa. La causa era que, si regresaba a Cataluña, ser un exiliado ofrecía cierto peligro. En 1959, vinimos como turistas, Pericot nos enseñó la casa y la compramos. Después, la fuimos reconstruyendo desde Estados Unidos, hasta que en 1973 volvimos para quedarnos definitivamente."

Su casa está en lo alto de una colina, con vistas al lago de Banyoles y la playa de Pals y el Canigó. "El azar nos trajo a este lugar por un camino inaccesible. Sólo había dos barracas y las reconstruimos. Una es la vivienda y en la otra tenemos la biblioteca, el estudio, los despachos, el laboratorio fotográfico y una prensa para litografías. Desde 1973, aquí vivimos, trabajamos y pasamos nuestras vacaciones." El exilio le llevó por París, Estados Unidos y

México. "La Cataluña que veo no es la que más me gusta, pero su paisaje es más íntimo. A mis 85 años, el paisaje está formado de recuerdos. Los hay concretos y lejanos, de cuando era niño, y los guardo en la memoria como un tesoro valiosísimo."

AGUSTÍ ENSESA

Un acrílico de Carles Fontseré

En ese lugar que fue casi inaccesible cortó pinos y plantó robles y encinas. "Las conozco desde pequeñas. Pusimos un banco bajo aquel roble para contemplar un paisaje que de día no tiene ningún interés pero que en

las noches de luna llena resulta sugestivo y espléndido. El paisaje cambia con las horas, las estaciones y el punto de vista. Éste es mi paisaje personal y me satisface, aunque el único estable es ese instante que los pintores reflejan en el cuadro." La guerra y el exilio le robaron muchos paisajes. "No quise regresar a Cataluña demasiado viejo porque el país ya no era el mismo que tuve que dejar. Volví mentalizado para aprender a integrarme de nuevo en mi país."

Parte los paisajes que pintó deben estar en Salamanca. "No los reclamo por su valor, sino por ser míos. La Guardia Civil se los llevó y ahora no saben decirme dónde paran. Salamanca nunca fue un archivo, sino un depósito de documentación para perseguir y depurar responsabilidades políticas." Recuerda que no se firmó una paz ni un armisticio ni se reconocieron derechos para los vencidos. Por eso ve lógico que la ministra y el Gobierno no quieran ni hablar del asunto. "Como oficialmente no existimos, se nos considera y se nos trata como a canallas y bandidos que montamos una guerra civil. Pero un poeta dijo que nos lo pueden robar todo menos los recuerdos."

JOAQUIM ROGLAN

Le Centre d'Études Catalanes de l'Université de Paris-Sorbonne (Paris IV)
et le Ministre de la Culture du Gouvernement Autonome de Catalogne
vous prient d'assister à l'inauguration de l'exposition de photographies

Carles Fontseré

Ciutat de Mèxic 1966-1967

Mardi 29 octobre 2002 à 19h30

(durée de l'exposition : 30 octobre-29 novembre)

(horaires : mardi au vendredi 9h-12h30 et 14h-20h ; lundi 9h-12h30 et 14h-17h30)

Centre d'Études Catalanes, 9 rue Sainte Croix de la Bretonnerie -75004 Paris

Tél. 01 42 77 65 69

Fax 01 42 74 12 70

Generalitat
de Catalunya
Departament
de Cultura

13
Cartell de Carles Fontserè per a una exposició que documentava la resistència cultural catalana durant els primers anys del règim franquista, organitzada l'any 1985 per l'Ateneu Enciclopèdic Popular, amb el suport del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.

GAUDÍ 2002

MISCEL·LÀNIA

Oriol Bohigas

Juan José Lahuerta

Pere Hereu

Lluís Permanyer

Joaquim Molas

Carlos Flores

Jan Molema

Tokutoshi Torii

Claudi Alsina

Josep Gómez

Jorge Wagensberg

Jos Tomlow

Mark Burry

Joan Antoni Solans Huguet

Daniel Giralt-Miracle

Rosend Casanova

Judith Rohrer

Maria Antonietta Crippa

Conrad Kent

Ignasi de Solà-Morales

Antonietta Iolanda Lima

Director Daniel Giralt-Miracle

Coordinador Rosend Casanova

més complexa que l'escenari descrit per Samsó, però el suggeriment que tant l'una com l'altra van resistir la cultura hegemònica és plenament vàlid. En el complicat simbolisme de la resistència encoberta, la Sagrada Família era clarament «més que un temple».

En l'entorn polític i cultural dels anys seixanta, i específicament en resposta al començament de les obres a la façana de la Passió, els reformistes favorables al Concili Vaticà II es van unir a la *gauche divine* per reobrir la polèmica de la Sagrada Família amb la «Carta abierta» publicada a *La Vanguardia* el 9 de gener de 1965, que feia una crida per aturar la nova construcció al·legant motius socials, urbanístics, pastorals i artístics. Aquesta iniciativa va partir d'estudiants i professors de l'Escola d'Arquitectura de Barcelona i va recollir les signatures d'una sèrie de coneguts arquitectes internacionals, molts d'ells directors de prestigioses revistes d'arquitectura i disseny, juntament amb una llarga llista

Museu de Granollers

*L'alcalde de Granollers, Josep Pujadas i Maspons,
i el regidor de Cultura, Francesc Sala i Pascual
es complauen a convidar-vos a la inauguració de l'exposició*

Carles Fontserè. Ciutat de Mèxic 1966-1967

que tindrà lloc dijous 12 de desembre, a les 7 de la tarda.

A la presentació intervindran Carles Fontserè i Josep Rigol, comissari de l'exposició.

Granollers, desembre de 2002

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

La ministra de Cultura del PP, Pilar del Castillo, va visitar l'exposició sobre l'exili republicà que organitza la Fundació Pablo Iglesias. Deu pensar: "Aquests ja són morts". Però els papers no.

»» El Triangle

Any 13 // N° 602 // 23 a 29 de setembre de 2002 // 3 €

www.revistaeltriangle.com

Salamanca » Exposició del botí de guerra pàg. 32-33

Entitats i particulars reclamen la documentació que els va ser robada

A cadascú el que és seu

Mentre avança el "front europeu" perquè la UE exigeixi a Madrid que torni els papers de Salamanca, els familiars i les associacions que van veure mutilada la seva història demanen la recuperació dels seus fons. El Govern Aznar, però, es fa el sord. L'escàndol de la documentació espoliada pels invasors mostrarà, a mesura que coneguem el seu contingut, l'abast de la repressió franquista contra tot un poble.

Pep Martí · BARCELONA

Si ningú no ho impedeix, el 15 d'octubre proper, s'inaugurarà a Salamanca –Capital europea de la Cultura 2002– l'exposició "Propaganda en Guerra", on es mostrarà material provinent, en bona part, de l'Archivo de la Guerra Civil, nom eufemístic que amaga el botí de guerra arrabassat a la societat catalana per les tropes franquistes el 1939. L'advocat i investigador Josep Cruanyes porta molt de temps treballant els fons i és a punt d'enllestir un llibre sobre la història i el contingut del botí. Ell és qui ha informat diverses entitats i particulars que documents seus estan en aquell indret.

Cada cop és més evident que el coneixement dels papers de Salamanca oferirà una perspectiva molt exacta de la significació totalitària del

franquisme, i de l'abast de la repressió posterior a la Victoria. És un escàndol que seixanta anys després de la fi de la Guerra Civil encara hi hagi, a banda d'organitzacions polítiques i sindicals, entitats cíviques, culturals i famílies que no hagin recuperat papers de la seva propietat, molts d'ells "dipositats" a Salamanca.

Els orfeons, perillosos

Si és greu que un partit polític hagi estat espoliat, ho és molt més que associacions no partidàries també haguessin caigut víctimes dels ocupants espoliadors. Una d'elles és l'Orfeó L'Eco de Catalunya.

Àngel Puig presideix l'orfeó, al cor de Sant Andreu. Fins aquest estiu, no sabien si el material que els va ser incautat amb l'entrada dels franquistes a Barcelona es trobava a Sa-

lamanca o si havia estat cremat. Societat centenària, fundada el 1899, posseïa una biblioteca d'uns 3.000 volums que es va evaporar el 1939. Aquest estiu, Josep Cruanyes va trobar en un racó de l'Archivo de la Guerra Civil unes caixes amb documentació de l'orfeó. Puig explica a EL TRIANGLE que "per nosaltres, això ha estat retrobar-nos amb una part de la nostra història. Encara no

Carles Fontserè:
"No imploro ni m'agenollo. Reclamo en nom de la dignitat"

sabem el contingut del material que s'hi ha trobat: hi ha actes, llibres i fins i tot alguna senyera, tot i que la major part de les banderes de l'entitat no van ser incautades perquè les teníem amagades".

L'Orfeó L'Eco de Catalunya va ser clausurat després de la Guerra Civil i més tard va passar a dir-se Orfeón Andresense. Àngel Puig té molt clar que "vam ser espoliats i volem que ens retornin el material per respecte als nostres avantpassats. Si és nostre, per què no ens ho tornen?".

Famílies robades

Carles Fontserè és un dels artistes que va ser víctima de l'espoli. En aquests moments, el cartellista encara no sap amb exactitud quines de les seves peces robades romanen a Salamanca. Quan era al front, la seva obra va ser dipositada a casa d'un

altre artista i amic, Josep Alomar, a Cerdanyola. Allà van entrar els invasors i el creador va perdre el gruix del seu material. Ell ha donat suport de forma pública a la Comissió de la Dignitat, que du la iniciativa de la campanya per la recuperació dels papers. Preguntat per EL TRIANGLE sobre com se sent un artista que sap que l'Estat espanyol té en el seu poder obra seva que no li retorna, ha dit que "jo no imploro ni m'agenollo davant de cap organisme polític. Si formo part de la Comissió de la Dignitat és per això precisament, per dignitat, i perquè pretenc protestar en nom dels companys que ja no es poden manifestar, i principalment per Catalunya, perquè tenim un govern català sempre disposat a prendre pel sac".

Per Fontserè, el que va passar durant la repressió franquista no té pre-

No tots els arxius són iguals

Més de 600 catedràtics i professors d'universitats de diversos països s'han afegit ja a la campanya pel retorn dels papers de Salamanca que lidera la Comissió de la Dignitat.

El Govern del PP ha donat 41.000 euros a la Fundació Francisco Franco. Perquè hi ha arxius i arxius. I als de "casa" se'ls tracta bé. Aquesta entitat feixista no permet l'accés lliure als papers del dictador.

→ Un cartell de Carles Fontserè. A Salamanca n'hi ha molts.

→ Viviane Reding. La UE s'haurà de mullar.

→ Amb l'entrada dels franquistes a Barcelona s'iniciava el gran espoli.

Unió Europea >> Carta a Viviane Reding

“” No s'ha tingut en compte la manera en què els papers van arribar a Salamanca

La Comissió per la Dignitat, coordinada per Toni Strubell, ha enviat una carta a la comissària europea de Cultura, Viviane Reding, per reclamar el retorn dels documents robats. A aquesta iniciativa, tal com ja vam informar, s'hi han afegit moltes personalitats rellevants, entre elles Mario Soares, Mikis Theodorakis, Noam Chomsky, Paul Preston, Francesco Cossiga, Danielle Mitterrand, Federico Mayor Zaragoza, Adolfo Pérez Esquivel i molts altres.

En el text tramès a Reding, que aplaudeix la concessió de la capitalitat cultural europea a Salamanca, s'incideix en el fet que en la negativa del Govern del senyor Aznar a retornar el material espoliat "no s'ha tingut en compte la reproable manera en què aquests documents van arribar a Salamanca fa 63 anys. No s'ha tingut en compte els criteris de la Unesco sobre la necessitat que retornin als seus arxius d'origen els arxius desplaçats en temps de guerra". Aquest és un argument especialment important perquè els qui defensen que els papers es quedin on són al·leguen el principi d'unitat de l'arxiu invocant els criteris de la Unesco. De fet, la unitat dels arxius era un fet abans de l'espoli i és això precisament el que l'acció dels ocupants va trencar.

La Comissió de la Dignitat demana a la comissària de Cultura que intervingui també per suspendre l'exposició prevista sobre "Propaganda en Guerra" i recorda que la negativa del Govern espanyol a tornar el que es va arrabassar per la força de les armes coincideix amb la seva negativa de condemnar l'aixecament facciós del 18 de juliol de 1936. El "front europeu" ha esdevingut clau per decidir la sort d'una batalla que acabarà, ben segur, amb una bufetada continental a la cara del Govern Aznar. ■

Com és admissible que s'exposin cartells d'artistes i objectes personals que pertanyen a famílies que no han donat la seva autorització perquè siguin exposats

La Unió Europea està finançant per ignorància la mostra que exhibeix material robat per l'ocupant feixista el 1939, especialment cartells, fent un mal ús dels fons de suport a la cultura

cedents en la història d'Espanya: "Quan l'honor a Espanya tenia un cert sentit, les guerres fratricides s'acabaven amb un tractat de pau o un abraço. En la Guerra Civil del 36 no hi hagué tractat de pau. Els vencedors no reconegueren cap dret als vençuts. S'acarnissaren contra els més febles in aeternum". Per ell, "l'archivo de Salamanca ríes un testimoni actual. No reconeix cap dret als

vençuts. Jo reclamo en nom de la dignitat dels que vam lluitar en defensa de la Generalitat republicana contra els militars sublevats".

Una altra de les moltes famílies espoliades és la del polític i pensador Antoni Rovira i Virgili (1882-1949). Al seu llibre *Els darrers dies de la Catalunya republicana*, explica molt bé el dolor que li provoca abandonar el seu arxiu personal a la casa d'Horta, camí de l'exili. Pocs dies després de l'entrada dels franquistes a Barcelona, la casa familiar va ser assaltada pels "defensores de la civilització cristiana", vulgars delinqüents que s'ho van endur tot. La filla del polític, Teresa Rovira, que va tornar a Catalunya el 1953, explica a EL TRIANGLE que ja durant la dictadura va intentar en diverses ocasions reclamar la recuperació dels papers del seu pare: "Aleshores, vaig par-

Teresa Rovira: "La Cierva em va assegurar que resoldrien el tema, però res"

lar amb Ricardo de la Cierva, que tenia un alt càrrec al ministeri d'Informació i Turisme. Em va assegurar que resoldrien el tema, però res. Fins i tot em van demanar que fes un llistat de tot el que teníem, però jo no ho podia saber".

Teresa Rovira explica que "entre els documents de casa, hi havia, a més de la biblioteca, moltes cartes de polítics de l'època, com Pere Co-

romines i Bofill i Mates, que ajudarien a comprendre la història del país". Només reclama que li retornin el que és seu.

Dins l'ofensiva per dur la polèmica sobre l'espoli de Salamanca a la Unió Europea, Josep Vergés ha elevat una denúncia contra l'exhibició de material robat que es perpetrarà amb l'exposició "Propaganda en guerra" a l'Oficina per la Lluita Anti-Frau (OLAF), una agència de la UE.

En la documentació tramesa a Franz-Hermann Brüner, director d'OLAF, Vergés recorda que la UE està finançant amb fons d'un subsidi l'esmentada mostra. El material que s'hi podrà veure està format per "documents robats, no tan sols públics sinó molts materials particulars saquejats de Catalunya per tropes franquistes al final de la Guerra Civil".

Vergés adverteix que "és un escàndol que la Unió Europea financii una exposició de materials que són producte del saqueig franquista el 1939 a Espanya". EL TRIANGLE s'ha posat en contacte amb el Consorci Salamanca 2002 per conèixer el contingut de l'exposició, però han dit que fins al moment encara no està decidit. S'ho estaran repensant? En tot cas, la polèmica sobre els papers tan sols ha començat. L'última "perla" arxivística protagonitzada pel Govern del senyor Aznar ha mostrat a les clares quins són els seus referents: la Fundació Francisco Franco ha obtingut 41.000 euros per al seu arxiu en concepte de despeses d'informàtica i de personal. Aquest sí que el cuiden. Espanya acabarà sent simplement una "unidad de archivo en lo fundamental". ■

La filla de Rovira i Virgili no pot recuperar la correspondència personal del pare

ASSOCIACIÓ D'ESCRITORS EN LLENGUA CATALANA

Generalitat de Catalunya
Institució de les Lletres Catalanes

25 AELC
Vint-i-cinc anys de l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana

Cartell de Carles Fontserè, creat per a l'exposició itinerant *El llibre, eina de redreçament d'un poble*. Dins el "Pla d'acció cultural" desvetllat pel Congrés de Cultura Catalana. Oberta el mes de febrer a la Fundació Miró de Barcelona.

Cartell de Tortosa.

EXPOSICIÓ DEL 4 AL 16 DE NOVEMBRE DE 1978
CASA DE CULTURA
TORTOSA

HORARI: feiners, de les 16 a les 20 hores
festius, de les 10 a les 13.30 i de les 16 a les 21 hores

Cartell de Carles Fontserè, creat per a l'exposició itinerant *El llibre, eina de redreçament d'un poble*.

Dins el "Pla d'acció cultural" desvetllat pel Congrés de Cultura Catalana. Oberta el mes de febrer a la Fundació Miró de Barcelona.

Cartell de Tortosa.

EXPOSICIÓ DEL 4 AL 16 DE NOVEMBRE DE 1978
CASA DE CULTURA
TORTOSA

HORARI: feiners, de les 16 a les 20 hores
festius, de les 10 a les 13.30 i de les 16 a les 21 hores

LC
ngua Catalana

L'A de la)

ANY VIII. Núm. 29. P.V.P. 3 euros
3r Trimestre 2002'

L'AGENDA DE LA IMATGE

© CARLES FONTSERÉ (UPIFC)

REVISTA DE FOTÒGRAFS/ES

GENERALITAT DE CATALUNYA

CONSELLERIA DE SERVEIS PÚBLICS

PER LA VICTORIA!

Fontseré
SDP

COMPLIU

LES CONSIGNES DE LA
CONSELLERIA DE SERVEIS PÚBLICS

Josep Palau, Miquel Mascort, Miquel Boix, Frederic-Pau Verrié, Tomàs Mallol, Montserrat Vayreda, Jordi Xifra, Xevi Xirgo, Narcís-Jordi Aragó i Toni Strubell. / EUDALD PICAS.

Tot a punt per al Gironí de l'Any

Tots els gironins podran participar en l'elecció del guanyador des de dimarts i fins al 31 de març

EL PUNT / Girona

● Tots els gironins podran votar, des d'aquesta setmana, a un dels quatre nominats en cada una de les categories del Gironí de l'Any, els guardons instituits aquest

any per El Punt i l'Escola de Relacions Públiques per reconèixer la trajectòria dels gironins que han destacat en el món de la cultura, de l'economia, els esports i la societat—. Els setze finalistes van ser

escollits ahir al matí per un jurat format pel director de l'Escola Superior de Relacions Públiques, Jordi Xifra, i pel de l'edició de Girona d'El Punt, Xevi Xirgo, i per nou gironins amb la Creu de Sant

Jordi: Josep Palau, Miquel Mascort, Frederic-Pau Verrié, Tomàs Mallol, Montserrat Vayreda, Miquel Boix, Narcís-Jordi Aragó i Toni Strubell, a més de Ferran Adrià, que va votar per correu.

ELS NOMINATS

ECONOMIA

Vicenç Cànovas

▶ Titular de la Gestoria Cànovas, empresa que acaba de celebrar els seus 150 anys. El mes d'octubre es va convertir en la gestoria en actiu amb més antiguitat de l'Estat espanyol. Vicenç Cànovas i els seus germans Josep Maria i Leopold són la cinquena generació de la família al capdavant de l'empresa.

Jaume Pagès i Fita

▶ Catedràtic de Mecànica, Matemàtiques i Automàtica de la UPC, de la qual fou rector entre 1994 i 2002. Investit doctor *honoris causa* per la Universitat de Tecnologia de Nagaoka (Japó) el 14 de maig del 2002, any en què va ser nomenat conseller delegat del Fòrum Universal de les Cultures Barcelona 2004.

Josep Maria Vehí

▶ President de Costa Brava Verd Hotels. El 2002 van crear la cadena Petits Grans Hotels. Costa Brava Verd Hotels, que opera amb les marques Costa Brava Hotels i Blau i Verd Hotels, agrupa 62 hotels de les comarques gironines. Impulsor de diferents modalitats de turisme alternatiu.

Manuel Xifra Boada

▶ President del Grup Comexi, que agrupa un ampli ventall d'empreses metal·lúrgiques amb projecció universal. La seva trajectòria personal i empresarial és molt destacada i ha tingut una forta influència en l'economia de les comarques gironines. Comexi exporta d'un 80 a un 90% de la seva producció.

Pere Gratacós

▶ Va ser l'entrenador de la Unió Esportiva Figueres que va dur l'equip fins a les semifinals de la copa del Rei del 2002. Va caure eliminat contra el Real Madrid. Format als equips inferiors del Besalú, d'on n'és fill, i del Barça, va jugar a la primera divisió. És professor i dirigeix cursos al col·legi d'entrenadors.

Teresa Mas de Xaxars

▶ La remadora del Club Natació Banyoles va rebre la medalla de bronze en el mundial de rem de Sevilla. Amb només vint anys, ha estat la primera remadora de l'Estat espanyol a pujar al podi en un campionat absolut. També ha guanyat la medalla d'or al mundial sub-23 de rem a Gènova.

Miquel Orobltg Guitart

▶ L'esportista de Llagostera va participar en els Jocs d'Atlanta del 1996 i en els de Sydney del 2000 en la modalitat de tir olímpic. Va guanyar la medalla de bronze per equips als europeus del 1997, or per equips als mundials del 1998, i plata i bronze als europeus del 2001.

Jordi Pau Martínez

▶ Camprodoní, amb només 22 anys lluita dia a dia per arribar a disputar els Jocs Olímpics d'Arenes 2004. Ha estat medalla al mèrit esportiu 2000/01 de la federació catalana d'esports; 3r millor nedador espanyol de la federació espanyola, i medalla de bronze. Ha aconseguit un rècord mundial, n'ha igualat un d'estatal.

SOCIETAT

Joan Batlle

▶ Aquest catedràtic d'Informàtica i director del departament d'electrònica, informàtica i automàtica, a l'Escola Politècnica Superior va ser elegit rector de la Universitat de Girona al març del 2002. La seva arribada va significar una sorpresa i un revulsiu en la manera de fer de la UdG.

Francina Boris

▶ Per la seva trajectòria professional. Després de 60 anys fent ràdio en català amb el programa *Nostra dansa* a Ràdio Girona. Va ser el primer emès en català a tot Catalunya, després de la Guerra Civil, el 1942. Va ser la primera veu de Ràdio Girona, EAJ-38, al desembre del 1933.

Pinya de Rosa

▶ La plataforma es va crear fa set mesos i ha estat un element vital per la preservació del paratge Pinya de Rosa, entre Blanes i Lloret de Mar. Ha aturat una urbanització que semblava imminent. Al llarg del 2002 han recollit més de 18.000 signatures. No només ha estat un moviment reivindicatiu sinó també pedagògic.

Maria Rosa Vicente Farran

▶ Per la seva qualitat humana i estima als altres amb tasques de voluntariat i serveis socials. Ha estat presidenta de l'Associació Espanyola de la Lluita contra el Càncer a comarques gironines: presidenta de Càritas Vall de Camprodon, voluntària al geriàtric municipal i àvia adoptiva.

Eudald Carbonell

▶ Nascut el 1953 a Ribes de Freser, el paleontòleg i catedràtic de Prehistòria de la Universitat Rovira i Virgili, URV, és codirector d'excavacions a Atapuerca. La importància de les seves excavacions han aconseguit un impacte mundial. És un dels principals investigadors de l'evolució humana.

Javier Cercas

▶ Per l'èxit qualitatiu i popular de la seva novel·la *Soldados de Salamina* i tot el que del llibre se n'ha derivat. El 21 de març se n'estrenarà la versió cinematogràfica, a càrrec de David Trueba. L'obra de Javier Cercas (Ibáñez, 1962) ha estat traduïda a una vintena de llengües, inclòs el català.

Carles Fontserè

▶ Escenògraf, pintor, dibuixant i cartellista. Nascut a Barcelona el 1916 va ser un dels grans cartellistes republicans de la Guerra Civil. Membre de la Comissió per la Dignitat, cartells seus integren el botí de guerra exposat a Salamanca. Lluitador per la llibertat i un dels hereus que ens salvà de l'exili.

Modest Prats

▶ El maig del 2002, aquest professor de filologia catalana i un dels principals intel·lectuals gironins, es va retirar de la docència. Nascut el 1936 a Castelló d'Empúries, el setembre de l'any passat també va deixar, després de 25 anys, la rectoria de Medinyà per ocupar-se de la parròquia del Mercadal, a Girona.

CULTURA

DOCUMENTAL

Carles Fontserè

Carles Fontserè (Barcelona, 1916). Artista polifacético, es autor de algunos de los mejores carteles de propaganda antifascista de la guerra civil española. Se exilió en 1939 y, tras pasar por los campos de concentración del sur de Francia, vivió en París, México y Nueva York. En 1973 regresó a Catalunya. Escribe el tercer volumen de sus memorias

culturas
PATROCINADO POR

E
fecsa endesa

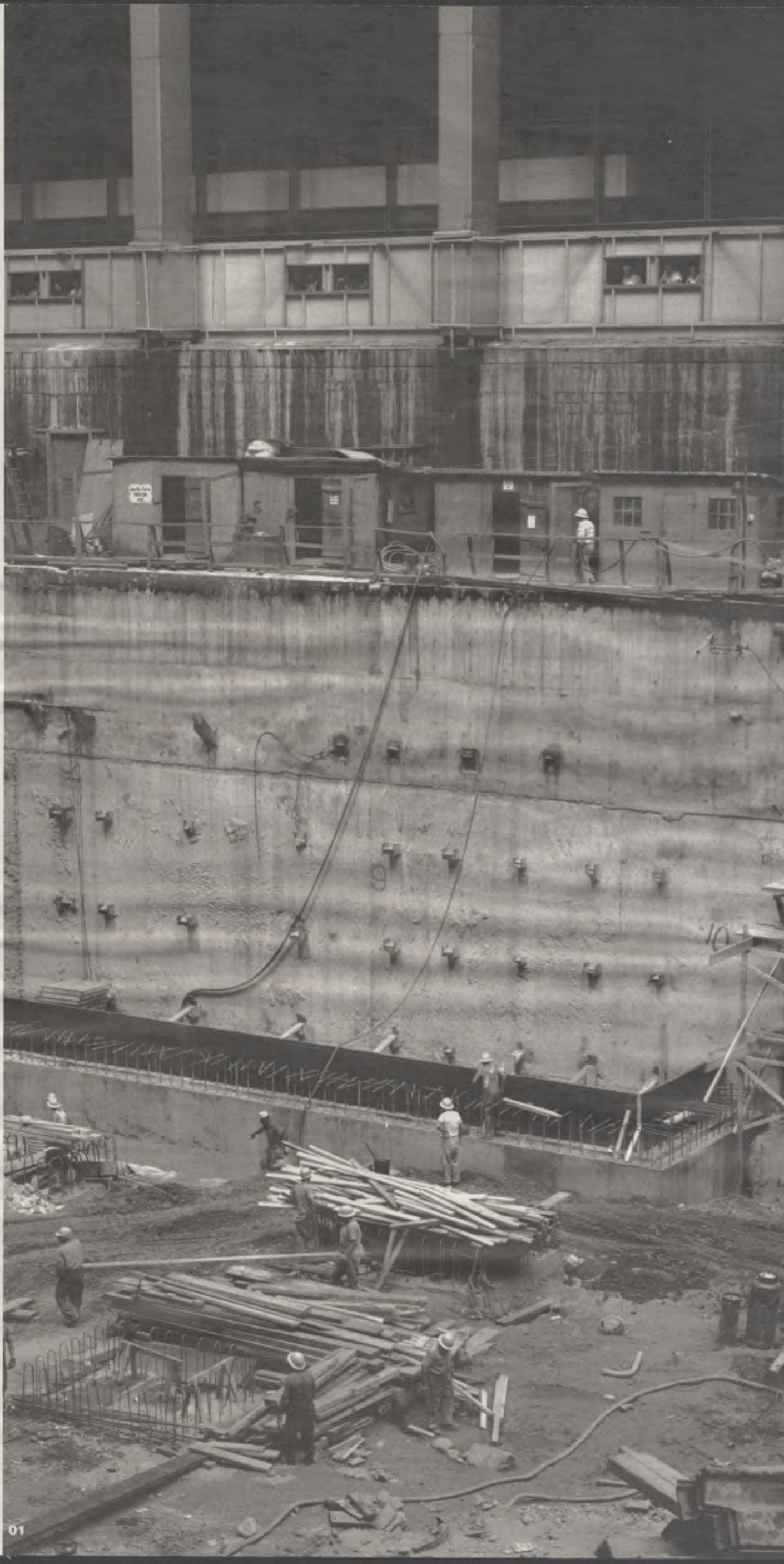
01 La base sobre la que se levanta un rascacielos exige una cimentación muy profunda que puede llegar a tener más de siete plantas de hondura, como la de la imagen. Al nivel de la calle se ven cuatro ventanas, llamadas "sidewalk supervisors", desde donde los transeúntes pueden seguir las obras. (Edificio Mobile Building; ésta y las demás fotos fueron tomadas en los años sesenta)

02 Edificio de la Pan Am en construcción visto desde el del RCA

03 Galería observatorio en el World Trade Center

04 Junto al Battery Park, los edificios en construcción Shearson Lehman Hutton y Chase Manhattan Bank

05 Los trabajadores del acero eran generalmente indios mohawks, llegados a Manhattan con el boom de la construcción de los años veinte

Obras. Prohibido mirar

DOCUMENTAL

En 1949 descubrí Nueva York. Una época preturística. Llegué a bordo de un avión de la American Airlines, procedente de París y México, cuando la mítica ciudad de los rascacielos no había alcanzado el esplendor arquitectónico actual: el edificio de las Naciones Unidas tardaría tres años en levantarse junto el East River, y algunos de los principales rascacielos que hoy perfilan el "skyline" de la ciudad, el Lever House, el Seagram Building, el Time & Life, el Chase Manhattan Bank y el Pan Am, entre otros, algunos años más.

Al asomarme a la ventana de mi habitación en el hotel Wellington, situado en la Séptima Avenida cerca del Times Square, y ver aquella imponente multiplicidad de edificios, sentí el excitante deseo de conocerlos mejor y de mezclarme con el enjambre humano que hormigueaba al fondo del desfiladero arquitectónico. De ese modo, mi proyectada permanencia turística de quince días se convirtió en una apasionada estancia de doce meses.

Regresé a París, donde residía, y al año volví de nuevo a Nueva York, donde viví más de veinte. Después he continuado yendo a menudo, para fotografiar y no perder contacto con el espíritu de la ciudad que he visto crecer. En Nueva York, cuando se edifica un inmueble, el ciudadano curioso dispone de una tribuna mirador para seguir el curso de la construcción desde buen principio. Gracias a estos improvisados observatorios públicos he visto nacer y crecer un buen número de rascacielos que hoy forman parte de mis años vividos que, en cierta medida, "son míos". Esto no es posible en "mi" Barcelona, donde el solar destinado a un nuevo edificio se valla de modo que el ciudadano curioso que gusta de ver crecer su ciudad no pueda contemplar las obras. Bien pudiera decirse que éstas se ejecutan en secreto. Así no se me ha permitido ver la construcción del nuevo edificio anexo al Palau de la Música Catalana de mi infancia. Un muro de ladrillos de cuatro o cinco metros de altura me ha privado de ese placer. Igual que a otros muchos barceloneses

Miércoles, 5 febrero 2003

Culturas La Vanguardia

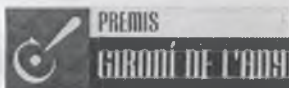
17

LA NIT DE LA COMUNICACIÓ

Carles Fontserè. CARTELLISTA DE LA REPÚBLICA I MEMBRE DE LA COMISSIÓ PER LA DIGNITAT

«Exhibeixen els exiliats com si fossin peces de museu i legalment els deixen despullats»

Carles Fontserè està acabant d'escriure el tercer volum de les seves memòries, en què descriu el seu viatge a Mèxic amb una revista de Cantinflas, amb una sensació d'urgència i falta de temps que, tot i això, no li impedeix estar molt atent a tota la informació sobre els exiliats

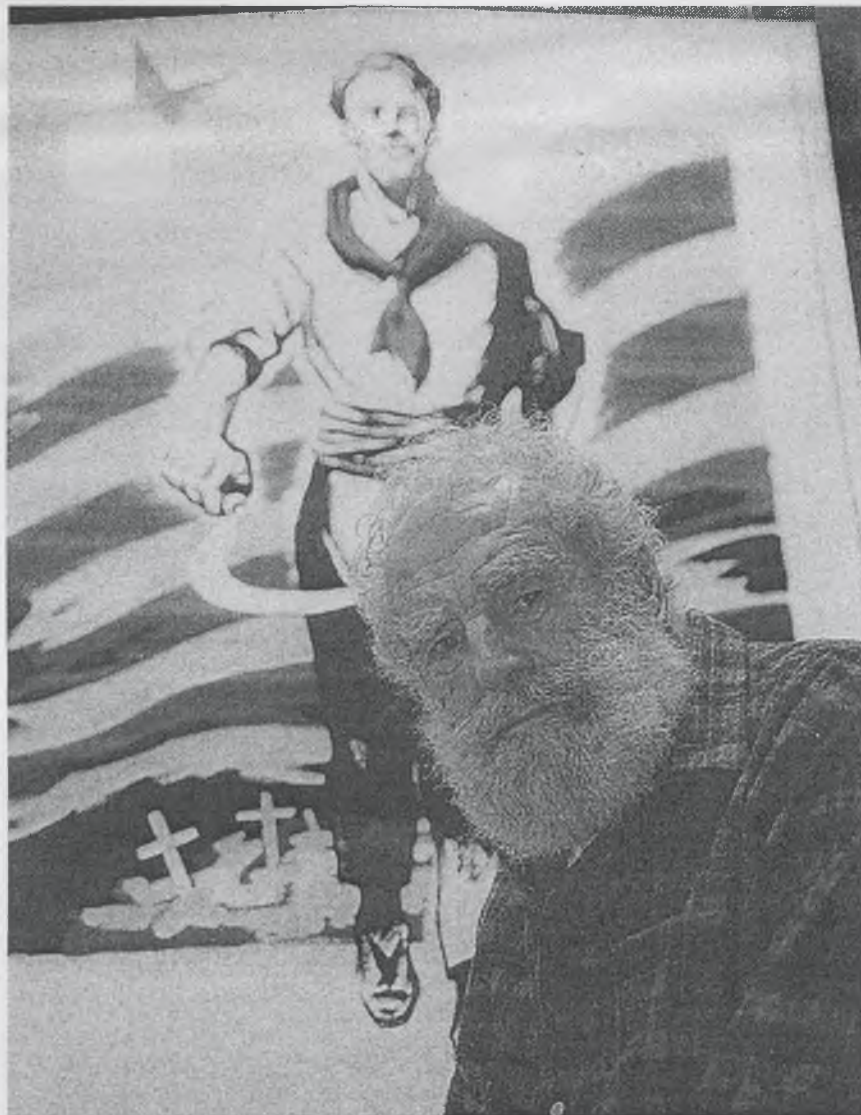

EVA VÁZQUEZ / Girona

● Reconegut cartellista de la República i la Guerra Civil i membre de la Comissió per la Dignitat, que reclama el retorn dels documents requisats pel règim franquista a les institucions catalanes, Carles Fontserè, immers completament en la redacció del tercer volum de les seves memòries, que ja és a punt d'enllestir, busca temps d'on pot per seguir amb atenció i un sever esperit crític totes les informacions relacionades amb el controvertit Archivo Nacional de Salamanca i amb els homenatges i exercicis de memòria de què darre-rament han estat objecte els exiliats espanyols del 1939. Per aquest artista que va passar la frontera com «un exiliat de tercera» i que després va viatjar a Mèxic com «un milionari i un triomfador», els governs tant estatal com català han abandonat en la indigència i l'oblit els milers d'exiliats anònims que, menys afortunats que ell mateix, no han trobat al seu propi país cap suport per facilitar-los el retorn.

—«Ara que estan fent tanta comèdia sobre els exiliats, exhibint-los gairebé com si fossin peces de museu, ningú no s'atreveix a dir que la veritat és que aquesta figura com a tal no ha estat encara reconeguda. A Rússia, després de la guerra, es va crear un ministeri per tramitar el retorn fins i tot dels tsaristes, i a l'Estat espanyol, en canvi, no s'ha creat cap organisme semblant. Els que han tornat després de dècades d'allunyament del seu país, ho han hagut de fer despullats i sense cap mena de suport ni financer ni legal ni moral.»

—D'altra gent, però, com vostè mateix, van tornar amb una certa comoditat.

«Espero que els amics no em votin»

● El nomenament al premi del Gironí de l'Any, més que satisfer-lo, l'incomoda. Carles Fontserè lamenta haver estat proposat sense el seu consentiment: «Els premis són per distreure la gent. El meu únic consol és que no seré l'elegit i no hauré de moure'm de casa ni fer discursos; vull dir que espero que els meus amics

facin el favor de no votar-me.» A punt de fer 87 anys, el cartellista, consagrat de ple a les seves memòries, només pot atendre els requeriments de la salut: «A aquesta edat, el cos et demana repòs constantment, i un premi no li convé. Als vint anys potser m'hauria fet il·lusió, però ara és una patacada.» / E.V. Foto: MANEL LLADÓ.

—«No em queixo de la meua circumstància personal, perquè sempre he dit que els anys de l'exili m'ho vaig passar molt bé, i que fins i tot vaig estar als millors restaurants de París i Mèxic, sinó de la situació dels refugiats anònims, els de tercera, els que van desaparèixer mentre l'elit intel·lectual i política era rescatada i enviada a Mèxic amb un passatge pagat amb l'or del govern de Ne-

grín. Del mig milió de refugiats espanyols que hi havia a França el 1940, només van poder fugir cap a Mèxic una minoria d'escollits, uns dotze mil a tot estirar, i jo, per cert, no vaig ser un d'ells: encara conservo la carta en què em denegaven el permís d'embarcament perquè no formava part del grup d'intel·lectuals que mereixien ser salvats.»

—Encara que no es

queixi del seu cas personal, vostè no va tornar definitivament a Catalunya fins al 1973 i tampoc no va rebre cap ajuda.

—«No, és clar. Ni quan hi va haver la comèdia del *cambio* no es va aprofitar per crear una subsecretaria que facilités el retorn. Els que vam decidir tornar, ho vam fer com a ciutadans de segona. Jo, de fet, vaig estar vint anys sense protecció mèdica, i he hagut

de treballar clandestinament, com un immigrant *sense papers*, perquè la meua existència no era reconeguda al meu propi país. La figura de l'exiliat existeix als diaris, però no legalment. El viatge sol i l'adaptació posterior su-

diuen els papers? Quan vaig anar a Salamanca, amb altres membres de la Comissió, ens van dir que no tenien índex general i que calculen que tardaran vint anys més a tenir-ho tot arxivat, i encara amb l'ajuda d'historiadors ca-

“

ELS PAPERS DE SALAMANCA

S'haurien de quedar a l'Archivo Nacional perquè, com que són en català, els espanyols haurien d'aprendre la nostra llengua, per saber què és el que tenen

EL RECORD DELS VIUS

Ja està bé que descobreixin l'exili i els cadàvers, però els exiliats vius encara estan per descobrir

”

posen un esforç econòmic que molta gent no té mitjans per assumir, i acaben morint a fora, somiant en el seu país. La democràcia, en aquest tema, ha estat una fal·làcia. Ja està bé que descobreixin l'exili i les fosses de cadàvers, però els exiliats vius encara estan per descobrir.»

—Com a membre actiu de la Comissió per la Dignitat, creu de debò que algun dia el govern espanyol tornarà la documentació de Salamanca?

—«Si em permetes la broma, jo crec que estaria molt bé que tots els papers es quedessin definitivament a Salamanca, perquè són documents escrits en català, i potser aquesta seria la manera que els espanyols aprenguessin d'una vegada la nostra llengua, per saber almenys què tenen al seu arxiu. Com deuen arxivar, aquesta gent, si no entenen el que

talans.»

—Els habitants de Salamanca també es resisteixen al retorn de la documentació?

—«Salamanca és una petita ciutat de província, i el fet de ser la seu de l'Archivo Nacional els omple molt. No saben el que hi tenen, però n'estan molt orgullosos.»

—Amb el tercer volum de les memòries, que comença el maig de 1948 i explica la postguerra a França i la seva experiència a Mèxic com a escriptor en una revista de Cantinflas, ja haurà tancat tota la sèrie?

—«Estic en el penúltim capítol i encara no hi apareix Terry, la meua dona, que vaig conèixer fa 53 anys. Això vol dir que encara em caldria un quart volum, per poder parlar de l'estada a Nova York, però ja no sé si hi seré a temps: el 9 de març faig 87 anys.»

Carles Fontseré. Dibujante profesional catalán, movilizado en 1937 a los veintiún años, se integró en las Brigadas Internacionales donde participó en la realización de los boletines del Comisariado de Albacete.

P.S.U.
U.G.T.

AVAN

• LAS BRIGADAS INTERNACIONALES •
MICHEL LEFEBVRE - RÉMI SKOUTELSKY

• IMÁGENES RECUPERADAS •

• LAS BRIGADAS INTERNACIONALES •
MICHEL LEFEBVRE - RÉMI SKOUTELSKY

IMÁGENES RECUPERADAS

L'historien
et l'image

LA GUERRE IMAGINÉE

sous la direction de
Philippe Buton

49 | 50
51 |

Les Notícies

de **LLENGUA I TREBALL**

PUBLICACIÓ DEL SERVEI DE NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA
DE LA UGT DE CATALUNYA I DE LA UGT DE LES ILLES BALEARS

desembre 2002
trimestral-núm. 15
1,4 euros

Per a Carls Fontseré,
amb la meua admiració

L'affiche anarchiste de la guerre civile espagnole 1936-1939

Eliseo Trenc Ballester

Par son idéologie libertaire, l'affiche anarchiste espagnole de la guerre civile se différencie des affiches du gouvernement républicain et des affiches communistes. Cependant, est-elle fondamentalement différente ? Dans ses mémoires¹, l'affichiste catalan Carles Fontseré affirme que le SDP (Syndicat des dessinateurs professionnels), organisme responsable de la production de la plupart des affiches de Barcelone, n'était lié organiquement à aucun parti. Il écrit encore que, comme le SDP réunissait la presque totalité des affichistes catalans, il fut le seul organisme qui, pendant la première partie de la révolution, fut capable de produire une propagande politique de qualité, et bien qu'il fût le fournisseur presque exclusif du syndicat socialiste, l'UGT (Union générale des travailleurs) et du PSUC (le parti communiste catalan), il réalisa également des affiches pour la CNT (le syndicat anarchiste), la FAI (la fédération anarchiste) et le POUM (le parti trotskyste catalan), ainsi que d'autres organisations anti-fascistes. L'équivalent de l'unité de production collective de Barcelone n'existe pas dans les autres centres importants de production d'affiches comme Madrid ou Valence. Toutefois, on peut se demander s'il est pertinent de différencier des affiches républicaines, communistes, anarchistes, réalisées souvent par les mêmes dessinateurs qui emploient les mêmes procédés rhétoriques d'exaltation, d'opposition et de persuasion.

1. Carles Fontseré, *Memòries d'un cartellista català (1931-1939)*, Barcelona, Port 1995, p. 279.

Les Notícies

de LLENGUA I TREBALL

PUBLICACIÓ DEL SERVEI DE NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA
DE LA UGT DE CATALUNYA I DE LA UGT DE LES ILLES BALEARS

desembre 2002
trimestral-núm. 15
1,4 euros

Joaquim Ruyra, a tota vela

Exposicions, estudis i diversos actes culturals reivindiquen des de Blanes el gran prosista de les sensacions

GERARD BAGUÉ

Una de les litografies que Carles Fontserè va fer per al llibre *La fi del món a Girona*, de Ruyra, publicat a París el 1946.

trenta-quatre". En aquestes marines poden contemplar-se els rostres solcats d'arrugues dels llops de mar o estris marins com el rem de 34 pams que Ruyra immortalitzà en la seva novel·la curta. "La prosa de Ruyra té un gran sentit sensorial i hem intentat fins i tot cercar en la pintura catalana de l'època alguns dels vells mariners que protagonitzen la narració", explica Torrens. Obres de Joaquim Vayreda, Santiago Rusiñol, Modest Urgell, Baldomer Galofre, Eliseu Meifrèn o Joaquim Mir, cedits pels principals centres museístics de Catalunya, donen entitat a la mostra.

L'Any Ruyra arriba a les escoles de Catalunya a través d'una maleta didàctica de caire mariner que s'ha distribuït a 60 centres de recursos. En ella s'hi poden trobar, entre moltes altres elements, documents facsímils relacionats amb el tràfic d'esclaus a Catalunya, testimonis orals de pescadors i mestres d'aixa, i reproduccions d'exvots i estris mariners.

El Teatre Nacional de Catalunya oferirà els dies 9, 10 i 11 de gener una escenificació de narracions de Ruyra sota la direcció de Joan Castells i dramaturgia de Pep Paré. Abans, entre el 28 i el 30 de novembre, a Blanes es podrà veure un muntatge teatral centrat en la figura de Ruyra. Blanes prepara també espectacles d'homenatge centrats en la dansa i la música de sardanes. En un ordre més turístic, l'ajuntament ha preparat també un itinerari ruyrià.

Tot i que Joaquim Ruyra figura aparentment com a autor de referència en el catàleg de l'Educació Secundària Obligatòria (ESO), els seus textos no es troben amb facilitat a les llibreries. És per això que els promotors de l'Any Ruyra esperen amb interès la reedició de *Marines i Boscatges*, a cura de Pep Paré, que aviat té previst publicar Edicions 62. També el catàleg de les exposicions de Blanes, amb unes 300 pàgines, constituirà finalment una obra de referència per acostar-se a l'autor de *La fi del món a Girona*.

RELACIÓ DE CARTELLS

■ CARTELLS REPUBLICANS

1. FONTSERÉ 1936
 Llibertat!
 BOIX. BARCELONA FAI SDP
 140 x 100

DIA INTERNACIONAL DELS MUSEUS

El Museu de Premià de Dalt celebra el DIA INTERNACIONAL DELS MUSEUS, sota l'eslògan proposat per l'ICOM "Els Museus i els seus amics", amb la inauguració de l'exposició temporal:

ELS COLORS DE LA GUERRA

Presentació a càrrec del Sr. Jordi Caruana

Diuendres 16 de maig a les 19,30h,
 al Museu de Premià de Dalt.

L'exposició es complementarà amb dues xerrades sobre la Guerra Civil espanyola centrades, la primera a Premià de Dalt, i la segona, a Premià de Dalt:

23 de maig, 19h. Rafael Mateos

30 de maig, 19h. Jaume Oliuer

Auditori del Museu.

juny de 2003

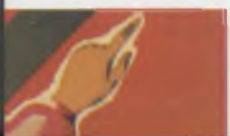
CATGE

GERARD B...

RELACIÓ DE CARTELLS

CARTELLS REPUBLICANS

1. FONTSERÉ 1936
Llibertat!
BOIX. BARCELONA FAI SDP
140 x 100

DIA INTERNACIONAL DELS MUSEUS

El Museu de Premià de Dalt celebra el DIA INTERNACIONAL DELS MUSEUS, sota l'eslògan proposat per l'ICOM "Els Museus i els seus amics", amb la inauguració de l'exposició temporal:

ELS COLORS DE LA GUERRA CIVIL ESPANYOLA

Presentació a càrrec del Sr. Jordi Caruana

Divendres 16 de maig a les 19,30h, al Museu de Premià de Dalt.

L'exposició es complementarà amb dues xerrades: la primera sobre la Guerra Civil espanyola centrada a Catalunya, i la segona, a Premià de Dalt:

23 de maig, 19h. Rafael Mateos

30 de maig, 19h. Jaume Oliuer

Auditori del Museu.

Ajuntament de Premià de Dalt

EL PAIS, dijous 12 de juny de 2003

12 de juny de 2003

EL PAIS

QUALITAT

REPORTATGE

Joaquim Ruyra, a tota veu

Exposicions, estudis i diversos actes culturals reivindicant la memòria dels que van morir a Blanes el gran prosista de les sensacions

GERARD BAGUÉ

Una de les litografies que Carles Fontserè va fer per al llibre *La fi del món a Girona*, de Ruyra, publicat a París el 1946.

Els cartells de la Guerra Civil

Una recopilació dels
millors cartells
del conflicte.

document
Especial

"Tot per al front" (1936). Carles Fontserè (Barcelona, 1916).

El reclam de recursos, tant de l'àmbit industrial com de l'agrícola, era un missatge recurrent en els cartells de la Guerra Civil. Tot i així, els lemes i eslògans que acompanyaven els dibuixos no sempre resultaven eficaços. Alguns eren poc entenedors, com aquell cartell que resava "la batalla de l'ou" amb l'objectiu de solucionar el problema de subministrament d'ous per ajudar els republicans.

document
Especial

Edita: Enciclopèdia Catalana Revistes i Col·leccionables, SL. *Selecció dels cartells i redacció:* Lara Toro. *Assessorament científic:* Enric Ucelay-Da Cal. *Realització editorial:* Crítèria scsl. *Disseny i maquetació:* David Fernández.

"Els cartells de la Guerra Civil" pertany a la col·lecció "Els papers confiscats de Salamanca" que es regala conjuntament amb Sàpiens. Juny 2003.

Tots els cartells reproduïts en aquesta obra procedeixen del Ministerio de Educación, Cultura y Deporte. Archivo General de la Guerra Civil Española, amb l'excepció del cartell de la pàgina 12.

Entrevista a Carles Fontserè

“El cartellisme ens va fer obrir els ulls a tots”

Se'l coneix com a cartellista, però ha practicat gairebé totes les variants de les arts pictòriques; des de la pintura i la il·lustració fins a l'escenografia teatral. Carles Fontserè va néixer a Barcelona el 1916 i de ben petit ja sabia que el seu futur aniria de braç amb el dibuix. La seva primera feina en el ram va ser una col·laboració periòdica a la revista *Reacció*, d'inspiració carlista. Aviat, però, es va decantar per la lluita en favor de la República. Durant la Guerra Civil va oferir els seus millors serveis com a dibuixant, elaborant cartells, i com a soldat, més endavant, alistant-se a les Brigades Internacionals. Fontserè ha viscut una vida intensa, a cavall entre els camps de concentració francesos i l'exili a Nova York. Ja fa uns anys, però, que va tornar a Catalunya. Des de Porqueres, prop de Banyoles, mira de deixar testimoni escrit de totes les seves vivències i de recuperar els fruits de la seva lluita compromesa: els seus cartells, la majoria dels quals —si no tots— es troben a Salamanca. És per això que s'ha adherit a la Comissió de la Dignitat.

—Quan es va iniciar en el cartellisme desconeixia aquest món. Com en va anar perfeccionant l'estil? El cartellisme ja va interessar-me de nen, sense que jo tingués consciència que aquelles imatges eren una forma determinada d'expressió artística. La gitana del cartell de Ramon Casas anunciant l'Anís del Mono, l'infant fent una bombolla de sabó ran de mar del cartell dels sabons Barangué, o la cambrera negra antillana servint una safata amb unes tasses de xocolata Amatller, formen part del món gràfic que jo recordo de la meua infància. Quan encara no sabia llegir, em passava hores mirant les il·lustracions de les revistes gràfiques. A començament de la dècada dels anys trenta, l'Associació de Cartellistes de Catalunya, recentment formada, va ser per a mi la primera lliçó que vaig rebre sobre cartellisme. Tenia catorze anys.

—Quins elements ha de tenir un cartell per ser eficaç?

Depèn de la mena de públic al qual va dirigit. En principi ha de ser simple i entenedor. Però el cartell polític i el publicitari pertanyen a dos conceptes diferents, i fins i tot en certs casos contraposats: el cartell polític pot ser agressiu i violent, mentre que el comercial ha de ser tot el contrari. Avui, el cartell com a eina de propaganda ha deixat d'existir. La quantitat s'ha

sobreposat a la tècnica publicitària i artística que era pròpia del cartell, de manera que ara l'eficàcia depèn de la quantitat de zeros a la dreta que comporta la tirada, més que no pas la seva qualitat intrínseca. El cartell polític del 1936, despulat d'aquella presència de respecte que envolta la pintura dins d'un quadre, ultra la seva funció social d'alimentar un clima de revolució i guerra, establia un diàleg entre el poble i les organitzacions antifranquistes; era un símbol d'afirmació proletària que els obrers enganxaren a la fàbrica, al taller, a les oficines dels comitès o a la barricada.

—Considera que els cartells de l'època ho eren, d'eficaços?

A la seva època, sí. Els cartells del 1936 foren un revulsiu eficaç de la consciència de lluita de classes del proletariat català i, per la seva difusió arreu del món, del proletariat internacional. Estigué a la base de la formació de les Brigades Internacionals.

—L'afiliació al Sindicat de Dibuixants Professionals li va facilitar entrar en contacte amb altres cartellistes de renom. De quin d'ells ens destacaria la seva trajectòria professional?

Per raó de la meua educació i ambient familiar estava lluny del món artístic català i del cartellista en particular. Al SDP vaig entrar en contacte amb molts professionals de prestigi. Això no obstant, a alguns els vaig conèixer abans, com Josep Alumà i Josep Morell, al Círcol Artístic del qual m'havia fet soci un parell d'anys abans. Tenia setze anys quan vaig pintar els meus dos cartells per la propaganda electoral de Dreta de Catalunya, l'any 1932.

És difícil parlar de la trajectòria professional de la major part dels cartellistes del SDP perquè la derrota i l'exili van estroncar-la, i en molts casos es pot parlar d'una generació perduda: Martí Bas, Fried-Feld, Goñi, Nadal, Bartolí, Nel·lo, Shum, Subirats, Bofarull, Domínguez, Tona, Clusellas (“Nyerra”), Siwe, Alex Hinsberger, “Sim”, Granell, Helios Gómez, Clavé, Alloza, Alumà, Fàbregas, Freixas, Solà, Michel Adam, Peinador, Ricard Giralt-Miracle, i els fotògrafs Pere Català i Gabriel Casas, autor d'un cèlebre cartell de Francesc Macià.

Un fenomen semblant al de Barcelona va tenir lloc a València i Madrid. Aquestes dues ciutats, pioneres també en la producció de cartells gràcies a disposar d'una desenvolupada indústria d'arts gràfiques, durant la Guerra Civil van donar molts dels millors cartellistes. A València: Monleón. Artur Ballester, Ballester Marco i Josep Renau.

—El Sindicat de Dibuixants Professionals de seguida es va implicar en la lluita contra la Guerra Civil oferint els seus dots en l'art del cartellisme. Creu, però, que la gent estava acostumada als cartells polítics?

No massa. Però l'explosió cartellista que amb promptitud extraordinària sorgí del Sindicat de Dibuixants Professionals de Catalunya el juliol del 1936 va fer obrir els ulls a tothom, tant als burgesos esporuguits com als lluitadors antifranquistes; fou el signe inequívoc d'una voluntat popular majoritària de lluita contra l'exèrcit sublevat. El poeta Agustí Bartra ho va resumir dient: “Avui les parets de Barcelona parlen!” I aquell parlar de les parets catalanes ressonà per tot el món. Una ressonància que perdura fins als nostres dies. L'octubre de 2001, per posar un exemple, el Museu Imperial de la Guerra de Londres va recordar la Guerra Civil Espanyola amb una gran exposició de cartells, entre els quals figuraven tots els meus.

—Quin creu que va ser el paper del senyor Jaume Miravittles en les innovacions en matèria de propaganda política?

El Comissari de Propaganda de la Generalitat, Jaume Miravittles, no va donar a la seva acció un caràcter partidista. Es dedicà sobretot a promoure els cartells editats pels diferents partits polítics sense distinció d'ideologies i a reproduir-los en forma de postals que distribuïa a l'estranger. De fet, la producció cartellista del Comissariat fou limitada i no en va editar cap de caràcter polític; la seva activitat estigué orientada cap a d'altres àrees de cultura, com l'edició d'opuscles, exposicions i cinema.

És coneguda l'admiració que va sentir el poeta falangista Dionisio Ridruejo, cap dels serveis de propaganda franquista, quan arran de l'ocupació de Barcelona per les forces nacionalistes, va constatar la qualitat i l'abundància de la producció gràfica del Comissariat. Menys conegut és el que Reveras de la Portilla, cap nacional de propaganda de Franco, va dir a Víctor Artís l'any 1939, a Berlín, tot admirant l'obra de propaganda del Comissariat: “Yo hubiera querido llegar a Barcelona y sentarme en la mesa de Miravittles”.

—La seva primera aportació com a cartellista després de la insurrecció del 18 de juliol va ser amb un cartell que resava com a lema “Treballa per als que lluiten!”. Què pretenia representar?

La insurrecció militar franquista i la lluita subsegüent a Barcelona i altres ciutats de Catalunya va paraitzar tots els serveis i l'activitat ciutadana, transport públic, recollida d'escombraries, etc. A la plaça de Catalunya de Barcelona, per posar un exemple, uns cavalls de l'exèrcit morts i coberts de mosques al mig de la plaça van restar-hi diversos dies fent l'aire irrespirable. Era urgent la represa dels serveis municipals i de les fàbriques que romanien tancades. Molts treballadors les havien abandonat per ingressar a les Milícies a lluitar contra el franquisme. Per això se'm va acudir pintar un cartell —el primer que va sortir al carrer a Barcelona— amb el lema “Treballa per als que lluiten!”. A la impremta van afegir-hi la sigla del PSUC,

L'illustre cartellista Carles Fontserè, avui membre de la Comissió de la Dignitat.

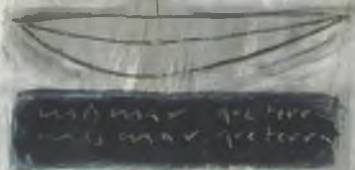
que es va fer càrrec de l'edició. Jo sols havia posat UGT al braçal del treballador. Aquell cartell el vaig pintar al meu estudi, abans que el taller del sindicat posés mans a l'obra.

—En quina mesura la línia dels cartells anava determinada per les directrius dels partits polítics? En quina mesura se li donava màxima amplitud al cartellista? Els primers cartells que es van fixar a les parets de Barcelona foren obra espontània de cada cartellista, de manera que el lema i la consigna de cadascun d'ells reflecteix el caràcter de l'artista que l'ha pintat i no la línia política del partit o sindicat del qual porta la sigla, que s'afegia quan aquests pagaven l'edició. Va tardar-se diverses setmanes abans que els partits no van reprendre la direcció de la seva propaganda. A més, el Comissariat de Propaganda de la Generalitat va trigar mesos a ser creat.

—Quin nombre de cartells seus calcula que es troben confiscats, encara, a l'Archivo General de la Guerra Civil Española?

Sembla que els tenen tots, però en una llista impresa amb el nom de tots els cartellistes que figuren a l'arxiu el meu nom no hi consta. En canvi, en un llibre-catàleg de cartells n'hi figuren sis, ben reproduïts en blanc i negre. L'arxiu de Salamanca no disposa d'un índex general, de manera que no hi ha forma de saber exactament el que tenen. Tampoc no ho saben els arxivers, que desconeixen la llengua catalana en què estan escrits la major part de documents. L'Archivo General de la Guerra Civil Española sembla ser més un dipòsit de documents molt diversos que no pas un arxiu.

Lara Toro

XXXV
UNIVERSITAT
CATALANA
D'ESTIU

Liceu Renouvier

Prada (Conflent)
del 16 al 24 d'agost

tic Xavier Barral compara la puresa de Clavé amb l'ambició d'un Dalí que va vendre les seves obres als rics

'UCE recorda la lluita de Clavé per l'art

Amon Palomeras
RADA DE CONFLENT

**er Barral,
es Fontserè i
Gaspar re-
n a la Univer-
Catalana
tiu l'obra i vi-
ies de l'artista
ni Clavé amb
u del seu no-
è aniversari.**

stic contrariat. No accepto aquesta proposició. Sóc antihomenatges. Ni tan sols assisteixo a veves exposicions. Em ço rarament. I és que ja n paquet d'anys", amb es paraules escrites per Clavé es va inaugurar

ahir l'homenatge a l'artista amb motiu dels seus noranta anys. Clavé viu en un exili permanent a França des del 1939. Primer va ser París i des de mitjans dels anys 60 es va instal·lar prop de Saint-Tropez.

Noranta anys donen per molt. I més si aquests nou deennis són del segle XX. El fotògraf i cartellista Carles Fontserè va explicar la seva amistat amb Clavé, que es remunta a la Guerra Civil Espanyola. Fontserè es va encarregar ahir de recordar les activitats conjuntes al front, l'estada en camps de refugiats francesos i certes anècdotes que Clavé va patir a la capital francesa. Per constatar-ho, va llegir una sèrie de cartes que Clavé li va enviar durant l'any

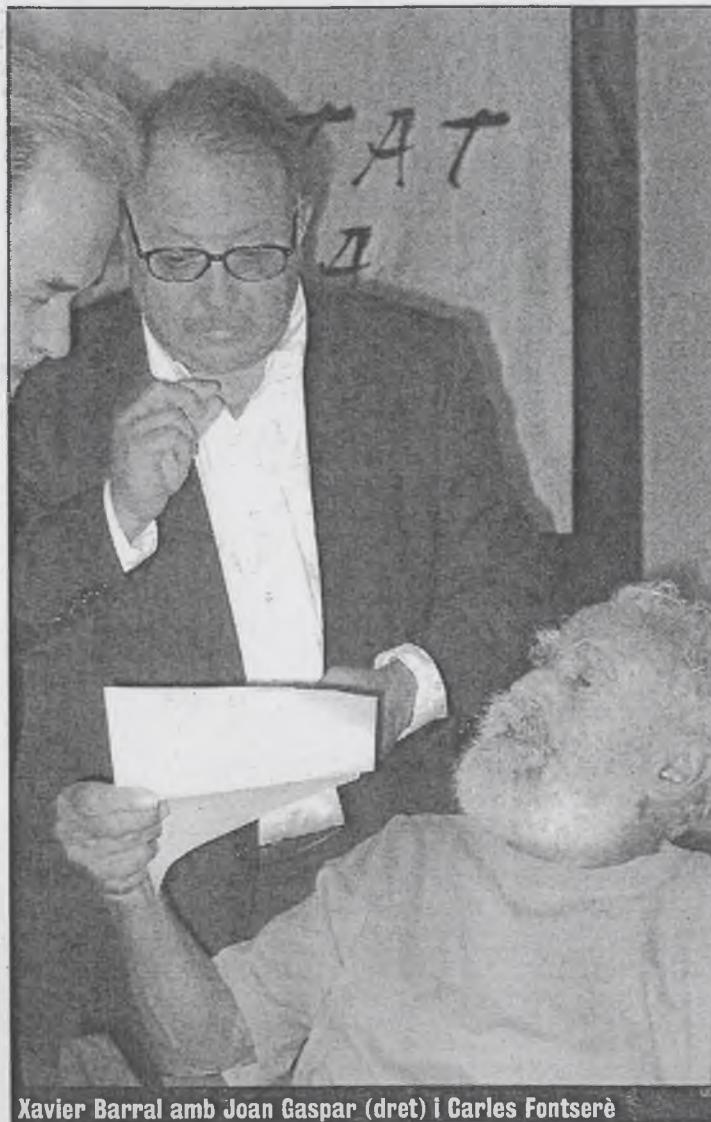
1939 des de París, en un ambient clarament hostil cap als refugiats espanyols: "La Cambra de Diputats francesa va qualificar, en un discurs, els exiliats espanyols com a desferres de la humanitat, amb el sentit moral perdut i un greu perill per a França". Aquest era l'ambient que Clavé va haver de superar a França.

La primera carta que Fontserè va llegir era datada l'1 d'abril del 1939, quan Clavé acabava d'arribar a París: "Tinc els ulls que em fam pampallugues. Estic bocabadat. Tot és bonic de debò". Tot plegat era un miratge.

A la segona carta Clavé ja va confessar el neguit i l'angoixa que l'assetjaven com a refugiat: "Això està fotut. Vaig d'un costat a un altre. Treballar és molt difícil. No faig ni un cèntim". I en una altra carta del mateix any: "Continuo sense novetat. Sense guanyar cèntims. Però treball molt. Vinga semblar, però quan vindrà la collita?" I continuen les cartes i les decepcions: "Pensa que no guanyo res. Ni per esmorzar. Quina merda tot plegat".

Així mateix, Clavé confessa a les cartes la por que el domina pels vents de guerra que bufen a Europa. En una carta li parla del tractat de cooperació germanosoviètic: "Són una colla de porcs", comenta. "Ni rojos, ni ningú. Juguen amb les vides humanes, sense donar valor a les persones. I aul, un altre cop l'uniforme militar". I és que no s'ha d'oblidar que els refugiats espanyols eren un bon contingent de persones per a l'exèrcit.

Fontserè va comentar que Clavé havia hagut de vèncer diverses dificultats per fer-se un lloc a París: "Però tenia una gran ambició per ser artista.

Xavier Barral amb Joan Gaspar (dret) i Carles Fontserè

Va lluitar constantment per triomfar". Al final ho va aconseguir. De fet, el mateix Clavé sempre ha confessat la passió que ja el dominava des de ben petit: ser dibuixant.

Xavier Barral, catedràtic d'història de l'art a la Universitat de Rennes, va aprofitar l'homenatge a Clavé per reclamar a les institucions del Principat que se sumin a aquest tipus de recordatori, ja que segons ell Clavé "és una de

les personalitats reivindicatives més representatives de Catalunya". "El seu art era de lluita, entre cometes d'esquerres", va afirmar Barral. Així mateix es va lamentar de l'escassa presència que Clavé té al nostre país, malgrat la gran transcendència a nivell artístic que té la seva obra. No es va estar de recordar que Clavé va treballar en molts àmbits de l'art. Des de la pintura, passant pels dibuixos en

revistes infantils, els cartells de cinema, la publicitat, el món de la tapisseria, l'escenografia i la tasca de gravador.

A més, Barral destaca la importància que va tenir per a l'obra artística de Clavé la coïncidència l'any 1944 amb Pau Picasso, clau per al futur de la seva pintura.

D'altra banda, va llançar un desafiament: fer un estudi de l'art de l'exili: "És un capítol en la història de l'art català gens estudiat". En aquest marc va voler destacar que Antoni Clavé es va mantenir "sempre fidel a ell mateix", sense prostituir-se pels cèntims: "No és el cas, per exemple, de Salvador Dalí. Es va prostituir pintant retrats de personatges rics dels Estats Units".

Finalment i sense oblidar la catalanitat de Clavé, no va dubtar a afirmar la gran contribució que ha fet a l'art francès. Tot i que, "un pintor com ell forma part de la història universal de l'art".

El vessant divertit

Joan Gaspar, galerista d'Antoni Clavé, va voler sumar-se a l'homenatge tot recordant les ànsies de diversió de Clavé tot i la seva discreció: "No li agradava ensenyar-se. Moltes vegades s'amagava en una habitació", va afegir.

Així, va recordar les seves tardes als toros, o els seus balls a la sala La Paloma, o "anar a remenar pits", com deia el mateix Clavé. I és que a Clavé, com va recordar Gaspar, li encantaven les dones.

Així mateix va esmentar la seva dèria pel perfeccionisme i el constant retoc de les obres, encara que ja estiguessin enllestides: "L'any 1960, en un museu de Ginebra, Clavé va retocar un quadre seu que ja tenia comprador. Aquest, en veure l'afegit de l'artista barceloní, no el va voler". També va esmentar els durs inicis a París, quan firmava amb pseudònim per tal que no es descobrís que no tenia ni paper ni permís de treball, i que va ser fins als quaranta anys que va començar a enenyar-se la vida com a artista

Liceu Renouvier

Prada (Conflent)
del 16 al 24 d'agost

per Pere Esteve (secretari de Catalunya ZUL
dissabte, dia 16, a les 5 de la tarda

Record de Frederic Boix (antic prof.
amb Joan Ané, Jordi Petit, Jordi Estivill, Joa
López i Llaví, com a moderador.
Clourà l'acte la cantant Teresa Rebull
dissabte, dia 16, a les 6 de la tarda

Commemoració del centenari del n
Francesc de B. Moll
per Francesc Fiol (conseller de cultura d
Balears), Mateu Martínez (conseller de cult
de Menorca), Josefina Salord (presidenta
d'Estudis) i Aina Moll (Institut d'Estudis Cat
diuenge, dia 17, a les 12 del migdia

Als cent anys de "Marines i boscatg
Ruyra

per Jordi Vilajoana (conseller de cultura
Catalunya), Joaquim Valls (regidor de cultu
Blanes), Carles Miralles (Secció Filològica
Catalans), Lluïsa Julià (comissària literària de
(escritor) i Vicky Peña (actriu)

35a UNIVERSITAT CATALANA D'ESTIU

Especial a l'artista «antihomenatges»

OSCAR PINILLA

● La 35a edició de la Universitat Catalana d'Estiu (UCE) va retre ahir al migdia un homenatge a Antoni Clavé. Abans dels pertinents parlaments de Xavier Barral i Altet —catedràtic d'història de l'art de la Universitat de Rennes—, l'artista Carles Fontserè, el galerista Joan Gaspar i el president i rector de la UCE, Joandomènec Ros, es va projectar un vídeo amb què es va fer un repàs de l'obra i les tècniques que utilitza l'artista català per generar les escultures i les pintures. Antoni

Clavé es va excusar per la seva absència a l'acte a través d'una carta que va enviar a la direcció de la UCE, on assegurava que no acceptava «l'amable proposició» perquè és una persona «antihomenatges». Xavier Barral va obrir el torn de paraules assegurant que Antoni Clavé és un personatge mític per la seva importància dins la història de l'art català del segle XX però alhora és un artista molt desconegut. Barral va afirmar que falta un posicionament del personatge dins d'un moviment artístic català, que en el fons, se-

gons ell, «és el problema dels grans artistes». Barral va posar Clavé com a exemple d'artista «reivindicatiu, de lluita i d'esquerres» davant la representativitat «de la dreta» del pintor Salvador Dalí. En el seu torn, l'artista Carles Fontserè va reviure a través d'unes cartes escrites pel mateix Antoni Clavé les vivències del pintor i escultor durant els primers anys del seu exili a l'Estat francès. Fontserè va recordar la seva època al camp de concentració de Perpinyà i la repressió a què els sotmetien les autoritats france-

ses. Segons Fontserè, un dels moments més «fotuts» que va viure Clavé durant l'exili va ser quan era a punt d'esclatar la Segona Guerra Mundial. El galerista Joan Gaspar va cloure l'acte destacant l'actitud «vergonyosa» d'Antoni Clavé a l'hora de mostrar-se davant la gent. Gaspar va assegurar que a Clavé «no li agrada ensenyar-se» ni parlar amb la premsa, i que tampoc, va dir, no va a les seves exposicions. El galerista va sentenciar que malgrat Clavé visqui a l'Estat francès sempre s'ha sentit català.

A V U I

Dijous, 11 de setembre del 2003 • Any XXVIII • 1,80 Euros

CULTURA I ESPECTACLES

48 Mor el músic
Joaquim Homs49 Obre portes la
Fira de TàrragaIgnasi Aragay
PORQUERES

Carles Fontserè és l'autor del cartell que il·lustra la portada de l'AVUI d'aquesta Diada, un cartell que el 1936 va concebre amb la bandera anarquista i les sigles de la FAI i que ja fa uns anys va refer amb la senyera de fons. Fontserè (Barcelona, 1916) viu retirat en una masia a tocar de l'estany de Banyoles, on acaba de concloure el tercer volum de les seves memòries que el porten a recordar, entre d'altres episodis, l'estreta relació que va tenir amb l'actor mexicà Mario Moreno Cantinflas a finals dels anys quaranta.

LA El cartellisme ha perdut la força que tenia quan il·lustrava l'obra que, retocada, il·lustra la sobrecoberta de l'AVUI d'aquest 11-S.

CE Als anys 30 els cartells eren crits a la paret. Avui han deixat d'existir com a tals i es fan més aviat per tenir una memòria gràfica d'uns fets. A més, en el cartellisme polític el que ara compta és la quantitat per damunt del valor artístic. Aleshores el cartellisme va arribar a ser l'avantguarda de la pintura, tenia un valor dinàmic, anava dirigit a les masses i compaginava la voluntat artística amb la mentalitat política del moment.

LA Una mentalitat que en el seu cas el portava a simpatitzar amb

"A mi em va inspirar Tolstoi. Jo era i sóc un llibertari de la vida"

L'anarquisme, tal com mostra la bandera de la FAI del cartell primigeni [Fontserè apareix a la foto davant d'un dels cartells originals.]

CE Però jo no estava vinculat a l'anarquisme polític. A mi em va inspirar Tolstoi. Jo era i sóc un llibertari de la vida. No sóc de cap partit ni he votat mai a les eleccions. La meua visió de la vida no és política: és una actitud llibertària com la que als anys 30, per exemple, va portar el nudisme, el naturisme, l'educació mixta, la secularització...

LA Vostè sempre ha anat per lliure.

CE Abans no hi havia llibertat intel·lectual ni de pensament per culpa de l'Església i ara hi tornem: tant els EUA com al món àrab i el jueu estan dominats per una idea religiosa.

Carles Fontserè: "Catalunya és un lluç bullit"

S'enfronten tres civilitzacions en nom de tres déus. Al darrere hi ha interessos econòmics, esclar, però el motor és intel·lectual, ideològic. Igual que a Espanya, que segueix

impulsada pel Santiago y cierra España.

LA Amb la diferència que hem passat una Guerra Civil i 25 anys de Transició.

CE Rubert de Ventós diu que Pujol vol la llibertat i que la

gent no se n'adona. Però a mi el que pensin els polítics no m'interessa, sinó el que fan. I no m'ha satisfet el que han fet des del famós canvi. La culpa principal la va tenir el PSOE, però els polítics catalans

també: s'han passat el dia a Madrid, que és una ciutat de gent agradable i res més. El que em preocupa és Catalunya i la seva gent. Pujol ha debilitat la catalanitat, ha estat un polític nefast. El problema de Catalunya no s'ha de resoldre a Madrid, sinó a Catalunya, enfortint-la, educant-la. Tots els partits catalans, inclòs ERC, giren avui al voltant del PP i de Madrid. La societat catalana està desarticulada, s'està desfent. Com deia Ortega en referència a Espanya, Catalunya està invertibrada, és un lluç bullit. Catalunya no existeix, no té columna vertebral, és com un caneló. I el cafè per a tots de les autonomies per a nosaltres és un cafè aigualit. L'11-S no l'hauríem de celebrar amb senyeres sinó amb llaços negres. Espanya, en canvi, està sent objecte d'una vertebració neofranquista. Tenim un rei a qui va

"Catalunya no existeix, no té columna vertebral, és com un caneló"

nomenar Franco, que és descendent de Felip V i que va arribar a dir que mai no es va imposar el castellà per la força!

LA Vostè no va a Madrid, però sí a Salamanca.

CE Hi vaig anar per dignitat i per solidaritat amb els organitzadors de la reclamació dels papers. Però ja no penso participar en res més. Ara a qui hem d'exigir que actui és a la Generalitat, si realment vol els papers. ¿Tenim o no tenim un govern de Catalunya? Doncs és ell el que té la màxima responsabilitat.

LA Quants cartells seus tenen a Salamanca?

CE Dels 18 que vaig fer durant la Guerra Civil, en tenen 6, inclòs el de *Llibertat!* Quan hi vaig anar, vaig poder entrar gràcies a una credencial periodística. Un cop dins em van tractar molt amablement... però em van dir que per classificar tots els cartells de la guerra trigarien uns 20 anys!

LA Els darrers anys s'ha concentrat a acabar les memòries.

CE La setmana passada vaig acabar el redactat del tercer volum [el publicarà Proa, com els dos primers], que comença quan llegeixo a *Le Monde* el suïcidi de Hitler. Parlo de tot

▶ ▶ ▶

CARLES FONTSERÈ

La portada de l'AVUI

► Per a aquesta Diada, l'AVUI ha demanat a Carles Fontserè la reproducció d'un dels històrics cartells que va fer durant la Guerra Civil. Fontserè va suggerir reproduir la versió de *Llibertat!* però amb la bandera catalana, tal com ell el va concebre per a la Universitat Catalana d'Estiu el 1996.

► ► ►

aquell primer any de postguerra, quan els parisencs pensàvem que tornaria el millor i les coses anirien millor, i va ser pitjor: vam passar més fred i dificultats que mai. Per això titulo aquest primer capítol *Foscor al final del túnel*.

LA Al llibre també hi explica la seva relació amb Cantinflas.

CF. Va venir a París buscant un espectacle de revista i amb un amic el vam anar a trobar a l'aeroport i li vam dir: "Miri el que es fa a París i després li ensenyarem el nostre projecte". Havíem treballat un any amb les maquetes, la música, ho teníem tot dibuixat. Ens vam fer molt amics i vam passar tres mesos voltant amb en Cantinflas per tots els cabarets de París, tot pagat, tot a càrrec de la Columbia, que era la que distribuïa les seves pel·lícules a Texas i Califòrnia. Vaig deixar de ser un exiliat de tercera. Després vaig estar

nou mesos a Mèxic muntant l'escenografia de la revista, per a la qual Cantinflas es va endur 50 noies de París. Va tenir un èxit fenomenal. De tornada, vaig passar per Nova York per estar-m'hi 15 dies, a casa en Miravittles, però m'hi vaig acabar quedant un any, sense papers, clandestinament. El llibre acaba amb el retorn a París, el 1950.

LA Hi haurà un quart volum? Explicarà el seu retorn definitiu a Catalunya el 1973?

CF. Segurament no el faré, el quart volum. A partir dels 50 ja vaig tenir una vida més normal, menys d'aventura. Potser escriuré textos curts sobre episodis concrets. El retorn a Catalunya? Mai es va fer el que tocava: una política d'acollida per als exiliats, que no vol dir necessàriament donar subvencions sinó orientar, ajudar la gent a situar-se. És una vergonya que ara, 30 anys després, es dediquin a fer homenatges.

REDEFINIR CATALUÑA

Cataluña, año cero

PILAR RAHOLA

"Si Cataluña té mil anys, Pujol ja hi era". Hay décadas de la historia que son tan largas y soporíferas como un milenio, y por ello su final de etapa se parece más al agotador ahogo de un maratón imposible que a la bella poesía de la caída de las hojas. No hay mucha poesía en la política catalana. Por no haber, no hay ni buena gastronomía si hacemos caso del sabio ilustrador Carles Fontserè: "Catalunya és un peix bullit. No existeix, no té columna vertebral, és com un caneló". Un canelón, nunca lo había pensado, y sin embargo, ¡qué precisión! bien enrolladitos en el canelón de nuestra estrechez, carne picada y triturada, faltos de toda grandeza, con tan poca personalidad que somos comodín de cualquier paladar. De ahí que no contemos demasiado en los grandes banquetes...

El canelón está a punto de entrar en campaña. Puede que sea el inicio del año cero de la modernidad, si es que de una vez entendemos que hemos estado viviendo en una larguísima premodernidad, plenamente encuadrados en los valores medievales que antaño nos definieron. Más allá de quien gane, de cómo gane y de con quién gane, lo sustancial será la cultura política que comporte y el grado de vocación revolucionaria que suponga. Sí. He dicho "revolucionaria" y ruda me explico, no fuera caso que alguien, al leerme, se pusiera a cantar *A las barricadas*. Cataluña necesita una auténtica revolución. Una revolución de ideas, de paradigma colectivo, una nueva gramática histórica para otro planteamiento de la historia. Si lo que tiene que venir se parece, por asomo, al pujolismo, significará que es tan antiguo como el pujolismo mismo, aunque sea *nou de trinca*. El pujolismo ha sido el final de etapa de una Cataluña antigua, anclada en conceptos esenciales no sólo alejados del racionalismo, sino, sobre todo, de la eficacia. Más que

cial, mesianismo en justa medida y una capacidad extraordinaria para convertir lo insustancial en importante, y lo sustancial en banal. Hablo de Cataluña. Hablo de una Cataluña que lleva toda la vida preguntándose quién es ella, a qué dedica el tiempo libre, cómo ama o desama a la España eterna, pero que, sin embargo, no se ha hecho ni una sola pregunta seria. La Cataluña que heredamos se parece más al romanticismo *renaixentista*, secuestrada por los mitos simbólicos, que al ente social sobrecargado de retos complejos que ya es, a

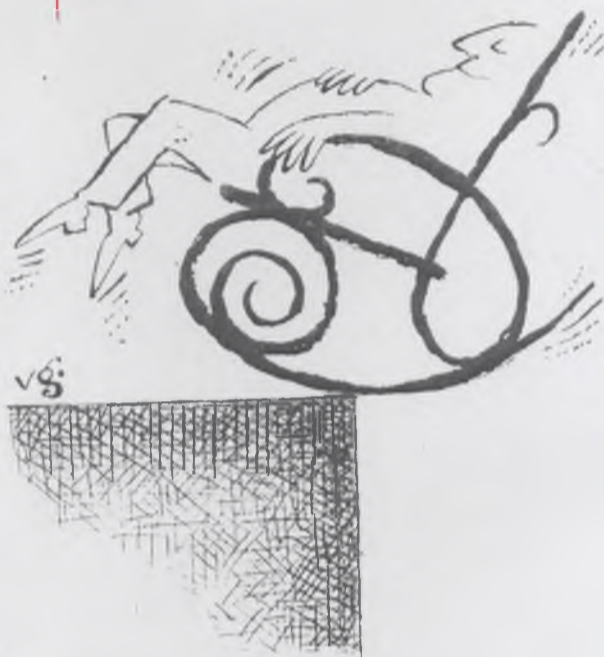
bién estoy convencida de necesitar una herramienta distinta para la nueva realidad y que el Estatut necesita una nueva mirada. Lo que no creo, ni quisiera, es que todo ello tenga que ser el debate catalán, eternamente anclados en la trampa mortal de la retórica mística, tan entretenidos con el juguete que nunca asumimos los debates de fondo. Los sangrantes. Los que van a definir un país eficaz o inseguro; un país moderno o antiguo; un país habitable o inhóspito; un país en la carrera, o un país felizmente hirviendo en la sopa boba. Como ciudadana, quiero saber qué proyecto tenemos para detener la destrucción medioambiental, uno de los retos más serios que nos afrontan. Quiero saber cómo se define la Cataluña nacida de ese pelaje catalán que ya tiene todos los acentos y colores. Por qué mientras hablamos de Rafael Casanovas, una gran parte de nuestra Cataluña ya habla suajili. Quiero conocer el proyecto de un país sostenible, capaz de controlar la voracidad de su depredación urbanística. Y, sobre todo, me gustaría saber cómo asumimos la mundialización, y cómo encajamos lo catalán en el complejo entramado comunicativo que nos enriquece pero también nos amenaza. ¿Tendrá esta altura el debate nacional? ¿O será en los términos bajo tierra de la última gran afirmación de Artur Mas: "No puede ser presidente de Cataluña una persona que dependa de un partido de Madrid"? ¿Y lo dice el líder de un partido que nos ha sometido a una dependencia voraz de Madrid sin otro objetivo que la defensa de los intereses de clase!

VIRGILI

Una y otra vez la retórica de la resistencia, vacía de todo contenido, pero tan llena de trampas gramaticales que secuestra toda posibilidad de debate inteligente.

Empieza el año cero. Así lo esperamos algunos, animados por la convicción de que, a pesar de todo, la Cataluña real impondrá su lógica y sus necesidades. ¿Lo hará de improviso, por asfixia, o lo hará porque somos adultos y lo hemos planificado? Veremos... De momento lo único que anificamos es la última sandez que nos lanzamos a la cabeza, antiguos incluso cuando nos insultamos.

Pilar Rahola es escritora y periodista.
rahola@vodafone.es

pesar de no ser vista. Mientras nos peleamos una y otra vez por el nuevo punto y coma del nuevo Estatut, y una y otra vez gastamos saliva en la retórica de la resistencia, lo real nos sobrepasa, nos apela desde

Entre el clavel y la espada

RAFAEL ALBERTI
en su siglo

AGUSTI ENSESA

La reproducción de una trinchera y carteles de propaganda bélica; la exposición puede visitarse en la Casa de Cultura

Girona propone un viaje a la Guerra Civil de la mano de George Orwell

La exposición conmemora el centenario del nacimiento del escritor

En la guerra civil de Eric Bl... GÉRARD BAGUÉ, Girona cista. La exposición *Viatge a una guerra. George Orwell*...

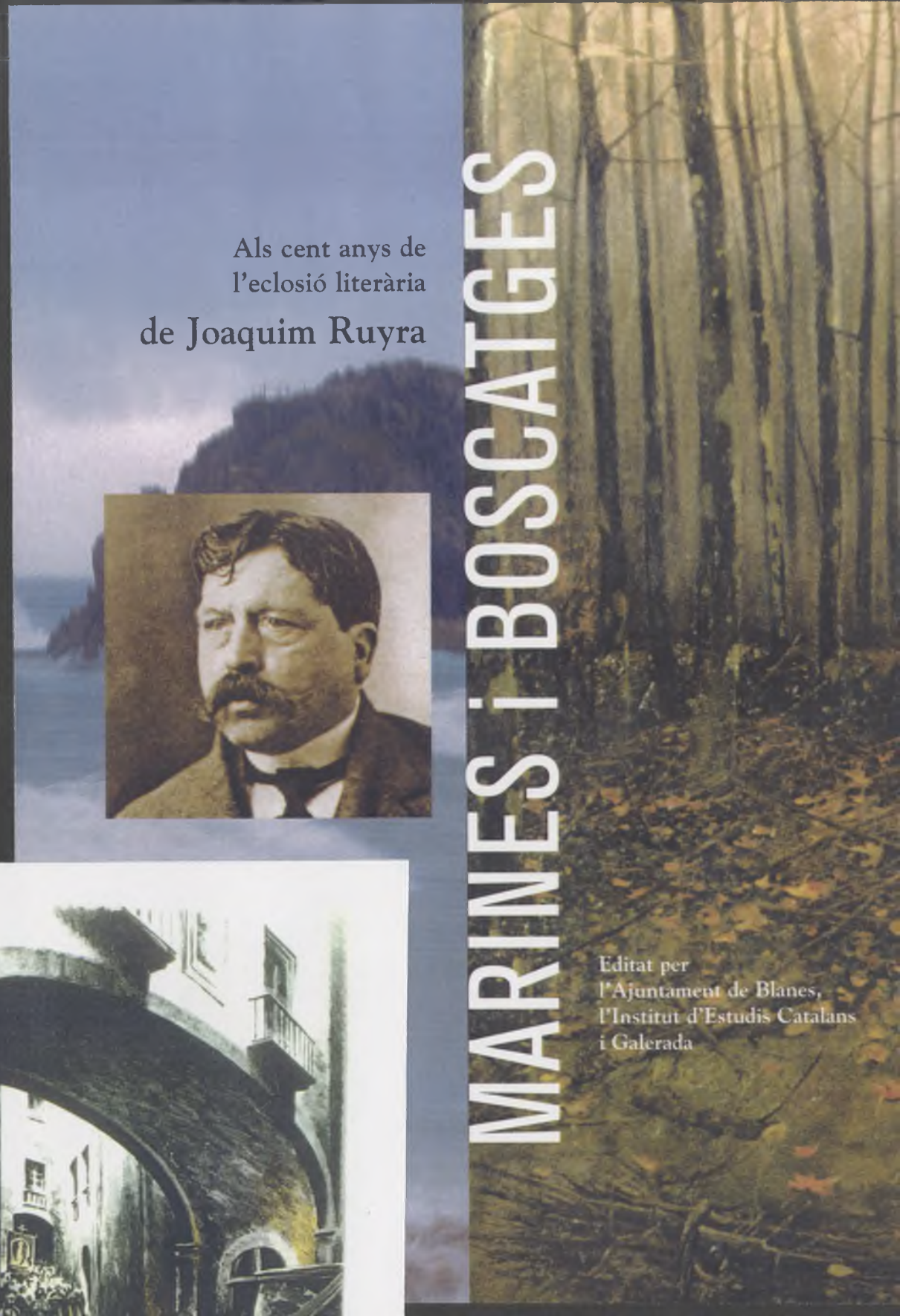
AGUSTÍ ENSESA

La reproducción de una trinchera y carteles de propaganda bélica; la exposición puede visitarse en la Casa de Cultura

Girona propone un viaje a la Guerra Civil de la mano de George Orwell

La exposició commemora el centenari del naixement del escriptor

GERARD BAGUÉ, Girona. En la guerra civil de Eric Bl... cista. La exposició *Viatge a una guerra*. Geor...

Als cent anys de l'eclosió literària de Joaquim Ruyra

MARINES I BOSCATGES

Editat per l'Ajuntament de Blanes, l'Institut d'Estudis Catalans i Galerada

VISIONS & CANTS
 Joan Maragall
 Edició d'IGNASI MORETA

... feig la nau del pensament que et porta

VISIONS & CANTS

Joan Maragall

Edició d'IGNASI MORETA

22 *Com en veig la nau del pensament que et porta
navegar al lluny de l'horitzó marí.
L'empesa de l'amor també és prou forta
per dur-me al teu costat fins an allí.*

*Navego al teu costat com encantada,
empesa per l'amor que se m'endú.
La via no conec ni l'encontrada:
sols sé que sóc l'esposa enamorada,
que avanço a vora teu i vaig amb tu.*

poesia
CLÀSSICS CATALANS

Aiguafort de Carles Fontserè per a *La fi del món a Girona*. París: [Gaston Hallépée]. 1946. (Col·l. C. Fontserè)

MARIN

Editat per
l'Ajuntament de Blanes,
l'Institut d'Estudis Catalans
i Galerada

Aiguafort de Carles Fontserè per a *La fi del món a Girona*. París: [Gaston Hallépée], 1946. (Col·l. C. Fontserè)

Aiguafort de Carles Fontserè per a *La fi del món a Girona*. París: [Gaston Hallépée], 1946. (Col·l. C. Fontserè)

BIBLIOTECA HERMES - CLÀSSICS CATALANS

L'edició del present volum ha estat coordinada per Isabel Grifoll.

Disseny gràfic: I. Hernández

Diagramació: J. Vilanova

Il·lustració de la coberta: Litografia de Carles Fontserè per a l'«Ode à l'Espagne» de Joan Maragall. Reproducció per gentilesa de l'autor.

Aquest llibre ha estat dissenyat i realitzat per l'equip de producció de Castellnou Edicions.

© Per la selecció, introducció i notes: Ignasi Moreta

© Pels drets de reproducció: Hermes Editora General, SA, 2003

Pau Claris, 184 (08037) Barcelona

Telèfon d'atenció al professorat: 901 11 62 94

AGUSTÍ ENSESA

Fontserè en su casa de Porqueres

Carles Fontserè desvela su pasado como periodista

REDACCIÓN | **BARCELONA**

El nombre de Carles Fontserè nos trae de inmediato a la memoria al gran cartelista antifascista de la Guerra Civil. Desde el cartelismo al diseño, a la pintura y la fotografía, Fontserè, de 87 años, es un hombre que —como ha escrito Carlos Sentís— “ha pulsado muchas teclas”.

Una de las menos conocidas es la de periodista, que ejerció fundamentalmente en Nueva York desde 1968 hasta 1972 para “El Correo Catalán”. Por encargo de Andreu Rosselló, director de la publicación, Fontserè enviaba unas crónicas magníficamente redactadas e ilustradas con sus propias imágenes de fotógrafo de gran talento. El Col·legi de Periodistes de Catalunya inauguró ayer una exposición (abierta hasta el 31 de diciembre) que refleja esta actividad periodística del polifacético artista.

La presentación corrió a cargo de Carlos Sentís, que rememoró algunas anécdotas de las épocas que pasaron juntos en Nueva York, junto con Jaume “Met” Miravittles. Entre ellas, recordó la época en que —antes de entrar en el periodismo— Fontserè se dedicaba a hacer de taxista los fines de semana para poder ejercer como artista el resto de ella.

Fontserè, en espléndida forma, dijo que Nueva York le había inspirado “un periodismo crítico y a la vez elogioso por el gran dinamismo que emanaba de la propia ciudad”. ●

CARLES FONTSERÈ, PERIODISTA

UN ARTISTA POLIFACÈTIC

Sempre Carles Fontserè ha tocat moltes tecles. Les seves qualitats artístiques les ha manifestat no solament pintant sinó fotografiant i també escrivint.

És un home independent, de pensament i d'acció vital. En les seves memòries expressa com es mirava des de fora les guerres que li va tocar viure de prop. El vaig conèixer a Nova York. Probablement perquè allí trobà la seva muller, Terry - una novaiorquesa-catalana o una catalano-novaiorquesa- hi restà molts anys. Hi va fer fotografies, algunes de les quals són l'únic document que resta de perspectives avui desaparegudes. S'han pogut veure en exposicions diverses.

És menys conegut el fet que a petició del director d'"El Correu Català", l'enyorat Àngel Rosselló, trameté des de Nova York articles o reportatges il·lustrats per ell mateix.

El polifacètic Fontserè demostra, en aquesta exposició, un vessant periodístic per a molts inèdit i que amplia la mostra dels seus talents.

Carles Sentís

Coordinació: Albert Musons i Ignasi Rodríguez

Inauguració: dilluns, 24 de novembre, a les 13'00 h.

Exposició: del 24 de novembre al 31 de desembre de 2003.

Horari: de dilluns a divendres, de 10 a 14 i de 16 a 18'30 h.

**Sala d'exposicions del CPC. Rambla de Catalunya, 10, pral.
Barcelona**

Col·legi de Periodistes
de Catalunya

Una exposició mostra els reportatges que el cartellista Carles Fontserè va fer sobre Nova York

A. BARNILS / Barcelona

● *Carles Fontserè, periodista*, és el títol de l'exposició que es va inaugurar ahir al Col·legi de Periodistes de Catalunya, a Barcelona. La mostra presenta el vessant periodístic de Fontserè, una de les facetes menys conegudes del cartellista. El cos central de l'exposició són els reportatges que Carles Fontserè va enviar des de Nova

York a *El Correo Catalán* entre 1968 i 1972. Fontserè és l'autor de les imatges i els textos d'aquests reportatges que el director del *Correo Catalán*, Àngel Rosselló, li va encarregar.

«El polifacètic Fontserè demostra en aquesta exposició un vessant periodístic per a molts inèdit i que amplia la mostra dels seus talents», afirma el periodista Carles Sentís en

el text de presentació de l'acte. La mostra es podrà visitar fins al 31 de desembre.

De caràcter i esperit llibertari, Fontserè és autor de molts dels cartells que es van fer servir com a propaganda republicana durant la Guerra Civil. Algunes d'aquestes obres estan requisades a l'Arxiu de Salamanca. Durant l'exili es va haver de guanyar la

vida com a escenògraf, cartellista, fotògraf i periodista. En les seves estades a París, Mèxic i Nova York va conèixer molts personatges rellevants del segle XX, com ara Cantinflas i Dalí. Fontserè és autor del llibre *Memòries d'un cartellista català*, on en diversos volums recull les seves experiències. Actualment viu en un mas a Porqueres, al Pla de l'Estany.

L'IL·LUSTRADOR VA DESTACAR PELS SEUS CARTELLS DE LA CNT-FAI A LA GUERRA CIVIL

Una mostra exhibeix la faceta periodística de Carles Fontserè

El cartellista va escriure una sèrie de reportatges des de Nova York

EFE/DdeG

BARCELONA

□ El Col·legi de Periodistes de Catalunya acull a partir d'avui una mostra dedicada a l'il·lustrador i cartellista Carles Fontserè en la qual exhibeix la seva faceta periodística.

El nucli central de l'exposició, que s'inaugura avui, són una sèrie de reportatges publicats al diari *El Correo Catalán*, que Fontserè va escriure entre els anys 1968 i 1972, encarregats pel llavors director Àngel Rosselló i enviats des de Nova York.

L'exposició mostra altres col·laboracions de Carles Fontserè al camp dels mitjans de comunicació —tant abans com després de la Guerra Civil espanyola— però els reportatges elaborats des de Nova York, amb fotografies i textos del mateix il·lustrador i cartellista, mostren una faceta desconeguda de la seva trajectòria professional per la gran majoria del públic.

El periodista Carles Sentís explica en el targetó de l'exposició que «sempre Carles Fontserè ha tocat moltes teclès. Les seves qualitats artístiques les ha manifestat no només pintant sinó fotografiant i també escrivint».

«El polifacètic Fontserè demostra en aquesta exposició una vessant periodística per a molts inèdita i que amplia la mostra dels seus talents», afegeix el periodista.

Carles Fontserè va néixer a

Barcelona l'any 1916 i va destacar sobretot pels cartells que va dissenyar durant la Guerra Civil, especialment per a la CNT-FAI.

La confiscació d'una gran part dels seus cartells i d'altres treballs en una espoliació al seu estudi de Cerdanyola del Vallès el van obligar a exiliar-se a França i després a Mèxic per després anar a Nova York i exercir la seva funció com a periodista.

El 1973 va tornar a Catalunya i

és un dels intel·lectuals que podrien tenir moltes de les seves obres al fons de l'Arxiu de Salamanca. La Comissió de la Dignitat, amb el reclam del retorn dels *papers de Salamanca*, també exigeix que els cartells de l'il·lustrador, que també van formar part del botí de guerra dels nacionals, tornin al seu autor.

Carles Fontserè viu a Banyoles amb la seva esposa des de fa gairebé trenta anys.

**COL·LEGIATS I
COL·LEGIADES
D'HONOR**

Francina Boris

Francesc Cabana

Francesc Candel

Carles Fontserè

Iñaki Gabilondo

Josep Mª Pérez Molinos

Juan de Dios Ramírez Heredia

Isabel-Clara Simó

Col·legi de Periodistes
de Catalunya

La Degana i la Junta de Govern del Col·legi de Periodistes de Catalunya es complauen a convidar-vos a l'acte d'atorgament oficial de la categoria de Col·legiat o Col·legiada d'Honor a les vuit persones referides al marge, en reconeixement a la seva trajectòria professional en el camp dels mitjans de comunicació.

L'acte tindrà lloc el proper dimecres, dia 3 de desembre, a les 19'00 hores, a la Sala d'Actes del Col·legi (Rambla de Catalunya, 10, pral.).

Barcelona, novembre de 2003

Aquest mateix dia es donarà el nom de la periodista i escriptora Montserrat Roig i Fransitorra a la Biblioteca del Col·legi de Periodistes de Catalunya.

Simó, Cabana i Candel, col·legiats d'honor

► El Col·legi de Periodistes de Catalunya ha atorgat aquesta setmana la categoria de col·legiat i col·legiada d'honor a vuit professionals que han desenvolupat la seva trajectòria dins el camp dels mitjans de comunicació. Entre els col·legiats hi ha els col·laboradors del diari AVUI Isabel-Clara Simó, Francesc Cabana i Francesc Candel, a més d'Iñaki Gabilondo, Carles Fontserè, Francina Boris, Josep M. Pérez Molinos i Juan de Dios Ramírez-Heredia.

GENTE

► PREMIOS DE LOS PERIODISTAS CATALANES

El Colegio de Periodistas de Cataluña concedió ayer la categoría de colegiado de honor, en reconocimiento a su trayectoria profesional, a ocho colaboradores habituales de los medios de comunicación. Los galardonados fueron el periodista **Iñaki Gabilondo**; el escritor **Francesc Candel**; el ex diputado **Juan de Dios Ramírez-Heredia**; la periodista **Francina Boris**; el fotoperiodista **Josep M. Pérez Molinos**; la escritora **Isabel-Clara Simó**; el economista **Francesc Cabana** y el dibujante **Carles Fontseré**. La decana del Colegio de Periodistas, **Montserrat Monibis**, presidió el acto en la sede del Colegio en Barcelona. Los galardonados reivindicaron la honestidad, la veracidad, la decencia y la labor ciudadana como pilares del periodismo. Gabilondo, director del programa de la cadena SER *Hoy por hoy*, dijo que el periodismo tiene que "estar comprometido con la sociedad" y recomendó a los jóvenes "una buena preparación para ejercer la profesión de periodista".— EL PAÍS, Barcelona

El Col·legi de Periodistes nomena vuit socis d'honor

► Les distincions homenatgen persones que defensen la llibertat d'expressió

J. G. ALBALAT
BARCELONA

El Col·legi de Periodistes de Catalunya va atorgar ahir la categoria de col·legiat d'honor a vuit personalitats vinculades als mitjans de comunicació. Entre els homenatjats hi havia els escriptors Francesc Candel i Isabel-Clara Simó, el periodista radiofònic Iñaki Gabilondo i el dibuixant Carles Fontserè.

«És un acte de reconeixement a unes persones que han exercit el dret a la llibertat d'expressió i d'informació», va sintetitzar en la presentació la degana del col·legi, Montserrat Minobis.

A les primeres files del saló d'actes del Col·legi, s'hi van asseure, a més de Candel, Isabel-Clara Simó, Gabilondo i Fontserè, la resta de nous col·legiats d'honor: l'advocat Francesc Cabana, la periodista radiofònica gironina Francina Boris, el fotoperiodista Josep Maria Pérez Molinos i l'exdiputat i fundador de publicacions romanís Juan de Dios Ramírez Heredia.

Els homenatjats, després de ser presentats per amics o companys, van esbossar en els seus discursos

part de les seves vides i la seva relació amb els mitjans de comunicació. Candel va defensar que «el periodisme és literatura», mentre que Gabilondo va aconsellar als nous professionals de la informació que es preparessin, no només professionalment, sinó també «en la decència». «No es pot ser un bon periodista si

no s'és un ciutadà compromès amb la societat», va postillar.

La intervenció més singular la va oferir l'exdiputat Ramírez Heredia, que va evocar, llegint un article seu, com va viure la sessió del Congrés en què es va aprovar la Constitució, de la qual aquest any se celebra el 25è aniversari. ■

FERRAN NADEU

►► D'esquerra a dreta, Gabilondo, Ramírez Heredia, Francesc Candel i Carles Fontserè, ahir al Col·legi de Periodistes.

te como colegiados el Col·legi de Periodistes de Catalunya. do, nacido en San trabaja desde 1983 a Ser. Boris, de Gita con una larga tradidifónica. El gadiez-Heredia ha desu divulgación de gitana. El barcelolinos ha colaborunos de los mejo de Barcelona. Isasimó, de Alcoi, es mejores escritoras Cabanas es colabora desde 1980 y una treintena de economía e histopresas. Candel ha los libros el mundo ración, y Fontserè res sus carteles en defensa de la Generalitat durante la Guerra Civil. ●

AVUI
DILLUNS
8 DE DESEMBRE DEL 2003

COMUNICACIÓ

SAHER BUSTAL

Simó, Cabana i Candel, col·legiats d'honor

► El Col·legi de Periodistes de Catalunya ha atorgat aquesta setmana la categoria de col·legiat i col·legiada d'honor a vuit professionals que han desenvolupat la seva trajectòria dins el camp dels mitjans de comunicació. Entre els col·legiats hi ha els col·laboradors del diari AVUI Isabel-Clara Simó, Francesc Cabana i Francesc Candel, a més d'Iñaki Gabilondo, Carles Fontserè, Francina Boris, Josep M. Pérez Molinos i Juan de Dios Ramírez Heredia.

bre de 2003 El País 4-12-03

GENTE

► PREMIOS DE LOS PERIODISTAS CATALANES

El Colegio de Periodistas de Cataluña concedió ayer la categoría de colegiado de honor, en reconocimiento a su trayectoria profesional, a ocho colaboradores habituales de los medios de comunicación. Los galardonados fueron el periodista Iñaki Gabilondo; el escritor Francesc Candel; el ex diputado Juan de Dios Ramírez-Heredia; la periodista Francina Boris; el fotoperiodista Josep M. Pérez Molinos; la escritora Isabel-Clara Simó; el economista Francesc Cabana y el dibujante Carles Fontseré. La decana del Colegio de Periodistas, Montserrat Minobis, presidió el acto en la sede del Colegio en Barcelona. Los galardonados reivindicaron la honestidad, la veracidad, la decencia y la labor ciudadana como pilares del periodismo. Gabilondo, director del programa de la cadena SER Hoy por hoy, dijo que el periodismo tiene que "estar comprometido con la sociedad" y recomendó a los jóvenes "una buena preparación para ejercer la profesión de periodista". — EL PAÍS, Barcelona

El Col·legi de Periodistes incorpora a colegiados de honor

REDACCIÓN | BARCELONA

Personajes tan diversos como la conductora de radio Francina Boris, el abogado Francesc Cabana, el escritor Francesc Candel, el dibujante Carles Fontserè, el periodista Iñaki Gabilondo, el fotógrafo Josep Maria Pérez Molinos, el periodista Juan de Dios Ramírez-Heredia y la escritora Isabel-Clara Simó fueron investidos ayer oficialmente como colegiados de honor del Col·legi de Periodistes de Catalunya.

Gabilondo, nacido en San Sebastián, trabaja desde 1983 en la cadena Ser. Boris, de Girona, cuenta con una larga trayectoria radiofónica. El gaditano Ramírez-Heredia ha destacado por su divulgación de la cultura gitana. El barcelonés Pérez Molinos ha colaborado para algunos de los mejores diarios de Barcelona. Isabel-Clara Simó, de Alcoi, es una de las mejores escritoras catalanas. Cabanas es colaborador de prensa desde 1980 y autor de una treintena de obras sobre economía e historia de las empresas. Candel ha llevado a sus libros el mundo de la inmigración, y Fontserè hizo populares sus carteles en defensa de la Generalitat durante la Guerra Civil. ●

Los años del diseño

La década republicana

Enric Satué

Aunque no haya podido comprobar los pocos datos biográficos que circulan, casi lo prefiero. A los héroes hay que mitificarles, y en esos años que pertenecieron al pueblo, es bueno que la mayor parte de los líderes del diseño procedan de los rincones más marginales y peor iluminados del espacio social: Bagaría, el genial caricaturista, era gitano; Bon, no menos genial, ejerció de buhonero; Sala hacía de profesor de bailes de salón (por cierto, según Carles Fontseré, a Clavé y su amigo Ortega les gustaba divertirse, y como iban a bailar al Nuevo Mundo y a las escuelas de baile, quién sabe si

45

Barcelona, Carles Fontseré (colección Fontseré). La movilización de los incipientes cartelistas que se formaron con la sucesión de las campañas de guerra fue instantánea, como el propio Fontseré cuenta en sus Memòries d'un cartellista català (1931-1939). Según su testimonio, este fue el primer cartel que salió a la calle, en pleno mes de agosto, a hacer la guerra de los carteles, y el mismo se llevó el honor.

198

Barcelona, Carles Solà. A pesar de su juventud, Solà podía considerarse un veterano cartelista de guerra. Según Fontseré, su cartel con la leyenda "Treballa per als que lluiten", el de Solà con la frase "Unió és força" y el de Francesc Riba Rovira con el lema "Llegiu", fueron los tres primeros que se pintaron en Barcelona después del 18 de julio. El escueto tratamiento en rojo y negro, y el efecto repetición en silueta de la figura que multiplica en perspectiva los hombres, las armas y las municiones que reclama el lema, son muestra de los recursos gráficos que manejó con la eficacia de un consumado cartelista moderno.

226

Barcelona, Martí Bas. El dinamismo de la composición confiere al cartel un atractivo innegable, así como la orgía de color, que hacía que "los escasos anuncios que lo rodeaban parecieran manchas de barro", en apreciación sobre el terreno de George Orwell. Fiel a la descripción testimonial de Carles Fontseré en Memòries d'un cartellista català (1931-1939), "Martí Bas, también del PSUC, con el lema 'Frente Popular. Frente de Victoria y Libertad', pintó un espectacular despliegue de banderas: la catalana, la separatista con el triángulo azul y la estrella blanca de cinco puntas, la republicana tricolor, la roja con la hoz y el martillo y la roja y negra libertaria". Y, por supuesto, el brazo derecho alzado, con el puño cerrado, como en la imagen anterior y la que sigue a esta.

234

Aunque no haya podido comprobar los pocos datos biográficos que circulan, casi lo prefiero. A los héroes hay que mitificarles, y en esos años que pertenecieron al pueblo, es bueno que la mayor parte de los líderes del diseño procedan de los rincones más marginales y peor iluminados del espacio social: Bagaría, el genial caricaturista, era gitano; Bon, no menos genial, ejerció de buhonero; Sala hacía de profesor de bailes de salón (por cierto, según Carles Fontseré, a Clavé y su amigo Ortiga les gustaba divertirse, y como iban a bailar al Nuevo Mundo y a las escuelas de baile, quién sabe si

Barcelona, Carles Fontseré (colección Fontseré). La movilización de los incipientes cartelistas que se formaron con la sucesión de las campañas de guerra fue instantánea, como el propio Fontseré cuenta en sus Memòries d'un cartellista català (1931-1939). Según su testimonio, este fue el primer cartel que salió a la calle, en pleno mes de agosto, a hacer la guerra de los carteles, y él mismo se llevó el honor.

Barcelona, Carles Solà. A pesar de su juventud, Solà podía considerarse un veterano cartelista de guerra. Según Fontseré, su cartel con la leyenda "Treballa per als que lluiten", el de Solà con la frase "Unió és força" y el de Francesc Riba Rovira con el lema "Llegiu", fueron los tres primeros que se pintaron en Barcelona después del 18 de julio. El escueto tratamiento en rojo y negro, y el efecto repetición en silueta de la figura que multiplica en perspectiva los hombres, las armas y las municiones que reclama el lema, son muestra de los recursos gráficos que manejó con la eficacia de un consumado cartelista moderno.

Barcelona, Martí Bas. El dinamismo de la composición confiere al cartel un atractivo innegable, así como la orgía de color, que hacía que “los escasos anuncios que lo rodeaban parecieran manchas de barro”, en apreciación sobre el terreno de George Orwell. Fiel a la descripción testimonial de Carles Fontseré en Memòries d'un cartellista català (1931-1939), “Martí Bas, también del PSUC, con el lema «Frente Popular. Frente de Victoria y Libertad», pintó un espectacular despliegue de banderas: la catalana, la separatista con el triángulo azul y la estrella blanca de cinco puntas, la republicana tricolor, la roja con la hoz y el martillo y la roja y negra libertaria”. Y, por supuesto, el brazo derecho alzado, con el puño cerrado, como en la imagen anterior y la que sigue a esta.

Barcelona, Lorenzo Goñi. Aquel simpático gaditano establecido en la Ciudad Condal pasó a la historia del cartelismo de guerra, principalmente, por este cartel. Sordo como una tapia, el defecto le impidió ir al frente y, decepcionado por ello, se inventó este cartel, sin duda el mejor de la larga serie del dedo acusador creado por Alfred Leete y mejorado entre otros por James Montgomery Flagg y Alphonse Mauzan en el curso de la Primera Guerra Mundial (1914-1918). José M. Gironella lo cita en Un millón de muertos y Carles Fontseré recuerda, en Memòries d'un cartellista català (1931-1939), la retórica teatral con que su autor lo contemplaba, satisfecho, preguntándose: "Y tú, ¿qué has hecho por la victoria? Y él mismo se respondía: ¿Yo?, ¡este cartel!"

sin embargo, supuso un momento de esplendor para el diseño gráfico.

Como ha comentado Caries Fontseré, tan sólo un día después del golpe militar del 18 de julio de 1936, un grupo de grafistas, entre los que se encontraba él mismo, decidieron poner al servicio de la República su experiencia profesional. Era su manera de defender la libertad, combatiendo por ella contra quienes habían interrumpido violentamente el discurrir de la democracia.

Y así, las ciudades republicanas se transformaron de la noche a la mañana en soportes de un arte popular y el cartel se convirtió en metralla para el enemigo. En palabras, nuevamente, de Caries Fontseré: "El estallido cartelístico de julio de 1936 es uno de los fenómenos de la guerra civil española que ha sido valorado más positivamente. A mí, personalmente, lo que más me interesa por el hecho de haber sido uno de los protagonistas, es el impulso vital de unos artistas jóvenes que, renunciando al arte por el arte, se prestaron a participar, al lado del pueblo, en la lucha contra los militares sublevados. Aquel grito de iconografía multicolor en las paredes apareció ante los ojos de los ciudadanos de Barcelona como el signo inequívoco de una voluntad de lucha y en el exterior, como un certificado gráfico de la revolución en Cataluña"⁴.

Pronto emergieron colectivos de dibujantes como el Sindicat de Dibuxants Professionals en Barcelona, el Sindicato de Profesionales de las Bellas Artes de Madrid y el Taller de Propaganda Gráfica de la Alianza de Intelectuales para la Defensa de la Cultura en Valencia, que contaron con algunos de los grafistas más destacados de la época.

De estas organizaciones, y en un proceso de trabajo colectivo, salieron no sólo carteles, sino pancartas, decorados para mítines y actos callejeros, cabeceras para periódicos, banderines, anagramas, periódicos murales, pintura de trenes, decoración efímera y esculturas monumentales que contribuyeron a crear un ambiente multicolor, dinámico y novedoso.

CARTELLES CONTRA UNA GUERRA

Signos por la paz

James Mann (ed.)

l'homenatge | ANDREU BARNILS

Henry Ettinghausen i Carles Fontserè

● Henry Ettinghausen és prim, com la seva veu, i va ser educat a la Gran Bretanya. Catedràtic d'Hispaniques a la Universitat de Southampton durant trenta-cinc anys va venir a retirar-se a la Pera, a l'Alt Empordà, amb la seva dona, catalana. Després de rebre un correu electrònic de Toni Strubell, president de la Comissió de la Dignitat, que treballa pel retorn dels papers de Salamanca, en què se li explicava l'afer de l'Arxiu i li demanava suport, Ettinghausen ha acabat no només signant el document, sinó que ja és soci de la Comissió. Divendres la Comissió va retre un homenatge al restaurant la Farinera del Clot a aquest membre per la seva tasca d'internacionalització del conflicte. Conferències a l'Anglo-catalan Society i al departament de llengües modernes de la seva universitat han servit per donar a conèixer l'afer. Alguns dels comensals estaven presents al sopar per homenatjar el catedràtic. Però no només.

Henry Ettinghausen, minuts abans de començar el sopar, declara que Quevedo era un racista: «Llegint el llibre *La rebelión de Barcelona* vaig entendre que el conflicte entre Catalunya i Espanya ve de molt lluny. Quevedo en diu de molt grosses contra catalans i jueus». Entre els assistents que l'esperaven hi havia membres dels partits grans, com Jordi Carbonell, d'ERC, o Altaió, d'ICV. Altres comensals eren Jordi Bilbeny, l'autor del llibre *Brevíssima relació de la destrucció de la història: la falsificació de la descoberta d'Amèrica*, on apunta la tesi que Colom era català, i Josep Guia, del PSAN. I eren allà per homenatjar el catedràtic.

Henry Ettinghausen, parlant durant el sopar d'homenatge que va rebre divendres. / RAFAEL TIXÉ.

Durant el sopar es van escoltar dues intervencions llegides. Aníbal Lozano, periodista del diari de Salamanca *La Tribuna*, i la regidora socialista Teresa Carvajal, que defensen des de Castella el retorn dels papers, no van assistir-hi però van enviar una nota escrita en què se'n defensava el retorn. Ettinghausen ho va agrair en el seu torn: «Una cosa és defensar el retorn des d'aquí i l'altra fer-ho des d'allà. Ells són els herois. Moltes gràcies a tots dos.»

L'heroi de veritat, però, era un vellet de cabells blancs que va sopar a la taula presidencial d'una manera discreta, tranquil·la, gairebé sense dir res. Va venir expressament des de Porqueres, a tocar de Banyoles, pensant-se que era un senzill sopar. Ningú no el va avisar que aquell acte també era un homenatge a ell. Diuen que no hauria baixat. L'Arxiu de Salamanca conté molta de la seva obra. Són cartells fets durant la guerra. El seu nom és Carles Fontserè i fa poc el Col·legi de Periodistes li va organitzar una exposició sobre la seva faceta de periodista. Viu en un mas a dalt d'un turó i, a pocs metres, uns deu, hi té un estudi net, gran i endreçat on encara treballa. I que duri. Fontserè dona el cognom a la Comissió: Dignitat.

GI21:CATXXI

GIRONA TÉ LA PARAULA

*21 gironins opinen sobre la Catalunya del segle XXI:
sobirania, Països Catalans, Espanya, Europa,
nacionalisme, immigració, globalització...*

Il·lustrat per 21 artistes de les comarques gironines

CAPITOL
IONIS

Francesc Ferrer

Edat:
68 anys

Activitat actual:
Regidor de l'Ajuntament de Girona per ERC
i assessor d'empreses

Professió:
Professor mercantil

Població:
Girona

Il·lustració:
Carles Fontserè

1707 - 1997
290 anys d'opressió espanyola

dissabte 5 d'abril de 1997
Banyoles

■ Presentació del llibre *Un exiliat de tercera*, de Carles Fontserè. 26 de gener de 2000, a la Pedrera. Josep M. Solé i Sabaté, Isidor Cònsul, Antoni M. Pugès, Carles Fontserè, Maria Campillo, Terry Fontserè i Daniel Giralt.

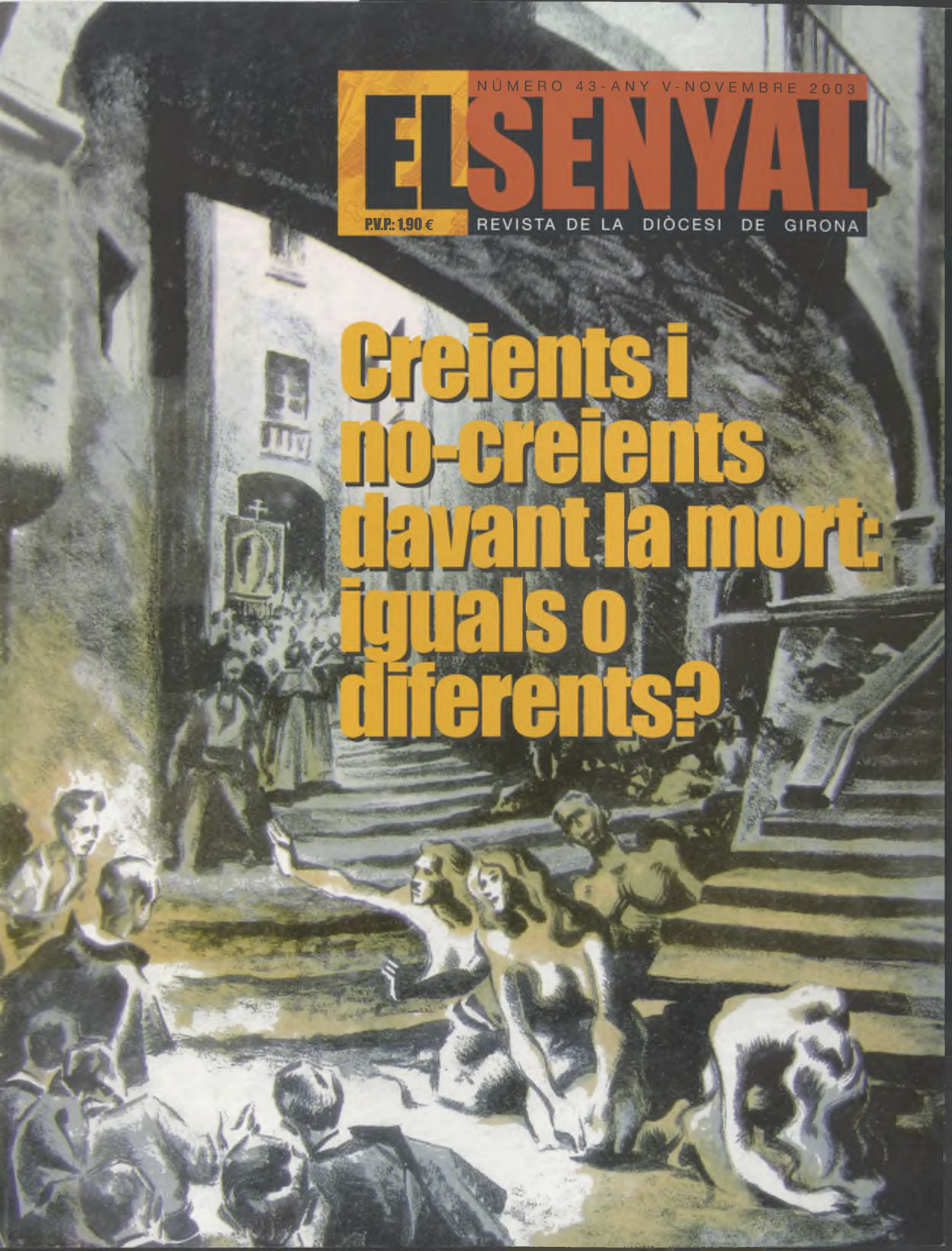
NÚMERO 43-ANY V-NOVEMBRE 2003

EL SENYAL

P.V.P.: 1,90 €

REVISTA DE LA DIÒCESI DE GIRONA

Creients i no-creients davant la mort: iguals o diferents?

Reaccions davant

La mort forma part de la vida humana. Tanmateix, resta amagada en la nostra societat i és absent, generalment, de les preocupacions immediates de la gent. La mort ha esdevingut un tema tabú.

Però hi ha uns fets que situen inexorablement les persones davant la realitat de la mort. És el cas del qui té un familiar afectat per una malaltia crònica o per una situació d'agonia prolongada. I també és el cas, encara més dramàtic, d'un jove mort a causa d'un accident

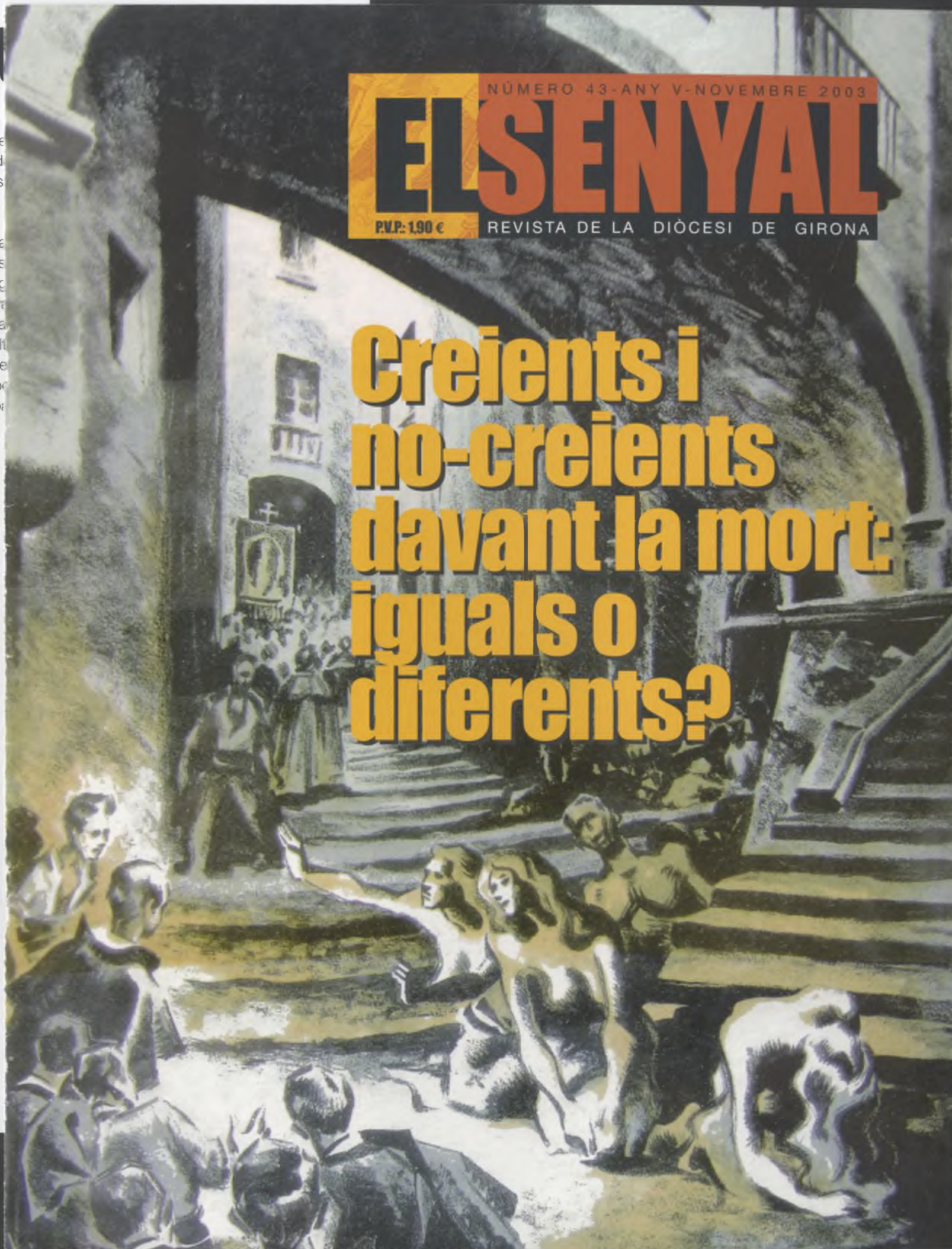
de trànsit o laboral. Davant d'aquestes situacions, els familiars i companys del difunt es troben sovint desorientats i desarmats.

La societat ha començat a reaccionar tímidament, i ofereix assistència psicològica als familiars. També han sorgit grups especialitzats en l'acompanyament del dol. Aquestes iniciatives van en la bona direcció. Però en farien falta d'altres. A més de l'assistència a les persones directament afectades per una defunció caldria realitzar un treball

NÚMERO 43 - ANY V - NOVEMBRE 2003
EL SENYAL
 P.V.P.: 1,90 € REVISTA DE LA DIÒCESI DE GIRONA

Creients i no-creients davant la mort: iguals o diferents?

Els articles firmats són responsabilitat exclusiva des seus autors. La reproducció total o parcial d'articles, notícies o fotografies d'El Senyal només és permesa si s'esmenta la procedència

La portada pertany a l'home del mateix nom, el reconegut artista Gaudí

Els articles firmats són responsabilitat exclusiva des seus autors. La reproducció total o parcial d'articles, notícies o fotografies d'*El Senyal* només és permesa si s'esmenta la procedència

La nostra portada: El reconegut artista Carles Fontserè i Carrió és l'autor de l'original que il·lustra la nostra portada. Es tracta d'un gravat que va realitzar per a una edició de bibliòfil de la coneguda obra de Joaquim Ruyra *La fi del món a Girona* l'any 1946, a París, en la seva etapa d'exiliat, en la qual no va oblidar el seu país.

L'escena correspon a les escales de Sant Martí i el conegut edifici que havia acollit les religioses del "servei domèstic". D'aquesta manera EL SENYAL s'afegeix a les celebracions de l'Any Ruyra, un autor que, vinculat a Blanes, no oblidà mai els seus orígens gironins.

Volem agrair a Carles Fontserè la seva bona disposició en autoritzar la reproducció d'aquesta obra. També expressem el nostre agraïment a l'actual propietari, que l'ha facilitat a la nostra publicació.

El Col·legi atorga vuit col·legiacions d'honor

Francina Boris, Francesc Cabana, Francesc Candel, Carles Fontserè, Iñaki Gabilondo, Josep Me Pérez Molinos, Juan de Dios Ramírez-Heredia i Isabel-Clara Simó. Des del passat 3 de desembre, tots aquests noms tenen una cosa més en comú: van veure reconegudes les seves trajectòries professionals en el camp dels mitjans de comunicació, rebent la categoria de col·legiat o col·legiada d'Honor.

Francina Boris, que va ser presentada per Enric Matarrodona, compta amb una llarga tasca professional radiofònica a *Ràdio Girona* i a *Ràdio Associació Catalunya*. Guardonada el 1994 amb el Premi Nacional de Cultura Popular de la Generalitat, ha estat sempre una gran difusora del món de la sardana. L'advocat Francesc Cabana, qui va ser presentat per Andreu Farràs, escriu un article setmanal a *l'Avui* des de 1980 i n'ha escrit més de 1.500 a diverses publicacions, sempre sobre economia o història econòmica. Professor associat de la Universitat Internacional de Catalunya, també és autor d'una trentena d'obres.

Francesc Candel, que va comparèixer després d'una presentació de Josep Me Huerta habitual de divi de premsa i autobiografia centrada el món de la im-

Foto de família dels nous col·legiats i col·legiades d'honor amb la Degana.

Foto: Ignasi Rodríguez

presència als barris de Barcelona. Un altre dels nous col·legiats d'honor és en Carles Fontserè, El va presentar Joan Anton Benach. Iniciat des de molt jove en el camp del dibuix i la il·lustració, ha conreat també el periodisme escrit i la fotografia, i la seva feina no ha conegut fronteres. Va col·laborar amb mitjans del país, com *El Correo Catalán* o *La Vanguardia*, i amb estrangers, com *La Gerbe* o *Rudder Magazine*.

Iñaki Gabilondo va ser presentat per Josep Me Martí. Fill de Sant Sebastià, la seva trajectòria professional ha estat vinculada fonamentalment al món de la ràdio. Des de 1983, exerceix ininterrompudament a la *Cadena SER*. Guardonat nombroses vegades, aquest mateix any 2003 l'Asociación de Periodistas Europeos li va atorgar

per un altre fotoperiodista, Pere Monés. Iniciat en aquest camp des dels 14 anys, va captar imatges per a la premsa de l'època republicana a Catalunya i de la Guerra Civil. Finalitzada la contesa va treballar per al Govern Civil de Barcelona, recollint imatges de gran interès sobre les visites de "jerifaltes" feixistes alemanys i italians a la ciutat. Fins que descobriren el seu passat "rojo" i el desplaçaren de la feina. Ja en l'època democràtica, va exercir com a fotògraf del PSUC i de Comissions Obreres a Catalunya.

El gadità Juan de Dios Ramírez-Heredia, presentat per Carles Sentís, va ser el fundador de *Nevipens Romaní* i *Tchatchipen*, primera revista espanyola dedicada a la cultura gitana. A més, va ser diputat a les Corts Generals i al Parlament Europeu i membre de la Comissió Consultiva "Racismo y Xenofobia" del Consell de la Unió Europea. Finalment, Antoni Reig va presentar com a nova col·legiada d'honor l'escriptora Isabel-Clara Simó, directora que fou del setmanari *Canigó*. Des de 1999 publica un article diari a *l'Avui*. A més, ha fet de guionista per a TVC, ha publicat reculls de narracions i una gran obra com a novel·

Les representacions de caràcter simbòlic abunden en la producció dels artistes exiliats, com és aquesta, que Carles Fontserè (Barcelona, 1916) féu per il·lustrar la primera pàgina del setmanari *El Poble català* (núm 2, 3-XI-1939), dirigit per Jaume Miravittles.

Les representacions de caràcter simbòlic abunden en la producció dels artistes exiliats, com és aquesta, que Carles Fontserè (Barcelona, 1916) féu per il·lustrar la primera pàgina del setmanari *El Poble català* (núm 2, 3-XI-1939), dirigit per Jaume Miravittles.

J. Clara, S. Cortés, D. Díaz Esculies, J.M. Figueres,
J. Guixé, A. Marimon, A. Mohino, E. Pujol, M. Santana,
J. Sobrequés, G. Tuban-E. Forcada, F. Vilanova

L'EXILI CATALÀ

del 1936-1939

Un balanç

ENRIC PUJOL (coord.)

Fontserè: "El cartell és un crit a la paret"

Entrevista a carrec de Ricard Mas

Hi ha qui parla de vostè com "el cartellista anarquista, d'origen carlista, de la Guerra Civil", però veig que també sou escriptor, periodista, ninotaire, fotògraf, i que heu exercit els oficis més pintorescos per sobreviure. Així doncs, què hi posa a la casella "professió" del vostre DNI?

No res, però a mi m'agradaria allò tan bonic de "*sus labores*". Com a artista gràfic he dibuixat còmics: als 15 anys dibuixava cada setmana la coberta de la revista *Reacció*, i als 16 feia una caricatura diària a *El Correo Catalán*. M'he guanyat la vida amb les arts gràfiques, dibuixant i pintant, interessat sobretot per la comunicació, per comunicar-me amb els altres.

Així doncs, una mena de periodista multimèdia?

No. Jo no informo i prou, jo faig crítica. Per exemple, quan faig un fotoreportatge sobre la construcció de grattacels a Nova York, parlo dels indis de la gran ciutat, tradicionalment utilitzats com a mà d'obra perquè no tenen vertigen, de la seva condició social, i tracto de donar, per damunt de tot, el meu punt de vista, alhora que procuro comunicar-lo de la manera més efectiva possible.

I el cartellisme, pel qual sou tan reconegut? El primer volum de les vostres memòries es titula, precisament *Memòries d'un cartellista*...

Al 1977, a la Biennal de Venècia, hi va haver una exposició de cartells de la Guerra Civil, ordenada amb criteris gairebé decoratius. Al catàleg, tan sols hi figurava com a informació el nom dels col·leccionistes, els autors no hi érem! Vaig publicar un article sobre aquest tema. Aleshores, en Josep Benet em proposa un estudi més ambiciós sobre tots els cartellistes de l'època. Vaig començar-lo, però em mancava documentació i no hi havia diners per a l'empresa! Aleshores, en lloc d'escriure una investigació en tercera persona ho vaig fer en primera, parlant tan sols del món que vaig conèixer. Aquest va ser el primer volum de les meves memòries, en què parlo de la meva infantesa i adolescència però sobretot de la Guerra Civil dels meus companys cartellistes. En un segon volum que parla de l'exili i la Segona Guerra Mundial, vaig continuar amb les memò-

I els flyers, i d'altres formes de disseny publicitari contemporani?

Desconec bastant el món dels joves dissenyadors. Jo visc en aquesta muntanya amagada, conec el bosc, els ocells, els cavalls, els gossos. No sé fins a quin punt majoritàriament pensen així o aixà. Em quedo ofuscat quan el papa de Roma reuneix milers de joves en els seus viatges. O un cantant de rock...

I ja vau anar a votar a les autonòmiques? Ho menciono perquè és una forma -per bé que gairebé simbòlica- de canviar el nostre entorn.

No, perquè em sento molt català però alhora ciutadà del món, i tots aquests partits viuen d'esquena al que està passant al món. Si hagués votat, ho hagués fet per ERC. Però he vist Carod Rovira en una manifestació de ¡Basta ya!, quan la mort d'Ernest Lluch... Jo, que lamentin la mort de Lluch, estic d'acord, però amb discreció. La gran qüestió no és aquesta, sinó que tots els partits polítics acaben seguint el joc del PP i al balcó de la Generalitat el Sant Jordi amb un llaç blau monumental, no un llaç negre de dol sinó el llaç del PP! Per exemple, la seva publicació, EL TEMPS, publicà una foto de Lluch en primera pàgina, i mitjançant una sèrie d'articles destacats en van fer un màrtir. Aleshores, vaig escriure'ls una carta dient-los que em donava de baixa.

I per què aquesta actitud tan combativa?

Jo he estat soldat i he fet la guerra. En acabar qualsevol guerra, als països civilitzats es fa la pau. Franco no va signar una pau, va continuar posant gent a la presó i afusellant. Jo continuo sent soldat de la República perquè ningú m'ha alliberat de la meva obligació. Que els "gotaris" d'ETA que van defensar Catalunya segueixin matant és cosa seva, perquè els nacionals han matat molts dels nostres companys.

Segons aquesta actitud, a quina publicació esteu subscript? O esteu totalment comunicat?

Llegeixo dos diaris cada dia i estic subscript, entre d'altres, a *Kalegorria*, revista basca editada en català, per

Carles

Eremita i anarquista. Al seu solitari estudi de Porqueres, tres turons a l'est del llac de Banyoles, atresora una vida d'aventures i provisionalitats fetes art. Una rudimentària màquina de tornar el canvi ens recorda que aquest sibarita de la bibliofília, fotoperiodista, cartellista i dibuixant de còmics, ha estat, també, taxista nocturn a Nova York.

ries. I ara estic corregint el tercer, en què explico la fi de la guerra a París, el primer viatge a Mèxic el 1948 i la meva estança a Nova York, que havia de ser de quinze dies i va acabar perllongant-se, de manera intermitent, vint anys.

I com us ho va fer en aquella gran ciutat, tant de temps?

Jo no parlava un mot d'anglès. Portava tres adreces: un hotel baratet, el despatx de Jaume Miravittles, excomissari de propaganda de la Generalitat republicana, i el del meu amic americà-belga Ludwig Bemelmans, considerat a Nova York com a gran escriptor. En Miravittles em convencé de quedar-me, i al poc temps, un grup editorial, Dell Publishing, m'encarregà de dibuixar els àlbums de còmic Bill Elliott, un vaquer que triomfava al cinema.

Fem un salt en el temps. Què en penseu, del cartellisme actual?

Avui dia, el cartellisme com a tal no existeix. Per exemple, amb les recents eleccions hem vist nombrosos cartells que segueixen una certa tradició, però més aviat per acomplir el ritus: foto del líder ampliada amb forma de cartell i prou, però com a cartells no diuen res. El cartell, per a mí, era un crit a la paret. Avui, no és més que una tradició, com els panelllets per Tots Sants, buida de contingut.

I el crit, on se n'ha anat?

Doncs al menjador de casa, que és on hi posem la tèle. La propaganda ha entrat a l'interior de la família, i aquesta sí que és efectiva, perquè moltes vegades es tracta de publicitat indirecta, farcida de formes de vida dictades per la televisió.

no deslligar-me del tot. No vull ser un modern eremita.

Tornem al cartellisme. Com va començar?

El primer cartell el vaig fer a casa, per iniciativa pròpia. Amb un grup de dibuixants i ninotaires vam fundar l'SDP, Sindicat de Dibuixants de Barcelona. El 19 de juliol em vaig presentar a la seu, que era una habitació que tenia el dibuixant Helios Gómez a la Rambla, en el passatge que va a la Plaça Reial, i allí em van dir que s'havien traslladat al Portal de l'Àngel, al rònc palau dels Marquesos de la Manresana, a tocar del cine París. El primer que van fer va ser fer saltar la caixa forta i treure'n les 600 pessetes que hi quedaven, i van pagar el majordom, que reclamava uns endarreriments. Com tots els obrers dels sindicats havien vist *El Cuirassat Potemkin* i films sobre Pancho Villa, els va donar per assaltar palaus per instal·lar-hi les seus. La situació a Barcelona era d'un caos terrible: a Plaça Catalunya, per exemple, encara hi havia els cavalls morts de l'exèrcit, i ningú els retirava. Va ser aleshores quan vaig dibuixar el cartell *Treball pels que lluiten!* Calia tornar al treball. En anar al sindicat a portar-lo, em vaig trobar un company del PSUC que decidí editar-lo. Més tard, vam muntar un taller al sindicat.

I després de la Guerra Civil, va continuar amb les arts gràfiques?

És clar. A París, ja a l'exili, vaig muntar un taller litogràfic amb dues premses litogràfiques i un tòrcul per a aiguaforats. Tenia dos litògrafs francesos treballant per a mí, i feia edicions de bibliòfil. També hi vaig dibuixar còmics. I a Nova York, vaig seguir en el camp de les arts gràfiques i el fotoperiodisme, tot i que en moments de dificultats econòmiques vaig fer de taxista de nit.

2004 és el centenari del naixement de Salvador Dalí. A Nova York, el va tractar a bastament. Jo mateix n'he vist unes fotografies en què l'ajudeu en un happening al Lincoln Center. Què en recordeu?

Vam anar al teatre, Dalí, la Gala, la Terry i jo dins una gran limusina. Era de nit i hi havia molt de trànsit i la llum

dels cotxes passava per la finestreta del darrere, projectant els bigotis de Dalí al vidre que ens separava del conductor. Això fascinà el de Figueres, que era com un nen. Poca estona abans, a l'hotel, m'havia dit que si tinguésses unes celles tan poblades com les meves, no hagués necessitat deixar-se uns bigotis-antena com els que portava.

Vam arribar a l'escenari. Allò era un caos! El compositor català Leonard Balada, un ballarí flamenc català, també. Una orquestra rock, una de clàssica. Jo mateix, portava un coll tipus Cervantes midonat. A en Dalí li agradà tant, el meu coll, que més tard n'encarregà un. Encara guardo un pinzell d'aquell moment –me'l mostra: és gegantí! –i la jaqueta tacada de pintura plàstica. Dalí no havia fet cap mena de prova prèvia. Es tractava d'un *happening* amb més de cinquanta persones a l'escenari en què ell pintaria dins un gran iglú de plàstic mentre una sèrie de músics i accionistes actuarien d'acord amb les seves pinzellades. Al fons de l'escenari es projectava *Un chien andalou*, el film que havia realitzat, el 1929, amb Luis Buñuel.

La pintura plàstica, però, no s'adheria a l'iglú i queia en reguerons. Aleshores, es dedicà a llençar amb força els pots de pintura, mentre una *stripper* del Crazy Horse parisenc es despullava. Mentrestant, Moondog, el poeta cec, descalç i amb un casc viking, posava solemne, sense dir res. Moltes genialitats de Dalí en realitat són fracassos que li passen, no donen el resultat que ell esperava però n'acaba traient profit.

Diuen que aquest estrofolari personatge, Moondog, inspirà la famosa cançó "Nature boy"...

Ho diuen, però crec que no és del tot cert. Ell era un personatge típic de Nova York, posava vestit a la manera medieval, amb caputxó de monjo, tots els dies, a la si-sena avinguda. Escrivia poemes que la gent podia agafar a canvi d'unes monedes. En certa manera formava part del paisatge del barri, ple de botigues que assortien les òperes, teatres i espectacles musicals de la ciutat. Nova York ha canviat totalment des dels anys seixanta.

I com era Salvador Dalí en el tracte de tu a tu?

Als anys cinquanta, que és quan el vaig tractar, era una persona normalíssima, molt cordial. El vaig conèixer mitjançant el Jaume Miravittles. Li vam fer una paella valenciana a la manera catalana, "paella Bloomingdale's", que li encantà.

I la Gala?

Ui, la Gala! Feia sempre com si fos el primer dia que ens coneixia, com si fossim uns desconeguts. Era molt antipàtica. Una vegada en Dalí em cridà a la seva habitació de l'hotel. Vaig pujar, vaig trucar a la porta. Silenci. Vaig sentir una estranya remor, tot d'una crits, com si estiguessin degollant una persona. Més silenci. Ningú obrí la porta. Vam baixar al vestíbul i allà el vam trobar. Se suposava que la Gala era sola a l'habitació!

Crec que ens hem deixat una faceta del seu art: el fotoperiodisme. Qui l'introduí en el món de la fotografia?

Jo ja era aficionat, però, a París, mentre feia unes fotos per documentar un espectacle que vaig fer per al Cantinflas, vaig coincidir amb en Brassai, que m'ensenyà moltíssim. El meu secret ha estat no fer-me invisible, però sí part de l'entorn que fotografio: per exemple, a Itàlia has d'agafar la gent desprevinguda, perquè si se n'adonen que els fotografies, posen i queden antinatural. Als barris pobres de Mèxic, has de pretendre cobrar per les fotos, perquè si no ets un intrús. Amb el grup radical afroamericà panteres negres, a San Francisco, simplement no vaig badar boca i em vaig deixar introduir. Cap blanc s'havia atrevit mai a entrar als seus locals.

S'està fent fosc i aquests paratges solitaris són desconeguts per a mi. Vol afegir alguna cosa més abans no pleguem? L'udol d'un llop no em permeté copsar les seves darreres paraules. Per si de cas, li enviaré una butlleta de subscripció d'EL TEMPS d'Art...

Ricard Mas, historiador i crític d'art.

ENTREVISTA A AMAND DOMÈNECH

61

ASSOCIACIÓ PER A LA CREACIÓ DEL

Col·legi de Dissenyadors Gràfics

3-DI

Vàreu tenir limitacions tècniques a l'hora de produir la vostra obra?

Ha influït això en el vostre estil?

Sí i molt. Durant la postguerra entrava ni utilitatge, ni les eines més bàsiques que un estudi requereix, tampoc màquines noves d'aportacions gràfiques. Les que hi havia aleshores eren més velles. Les impressions eren de baixa qualitat, molt fora de puntura. Els papirs eren dolents. Haviem d'anar treballant amb el que teníem.

Una altra limitació és la falta de contacte humà. Els millors cartellistes, dibuixants, il·lustradors varen anar a l'exili. Pel que fa a associacions, l'única existent era el Sindicat Dibuixants Professionals (SDP),

la que l'amic Fontserè n'era membre.

Amb la guerra civil vàrem patir un retard considerable en molts camps i el disseny gràfic en va ser un.

DALÍ, RETRATO CÓMPLICE

DALÍ 2004

III Institut ramon llull

COPEC
Cultura de Catalunya

Generalitat de Catalunya
Delegació a Madrid

Del 9 al 31 de enero de 2004.

Horario: de 10h a 14h y de 17h a 20h30, de lunes a viernes.

Inauguración: viernes 9 de enero de 2004, a las 19h30

Presentación a cargo de David Balsells, comisario de la muestra y responsable del Departamento de Fotografía del Museu Nacional d'Art de Catalunya.

Al terminar el acto, se servirá un aperitivo

Salvador Dalí visto por los fotógrafos Antoni Bernad, Melitó Casals i Casas ("Meli"), Francesc Català-Roca, Toni Catany, Carles Fontserè, Josep Gol, Oriol Maspons, Xavier Miserachs, Antoni Moreu, Enrique Sabater, Leopold Samsó, Ricard Sans Condeminas, Jordi Socias y Toni Vidal.

Serrano, 1 - 28001 MADRID
e-mail: blanquerna.presidencia@gencat.net Tel: 91 431 00 22 Fax: 91 576 37 23

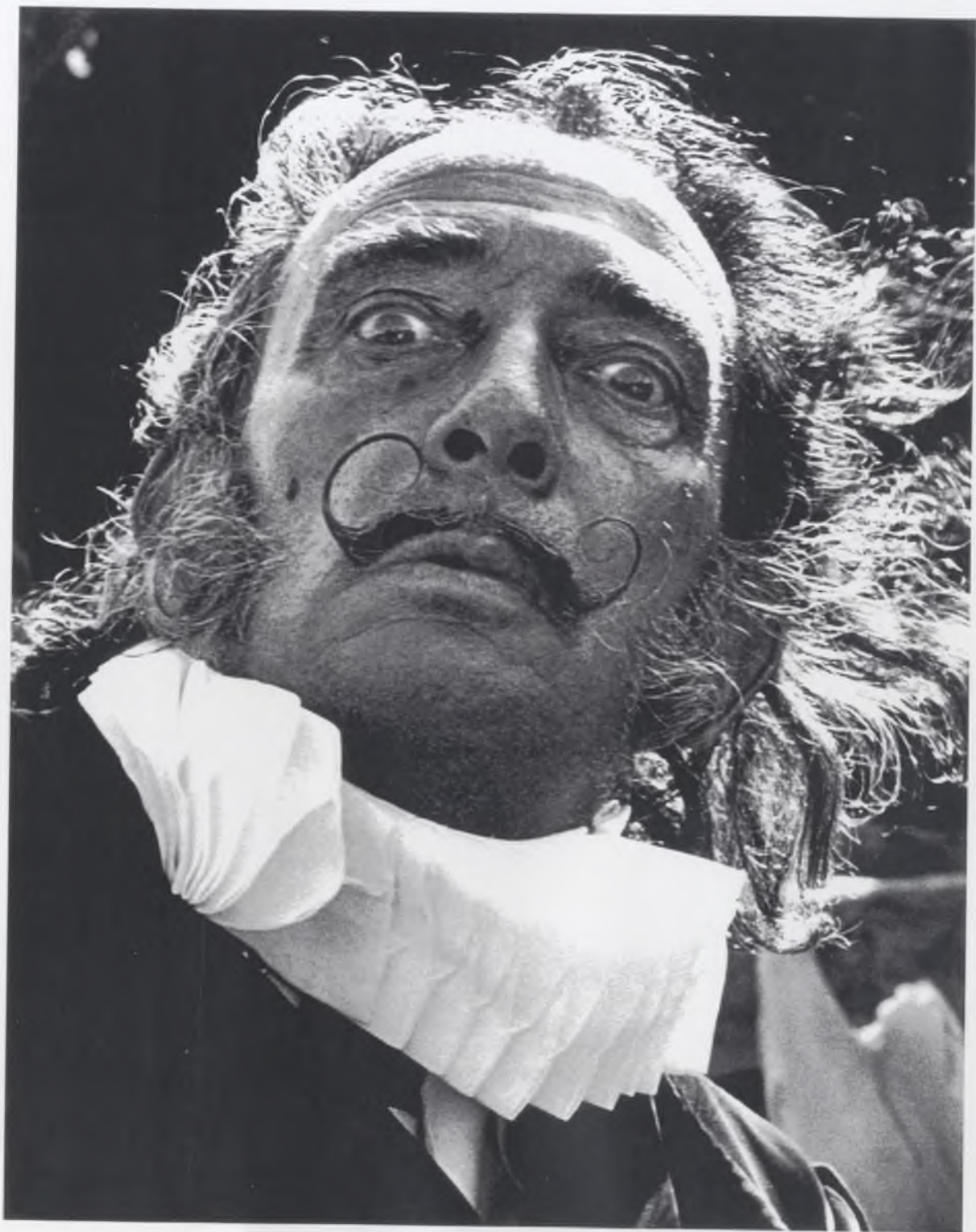
BLANQUERNA
LIBRERÍA CATALANA

No hi havia tanta varietat, ni volum de feina com ara. Els dibuixants comercials dibuixàvem per a les Arts Gràfiques. Fèiem reclams publicitaris,

Antoni Bernad
Melitó Casals i Casas, Meli
Francesc Català-Roca
Toni Catany
Carles Fontserè
Josep Gol
Oriol Maspons
Xavier Miserachs
Antoni Moreu
Enrique Sabater
Leopold Samsó
Ricard Sans
Jordi Socias
Toni Vidal

DALÍ

y el retrato
cómplice

Carles Fontserè

Saber mirar es todo un nuevo sistema de agrimensura espiritual. Saber mirar es un modo de inventar. Y ninguna invención ha sido tan pura como aquella que ha creado la mirada anestésica del ojo limpísimo, sin pestañas, del Zeiss: destilado y atento, imposible a la floración rosada de la conjuntivitis.

Salvador Dalí

«Conocí a Salvador Dalí en Nueva York en la década de los 50. Me lo presentó Met Miravittles —comisario de Propaganda de la Generalitat de Catalunya durante la Guerra Civil—, que de niño fue en Figueres compañero de estudios de Dalí. Por lo tanto, yo no soy un “fotógrafo de Dalí”, sino uno de sus amigos que de vez en cuando le tomaba fotos, incluso, alguna vez, a petición del propio Dalí; así la serie que le realicé en 1972 en el encinar de Portlligat, de rodillas junto a su escultura *Cristo yacente*, formada con una deteriorada barca de pescadores y varios desechos. El 25 de abril de 1978, el Museo Solomon R. Guggenheim de Nueva York, organizó una solemne ceremonia —exclusiva pero multitudinaria— para presentar las dos primeras pinturas hiperestereoscópicas de Salvador Dalí —dos pinturas que parecen idénticas pero que en realidad son distintas, y que hay que mirar surrealísticamente, desde cierta distancia y con los ojos cerrados—: *Dalí levantando la piel del Mediterráneo para enseñar a Gala el nacimiento de Venus*. Las dos pinturas gemelas estaban colocadas en la planta noble del museo, cubiertas con una colgadura, a la espera de que el maestro de Portlligat las descubriera. Éste, desde la séptima planta, acompañado por la preciosa Amanda Lear y Gala, vestidas de princesa, además del director del museo y de cierto número de importantes personalidades del mundo del arte, fue bajando la rampa que circunvala en espiral el interior del edificio, saludando ceremoniosamente a los invitados, alineados a ambos lados de la rampa para dejar paso a la comitiva, con su bastón de empuñadura de plata, ahora a uno ahora a otro, como si fuera el Rey Sol en la corte de Versalles. Pero, de repente, Dalí se detiene: entre el público vio a Terry, mi mujer. Con gesto de sorpresa levantó los brazos y sin preámbulos exclamó: —¡Oh! ¿Fontserè, dónde está el marido? —¡En el monte... en Porqueres!— contestó Terry. Acto seguido, Dalí dejó caer los brazos abatido por la nostalgia, diciendo: —¡Pues claro... los olivos... los robles... las encinas!

Pese a las concupiscencias del mundo del arte, Dalí habrá sido el último artista catalán que calzó alpargatas de cinta negra y que se cubrió con barretina roja de pescador».

Bicel

Sumario

BOLETÍN INTERNO DEL CENTRO DE ESTUDIOS LIBERTARIOS ANSELMO LORENZO

Marzo 2004

15

CANCIONES LIBERTARIAS

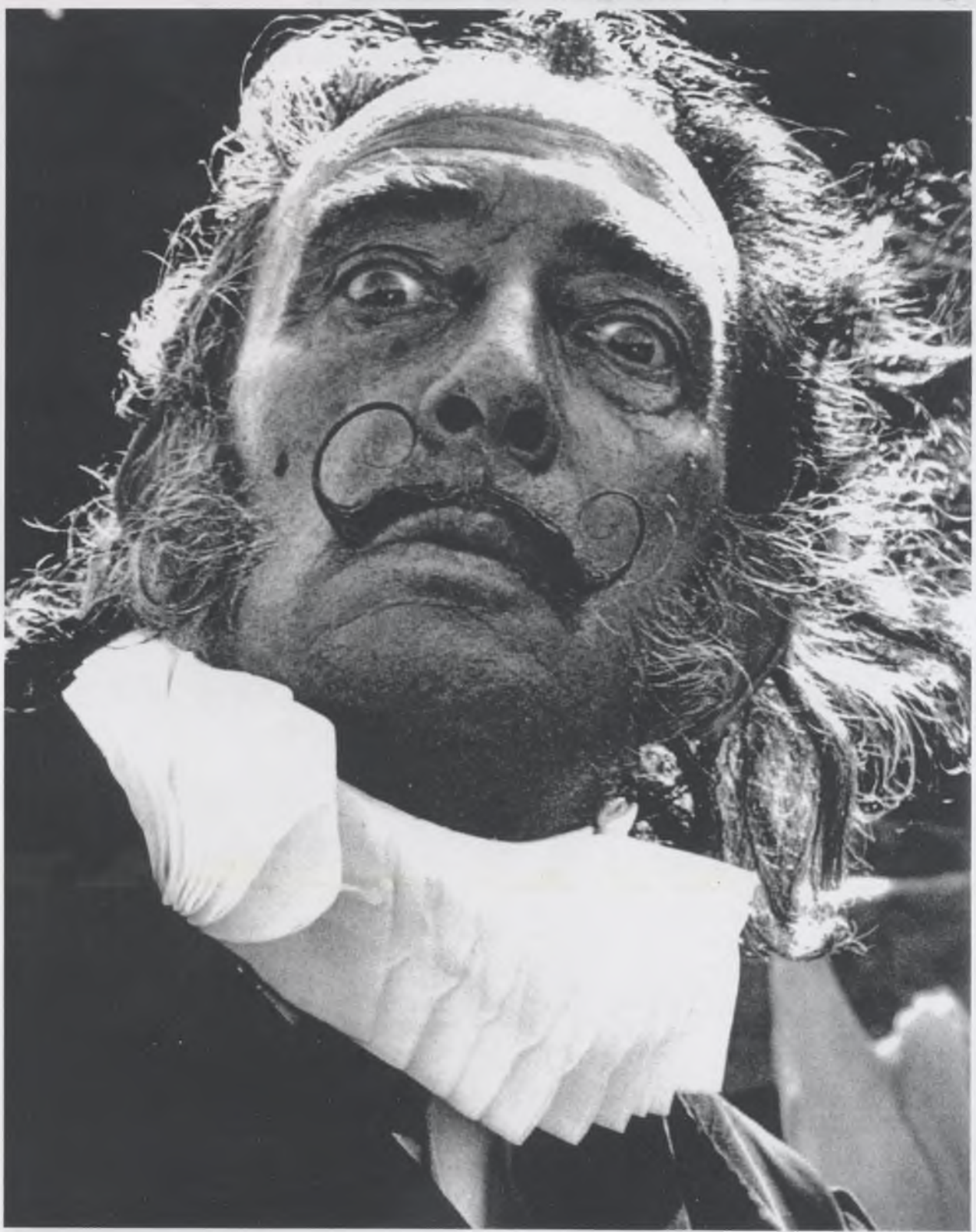
1. A LAS BARRICADAS
2. VIVA LA FAI
3. HACIA LA REVOLUCIÓN
4. LUCHAN OBREROS
5. A LAS MUJERES
6. POUT POU RRU
7. ARRÉGLA LA BOMBA
8. SALUD PROLETARIOS
9. INTERNACIONAL ANARQUISTA
10. VIVA LA ANARQUIA
11. JUVENTUD
12. HAMBRE DEL PLEBEO

Este boletín se edita en el marco de la actividad del Centro de Estudios Libertarios Anselmo Lorenzo, una entidad sin ánimo de lucro, que tiene como objetivo la difusión de la cultura libertaria y el estudio de la historia del movimiento libertario. El boletín se edita en colaboración con el Centro de Estudios Libertarios Anselmo Lorenzo. Publicación Anual. Suscripción: 10€ (incluye el envío de correo). Contacto: 93 400 00 00. www.cel.es

Centro de Estudios Libertarios Anselmo Lorenzo, S.L.

Calle de Aragó, 10. 08001 Barcelona, España. Tel: 93 400 00 00. Fax: 93 400 00 00

ISSN 1135-2665

Dalí a Portlligat, 1969. Foto: Carles Fontserè

El Dalí que més m'agrada...

Carles Fontserè, cartellista

L'obra de Dalí que més m'ha agradat i sorprèn especialment és aquella que ell ha signat personalment sense haver-la executat, perquè amb aquest gest tan autènticament surrealista i valent, va donar fe que el que avui es valora en el mercat de l'art contemporani és la signatura de l'artista i no l'obra que l'acompanya.

Firma extreta d'un full en blanc signat per Dalí sobre paper timbrat de l'Hotel St. Regis, de Nova York, 1955

Especial Dalí 2004

Amb la col·laboració de Dawn Ades, Montse Aguer, Vicenç Altaià, Jaume Fàbrega, J. L. Giménez-Frontin, Daniel Giralt-Miracle, W. J. M. Joan i Rosa, Bigas Luna, Ricard Mas, J. M. Minguet i Batlló, Josep Playà, Jorge Wagensberg i J. F. Yvars

"CATALUNYA EN PLURAL"

COM RADIO - ENTREVISTA SILVIA COPOLO

25 març 2004 - 12 migdia

Recorregut breu sobre vida i miracles CF
acompanyat de cinc cançons significatives:

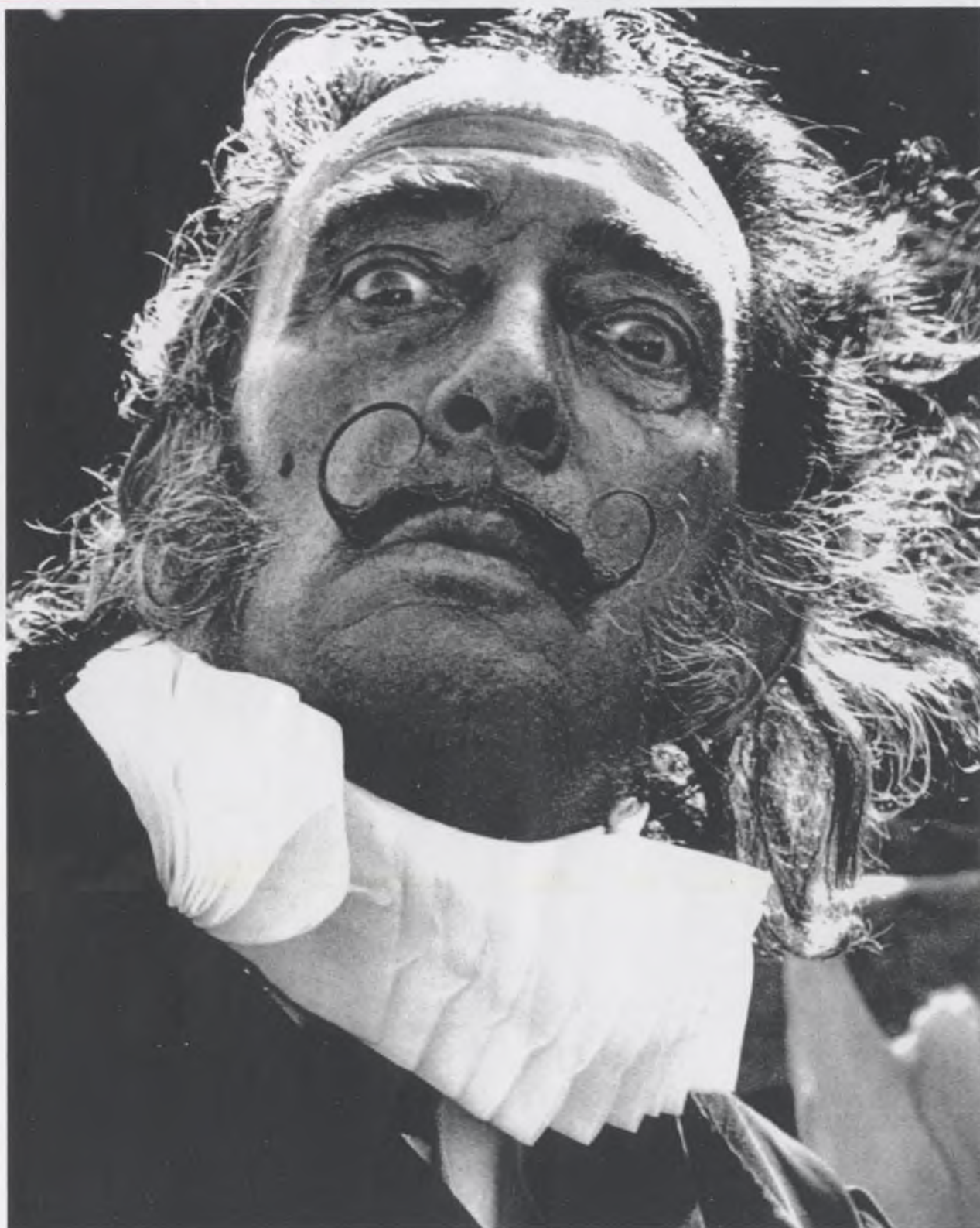
Der Rote Wedding - Hanns Eisler (Albacete)

La Mer - Charles Trenet (Perpinyà)

El Rey - Pedro Vargas (Mèxic)

Some Enchanted Evening - musical South Pacific (NY)

Belen Campanas de Belen - nada!a (NY)

Dalí a Portlligat, 1969. Foto: Carles Fontserè

El Dalí que més m'agrada...

"CATALUNYA EN PLURAL"

COM RADIO - ENTREVISTA SILVIA COPOLO

25 març 2004 - 12 migdia

Recorregut breu sobre vida i miracles CF
acompanyat de cinc cançons significatives:

Der Rote Wedding - Hanns Eisler (Albacete)

La Mer - Charles Trenet (Perpinyà)

El Rey - Pedro Vargas (Mèxic)

Some Enchanted Evening - musical South Pacific (NY)

Belen Campanas de Belen - nadala (NY)

París no era una fiesta

El ilustrador **Carles Fontserè** estaba en París el día que los alemanes ocuparon la ciudad. Lo cuenta el artista en un capítulo de sus memorias, 'Un exiliado de tercera', de las que **dominical** publica un adelanto.

Texto e ilustraciones
Carles Fontserè

Era primavera, pero París no era una fiesta. Los alemanes ocuparon la capital de Francia el 14 de junio de 1940 y pusieron la ciudad bajo autoridad militar. Aquéllos eran días de exilio para muchos españoles, que en los primeros meses del año anterior cruzaron los Pirineos para ponerse a salvo del avance franquista. Entre ellos se encontraba el ilustrador Carles Fontserè (Barcelona, 1916), que formaba parte de un grupo de intelectuales y artistas catalanes que vincularon su suerte a la de la Generalitat republicana. En *Un exiliado de tercera*, las memorias de Fontserè que Proa publicó en catalán en 1999 y ahora edita El Acantilado en castellano, se recoge en uno de los capítulos el

ambiente de sorprendente normalidad con que los alemanes se apoderaron de la ciudad, que el Gobierno y el Parlamento habían abandonado días antes para instalarse en Burdeos (véase la película *Bon voyage*, de Jean-Paul Rappeneau).

En el pasaje que se reproduce se cita a algunos de los exiliados que formaban el círculo de amigos de Fontserè en París: Sebastià Gasch, crítico de arte; Antoni Clavé, pintor; Rafael Tasis, escritor; Eugeni Xammar, periodista y traductor que después de la guerra trabajó en la Unesco; Jaume Miravittles, ex comisario de Propaganda de la Generalitat; y Lluís Companys, presidente de la institución, deportado a España y fusilado en el castillo de Montjuïc el 15 de octubre de 1940. ▶

PREPUBLICACIÓN

París no era una fiesta

El ilustrador **Carles Fontserè** estaba en París el día que los alemanes ocuparon la ciudad. Lo cuenta el artista en un capítulo de sus memorias, 'Un exiliado de tercera', de las que **dominical** publica un adelanto.

Texto e ilustraciones
Carles Fontserè

Era primavera, pero París no era una fiesta. Los alemanes ocuparon la capital de Francia el 14 de junio de 1940 y pusieron la ciudad bajo autoridad militar. Aquéllos eran días de exilio para muchos españoles, que en los primeros meses del año anterior cruzaron los Pirineos para ponerse a salvo del avance franquista. Entre ellos se encontraba el ilustrador Carles Fontserè (Barcelona, 1916), que formaba parte de un grupo de intelectuales y artistas catalanes que vincularon su suerte a la de la Generalitat republicana. En *Un exiliado de tercera*, las memorias de Fontserè que Proa publicó en catalán en 1999 y ahora edita El Acantilado en castellano, se recoge en uno de los capítulos el

ambiente de sorprendente normalidad con que los alemanes se apoderaron de la ciudad, que el Gobierno y el Parlamento habían abandonado días antes para instalarse en Burdeos (véase la película *Bon voyage*, de Jean-Paul Rappeneau).

En el pasaje que se reproduce se cita a algunos de los exiliados que formaban el círculo de amigos de Fontserè en París: Sebastià Gasch, crítico de arte; Antoni Clavé, pintor; Rafael Tasis, escritor; Eugeni Xammar, periodista y traductor que después de la guerra trabajó en la Unesco; Jaume Miravittles, ex comisario de Propaganda de la Generalitat, y Lluís Companys, presidente de la institución, deportado a España y fusilado en el castillo de Montjuïc el 15 de octubre de 1940. ▶

...nas joyerías relucían las piezas en la penumbra... Fauchon, en la plaza de la Madeleine, era, y sigue siéndolo hoy, el establecimien-

LOS BARRACONES DEL CAMPO DE SAINT-CYPRIEN, EN LA COSTA FRANCESA DEL ROSELLÓN.

CONCENTRACIÓN DE SAINT-CYPRIEN, DONDE ESTUVO FONTSERÈ.

FOCH DE PARÍS EL DÍA DE LA OCUPACIÓN.

le encontrar, al escapar, como ha Un camión, un ta y patética debía a del mismo P vas ni fuerzas m realizar un contr capital de Franc protección de Sa a ciudad.

rmullo persiste de la Madeleine ela. "Debe de se te", pensé. Amane probarlo. ¡Caram

...los alemanes: habían entrado en París sin disparar un solo tiro. A Tasis, por la mañana a primera hora, le despertó un ruido de aviones: "Vuelan muy bajo, con unas grandes cruces negras pintadas en las alas". En la esquina vio pasar automóviles, muchos coches de asalto, ciclistas. A mí, ningún ru-

¡Eran los alemanes! Habían entrado en París sin disparar un solo tiro"

Mario Benedetti

Miguel de Cervantes Saavedra

BIBLIOTECA VIRTUAL

MIGUEL DE CERVANTES

Más de 100 millones de páginas servidas

Itinerarios del Exilio

Instituto Cervantes :: - Microsoft Internet Explorer

Instituto Cervantes

"Carta a Aitana"

Inicio

Inicio > Edificio > Obras > **Obra**

Foto: Colección Carles Fontserè

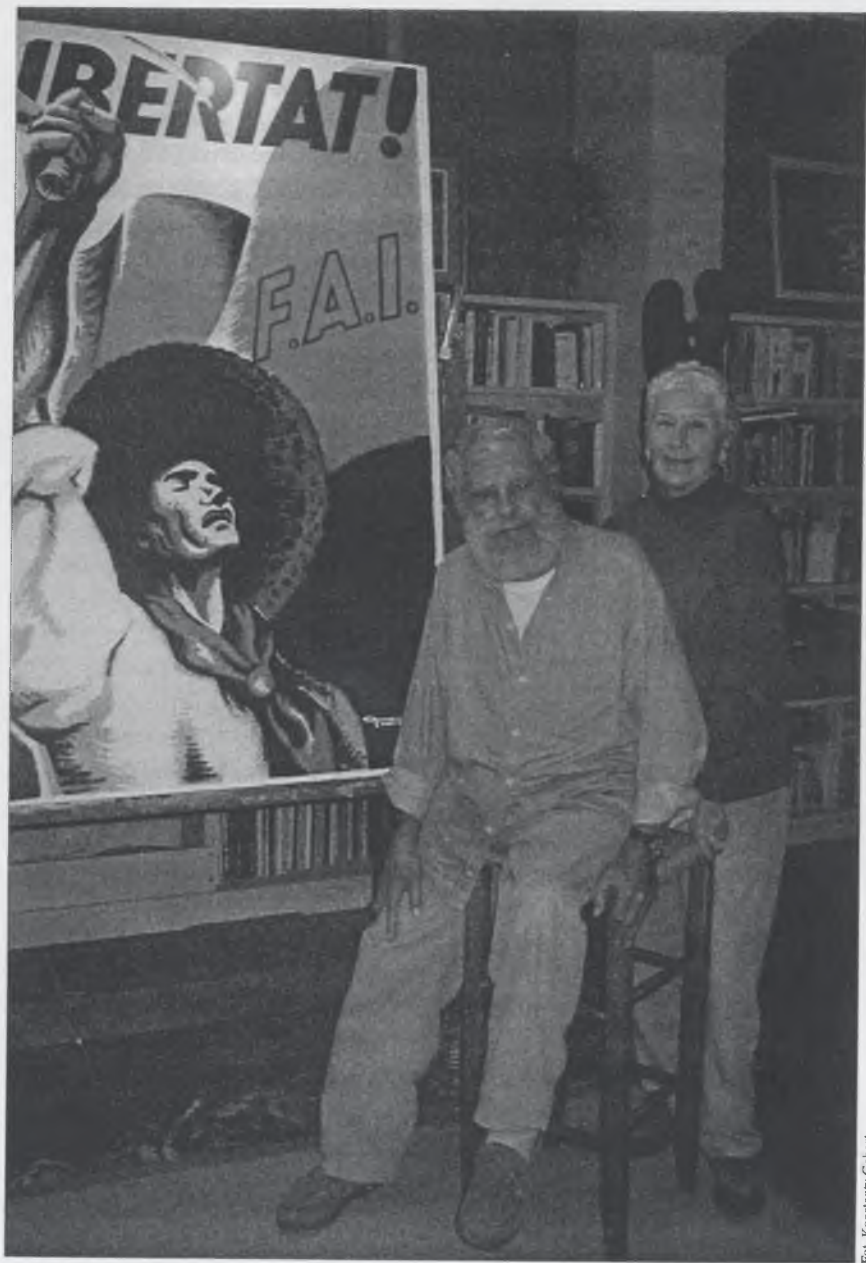
Jardines de la Farnesina
Villa Farnesina, Via della Lungara, 230

Imprimir Enviar a un amigo Favoritos Suscríbete Buscar

TVE - 11 MAIG 2004

"LA MANDRAGORA" - 1:30

DALÍ - comentaris C.F.

Fot. Konstany Gebert

Carles Fonsere z małżonką. W tle słynny plakat Fonsere „Libertat!”

(+ 4 pags. entrevista)

**Dziesięć dni
Europy**

Konstanty Gebert

Świat Książki

LITERATURA | HISTÒRIA

Carles Fontserè recorda els seus anys de refugiat a França

Edita 'Un exiliado de tercera', segona part en castellà de les memòries

M. EUGENIA IBÁÑEZ
BARCELONA

→ Carles Fontserè, el cartellista de les essències republicanes espanyoles, assegura que està convençut que la memòria de la història és traïdora i que el pas del temps superposa els fets fins a confondre'ls. Potser per això, perquè no es refia ni de la història ni de la memòria, l'antic soldat de les brigades internacionals ha relacionat durant anys les seves vivències, dia a dia, en un gran quadern amb aparença de registre de comptabilitat, material que, finalment, ha incorporat a les seves memòries. Fontserè (Barcelona, 1916) va presentar ahir la versió castellana de la segona part d'aquests records, *Un exiliado de tercera*, el relat de cinc anys que van marcar la vida del vell il·lustrador.

Aquesta versió en castellà editada per El Acantilado apareix cinc anys després que l'editorial Proa en publicqués la catalana i és la continuació de *Memòries d'un cartellista català, 1931-39*. Les vivències d'*Un exiliado de tercera* comencen quan l'autor travessa la frontera francesa camí de l'exili, el 1939, i acaben l'agost del

►► Carles Fontserè.

1944, amb l'entrada dels aliats a París. El tercer volum sortirà a la tardor, en català, amb el relat de cinc anys més de la vida del cartellista, entre el 1945 i el 1950, la seva vida a la França de De Gaulle, a Mèxic i a Nova York.

Un lúcid i expressiu Fontserè, amb pocs dubtes al citar noms i ajudat en aquesta evocació per la seva dona, Terry Broch, va assegurar que

a *Un exiliado de tercera* ha estat honest amb els seus records, heterodox en la valoració de la història i que no ha tingut mai por de caure en la incorrecció política. El llibre es passa per la història i narra com els exiliats espanyols van ser usats com a carn de canó —«maltractats», insisteix Fontserè—, descriu la duresa dels camps de concentració francesos, «molt pitjors que els alemanys», i és crític amb el president Roosevelt, «el Bush de l'època, capaç de jutjar crims de guerra alemanys però no els mateixos delictes comesos pels soldats nord-americans».

► LES ACUSACIONS

El tarannà afable de Fontserè només es va alterar al recordar les acusacions rebudes el 1950 per publicar al setmanari *La Gerbe*, vinculat als francesos que van col·laborar amb els nazis. «Hi va haver un tipus de refugiat espanyol —va replicar— que va fer de l'exili targeta de presentació; jo he treballat per viure i no m'he instal·lat mai en el victimisme». Fidel a aquest principi, l'il·lustrador assenyala que no lamenta cap ni un delictament viscut: «Tots han acabat enriquint-me». ◉

Divendres 28 DE MAIG DEL 2004

20 MINUTOS

Carles Fontserè, les memòries d'un supervivent

Segon volum | *Un exiliat de tercera. En París durant la Segona Guerra Mundial* (El Acantilado) recopila les vivències de l'artista i únic exponent viu del cartellisme republicà, Carles Fontserè. Fontserè, de 88 anys, ha revistat el dietari que l'ha acompanyat durant aquests anys. Una trajectòria amb penúries, com la crueltat dels camps de concentració de França on va estar empresonat. "Les dificultats m'han servit per aprendre de la vida", va dir ahir a Barcelona l'artista, que està enllestit un tercer llibre sobre la seva estada a França, Mèxic i Nova York.

28/05/04 **DIARI DE BALEARS**
PALMA DE MALLORCA

CULTURA

Memòries de Carles Fontseré

L'artista barceloní Carles Fontseré, darrer exponent viu del cartellisme republicà, presentà ahir el segon volum de les seves memòries amb el títol de *Un exiliat de tercera. A París durant la Segona Guerra Mundial*. El llibre està editat per El Acantilado. Als seus 88 anys, Fontseré relata les seves vivències entre 1936 i 1945 i ahir assegurarà que està «satisfet d'haver viscut la Guerra Civil i la Segona Guerra Mundial perquè les he viscut en primera fila».

CULTURA

Memòries de Carles Fontseré

L'artista barceloní Carles Fontseré, darrer exponent viu del cartellisme republicà, presentà ahir el segon volum de les seves memòries amb el títol de *Un exiliat de tercera. A París durant la Segona Guerra Mundial*. El llibre està editat per El Acantilado. Als seus 88 anys, Fontseré relata les seves vivències entre 1936 i 1945 i ahir assegurà que està «satisfet d'haver viscut la Guerra Civil i la Segona Guerra Mundial perquè les he viscut en primera fila».

Carles Fontseré presenta l'edició castellana de les seves memòries

EFE/DdeG

BARCELONA

□ L'artista resident al Pla de l'Estany Carles Fontseré, últim exponent viu del cartellisme republicà, va assegurar ahir durant la presentació de l'edició castellana de les seves memòries que «m'agrada viure la història en primera fila».

Fontseré va presentar ahir el segon volum de les seves memòries, *Un exiliado de tercera. En París durante la Segunda Guerra Mundial*, editades per El Acantilado.

Als seus 88 anys, Fontseré es va mostrar vitalista i sense cap senyal d'amargor pels durs anys que va viure entre 1936 i 1945, fins al punt d'assegurar que «estic satisfet d'haver viscut la Guerra Civil Espanyola i la Segona Guerra Mundial perquè les he viscudes en pri-

mera fila». «Les penúries —va afegir— i les dificultats m'han servit per aprendre de la vida i després poder comparar aquestes vivèn-

cies amb els 23 anys que vaig viure a Nova York».

Fontseré rememora en aquest llibre la crueltat dels camps de concentració en els quals França va tancar els republicans espanyols, la participació dels espanyols en la Segona Guerra Mundial, la vida noctàmbula del París ocupat, el «fals mite» de la Resistència o el «mediocre» paper de les elits republicanes en l'exili.

Fontseré va publicar el 1984 el primer volum de les seves memòries sobre la Guerra Civil Espanyola, i està ultimant un tercer llibre que comprèn de 1945 a 1950: Nova York, la França de De Gaulle i el Mèxic de Cantinflas. El cartellista assegura que «la memòria històrica és molt traïdora i de vegades es confonen els anys en què van tenir lloc els esdeveniments».

BREVES

España y Francia, por el IVA cultural reducido

España comenzó ayer a buscar aliados en el Consejo de Ministros de la UE para sacar adelante la reforma que permita rebajar el IVA en libros y discos. La ministra de Cultura, Carmen Calvo, se entrevistó ayer en Bruselas con su homólogo francés, Renaud Donnedieu de Vabres, con quien están de acuerdo en que ésta es una medida eficaz para proteger la diversidad cultural. El ministro francés mantuvo una reunión con el comisario de Fiscalidad Frits Bolkestein, a quien aseguró que cada vez hay "más países que, preocupados por la piratería y la falsificación, quieren proteger su industria" con medidas de este tipo. Según Calvo, cuentan con el apoyo de otros países mediterráneos. - Beatriz Navarro

Sergi Aguilar, presidente de los artistas españoles

La asamblea general de la Unión de Asociaciones de Artistas Visuales (UAAV), celebrada en Madrid el día 21, eligió una nueva comisión ejecutiva presidida por el escultor catalán Sergi Aguilar. Los otros componentes de la nueva dirección de la UAAV son: Concha Jerez, anterior presidenta; Alfonso Albacete, Nieves Correa, Mabel Palacín, Florenci Guntín y Pedro Deniz. El presidente de honor es Luis Gordillo. - Europa Press

Carles Fontserè publica sus memorias en castellano

El cartelista Carles Fontserè (Barcelona, 1916) presentó ayer el segundo volumen de sus memorias, "Un exiliado de tercera. En París durante la Segunda Guerra Mundial", editadas por El Acantilado. Fontserè rememora en este libro la crueldad de los campos de concentración en los que Francia encerró a los republicanos españoles, la participación de los españoles en la Segunda Guerra Mundial, la vida noctámbula del París ocupado, el "falso mito" de la resistencia o el "mediocre" papel de las elites republicanas en el exilio. - Efe

Carmen Giménez abandona el Museo Picasso

Carmen Giménez, una de las personas que más suenan como posible futura directora del Museo Reina Sofía de Madrid y amiga personal de la ministra de Cultura, Carmen Calvo, anunció ayer que abandonará su actual cargo como directora del Museo Picasso de Málaga el próximo 30 de junio. - Redacción

Carles Fontserè describe su etapa de exiliado republicano

ISRAEL PUNZANO, **Barcelona**

En la trayectoria vital del cartelista Carles Fontserè (Barcelona, 1916) se suceden experiencias terribles: la Guerra Civil, los campos de reclusión franceses, la ocupación de París por los nazis y la obligación de exiliarse a México. Sin embargo, en el segundo volumen de sus memorias, *Un exilado de tercera. En París durante la Segunda Guerra Mundial* (El Acantilado), no hay ni una pizca de derrotismo. "A mí me gustó vivir la historia en primera fila. Debajo de un bombardeo he pasado tanto miedo como los demás, pero a la vez he disfrutado viendo caer las bombas porque era la realidad de ese momento. Cuando los guardias franceses me dieron una paliza lloré de rabia, pero al mismo tiempo me interesaba saber por qué dos hombres se ensañaban con otro sin motivo", afirma el artista. Y añade: "Pasé mucha hambre en esa época, pero días después también comí en los mejores restaurantes de París. Gracias a lo que he vivido, hoy puedo sentirme orgulloso de todo lo que he aprendido".

La visión optimista de Fontserè le ha costado más de una crítica por parte de personas que padecieron también aquella época. El ilustrador les responde: "Hay un tipo de refugiado español que detesto. Es aquel que se presenta todavía ahora como exiliado. Es curioso ver que cierta gente se acomoda a todo tipo de situación. Algunos entraban en el campo de reclusión francés y actuaban como prisioneros. Buscaban la mejor barraca o compraban un colchón en el mercado negro. Yo entré allí y me di cuenta de que aquello no era para mí. Por eso me dediqué a intentar salir lo más pronto posible. He pasado miserias, sin sentirme nunca derrotado. Las dificultades me permitieron aprender la vida".

Contra los tópicos

El autor ha querido desmontar además en el libro algunos tópicos que pasan por verdades objetivas, como la generosidad de la Unión Soviética con los derrotados en la Guerra Civil. "El único país que abrió sus puertas a los exiliados fue México, aunque cobraban a cada español una cantidad de dinero en oro", explica. El artista tampoco cree que los historiadores acierten en su análisis del levantamiento de Franco: "El catalán normal deseaba también un golpe de sable para acabar con la República y los sindicatos. El origen del franquismo es la Iglesia católica española. Franco sólo era su brazo armado".

Además de repasar los grandes momentos históricos, Fontserè anima su relato con vivencias menos solemnes: "He sufrido al revelar cosas personales que debía ocultar. Por ejemplo, he sido muy putero. En las memorias describo las casas de putas más conocidas de París, aunque no entre en detallitos. He escrito las cosas como las sentía, sin que sea una confesión".

EL PAÍS, martes 1 de junio de 2004

63ª FERIA DEL LIBRO DE MADRID

Mientras Matthew Pearl se embarca en una historia inspirada en el mundo de Dante que sitúa en Boston en 1865 para inventar un *thriller* trepidante, Carlos Taibo se sumerge en los conflictos que ha desencadenado la política exterior estadounidense

en los últimos años y Carlos Fontserè vuelve en el segundo volumen de sus memorias sobre la Guerra Civil y el exilio. Hay libros para todos los gustos en esta feria, como los catálogos de las exposiciones del Fórum que se presentaron ayer. Y encuentros

de distinto carácter. Cuatro días después de haber leído el domingo sobre su experiencia en América, empieza hoy con una charla que tiene la Palabra, que se pretende reunir las voces de aquí con

«Mai vaig fer de l'exili una professió ni em vaig sentir derrotat»

El cartellista Carles Fontserè publica en castellà el segon volum de les seves memòries

VALÈRIA GAILLARD / Barcelona

● Carles Fontserè, el conegut cartellista republicà, acaba de treure en castellà el segon volum de les seves memòries, *Un exiliado de ter-*

cera. En París durante la Segunda Guerra Mundial, amb El Acatilado. En aquest llibre recull les seves vivències des de la retirada el 1939 fins a l'alliberació de París, el 1944.

Fontserè aporta una mirada crítica als esdeveniments d'aquesta època, allunyada dels tòpics i des d'una perspectiva marcadament vitalista que el caracteritza.

«La memòria és molt traïdora... els meus companys confonen la Guerra Civil amb la II Guerra Mundial», va dir ahir Carles Fontserè durant la presentació del llibre. Per no caure en el mateix error i no confondre esdeveniments, Fontserè, de 88 anys, va escriure uns dietaris i hi va afegir retalls de premsa, rebuts i cartes, creant un document que li ha servit «com una partitura» a l'hora d'escriure les seves memòries. «En la meua vida he estat molt bohemí, però molt ordenat amb els meus papers», va aclarir. En aquestes memòries, Fontserè explica, a mode de confessió, les seves vivències, fins i tot aspectes personals, com ara que «sovint anava a les cases de putes», però també descriu el paisatge sociopolític del moment. Així, Fontserè relata les seves peripècies des que va estar internat als camps de concentració de Perpinyà i Sant Cebrià, la seva vida a la capital francesa, on va treballar com a dibuixant de còmics a *Le Gerbé*, una revista col·laboracionista, fins a l'alliberament de París. Amb aquesta experiència a l'esquena, «l'escàndol» que provoca la guerra a l'Iraq no és cap novetat per a Fontserè, ja que en va veure de pitjors: «Roosevelt era el Bush de l'època, els meus companys de les brigades internacionals van ser empresonats

Carles Fontserè, ahir a Barcelona. / ALBERT OLIVÉ/EFE

en arribar als Estats Units», va comentar. També va criticar els nord-americans perquè van elaborar una llei especial per castigar l'enemic que disparés un soldat baixant amb paracaigudes, llei que no es van aplicar a ells mateixos. Fontserè va publicar el primer volum dels seus records, *Memòries d'un car-*

tellista català, l'any 1994 amb *Pòrtic* —el segon volum en català amb Proa el 1999—, i ara està preparant el tercer llibre, que comprèn del 1945 al 1950 i que tractarà la seva etapa d'exiliat a Mèxic, on va crear escenografies per a Cantinflas, la de Nova York, on va treballar com a taxista, i la de la França de De Gaulle.

La guerra, amb «alegria»

● «A la guerra m'hi he divertit, més que hi he patit», va explicar ahir Fontserè. Aquesta visió «alegre» i «vital» amb què l'artista i escriptor va enfrontar l'adversitat és, segons l'editor d'El Acatilado, Jaume Vallcorba, un dels trets més rellevants d'aquestes memòries. «He viscut les guerres des de la primera fila i les penyalitats m'han ajudat a comprendre la vida», va comentar l'octogenari. Fontserè va criticar aquells refugiats espanyols «que van fer de l'exili la seva professió», caient en el «victimisme» i «acomodant-se a la situació amb resignació». Al contrari, ell assegura que mai es va sentir derrotat: «Tot el que m'ha passat ho he viscut com un enriquiment, fins i tot he disfrutat veient un bombardeig.»

Aquesta actitud de tirar endavant en qualsevol circumstància li ha valgut les acusacions de *col·laboracionista* durant l'ocupació nazi per part d'altres exiliats. Fontserè respon, però, que ell mai va col·laborar políticament amb els alemanys ni va delatar mai ningú: «Només vaig treballar com a dibuixant a París per una revista col·laboracionista per sobreviure», va assegurar ahir.

Mientras Matthew Pearl se embarca en una historia inspirada en el mundo de Dante que sitúa en Boston en 1865 para inventar un *thriller* trepidante, Carlos Taibo se sumerge en los conflictos que ha desencadenado la política exterior estadounidense

en los últimos años y Carlos Fontserè vuelve en el segundo volumen de sus memorias sobre la Guerra Civil y el exilio. Hay libros para todos los gustos en esta feria, como los catálogos de las exposiciones del Fórum que se presentaron ayer. Y encuentros

de distinto carácter. Cuatro días después de haber pasado el domingo sobre su América, empieza hoy el Festival de la Palabra, que se pretende unir las voces de aquí co

Carles Fontserè describe su etapa de exiliado republicano

ISRAEL PUNZANO, Barcelona

En la trayectoria vital del cartelista Carles Fontserè (Barcelona, 1916) se suceden experiencias terribles: la Guerra Civil, los campos de reclusión franceses, la ocupación de París por los nazis y la obligación de exiliarse a México. Sin embargo, en el segundo volumen de sus memorias, *Un exiliado de tercera. En París durante la Segunda Guerra Mundial* (El Acantilado), no hay ni una pizca de derrotismo. "A mí me gustó vivir la historia en primera fila. Debajo de un bombardeo he pasado tanto miedo como los demás, pero a la vez he disfrutado viendo caer las bombas porque era la realidad de ese momento. Cuando los guardias franceses me dieron una paliza lloré de rabia, pero al mismo tiempo me interesaba saber por qué dos hombres se ensañaban con otro sin motivo", afirma el artista. Y añade: "Pasé mucha hambre en esa época, pero días después también comí en los mejores restaurantes de París. Gracias a lo que he vivido, hoy puedo sentirme orgulloso de todo lo que he aprendido".

La visión optimista de Fontserè le ha costado más de una crítica por parte de personas que padecieron también aquella época. El ilustrador les responde: "Hay un tipo de refugiado español que detesto. Es aquel que se presenta todavía ahora como exiliado. Es curioso ver que cierta gente se acomoda a todo tipo de situación. Algunos entraban en el campo de reclusión francés y actuaban como prisioneros. Buscaban la mejor barraca o compraban un colchón en el mercado negro. Yo entré allí y me di cuenta de que aquello no era para mí. Por eso me dediqué a intentar salir lo más pronto posible. He pasado miserias, sin sentirme nunca derrotado. Las dificultades me permitieron aprender la vida".

Contra los tópicos

El autor ha querido desmontar además en el libro algunos tópicos que pasan por verdades objetivas, como la generosidad de la Unión Soviética con los derrotados en la Guerra Civil. "El único país que abrió sus puertas a los exiliados fue México, aunque cobraban a cada español una cantidad de dinero en oro", explica. El artista tampoco cree que los historiadores acierten en su análisis del levantamiento de Franco: "El catalán normal deseaba también un golpe de sable para acabar con la República y los sindicatos. El origen del franquismo es la Iglesia católica española. Franco sólo era su brazo armado".

Además de repasar los grandes momentos históricos, Fontserè anima su relato con vivencias menos solemnes: "He sufrido al revelar cosas personales que debía ocultar. Por ejemplo, he sido muy putero. En las memorias describo las casas de putas más conocidas de París, aunque no entre en detallitos. He escrito las cosas como las sentía, sin que sea una confesión".

EL PUNT | Divendres, 28 de maig del 2004

CULTURA-ESPECTACLES

«Mai vaig fer de l'exili una professió ni em vaig sentir derrotat»

El cartelista Carles Fontserè publica en castellà el segon volum de les seves memòries

VALÈRIA GAILLARD / Barcelona

● Carles Fontserè, el conegut cartelista republicà, acaba de treure en castellà el segon volum de les seves memòries, *Un exiliado de ter-*

cera. En París durante la Segunda Guerra Mundial, amb El Acantilado. En aquest llibre recull les seves vivències des de la retirada el 1939 fins a l'alliberació de París, el 1944.

Fontserè aporta una mirada crítica als esdeveniments d'aquesta època, allunyada dels tòpics i des d'una perspectiva marcadament vitalista que el caracteritza.

«La memòria és molt traïdora... els meus companys confonen la Guerra Civil amb la II Guerra Mundial», va dir ahir Carles Fontserè durant la presentació del llibre. Per no caure en el mateix error i no confondre esdeveniments, Fontserè, de 88 anys, va escriure uns dietaris i hi va afegir retalls de premsa, rebuts i cartes, creant un document que li ha servit «com una partitura» a l'hora d'escriure les seves memòries. «En la meua vida he estat molt bohemí, però molt ordenat amb els meus papers», va aclarir. En aquestes memòries, Fontserè explica, a mode de confessió, les seves vivències, fins i tot aspectes personals, com ara que «sovint anava a les cases de putes», però també descriu el paisatge sociopolític del moment. Així, Fontserè relata les seves peripècies des que va estar internat als camps de concentració de Perpinyà i Sant Cebrià, la seva vida a la capital francesa, on va treballar com a dibuixant de còmics a *Le Gerbé*, una revista col·laboracionista, fins a l'alliberament de París. Amb aquesta experiència a l'esquena, «l'escàndol» que provoca la guerra a l'Iraq no és cap novetat per a Fontserè, ja que en va veure de pitjors: «Roosevelt era el Bush de l'època, els meus companys de les brigades internacionals van ser empresonats

Carles Fontserè, ahir a Barcelona. / ALBERT OLIVÉ/EFE

en arribar als Estats Units», va comentar. També va criticar els nord-americans perquè van elaborar una llei especial per castigar l'enemic que disparés un soldat baixant amb paracaigudes, llei que no es van aplicar a ells mateixos.

Fontserè va publicar el primer volum dels seus records, *Memòries d'un car-*

tellista català, l'any 1994 amb Pòrtic —el segon volum en català amb Proa el 1999—, i ara està preparant el tercer llibre, que comprèn del 1945 al 1950 i que tractarà la seva etapa d'exiliat a Mèxic, on va crear escenografies per a Cantinflas, la de Nova York, on va treballar com a taxista, i la de la França de De Gaulle.

La guerra, amb «alegria»

● «A la guerra m'hi he divertit, més que hi he patit», va explicar ahir Fontserè. Aquesta visió «alegre» i «vital» amb què l'artista i escriptor va enfrontar l'adversitat és, segons l'editor d'El Acantilado, Jaume Vallcorba, un dels trets més rellevants d'aquestes memòries. «He viscut les guerres des de la primera fila i les penalitats m'han ajudat a comprendre la vida», va comentar l'octogenari. Fontserè va criticar aquells refugiats espanyols «que van fer de l'exili la seva professió», caient en el «victimisme» i «acomodant-se a la situació amb resignació». Al contrari, ell assegura que mai es va sentir derrotat: «Tot el que m'ha passat ho he viscut com un enriquiment, fins i tot he disfrutat veient un bombardeig.»

Aquesta actitud de tirar endavant en qualsevol circumstància li ha valgut les acusacions de *col·laboracionista* durant l'ocupació nazi per part d'altres exiliats. Fontserè respon, però, que ell mai va col·laborar políticament amb els alemanys ni va delatar mai ningú: «Només vaig treballar com a dibuixant a París per una revista col·laboracionista per sobreviure», va assegurar ahir.